

פריטים נדירים ומיוחדים
Rare and Important Items

קדם Kedem
בית מכירות פומביות בע"מ

107

15.04.2026

פריטים נדירים ומיוחדים

Rare and Important Items

מכירה **107** Auction

יום רביעי, כ"ח ניסן תשפ"ו, 15 באפריל 2026, 19:00

Wednesday, April 15, 2026, at 7:00 pm

התצוגה והמכירה תתקיימנה במשרדנו
רחוב רמב"ן 8, ירושלים

The preview and the auction will be held at our offices
8 Ramban St. Jerusalem

Auction Preview on			ימי תצוגה			
Thursday	April 09, 2026	12:00 - 18:00	12:00 – 18:00	כ"ב ניסן	09.04.26	יום ה'
Sunday	April 12, 2026	12:00 - 18:00	12:00 – 18:00	כ"ה ניסן	12.04.26	יום א'
Monday	April 13, 2026	12:00 - 18:00	12:00 – 18:00	כ"ו ניסן	13.04.26	יום ב'
Tuesday	April 14, 2026	15:00 - 18:00	15:00 – 18:00	כ"ז ניסן	14.04.26	יום ג'
Wednesday	**April 15, 2026**	**11:00 - 14:00**	**11:00 – 14:00**	**כ"ח ניסן**	**15.04.26**	**יום ד'**

תצוגה במועד אחר תתאפשר בתיאום מראש

Preview at other times can be arranged through our offices

Phone during preview +972-77-5140223 **טלפון בזמן התצוגה**

Online bidding is possible (pre-registration is required) via the Kedem website

ניתן להשתתף במכירה בזמן-אמת (בהרשמה מראש) באמצעות אתר האינטרנט של קדם

www.kedem-auctions.com

Kedem קדם

www.kedem-auctions.com | office@kedemltd.com | Fax: 02-9932048 פקס: | Tel: 077-5140223 טלפון:

Production
Ronen Fridman

Writing
Shneur Hertzel | Yonatan Jacoby | Oriel Leibzon
Shay Mendelovich | Ronen Fridman | Eli Stern

Editing
Yonatan Jacoby | Eli Stern

Translation
Dani Barkai | Ariel Weinreich

Photography
Yigal Pardo

Design
Ettie Naftaly

Administration
Ido Eren, COO | Orly Tzion
Miryam Tal-Tzuker, CPA, CFO | Esther Strauss

Logistics
Yaniv Ilan

Executive Management
Meron Eren, Founder, Partner-CEO
Angelo M. Piattelli, Partner-CEO

Print
A.R. Printing Ltd, Tel Aviv

March 2026

הפקה
רונן פרידמן

כתיבה
שניאור הרצל | יונתן יעקבי | אוריאל ליבזון
שי מנדלוביץ | רונן פרידמן | אלי שטרן

עריכה
יונתן יעקבי | אלי שטרן

תרגום
דני ברקאי | אריאל וינריך

צילום
יגאל פרדו

עיצוב
אתי נפתלי

אדמיניסטרציה
עדו ארן, מנהל תפעול | אורלי ציון
מרים טל-צוקר, רו"ח, מנהלת כספים | אסתר שטראוס

לוגיסטיקה
יניב אילן

הנהלת בית המכירות
מרון ארן, מייסד, מנכ"ל משותף
אנג'לו פיאטלי, מנכ"ל משותף

הדפסה
ע.ר. הדפסות בע"מ, תל-אביב

מרץ 2026

This catalogue requires Genizah

הקטלוג טעון גניזה

Front Cover: Item 21
Back Cover: Item 59
Page 1: Detail from Item 9

כריכה קדמית: פריט 21
כריכה אחורית: פריט 59
עמ' 1: פרט מפריט 9

תוכן Contents

כריכות כסף וחפצים אישיים
Silver Bindings and Personal Items | 6

שבת, הבדלה וחגים
Shabbat, Havdalah and Jewish Holidays | 18

עיטורים לספר תורה, בית הכנסת וחפצים שונים
Torah Ornaments, Synagogue Items and Various Objects | 30

פריטים נבחרים מאוסף סימון ברוקהיימר
Selected Items from the Simon Brueckheimer Collection | 88

כתבי-יד
Manuscripts | 94

כתובות
Ketubot | 106

סידורים והגדות של פסח
Siddurim and Passover Haggadot | 126

דפוסי ערש ודפוסים עתיקים
Incunabula and Early Printed Books | 154

דפוסי סלאוויטא וזיטומיר
Books Printed in Slavita and Zhitomir | 196

מכתבי רבנים וכתבי-יד
Rabbinical Letters and Manuscripts | 200

אוטוגרפים
Autograph Letters | 238

צווים מלכותיים, חוקים אנטי-יהודיים ופרסומים אנטישמיים
Royal Edicts, Anti-Jewish Ordinances and Laws, and Antisemitic Publications | 248

פרשת דרייפוס
The Dreyfus Affair | 268

ציונות, המנדט הבריטי ומדינת ישראל
Zionism, Mandatory Palestine and the State of Israell | 274

אמנות ופרסומים שונים
Art and Various Publications | 296

Detail from Item 46 פרט מפריט

1a

1. כריכת כסף מפוארת עם כתובת הקדשה לחתן – כנראה גרמניה, תקל"ט, 1779

חומש בכריכת כסף מפוארת. [כנראה גרמניה], כתובת הקדשה משנת תקל"ט, 1779.
כסף רקוע וחקוק (אינו חתום); הזהבה חלקית; פיליגרן וגרנולציה; אבני זכוכית.
כריכת כסף מהודרת אשר ניתנה כמתנת חתונה לחתן. על גבי הכריכה הקדמית קבוע עיטור כסף מוזהב, בשילוב עיטורי פיליגרן בדגמים צמחיים, ומשובץ אבני זכוכית. על גבי הכריכה האחורית רקועים עיטורים בדגמים צמחיים תואמים. כתובת הקדשה חקוקה על גבי השדרה: "**זה החמש // שייך להחתן / החשוב כמ"ר // דוד במהור"ר / ליב // לפרט קו'ל ח'ת'ן / ק'ול כ'לה' לפ"ק**" (= תקל"ט, 1779; ייתכן כי גם האות טי"ת במילה "לפרט" מסומנת ואז עולה פרט השנה תקמ"ח, 1788). צמד אבזמי כסף עם עיטורים תואמים.
הספר (מאוחר יותר): חמשה חומשי תורה וחמש מגילות עם תרגום אונקלוס. דפוס האלמנה רעכיל ובניה מיכאל שמעון, אהרן ויוסף מייא, דיהרנפורט, תקס"ב.
כרוך עמו: הפטרות מכל השנה כמנהג קהילות האשכנזים והספרדים. דפוס האלמנה רעכיל ובניה מיכאל שמעון, אהרן ויוסף מייא, דיהרנפורט, תקס"ג.
תצד; פא דף. גובה הכריכה: 14 ס"מ, רוחב: 9 ס"מ, עובי: 6 ס"מ. מצב כללי טוב. פגמים קלים. כמה פיסות חסרות, שברים קלים ופיסות רופפות בעיטורי הפיליגרן. אבני זכוכית חסרות.

פתיחה: $5,000
הערכה: $10,000-15,000

1b

1. Elaborate Silver Binding with Dedication to Groom – Probably Germany, 1779

Chumash in elaborate silver binding. [Probably Germany], dedicatory inscription to groom dated 1779.
Silver, repoussé and engraved (unmarked); parcel gilt; filigree and granulation; glass beads.
Elegant silver binding presented as a wedding gift to a bridegroom. On the front binding is a gilt silver decoration, incorporating filigree decorations in vegetal patterns, and set with glass stones. The back of the binding is fashioned into matching vegetal patterns. A dedicatory inscription is engraved on the spine: "**This Chumash belongs to the distinguished groom R. David son of R. Leib**" followed by a chronogram for the year 1779 (the year may possibly be read as 1788). Includes a pair of silver clasps with matching decorations.
The book (later): Five Books of the Torah and Five Megillot with Targum Onkelos. Dyhernfurth: Rachel and her sons Michael Shimon, Aharon and Yosef May, 1802. Bound with: Year-round haftarot according to Ashkenazic and Sephardic rites. Dyhernfurth: Rachel and her sons Michael Shimon, Aharon and Yosef May, 1803.
494; 81 leaves. Overall good condition. Some stains and wear, mainly to first leaves and haftarot. Gauffered and gilt edges.
Height of binding: 14 cm. Width: 9 cm. Thickness: 6 cm. Overall good condition. Minor defects. Some pieces missing, minor fractures and loose pieces in filigree decorations. Glass beads lacking.

Opening price: $5,000
Estimate: $10,000-15,000

2a

2b

2c

2. כריכת כסף מפוארת – ונציה, המאה ה–18 – סמל משפחת לוי

סידור בכריכת כסף מפוארת. ונציה, איטליה, המאה ה–18.
כסף רקוע וחקוק (חתום בחותמות איכות מהעיר ונציה [האריה של סן מרקו] עם ראשי התיבות של שם בוחן–הכסף, M·P).
כריכה מפוארת, מעוטרת בשני צדדיה באופן זהה וסימטרי בדגמים צמחיים הכוללים עלי אקנתוס, פרחים ופירות, וקרטוש מרכזי שמעליו כתר. בקרטוש שבכריכה הקדמית חקוקה האות M ובקרטוש שבכריכה האחורית חקוקים סמל משפחת לוי (יד אוחזת קנקן ויוצקת מים אל תוך אגן) ותחתיו האות M (ייתכן כי שילוב סמל המשפחה והאות M מעיד על כך שהסידור ניתן כמתנת חתונה וכי האות והסמל מייצגים את משפחות שני בני הזוג).
הספר: סדר התפלות [סידור] כמנהג ק"ק ספרדים, כאשר נדפס על ידי המגיה... שמואל רודריגז מינדיז... ועתה הביאו אל הדפוס... יעקב דא סילוא מינדיז. דפוס גירארד יוהאן יאנסון, אמשטרדם, [תקל"א, 1771]. עם שלושה דפי שער נפרדים (סדר לראש השנה, סדר ליום כפור, סדר מועדים) מעוטרים בתחריטים מאת A. St. Croos. בעמוד האחרון של סדר יום כפור הודעה מאת המדפיס יעקב דא סילוא מינדיז ולאחריה חתימתו בכתב–יד.
[2], פו; [1], קעא; [2], קעט דף + דפים ריקים כרוכים בסוף. מודפס על נייר עבה, עם חיתוך דפים מוזהב ועיטורים מוטבעים. מצב כללי טוב. כתמים ומעט קמטים. גוף הספר נפרד ומנותק לשני חלקים. כריכת עץ מקורית, עם דפי בטנה מעט מאוחרים יותר.
גובה הכריכה: 18 ס"מ, רוחב: 14 ס"מ, עובי: 7 ס"מ. מצב כללי טוב. תיקוני הלחמה ישנים. שברים קלים וכיפופים. שברים קלים ופיסות חסרות בשדרה ובשוליים.

פתיחה: $5,000
הערכה: $10,000-15,000

2. Elaborate Silver Binding – Venice, 18th Century – Levi Family Coat of Arms

Siddur in elaborate silver binding. Venice, Italy, 18th century.
Silver, repoussé and engraved (with Venice mark – Lion of St. Mark – with initials of assayer, M·P).
Elaborate binding, decorated identically and symmetrically on both sides with vegetal patterns including acanthus leaves, flowers and fruit, with a central cartouche topped by a crown. The cartouche on the front binding is engraved with an M, and the cartouche on the back binding is engraved with the Levi family coat of arms (a hand pouring a pitcher into a basin), with the letter M below. The combination of the coat of arms and the letter M may indicate that the siddur was given as a wedding gift, with the initial and coat of arms representing the couple's families.
The book: Sephardic-rite siddur, as printed by Shmuel Rodriguez Mendes, brought to press by Yaakov da Silva Mendes. Amsterdam: Gerard Johann Janson, [1771]. Three divisional title pages (for Rosh Hashanah, Yom Kippur and Festivals) decorated with engravings by A. St. Croos. On final page of Yom Kippur siddur, notice by printer Yaakov da Silva Mendes, followed by a handwritten signature.
[2], 86; [1], 171; [2], 179 leaves + blank leaves bound at end. Printed on thick paper, with gilt and gauffered edges. Overall good condition. Stains and some creases. Book separated and detached in two parts. Original wooden binding boards, with later endpapers.
Height of binding: 18 cm. Width: 14 cm. Thickness: 7 cm. Overall good condition. Old soldering repairs. Minor fractures and warping. Minor fractures and pieces lacking at spine and edges.

Opening price: $5,000
Estimate: $10,000-15,000

3a

3b

3c

3. קופסת–כסף גדולה ומפוארת מעוצבת כספר – ונציה, המאה ה–18 – סמלי משפחות יהודיות

קופסת כסף מעוצבת כספר. ונציה, המחצית השנייה של המאה ה–18.

כסף רקוע (חתום בחותמות איכות מהעיר ונציה [האריה של סן מרקו], חותמות בוחן–הכסף Zuan Piero Grappiglia, פעל בשנים 1758–1802, חותמת בוחן–כסף נוסף, ובחותמת יצרן לא מתועד, V·L); כסף יצוק; הזהבה חלקית.

קופסה גדולה, מעוטרת בשני צדדיה באופן זהה, בתבליט גבוה ומרשים בסגנון רוקוקו, בדגמים צמחיים עשירים הכוללים צדפות ועלי אקנתוס, קרני שפע עם פרחים ופירות, וכתרים גדולים. בקרטושים המרכזיים – בחזית ובגב – מופיעים סמלי משפחות יהודיות, רקועים בלוחות כסף מוזהבים–חלקית הקבועים לכריכה באמצעות מסמרות. בכריכה הקדמית מופיע, כנראה, **סמל משפחת עוזיאלי** (צמד אריות וביניהם ענף גבוה של דגן), ובכריכה האחורית מופיע **סמל משפחת טריאסטה** (עגור עם כתר אוחז במקורו ענף). השדרה מעוטרת בדגמים תואמים; צמד אבזמי כסף מקוריים יצוקים.

קופסה זו נוצרה על ידי הלחמה אמנותית של תיבת כסף מלבנית ומוזהבת לכריכת ספר, כפי הנראה על מנת לשמש לאחסון ספר קודש. גימורי התיבה כוללים עיטורים מחורצים דמויי דפי–ספר וצלע קעורה, המדמה את צורתו העגלגלה של גוף–הספר. חותמות הכסף מעידות על כך שהחיבור בין הכריכה ובין התיבה נעשה כנראה עוד במהלך המאה ה–18.

גובה: 21.5 ס״מ, רוחב: 16 ס״מ, עובי: 6.5 ס״מ, משקל: 1000 גרם. מצב טוב. שברים וכיפופים קלים. שברים קלים בחיבורי התיבה לכריכה. תיקוני הלחמה ישנים סמוך לשדרה. תווית נייר מודבקת בחלל הפנימי: Comm. Silvio Ferrara, Roma (אנטיקווריאט ברומא), עם תיאור בכתב–יד (ונציה, 1700).

ספרות: Donaver-Dabbene, Argenti italiani del Settecento (Milano, 2000), no. 405.

פתיחה: $10,000

הערכה: $20,000-25,000

3d

3e

3f

3g

3. Large Silver Box Stylized as Book – Venice, 18th Century – Jewish Families' Coats of Arms

Silver box stylized as a book. Venice, second half of 18th century.
Silver, repoussé (with Venice standard mark – Lion of St. Mark – with marks of assayer Zuan Piero Grappiglia, active 1758-1802, another mark by a different assayer, and an undocumented maker's mark, V·L); cast silver; parcel gilt.
Large box, decorated identically on both sides, with a large, impressive relief in rococo style, with rich vegetal patterns including shells and acanthus leaves, cornucopias with flowers and fruit, and large crowns. In the central cartouches – on the front and back – are coats of arms of Jewish families, repoussé into partially-gilt silver plates nailed to the binding. The front binding appears to feature the Uzieli family coat of arms (a pair of lions with a large stalk of grain between them); the back binding features the Trieste family coat of arms (a crowned crane holding a branch in its beak). The binding is decorated in matching patterns, with a pair of original cast silver clasps.
This box was produced by artistic soldering of a rectangular gilt silver box to the binding of a book, probably to house religious books. The box's finishings include striated decorations resembling pages of books, with a concave depression mimicking the rounded interior of the book. The silver hallmarks indicate that the binding and box were probably joined in the 18th century.
Height: 21.5 cm. Width: 16 cm. Thickness: 6.5 cm. Weight: 1000 g. Good condition. Fractures and minor warping. Minor fractures to joints between box and binding. Old soldering repairs near spine. Paper tag mounted on interior: "Comm. Silvio Ferrara, Roma" (an antiquarian of Rome), with handwritten description (Venice 1700).
Reference: Donaver-Dabbene, Argenti italiani del Settecento (Milano, 2000), no. 405.

Opening price: $10,000
Estimate: $20,000-25,000

4a

4b

4. נרתיק כסף לקמע – איטליה, המאה ה–18

נרתיק לקמע. איטליה, [המאה ה–18].
כסף יצוק, רקוע וחקוק (אינו חתום).
נרתיק דו-צדדי לקמע, מעוטר ברוקיות ובעלים בסגנון רוקוקו. בקצהו העליון חופה שמעליה מתלה תלתני. בשני הצדדים מופיע במרכז קרטוש בצורת לב ובמרכזו שם ה', ולצידו עיטורים שונים: בצדו האחד מופיעים לוחות הברית (חקוקים עם עשרת הדיברות ושני מגיני דוד) ומנורה בעלת שבעה קנים; ובצדו השני מצנפת כהונה וכלי לקטורת. בחלקו התחתון של הנרתיק פתח להכנסת הקמע, מחופה מכסה נשלף המהודק בבורג עם אום.
נרתיקים מסוג זה שימשו לנשיאת קמעות אשר קופלו ואוחסנו בחללם הפנימי. לעתים נכתבו הקמעות לכבוד אדם מסוים או למען מטרה ספציפית, ואלה הוחלפו כאשר הנרתיק עבר לרשותו של אדם אחר; במרוצת הימים, גם הנרתיקים עצמם החלו לשמש כקמעות.
גובה: 11.5 ס"מ, רוחב: 7.5 ס"מ, משקל: 80.4 גרם. מצב בינוני. כיפופים, שברים ופגמים. מעט קורוזיה. תיקוני הלחמה ישנים. עיטור בצורת אשכול ענבים חסר בחלקו התחתון. הנרתיק פחוס ולפיכך איבד מנפחו המקורי.

פתיחה: $2,000
הערכה: $6,000-8,000

4. Silver Amulet Case – Italy, 18th Century

Amulet case. Italy, [18th century].
Silver, cast, repoussé and engraved (unmarked).
Two-sided amulet case, decorated with rocailles and leaves in rococo style. Upper edge with domed canopy with a trefoil suspension loop. On both sides, a heart-shaped cartouche bearing the Holy Name "Shaddai" in the center, next to various decorations: the Tablets of the Law (engraved with the Ten Commandments and two Stars of David) and a seven-branched menorah on one side; with a priestly turban and incense pan on the other. On the bottom side of the case is an opening within which to place the amulet, covered with a removable lid fastened by a screw and nut.
Cases of this sort were used for keeping amulets, which were folded up and housed in the inner cavity. Some amulets were prepared for a specific individual; some were intended for a specific purpose. Such amulets would typically be exchanged when the case changed hands. Over time, the cases themselves began to serve as amulets.
Height: 11.5 cm. Width: 7.5 cm. Weight: 80.4 g. Fair condition. Warping, fractures and defects. Slight corrosion. Old soldering repairs. Grape cluster decoration lacking from bottom. Case flattened, consequently losing some of its capacity.

Opening price: $2,000
Estimate: $6,000-8,000

5c

5. Elaborate Gilt Silver Goblet – Augsburg, Ca. 1712-1715 – With Rothschild Family Coat of Arms

Silver goblet by Philipp Stenglin, Augsburg, Germany, ca. 1712-1715, with 19th century Rothschild family coat of arms.
Silver, cast, repoussé and engraved (marked at bottom and on lid with hallmark of Augsburg and maker's mark of Philipp Stenglin, master from 1693); gilt.
Impressive and large goblet, with a removable lid, raised on three ball feet. Interior, lid, rim and base are gilt.
Body of goblet engraved with Rothschild family coat of arms. This symbol, officially granted in 1822, was probably added onto the goblet in the 19th century.
The oeuvre of the silversmith Philipp Stenglin – member of a silversmithing family active in Augsburg during the 17th and 18th century – includes many silver goblets, many preserved in museum collections. Rosenberg documents another goblet of the same maker from the collection of Baron Leopold de Rothschild of London, see: Rosenberg, Der Goldschmiede Merkzeichen, vol. 1, no. 778b, plate 22; Seling, Die Kunst der Augsburger Goldschmiede, nos. 174, 1880.
Height: 17 cm. Diameter of rim: 10.3 cm. Maximum width: 10.5 cm. Weight: 359 g. Good condition. Gilt worn off in several places.
Provenance: Sotheby's, Tel Aviv, 29 September 1994, Lot 166.

Opening price: $3,000
Estimate: $6,000-8,000

5. גביע כסף מוזהב ומפואר – אאוגסבורג, 1712–1715 בקירוב – עם סמל משפחת רוטשילד

גביע כסף, מעשה ידי Philipp Stenglin, אאוגסבורג, גרמניה, 1712–1715 בקירוב; עם סמל משפחת רוטשילד מהמאה ה-19.
כסף יצוק, רקוע וחקוק (חתום בתחתית ובמכסה בחותמת העיר אאוגסבורג ובחותמת היצרן Philipp Stenglin, צורף מוסמך החל משנת 1693); הזהבה.
גביע מרשים וגדול ממדים, בעל מכסה נשלף, ניצב על שלוש רגליים כדוריות. הפנים, המכסה, השפה והבסיס מוזהבים.
על גוף הגביע חקוק סמלה של משפחת רוטשילד. סמל זה, אשר נקבע באופן רשמי בשנת 1822, נוסף על גבי הגביע כנראה במהלך המאה ה-19.
ברשימת עבודותיו של הצורף פיליפ שטנגלין – בן למשפחת צורפים שפעלה באאוגסבורג במאות ה-17 וה-18 – מתועדים גביעי כסף רבים, אשר רבים מהם שמורים באוספים מוזיאליים. רוזנברג מתעד גביע נוסף מאותו צורף מאוסף הברון לאופולד דה רוטשילד מלונדון, ראו:
Rosenberg, Der Goldschmiede Merkzeichen, vol. 1, no. 778b, plate 22; Seling, Die Kunst der Augsburger Goldschmiede, nos. 174, 1880.
גובה: 17 ס"מ, קוטר השפה: 10.3 ס"מ, רוחב מרבי: 10.5 ס"מ, משקל: 359 גרם. מצב טוב. הזהבה שחוקה במספר מקומות.
מקור: סות'ביס, תל אביב, 29 בספטמבר 1994, פריט 166.

פתיחה: $3,000
הערכה: $6,000-8,000

5a

5b

6b 6a

6. Sabbath Kiddush Cup – Augsburg, 18th Century

Kiddush cup, made by Johann Carl Stiebeldey. Augsburg, Germany, 1745-1747.
Silver, repoussé and engraved (base and cup marked with Augsburg city mark, the letter "G"; and with maker's mark, the initials "ICS" = Johann Carl Stiebeldey); remnants of gilt.
Octagonal kiddush cup, supported on an elegant, graduated, broad circular base. Cup and base with matching, symmetrical vegetal patterns. Dedicatory inscription (Hebrew) engraved just beneath rim of cup, on all eight facets: "**Remember the Sabbath Day and keep it holy, as the Lord your G-d has commanded you**" [blending of Shemot 20:8 with Devarim 5:12].
The silversmith Johann Carl Stiebeldey (or Stippeldey) was active in Augsburg in the years 1731-1765. For similar Kiddush cups he created, see: Kestenbaum and Company, New York, 6 December 2012, Lot 1 (from the collection of the Jewish Historical Society of England [JHSE]); Sotheby's, New York, 24 November 2009, Lot 58.
Height: 14 cm. Diameter at base: 7 cm. Weight: 127 g. Overall good condition. Minor warping and fractures to base, mended with old soldering repairs to silver. Faded gilt. Parts soldered together. Slight corrosion to joints.
Reference: Marc Rosenberg, Der Goldschmiede Merkzeichen, Frankfurt A.M.: Frankfurter Verlags, 1922, Vol. 1., Nos. 251, 907-908.
Provenance: Probably Christie's, Amsterdam, 1 June 1999, Lot 527.

Opening price: $3,000
Estimate: $5,000-10,000

6d

6c

6. גביע קידוש לשבת – אאוגסבורג, המאה ה–18

גביע קידוש, מעשה ידי Johann Carl Stiebeldey. אאוגסבורג, 1745–1747.
כסף רקוע וחקוק (הבסיס והכוס חתומים בחותמת העיר אאוגסבורג עם האות G ובחותמת היצרן, ראשי התיבות ICS = Johann Carl Stiebeldey); שאריות הזהבה.
גביע קידוש מתומן, ניצב על רגל מסוגננת בעלת בסיס מדורג, עגול ורחב. הגביע והבסיס מעוטרים בדגמים צמחיים סימטריים תואמים. כתובת הקדשה חקוקה על שמונה הצלעות בסמוך לשפת הגביע: "**זכור את יום השבת לקדשו כאשר צוך ה אלהיך**".
הצורף Johann Carl Stiebeldey (Stippeldey) פעל באאוגסבורג בשנים 1731–1765. לגביעים דומים מעשה ידיו, ראו: קסטנבאום, ניו יורק, 6 בדצמבר 2012, פריט 1 (מאוסף החברה ההיסטורית היהודית של אנגליה, JHSE); סות'ביס, ניו יורק, 24 בנובמבר 2024, פריט 58.
גובה: 14 ס"מ, קוטר הבסיס: 7 ס"מ. משקל: 127 גרם. מצב כללי טוב. כיפופים קלים ושברים קלים בבסיס, משוקמים בהלחמות ישנות בכסף. הזהבה דהויה. החלקים מולחמים אלה לאלה. מעט קורוזיה בחיבורים.
ספרות: Rosenberg, Der Goldschmiede Merkzeichen (1922), כרך 1, מס' 251, 908–907.
מקור: כנראה כריסטי'ס, אמשטרדם, 1 ביוני 1999, פריט 527.

פתיחה: $3,000
הערכה: $5,000-10,000

7c

7d

7. כלי גדול לבשמים – מרכז אירופה, המאה ה–19

כלי לבשמים. [מרכז אירופה, אולי גרמניה או פולין, המאה ה–19].
כסף יצוק, רקוע, מקודח וחקוק (חתום בחותמות לא–מזוהות, חותמת איכות – 12 בתוך מסגרת בצורת פרח, אות שנה L וחותמת יצרן, כנראה SI).
כלי איכותי וגדול לבשמים, מעוצב כמגדל בן שתי קומות שבראשו צריח גלילי נמוך וארבעה תרנים עם דגלים בקצותיהן. מכל הבשמים והקומה שמעליו בצורת משושה, אשר דפנותיו מקודחות ומעוטרות בדגמים צמחיים מתחלפים או בחרירים מרובעים ובעיטורים דמויי לבנים, לסירוגין. ניצב על רגל גלילית קצרה בעלת בסיס כיפתי רחב.
גובה: 28 ס"מ, קוטר הבסיס: 7.5 ס"מ. משקל: 217 גרם. מצב טוב. תיקוני הלחמה ישנים ברגל, בחיבורה לכלי, ובחיבורי התרנים.

פתיחה: $1,500
הערכה: $3,000-5,000

7. Large Spicebox – Central Europe, 19th Century

Spicebox. [Central Europe, perhaps Germany or Poland, 19th century].
Silver, cast, repoussé, pierced and engraved (with unidentified marks, a standard mark – "12" inside a flower, date mark "L", and maker's mark, apparently "SI").
Large, high-quality spicebox, stylized as a two-story tower topped by a low cylindrical turret and four raised flags at the edges. Spice container and tier above it are hexagonal, with sides pierced and decorated with alternating vegetal patterns or small square impressions and brick-like decorations. Mounted on short cylindrical leg on a wide dome-like base.
Height: 28 cm. Diameter of base: 7.5 cm. Weight: 217 g. Good condition. Old soldering repairs to leg, joints of box, and flag.

Opening price: $1,500
Estimate: $3,000-5,000

7b

7a

8. מנורת חנוכה מכסף – וינה, 1884 – עם תיבת נגינה המנגנת את "מעוז צור ישועתי"

מנורת חנוכה עם תיבת נגינה, כנראה מעשה ידי Hermann Südfeld. וינה, 1884.
כסף רקוע ויצוק (חתום בחותמת איכות וינאית עם השנה 1884 ובחותמת יצרן חלקית, כנראה HS = הצורף Hermann Südfeld).
מעוצבת כספה בעלת משענת גבוהה, בדגם האופייני למנורות חנוכה אוסטרו-הונגריות מהמאות ה-19 וה-20. הדופן האחורית והבסיס מעוטרים בדגמים צמחיים. בראש הדופן האחורית עיטור בצורת כתר ומעליו עיט. במרכזה לוחות הברית (חלקים), מעליהם להבת-אש ומשני צדדיהם אריות זקופים. שורת הבזיכים (נשלפת) ניצבת בחזית; השמש (נשלף) ממוקם בשולי הדופן האחורית.
בבסיס המנורה, תחת שורת הבזיכים, ממוקמת תיבת נגינה מלבנית המופעלת על ידי קפיץ וידית משיכה ייעודיים, נדרכת באמצעות מפתח, ומנגנת את צלילי הפיוט "מעוז צור ישועתי" (המבוסס על לחן גרמני עממי).
הצורף היהודי הרמן זידפלד (1835–1915) פעל בווינה במחצית השנייה של המאה ה-19 ובראשית המאה ה-20 וייצר חפצי כסף ביתיים (פמוטים, קופסאות), חלקם בסגנון אר-נובו. כמו כן, ייצר חפצי קודש יהודיים, בהם עיטורי תורה (אוסף המוזיאון היהודי בפראג ואוסף מוזיאון בר-דוד, קיבוץ ברעם), מנורות חנוכה (כמה דוגמאות נמצאות באוסף המוזיאון היהודי בניו יורק, חלקן דומות בעיצובן למנורה שלפנינו) וכלי לבשמים (אוסף מוזיאון ישראל, B50.02.0978).
גובה: 24 ס"מ, רוחב: 21 ס"מ, עומק: 6 ס"מ. משקל: 680 גרם. מצב כללי טוב. אחד הבזיכים מנותק. בורג אחד חסר. המנגנון תקין ומפתח הדריכה מצורף.

פתיחה: $1,000
הערכה: $2,000-4,000

8. Silver Hanukkah Lamp – Vienna, 1884 – With Music Box Playing "Maoz Tzur"

Hanukkah lamp with music box, probably made by Hermann Südfeld. Vienna, 1884.
Silver, repoussé and cast (marked with Viennese quality marks dated 1884; and with partial maker's mark, probably HS = the silversmith Hermann Südfeld).
In shape of sofa with tall backrest – exemplar of a type prevalent among Austro-Hungarian Hanukkah lamps of the 19th and 20th centuries. Backplate and base with vegetal patterns. Backplate topped with crown-shaped ornament surmounted by eagle. At center, Two Tablets of the Law (blank) surmounted by flame and flanked on either side by rampant lions. Removable row of oil fonts at front. Servant light (also removable) positioned behind backplate, off to the side.
At the base of the lamp, beneath the row of oil fonts, is a rectangular music box, operated by a spring and lever and wound with a key, which plays a melody (based on a popular German tune) for the liturgical Hanukkah song "Maoz Tzur" ("My Rock of Salvation").
The Jewish silversmith Hermann Südfeld (1835-1915) was active in Vienna in the second half of the 19th and early 20th centuries. He created domestic silver items (candlesticks, boxes) – some of them in the Art Nouveau style. He also made Jewish ceremonial objects, including Torah ornaments (preserved in the collections of the Jewish Museum in Prague and the Bar-David Art and Judaica Museum, Kibbutz Bar'am), Hanukkah lamps (including a number of examples in the collection of the Jewish Museum, New York, some of them similar in design to the present lamp), and Havdalah spiceboxes (Collection of the Israel Museum, Jerusalem, B50.02.0978).
Height: 24 cm. Width: 21 cm. Depth: 6 cm. Weight: 680 g. Overall good condition. One oil font detached. One screw missing. Music box mechanism operational; winding key enclosed.

Opening price: $1,000
Estimate: $2,000-4,000

8a

8b

9. מגבת בד רקומה לפסח – דרום גרמניה או אלזס, תקמ"ז, 1787 – רחל זיסקינד

מגבת בד רקומה לפסח (Sederzwëhl). [דרום גרמניה או אלזס], תקמ"ז [1787].
רקמת חוטי כותנה וחוטי משי צבעוניים על בד פשתן; סרט עיטור מתחרת חוטי מתכת כסופים.
יריעת בד צרה וארוכה. בראשה מופיעה הכתובת "קרבן פסח" – רקומה מעל מזבח שעליו רובץ כבש. מסביב למזבח צמד אריות זקופים תומכים בכתר. במרכז רקום שם האישה אשר יצרה את המגבת – "**זיסקינד רחל**" – בתוך מבנה אדריכלי בעל זוג עמודים, ותחת המבנה רקומה שנת היצירה: "**תקמ"ז**" [1787]. בחלק התחתון רקומים כד ממנו עולים עיטורים צמחיים ועליהם צמד טווסים, ושני בסיסים מלבניים עליהם ניצבים יצורים או דמויות לא-מזוהים. סרט משי כחול תפור בשוליים; סיומת אניצי מתכת כסופים בתחתית. שרידי לולאות משי לתלייה בשוליים העליונים.
"מגבות סדר" דוגמת זו היו אופייניות לקהילות דרום גרמניה ולאלזס, ונוצרו לשימוש ביתי בטקסים חגיגיים, ובעיקר לחג הפסח. להשוואה, ראו: Grossman, Fabric of Jewish Life (New York, 1977), nos. 220-221; אוסף פויכטונגר, ישעיהו שחר (ירושלים, 1971), פריט 436; יהדות אלזאס, אסתר מוצ'בסקי-שנפר (ירושלים, 1991), פריט 33.
גובה: 132 ס"מ, רוחב: 40 ס"מ. מצב כללי טוב. קמטים וסימני קיפול. מעט כתמים. קרעים בסרט הבד הכחול שבשוליים. מספר קרעים לאורך השוליים. לולאות התלייה העליונות קרועות.

פתיחה: $1,000
הערכה: $2,000-4,000

9. Embroidered Seder Towel – Southern Germany or Alsace, 1787 – Rachel Süsskind

Embroidered Seder towel (Sederzwëhl). [Southern Germany or Alsace], 1787.
Embroidery of colorful cotton and silk on linen; decorative silvery metal lace ribbon.
Long, thin fabric sheet. The top features a lamb on an altar with the embroidered caption "Passover Sacrifice". Around the altar, a pair of rampant lions hold a crown. The center features the name of the embroiderer – "**Süsskind Rachel**" – within a structure with two pillars, under which the date is given as 1787. The bottom embroidery features a basket producing vegetal patterns topped by a pair of peacocks and unidentified creatures or figures standing upon two rectangular bases. A blue silken ribbon is woven into the edges, with an endpiece of silvery metal tassels. Remains of silk suspension loops at upper edges.
Seder towels such as the present object were characteristic of the communities of southern Germany and Alsace, and were produced for home use on festive occasions, usually Passover. For comparisons, see: Grossman, Fabric of Jewish Life (New York, 1977), nos. 220-221; Isaiah Shachar, The Feuchtwanger Collection (Jerusalem, 1971; Hebrew), no. 436; Ester Muchawsky-Schnapper, The Jews of Alsace (Jerusalem, 1991; Hebrew), no. 33.
Height: 132 cm. Width: 40 cm. Overall good condition. Creases and folding marks. Some stains. Tears to blue ribbon at edges. Several tears across margins. Top suspension loops torn.

Opening price: $1,000
Estimate: $2,000-4,000

9a

9b

9d

9c

10a

10. מפה רקומה לשבת ולחג – סאכיז, כורדיסטן האיראנית, המאה ה–19

מפה רקומה לשבת ולחג. [סאכיז (Saqqez) או הסביבה, כורדיסטן האיראנית, הרבע האחרון של המאה ה–19].

רקמת חוטי משי צבעוניים על בד כותנה; בד כותנה שחור; זהרונים (פייטים); סיומת אניצים. מפה ססגונית, עגולה וגדולה, מן הסוג שהיה בשימוש בקרב יהודי כורדיסטן. מפות מסוג זה נועדו לכיסוי השולחן או מגשי האוכל המונחים עליו בשבתות, בטקסים ובחגים. המפה רקומה בצפיפות בפרחים ובדגמים צמחיים חוזרים וסימטריים, עם מדליונים מסוגננים ועיטורי טווסים.

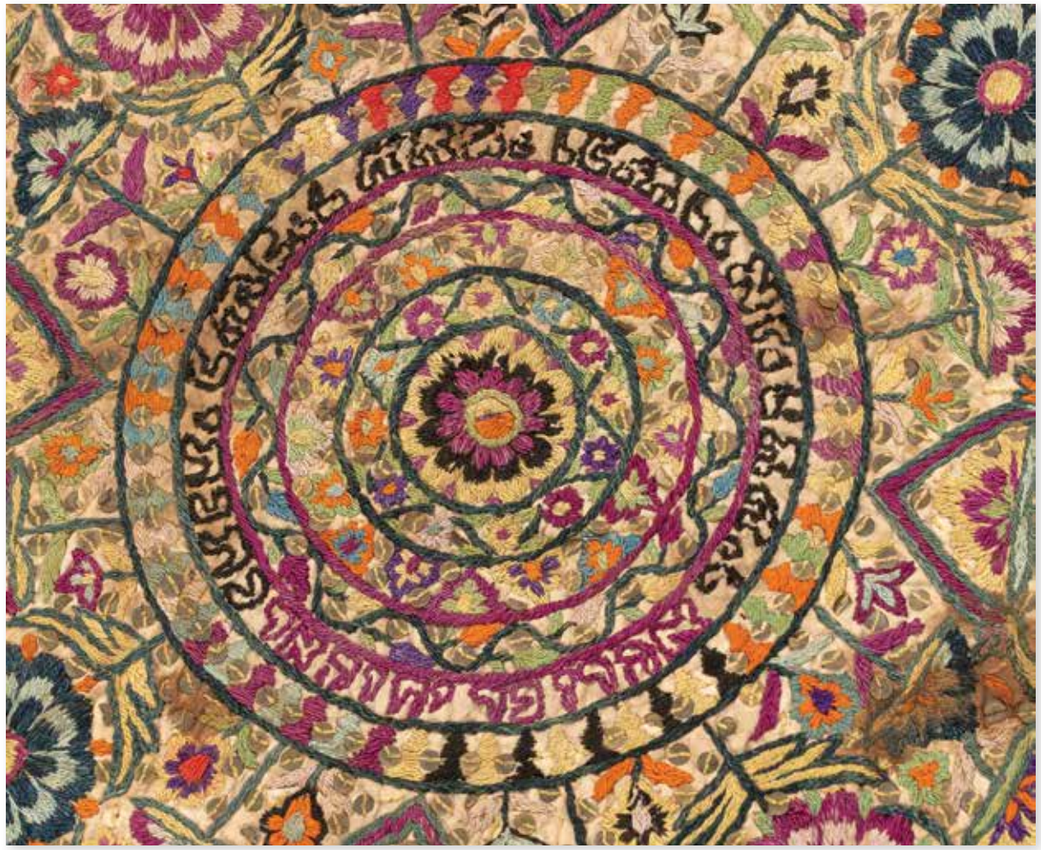
הרקמה כוללת כמה מעגלי–טקסט, רקומים בחוטים שחורים, ובהם פסוקים, מאמרי חז"ל וכתובת–הקדשה של יוצר המפה: במעגל החיצוני שבשוליים רקומים פסוקים ומאמר חז"ל העוסקים בשולחן האכילה: "רבי שמעון פתח ואמר, שלשה שאכלו על שלחן אחד ואמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו משלחנו של מקום ברוך הוא, שנאמר וידבר אלי זה השולחן אשר לפני יוי / זה שמי לעולם וזה זכרי לדר דר / צמרכד לקיו [לישועתך קיוויתי ה']" (אבות ג, ג; שמות ג, טו); במעגל הפנימי שבשוליים רקומים פסוקי תהילים: "מזמור לדוד יוי רועי לא אחסר: בנאות דשא ירביציני [!] על מי מנוחות ינהלני: נפשי ישובב יחיני [!] במעגלי צדק למען שמו: גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עימדי שבטך ומשענתך המה ינחמוני: תען[רוך...]" (תהלים כג, א–ד). בארבעת המדליונים המרכזיים רקומים ראשי התיבות הפיוט "אנא בכח" וצירופי אותיות שונים (ראשי תיבות וסופי תיבות); ובמעגל המרכזי רקומה כתובת הקדשה של יוצר המפה: "**אני הצעיר אהרן בר יחזקאל כתבתי בשביל עצמי ובשרי**".

קוטר הבד הרקום: 79 ס"מ בקירוב. המפה שוקמה שיקום מקצועי ונתפרה ליריעות בד חדשות בבסיסה ובמסגרתה. קוטר כולל בד המסגרת: 90 ס"מ בקירוב, קוטר כולל האניצים: 110 ס"מ. מצב כללי טוב–בינוני. כתמים וכתמים כהים. בלאי וקרעים עם פגיעה ברקמה בכמה מקומות. תיקונים ושיקומים. מצורפת יריעת בד עגולה, מודפסת וצבעונית, אשר כפי הנראה הייתה תפורה לבסיס המפה במקור.

פרטים ממפה זו מתועדים בקטלוג התערוכה "יהודי כורדיסתאן, אורח חיים, מסורת ואמנות", מוזיאון ישראל, ירושלים, 1981, עמ' 153–152; 187–186.

פתיחה: $2,000

הערכה: $4,000-6,000

10b

leads me in paths of righteousness for His name's sake. Even when I walk in the valley of darkness, I will fear no evil for You are with me; Your rod and Your staff – they comfort me" (Tehillim, 23:1-4).
In the four central medallions are embroidered the initials of the piyyut Ana BeKo'ach and various letter combinations (initials and final letters); in the central roundel is embroidered a dedicatory inscription by the maker of the cloth, Aaron son of Yehezkel.
Diameter of embroidered cloth: approx. 79 cm. The tablecloth has undergone professional conservation and has been sewn onto new fabric panels at its base and border. Overall diameter including the added border cloth: approx. 90 cm; overall diameter including fringes: approx. 110 cm. Overall good-fair condition. Stains and dark staining. Wear and tears affecting the embroidery in several places. Repairs and restorations. Accompanied by a round, printed colorful fabric panel, apparently originally sewn to the base of the tablecloth.
Details from this tablecloth are documented in the exhibition catalogue The Jews of Kurdistan: Daily Life, Customs, Arts and Craft. Jerusalem: The Israel Museum, 1981, pp. 152-153; 186-187 (Hebrew edition).

Opening price: $2,000
Estimate: $4,000-6,000

10c

10. Embroidered Tablecloth for Sabbath and Festivals – Saqqez, Iranian Kurdistan, 19th Century

Embroidered tablecloth for Sabbath and festivals. [Saqqez or its environs, Iranian Kurdistan, last quarter of the 19th century].
Color silk embroidery on cotton fabric; black cotton cloth; sequins; fringed border.
A large, colorful, circular tablecloth of a type used among the Jews of Kurdistan. Such cloths were intended to cover the table or food trays placed upon it on Sabbaths, at ceremonies, and on festivals. Densely embroidered with flowers and repeating, symmetrical vegetal patterns, with stylized medallions and peacock motifs.
The embroidery incorporates several concentric text bands, stitched in black thread, containing biblical verses, rabbinic sayings, and a dedicatory inscription by the maker of the cloth. In the outer marginal band are embroidered verses and a rabbinic dictum relating to the dining table: "[Rabbi Shimon said]: … three who have eaten at one table, and have spoken there words of Torah, [it is] as if they had eaten at the table of the All-Present, blessed be He, as it is said, And He said unto me, 'this is the table before the Lord' / This is My name forever, and this is how I should be mentioned in every generation / [For Your salvation, I hope, O Lord!]" (Pirkei Avot 3:3; Shemot 3:15).
Within the inner marginal band are embroidered verses from Tehillim: "A song of David. The Lord is my shepherd; I shall not want. He causes me to lie down in green pastures; He leads me beside still waters. He restores my soul; He

11a

11. מעיל רקום לספר תורה – איטליה, תק"ה, 1745 – משפחת עזיז (דה זארה)

מעיל לספר תורה. [איטליה, כנראה פדובה], תק"ה [1745–1744].
רקמת חוטי מתכת זהובים וכסופים וחוטי מתכת סליליים על גבי בד קטיפה בצבע בורדו ותשתית מגזרות-קרטון; סרטי עיטור רקומים חוטי מתכת זהובים וכסופים; גדילים מחוטי מתכת; עץ.
"מעיל" מפואר הכולל מכסה עליון קשיח ועגול ובו שני פתחים עגולים עבור "עצי החיים" של ספר התורה, ויריעת בד מעוטרת אשר נועדה לעטוף ולכסות את ספר התורה. על המכסה העליון רקומים בחוטי מתכת זהובים עיטורים שונים בדגמים סימטריים, וסביבם רקומה כתובת הקדשה: "**קדש לה': נדבת לב היקר ונעלה כה"ר מיכאל בכ"ר משה עשהאל עזיז יצ"ו: ה'ת'ק'ה':**".
משפחת עזיז (Da Zara) הינה משפחה שמוצאה בעיר פדובה שבצפון איטליה. כתובות מפוארות של בני משפחה זו, שנוצרו בפדובה במאות ה-17 וה-18, נמצאות באוסף הספרייה הלאומית בירושלים (Ms. Heb. 901.264=1) ובאוסף מוזיאון ישראל (B79.1468).
גובה: 85 ס"מ, רוחב: 37 ס"מ. מצב כללי טוב. פרימות בשולי יריעות הבד, בחלק מהעיטורים ובכתובות הרקומות. בלאי, קרעים ופרימות בחלקו הפנימי של המעיל ובחיבור למכסה העליון. סימונים מאוחרים יותר בצבע בחלקו הפנימי של המעיל: 1P, 7.
מקור: סות'ביס, ניו יורק, 5 ביוני 2019, פריט 39.

פתיחה: $10,000
הערכה: $15,000-20,000

11. Embroidered Torah Mantle – Italy, 1745 – Aziz (Da Zara) Family

Torah mantle. [Italy, probably Padua], 1744-1745.
Embroidery of coiled gold- and silver-colored metal thread on wine-red velvet and a foundation of cardboard cutouts; decorative ribbons embroidered with gold- and silver-colored metal thread; strings of metal thread; wood.
Elaborate mantle including a solid circular top lid with two round apertures for Torah rollers, and a decorated fabric panel to wrap around and cover the Torah scroll. On the top lid, embroidered gold metal thread forms various decorations in symmetrical patterns, and around them the dedicatory inscription: "**Consecrated to G-d: Donated by the dear and lofty R. Michael son of R. Moshe Asael Aziz: [1744-1745]**".
The Aziz (Da Zara) family originates in Padua, northern Italy. Elaborate ketubot of this family, produced in Padua in the 17th and 18th centuries, are found in the NLI collection (Ms. Heb. 901.264=1) and the Israel Museum collection (B79.1468).
Height: 85 cm. Width: 37 cm. Overall good condition. Fabric edges of some embroidered decorations and inscriptions unraveled. Wear, tears and unraveling to interior of mantle and top lid joint. Later notations in paint to interior of mantle: "7, 1P".
Provenance: Sotheby's, New York, June 5 2019, Lot 39.

Opening price: $10,000
Estimate: $15,000-20,000

11b

12. תיק לספר תורה – מצרים, 1921 – כתובת הקדשה של אישה לזכר בעלה

תיק לספר תורה. מצרים (כנראה אלכסנדריה), 1922–1921.
עץ; יריעות פח-כסף רקוע, גזור, מוטבע וחקוק (חתום פעמים רבות בחותמות איכות מצריות, ובאות-שנה – W – 1922–1921); כסף יצוק. ללא ספר תורה.
תיק עץ גלילי, עם שני "עצי חיים" (נשלפים). שטחו החיצוני מחופה ברובו ביריעות פח-כסף המעוטרות בדגמים צמחיים סימטריים. בחזית כל אחד משני חלקי התיק מופיע עיטור מרכזי גדול ותואם: עץ תמר נושא זוג אשכולות תמרים, מעליו לוחות הברית (חקוקים עם עשרת הדברות), וכתר שבראשו עיטור קטן בצורת סהר. לאורך השוליים העליונים עטרת-כסף גזורה בדגם חוזר. בחזית, סמוך לפתח, קבועה לוחית פליז עם המספר 10. זוג אבזמי כסף לסגירה. רצפת התיק והבסיס מחופים יריעות מתכת בהירה.
כתובות הקדשה חקוקות על גבי לוחיות-כסף המשמשות כמעין עציצים לעצי הדקלים, ומעידות על כך שהתיק הוקדש על ידי אישה בשם תפאחא ענבר לזכר בעלה: "**זה התיק וספר תורה שבו / אשר נמצא שמו בקרבו ריחו / נודף ואחרי המצות רודף / אין לו ולד עד יום מותו / זה זכרו וזה / תולדתו**" (בצד ימין); "**זה הספר קודש לה' קניתי / אותו על נשמת איש המנוח / יוסף ענבר בין [!] אליהו ענבר / הנלב"ע ביום ר"ח שבט ש' / התרפ"א תפאחא / ענבר**" (בצד שמאל).
גובה (ללא מוטות "עץ חיים"): 66 ס"מ; קוטר: 33.5 ס"מ. מצב כללי טוב. שפשופים ושריטות בעץ. חלקים מיריעות הכסף חסרים (כרבע מרצועת הכסף בשפה העליונה בחלקו העליון, וחלק קטן בתחתית, סמוך לפתח); כיפופים, שברים, שפשופים ופגמים במקומות נוספים.

פתיחה: $1,000
הערכה: $4,000-6,000

12a

12b

12c

12d

12. Torah Scroll Case – Egypt, 1921 – Dedication by a Woman in Memory of Her Husband

Torah scroll case. Egypt (probably Alexandria), 1921-1922.
Wood; silver sheet, repoussé, cut, embossed and engraved (with many Egyptian standard marks and date mark "W" – 1921-1922); cast silver. Without Torah scroll.
Cylindrical wooden case, with two rollers (removable). Outer surface mostly coated with silver sheet decorated with symmetrical vegetal patterns. The front of each part of the case features a large matching central decoration: a palm tree with two date clusters, topped by the Tablets of the Covenant (engraved with the Ten Commandments), and a crown topped by a small crescent ornament. Across the upper margins is a silver crown cut in a repeating pattern. The front, near the opening, has a brass plate numbered "10". A pair of silver clasps are included. The floor and base of the case are coated with white metal.
Dedicatory inscriptions are engraved on the silver plates, serving as a sort of flowerpot for the palms, with a dedicatory inscription (rhymed) by a woman named Tafacha Inbar in memory of her husband: "**This case and the Torah scroll within it, containing the name of one whose fragrance wafted and who pursued the mitzvot, who had no child to the day of his death – this is his memory and this is his offspring**" (on the right); "**This scroll is consecrated to G-d, I purchased it in memory of the deceased Yosef Inbar son of Eliyahu Inbar, who passed away on Rosh Chodesh Shevat 1921. Tafacha Inbar**" (on the left).
Height (without rollers): 66 cm. Diameter: 33.5 cm. Overall good condition. Rubbing and scratching to wood; some silver sheets lacking (approx. one fourth of silver strip at top edge, and small part of bottom near opening); warping, cracks, rubbing and defects in various places.

Opening price: $1,000
Estimate: $4,000-6,000

12e

13. כתר לספר תורה – Johann Conrad Weiss – נירנברג, תצ"ד, 1734 בקירוב / כתובת הקדשה מאת בנו של רבי יששכר ברמן סגל מפיורדא (פירט), בעל ה"מטה יששכר"

כתר לספר תורה. נירנברג, גרמניה; כתובת הקדשה מפירט (פיורדא) משנת תצ"ד [1734].
כסף רקוע וחקוק (חתום בחותמת העיר נירנברג, N, ובחותמת היצרן, Johann Conrad Weiss = ICW, פעל בשנים 1699–1751).
כתר תורה איכותי ונדיר מעשה ידיו של צורף בעל שם, אשר הוקדש כפי הנראה לאחד ממוסדות הלימוד החשובים של יהדות דרום-גרמניה במאה הי"ח, בית הכנסת ב"קלויז" של ה"מטה יששכר" בפיורדא (פירט).
כתר בעל צורה גלילית, פתוח בבסיסו ובחלקו העליון, המזכיר בעיצובו את כתרי התורה האיטלקיים. מרבית שטח הפנים של הכתר מוזהב, ומשולבים בו עיטורים כסופים: חלקו העליון מעוטר בדגמים צמחיים גדולים, חוזרים וסימטריים, הרקועים בכסף, וביניהם משולבים שישה עיטורים כיפתיים ומצולעים – דמויי אבני חן מלוטשות – הקבועים באמצעות פינים כפופים. חלקו התחתון חלק ברובו, ובבסיסו עשרה עיטורים כיפתיים-מצולעים נוספים, שביניהם צמדים של עיטורים כדוריים. שני מדליונים גדולים קבועים אל הכתר, אחד מהם נושא עיטור של קנקן ואגן, סמל משפחת הלוויים (סג"ל = סגן לוויה), ואילו השני נושא כתובת הקדשה מפורטת, שלשונה: "נ"י [נדבת ידי] / ה"ה מהורר זכרי' / בהה"ג [בן הגאון הגדול] המפורסם מהו' / בערמן סגל זצל לה"ה / וזוגתו מרת יטלה בת / הקצין פ"ו [פרנס ומנהיג] כ"ה מרדכי / ב"ב [במברג?] יר"ה [ירום הודו] תצ"ד לפק".

כתובת ההקדשה וה"קלויז" של ה"מטה יששכר"

רבי זכריה סגל אשר הקדיש את הכתר היה בנו של רבי יששכר ברמן (פרנקל) סגל, מחשובי רבני גרמניה במאה הי"ח, רב בפיורדא (פירט) ומחבר הספר "מטה יששכר". ברשומות ה"ממורבון" של הקלויז בפיורדא (אשר נמצא כיום באוסף ה-Jüdisches Museum Franken בעיר) מתועדים שמו של רבי זכריה (יוסף), אשר נפטר בשנת תק"ו, 1746, וכן שמה של רעייתו, מרת רחל יטלה בת מרדכי מב"ב, אשר נפטרה בשנת תק"ח, 1748. השתייכותו של בעל ה"מטה יששכר", רבי יששכר ברמן סגל (נולד ת"כ, 1659 בקירוב, נפטר תס"ט, 1708) למשפחת פרנקל העשירה ועתירת הנכסים אפשרה לו להקים בית מדרש בתוך בית מגוריו הפרטי – מוסד שנודע בשם "ה'קלויז' של ה'מטה יששכר'" – אשר שכן מול בית הכנסת של פיורדא. פעלו בו בית מדרש ובית כנסת אליו הוכנסו כמה ספרי תורה, פרוכות מפוארות ותשמישי קדושה נוספים.
מוסד זה, אשר היה פעיל עד ימי השואה, התפרסם ברחבי אירופה והיה לאחרון מעוזי לומדי התורה בפיורדא לאחר סגירת הישיבה בעיר בידי השלטונות בשנת 1830. בניו של ה"מטה יששכר" המשיכו את דרכו של אביהם בניהול ה"קלויז" ובהפעלתו (כפי שעולה גם מרישומי ה"ממורבון"), וקרוב לוודאי כי הכתר שלפנינו נתרם לבית הכנסת של ה"קלויז".

הצורף ועבודותיו

יוהאן קונרד ווייס (1670–1758) – צורף מוסמך החל משנת 1699 – פעל בנירנברג במחצית הראשונה של המאה ה-18. בקטלוג צורפי נירנברג בהוצאת המוזיאון הלאומי הגרמני מציינים כי ריבוי עבודות היודאיקה אשר שרד ממכלול יצירתו מעיד על התמחותו בחפצי קודש יהודיים, אך יחד עם זאת מציינים גם כי רבות מהעבודות אשר יצר עבור בתי-כנסת אזוריים בסביבות נירנברג, אבדו או הושמדו.
מבין כלל עיטורי התורה שיצר ווייס ידועים כיום כמה טסים (אחד מהם באוסף מוזיאון ישראל בירושלים), שני זוגות "רימונים" (אחד באוסף המוזיאון היהודי בניו יורק והשני באוסף המוזיאון היהודי של שווייץ בבאזל), "יד" אחת וזוג "עצי חיים" (אוסף המוזיאון היהודי בניו יורק). כתר תורה אחר שיצר ווייס – והיחיד הידוע זולת הכתר שלפנינו – תועד בידי תיאודור הרבורגר בשוואבך בשנת 1929 (P160/448). נוסף על עיטורי התורה שיצר, ידועים גם כמה כלים לבשמים, גביעים, מנורת חנוכה וקופת צדקה.
למידע נוסף אודות ווייס ולרשימת עבודותיו, ראו: Tebbe, Nürnberger Goldschmiedekunst 1541-1868, no. 943 (MZ0943a), pp. 438-439.
הכתר שלפנינו אינו מתועד ואינו מופיע ברשימת עבודותיו.
ראוי להוסיף גם כי כתרי תורה גרמניים מתקופה זו הנם נדירים, ולראיה: לצד עשרות "הרימונים" שתיעד הרבורגר בבואריה בשנות ה-20 וה-30 ולצד עשרות רבות יותר של טסים גרמניים, מתועדים אצלו ארבעה כתרי תורה בלבד, שלושה מהם נוצרו בנירנברג במאה הי"ח.
גובה: 15 ס"מ, קוטר: 20–19 ס"מ, משקל: 870 גרם. מצב בינוני-טוב. פיסות חסרות בשוליים העליונים, שברים וכיפופים. נקבים ושרידי מסמרות סמוך לשוליים העליונים, כפי הנראה עדות לעיטור עליון אשר אבד (לכתר שתיעד הרבורגר בשוואבך ישנן 3 זרועות צרות ועיטור דמוי פרח במרכזן, אך ייתכן גם כי העיצוב המקורי של הכתר לא כלל זרועות וכי חסרים שם עיטורים אחרים, קטנים יותר. לכתר תורה גרמני אחר, מפירט, ללא זרועות, ראו: Tebbe, עמ' 728, מס' 78).
למידע נוסף על משפחת סגל מפיורדא ועל ה"קלויז", ראו:
1. Jahrbuch der Jüdisch-Literarischen Gesellschaft no. VIII (1910), Frankfurt am Main: J. Kauffmann, 1911, pp. 159-160, nos. 21 and 30.
2. ספר מטה יששכר. קרית צאנז, נתניה: מכון להוצאת ספרי קדמונים, תשמ"ה, מבוא מאת בנימין שלמה המבורגר.
3. בנימין שלמה המבורגר, הישיבה הרמה בפיורדא. בני ברק: מכון מורשת אשכנז, תש"ע, כרך א', עמ' 348–255.

פתיחה: $25,000
הערכה: $60,000-80,000

13a

13b

13. Torah Crown – Johann Conrad Weiss – Nuremberg, Ca. 1734 / Dedicatory Inscription by Son of Rabbi Yissachar Berman Segal of Fürth, Author of Mateh Yissachar

Torah crown. Nuremberg, Germany; dedicatory inscription from Fürth, dated 1734.
Silver, repoussé and engraved (marked with the city mark of Nuremberg, N, and with the maker's mark ICW = Johann Conrad Weiss, active 1699-1751).
A rare and high-quality Torah crown by a renowned silversmith, apparently dedicated to one of the foremost Torah institutions of 18th-century South German Jewry – the synagogue of the "Kloiz" of the Mateh Yissachar in Fürth (Klausschul).
Cylindrical crown, open at the base and top, recalling in design Italian Torah crowns. Most of the surface is gilt, with applied silver ornaments. The upper section is decorated with large, repeating and symmetrical vegetal motifs in repoussé, interspersed with six domed, faceted ornaments resembling polished gemstones, affixed with bent pins. The lower section is largely plain; at its base are ten additional domed-faceted ornaments, alternating with pairs of spherical ornaments. Two large medallions are affixed to the crown: one bearing the image of a jug and basin – emblem of the Levi family (Segal = Segan Leviyah) – and the other bearing a dedicatory inscription dated 1734, by R. Zechariah son of R. Berman Segal and his wife Yitale daughter of R. Mordechai B.B. [Bamberg?].

The Inscription and the Kloiz of the Mateh Yissachar
R. Zechariah Segal, who dedicated this crown, was the son of R. Yissachar Berman (Fränkel) Segal, one of the leading German rabbis of the 18th century, rabbi of Fürth and author of the book Mateh Yissachar. In the Memorbuch records of the Fürth Kloiz (today in the collection of the Jüdisches Museum Franken), the name of Zechariah (Yosef), who passed away in 1746, is recorded, as well as that of his wife, Rachel Yitale daughter of Mordechai of B.B., who passed away in 1748.
R. Yissachar Berman Segal (ca. 1659-1708), author of Mateh Yissachar, belonged to the affluent Fränkel family, which enabled him to establish a study house within his private residence – known as the "Kloiz of the Mateh Yissachar" – situated opposite the main synagogue of Fürth. The institution housed both a beit midrash and a synagogue, into which several Torah scrolls, sumptuous parochet curtains, and other ritual objects were introduced.
Active until the Holocaust, the Kloiz was renowned throughout Europe and remained the final stronghold of Torah scholarship in Fürth after the local yeshiva was closed by the authorities in 1830. The sons of the Mateh Yissachar continued their father's leadership of the Kloiz (as attested in the Memorbuch records), and it is highly probable that the present crown was donated to the Kloiz synagogue.

The Silversmith and His Work
Johann Conrad Weiss (1670-1758), a master silversmith from 1699, was active in Nuremberg in the first half of the 18th century. The catalogue of Nuremberg silversmiths, published by the Germanisches Nationalmuseum, notes that the relatively large number of surviving Judaica objects from his oeuvre attests to his specialization in Jewish ceremonial art. At the same time, many works he produced for regional synagogues in the Nuremberg area were lost or destroyed. Among the Torah ornaments created by Weiss are several Torah shields (one in the collection of the Israel Museum, Jerusalem), two pairs of Torah finials (one in the collection of the the Jewish Museum, New York, and one in the collection of the Jewish Museum of Switzerland, Basel), one Torah pointer, and a pair of Torah rollers (in the Jewish Museum, New York). Another Torah crown by Weiss – the only other one known besides the present example – was documented by Theodor Harburger in Schwabach in 1929 (P160/448). In addition to Torah ornaments, several spice containers, goblets, a Chanukah Lamp, and a charity box are known.
For further information and a list of his works, see: Tebbe, Nürnberger Goldschmiedekunst 1541-1868, no. 943 (MZ0943a), pp. 438-439. The present crown is undocumented and does not appear in the list of Weiss' works.
German Torah crowns of this period are rare. While Harburger documented dozens of Torah finials in Bavaria in the 1920s-1930s and even more German Torah shields, he recorded only four Torah crowns, three of which were made in 18th-century Nuremberg.
Height: 15 cm. Diameter: 19-20 cm. Weight: 870 grams. Fair-good condition. Missing elements to upper rim; breaks and bends. Holes and remnants of nails near upper rim, apparently evidence of a lost upper ornament. (The crown documented by Harburger in Schwabach had three narrow arms with a floral ornament at their center; however, it is also possible that the original design of the present crown did not include arms, and that other, smaller ornaments are missing. For another German Torah crown from Fürth without arms, see: Tebbe, p. 728, no. 78).

13c

For further information on the Segal family of Fürth and the Kloiz, see:
1. Jahrbuch der Jüdisch-Literarischen Gesellschaft, no. VIII (1910). Frankfurt am Main: J. Kauffmann, 1911, pp. 159–160, nos. 21 and 30.
2. Mateh Yissachar. Kiryat Sanz, Netanya: Machon LeHotza'at Sifrei Kadmonim, 1985; introduction by Benjamin Shlomo Hamburger (Hebrew).
3. Benjamin Shlomo Hamburger, HaYeshivah HaRamah BeFürth. Bnei Brak: Machon Moreshet Ashkenaz, 2010, vol. I, pp. 255-348 (Hebrew).

Opening price: $25,000
Estimate: $60,000-80,000

14a

14b

14. כתר לספר תורה – קמניץ–פודולסקי / ידיניץ, מולדובה, 1872

כתר לספר תורה. קמניץ–פודולסקי, האימפריה הרוסית (כיום אוקראינה), 1872; כתובות הקדשה מידיניץ (אדינץ / Edineț), בסרביה, כיום מולדובה, 1890 בקירוב.
כסף גזור, מוטבע וחקוק (חתום מספר פעמים בחותמות העיר קמיניץ–פודולסקי, חותמות בוחן–הכסף Ivan Chertenkov עם השנה 1872 וחותמת נוספת, חלקית, באותיות קיריליות, כנראה חותמת יצרן לא מזוהה); הזהבה.
כתר גדול ומרשים לספר תורה, בעיצוב האופייני לכתרים מאזור גליציה (פולין ואוקראינה). בעל בסיס עגול וגבוה, מוזהב, אליו קבועים במסמרות עיטורים פיגורטיביים הכוללים שורה של בעלי חיים בתוך מסגרת מעוטרת בקשתות ועמודים: צבי תחת עץ, אַיָל, אייל, אריות ושור. בין בעלי החיים ממוקמים אגרטלים עם פרחים ומעליהם עיטורים צמחיים.
לכתר שש זרועות המעוטרות אף הן בטכניקה דומה, וקבועים בהן עיטורים בדגמים צמחיים תואמים, ובכל זרוע משולב גם צמד ציפורים. בראש הכתר עיטור שטוח בצורת מגן דוד ועליו עיטור בצורת כד בעל שתי ידיות. בתוך הכד ממוקם עיטור שטוח נוסף, דמוי פרח, ומעליו עיטור גדול בצורת עיט דו–ראשי עם כתר (יצוק), עליו מופיעים ראשי התיבות "כ"ת" ו"כ"מ" [כתר תורה, כתר מלכות].
סמוך לשוליים התחתונים חקוקות כתובות הקדשה מתקופות שונות. הכתובת העליונה, הברורה יותר, נחקקה לזכר נספים בשואה: "**זה נדבת הר משה הכהן בעד נשמות אשתו שיינע ובניו שנפטרו על קדשת השם בשנת תשא–תשב 1941**"; תחתיה חקוקות כתובות מוקדמות יותר: "**העניא אינד [ב]ת שמואל הלוי נפטרת תשעה ימים לחודש כסלו משנת תר"ן**" וכתובת נוספת, מטושטשת וקשה לקריאה: "**יצחק מאיר בן מנשה הלוי בראנשטין נפטר ששה ימים לחודש מרחשוון משנת תרנ"א יעדיניץ**".
בידיניץ (אדינץ) שבצפון מולדובה חיו בשנת 1897 כ–7,379 יהודים, אשר היוו יותר ממחצית מכלל אוכלוסיית העיר (כ–70%). מספר זה של תושבים יהודים הלך וקטן בהדרגה עד למלחמת העולם השנייה, במהלכה נרצחו רבים מהם, בעוד היתר רוכזו בגטו שהוקם בעיר ולאחר מכן גורשו לטרנסניסטריה.
הטכניקה בה מעוטר הכתר שלפנינו – וכן כמה מהמוטיבים הפיגורטיביים – מופיעים גם בכתרים אחרים מאזור גליציה, מהמאות ה–18 וה–19. כתרים דומים, מאוסף המוזיאון ההיסטורי לאוצרות אוקראינה בקייב, הוצגו בתערוכה שהתקיימה במוזיאון לתולדות האמנות בווינה (KHM) בשנת 1993. להשוואה, ראו: Thora und Krone, Kultgeräte der jüdischen Diaspora in der Ukraine (Wien, 1993), Kat. Nr. 5 (pp. 70-71), Kat. Nr. 9 (pp. 82-83).
גובה: 30 ס"מ, קוטר הבסיס: 14 עד 17 ס"מ, רוחב מרבי: 18.5 ס"מ. משקל: 1161 גרם. מצב בינוני–טוב. עיוותים וכיפופים קלים. סדקים ושברים בכסף בכמה מקומות, כמה פיסות חסרות, בעיקר בעיטורים הסמוכים לבסיסי הזרועות. תיקוני הלחמה ישנים, שברים וברגים מאוחרים יותר בחיבורי הזרועות לבסיס. הברגות רופפות ואום מאוחר בחיבור העיטור העליון. פעמון חסר בעיטור העליון. שברים קלים בעיטורי הכסף שבבסיס, אך מרבית העיטורים הפיגורטיביים שלמים.

פתיחה: $4,000
הערכה: $20,000-30,000

14. Torah Crown – Kamenets-Podolsk / Edineț, Moldova, 1872

Torah crown. Kamenets-Podolsk (Kamianets-Podilskyi), Russian Empire (today Ukraine), 1872; dedicatory inscription from Edineț, Bessarabia, today Moldova, ca. 1890.
Silver, cut, stamped, and engraved (several hallmarks of Kamenets-Podolsk, assayer's marks of Ivan Chertenkov, dated 1872; and an additional, partial mark in Cyrillic script, apparently a maker's mark); gilt.
Large, magnificent Torah crown, with a design characteristic of such crowns from Galicia (southern Poland and Ukraine). With a tall, circular, gilt base. Onto this, figurative ornaments are attached with rivets. Prominent among these are a set of animals enclosed within frames consisting of architectonic columns and arches, including: an antelope under a tree, a ram, a deer, lions, and an ox. The animals are separated by vases of flowers, with vegetal patterns above them. The crown has six half-arches, decorated in a technique similar to that of the base, with matching vegetally-patterned ornaments attached, and with a pair of birds appearing on each half-arch. Above the half-arches is a flat ornament – an encircled Star of David – surmounted by pitcher with two handles. Inside the pitcher is another flat ornament – a flower – surmounted by a large, cast, crowned, two-headed eagle, imprinted on either face with the Hebrew initials "kaf-tav" and "kaf-mem" [representing "Keter Torah" and "Keter Malkhut" ("Crown of Torah" and "Crown of Royalty", respectively)].
Dedicatory inscriptions (Hebrew), dating from different periods, are engraved along the lower border. The clearer one is the upper inscription, dedicated to victims of the Holocaust: "**This is a gift of Rabbi Moshe HaKohen for the sake of the souls of his wife Shayneh and his sons who perished in the year[s] 5701-5702, 1941**"; Underneath this is one earlier inscription, "**Henia Enid daughter of Shemuel HaLevi passed away 9th Kislev of year 5650** [1889]"; and an additional early inscription, faded and difficult to decipher, "**Yitzhak Meir son of Menashe HaLevi Bronstein, passed away 6th Cheshvan of year 5651** [1890] **Edineț**".
Some 7,379 Jews lived in Edinet, northern Moldova, in 1897; at this time, Jews represented roughly 70% of the population of the town. But the Jewish population steadily declined up until WWII, whereupon many Jews were murdered, while the remainder were concentrated in the town ghetto from where they were deported to Transnistria. Both the decorative technique and figurative motifs characterizing the present crown can be found in various Torah crowns originating from Galicia and dating from the 18th and 19th centuries. Similar Torah crowns, from the collection of the Museum of Historical Treasures of Ukraine (today the Treasury of the National Museum of the History of Ukraine), Kiev, were put on display at an exhibition at the Kunsthistorisches Museum Wien (KHM Vienna) in 1993. For comparison, see: Wilfried Seipel, ed., "Thora und Krone: Kultgeräte der jüdischen Diaspora in der Ukraine: eine Ausstellung des Kunsthistorischen Museums Wien", exhibition catalogue, Kunsthistorisches Museum, Vienna, 1993 (German), Kat. Nr. 5 (pp. 70-71), Kat. Nr. 9 (pp. 82-83).
Height: 30 cm. Diameter at base: 14-17 cm. Maximal width: 18.5 cm. Weight: 1161 g. Fair-good condition. Slight deformities and minor warping. Cracks and fractures to silver in several spots, several missing pieces, particularly to ornaments near bases of half-arches. Old soldering repairs, fractures, and more recent screws to joints of half-arches. Loose screw joints and more recent nut to attachment of uppermost ornament. Bell missing from upper ornament. Minor fractures to silver ornaments along base, but most figurative ornaments intact.

Opening price: $4,000
Estimate: $20,000-30,000

14d

14c

15a

15b

15. כתר נדיר לספר תורה תוצרת "בצלאל" – ירושלים או בן שמן, 1912 בקירוב / הוקדש לבית-כנסת ביוון

כתר לספר תורה. [תוצרת "בצלאל", ירושלים או בן שמן, 1912 בקירוב (אינו חתום)]; הוקדש לבית-כנסת ביוון, אולי ברודוס.
כסף מקודח ומנוסר (ההתקן הפנימי חתום ביוונית: [Γ. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ / Δ. ΚΡΟΜΙΔΑΣ [= G. PAPANIKOLAOU / D. KROMIDAS]; פיליגרן.
כתר תורה איכותי ונדיר אשר נוצר במחלקת הכסף-פיליגרן של "בצלאל" ושימש לעיטור ספר תורה בבית-כנסת ביוון.
כתר כבד ומאסיבי, בעל צורה גלילית, פתוח בבסיסו ובחלקו העליון. מבנה הכתר מתבסס על שני חישוקי כסף רחבים הממוקמים בחלקו הפנימי, אליהם קבועים במסמרות עיטורי פיליגרן הפונים כלפי חוץ. הוא מעוטר בתריסר קשתות פיליגרן הנשענות על בסיסים רחבים, בהן קבועים מתלים עם פעמונים, ובין הקשתות עיטורי פיליגרן עגולים בהם ממוקמים מגני-דוד. בעטרה העליונה תריסר עיטורים מקושתים נוספים.
בחלקו הפנימי של הכתר – כמעט בגובה השוליים העליונים – מולחם מוט כסף מלבני ובו שני פתחים אובאליים עבור מוטות ספר התורה (התקן זה נוסף כנראה ביוון וחותמות הצורפים מופיעות עליו ביוונית). כתובת הקדשה מופיעה סמוך לבסיס, באותיות כסף מנוסרות ביד: "יוסף אליהו פיחאס ואשתו רבקה לוס אנגיליס אמיריקה" ובסופה מולחמים שישה עיטורים קטנים בצורת מגן דוד.
כתר זהה בעיצובו מצולם במחירון חפצי "בצלאל" שנדפס בברלין בשנת 1913 בקירוב; זה הוא הפריט היקר ביותר המופיע במחירון זה, ומחירו 400–500 מארק. להוציא הכתר המתועד במחירון, לא ידוע לנו על קיומם של עותקים נוספים מדגם זה.
מחלקת הכסף-פיליגרן של "בצלאל" הוקמה בשנת 1908 ופעלה באופן אינטנסיבי במהלך "שנות השגשוג" של בצלאל (1908–1912). אמנם בתחילה עבדו בה לא יותר מארבעה פועלים, אך בשנת 1911 יוסדה מושבת הצורפים התימנים בבן-שמן, צוות הפועלים הורחב משמעותית ותפוקת המחלקה עלתה באופן ניכר. עם זאת, בשנת 1913 נקלעה המושבה לקשיים, ולבסוף נסגרה בתחילת שנת 1914.
שילוב חתימות הצורפים היוונים על ההתקן הפנימי ונוסח כתובת הקדשה מעיד כי הכתר נרכש או הוזמן ב"בצלאל" עבור בית כנסת ביוון, כפי הנראה ברודוס (שמו של הצורף דמטריד קרומידה (או קרומידס) מופיע גם על גבי כתר תורה אחר אשר נוצר ברודוס במאה ה-19, ראו: "קדם", מכירה 103, 1 בספטמבר 2025, פריט 34).
אותיות-כסף מנוסרות מופיעות גם על חפצי "בצלאל" אחרים אשר נוצרו בתקופה זו, וכן על גבי הכתר המתועד במחירון הנ"ל.
גובה: 15 ס"מ, קוטר: 23 ס"מ. משקל: 1870 גרם. מצב טוב. מעט כיפופים. פגמים קלים בפיליגרן וכמה פיסות זעירות חסרות. מעט קורוזיה בפיליגרן בשתי נקודות ותיקוני הלחמה קלים. שבעה פעמונים חסרים. שברים קלים ושרידי הלחמה ניכרים בחלקו הפנימי, בבסיס, וייתכן כי מוט הכסף היה ממוקם בעבר בבסיס הכתר ולא בחלקו העליון.
ספרות:
- Preisverzeichnis der Erzeugnisse der Kunstgewerbeschule Bezalel in Jerusalem. Berlin: Verein Bezalel, c. 1913, no. 201, pp. 8 and 15.
- נורית שילה-כהן, "בצלאל" של שץ 1906–1929, ירושלים, 1982, עמ' 55, 152–151.

פתיחה: $5,000
הערכה: $20,000-30,000

15. Rare Torah Crown Produced by Bezalel – Jerusalem or Ben Shemen, Ca. 1912 / Dedicated to a Synagogue in Greece

Torah crown. [Produced in the Bezalel School, Jerusalem or Ben Shemen, ca. 1912 (unmarked)]; dedicated to a synagogue in Greece, possibly Rhodes.
Silver, pierced and sawn (internal fitting marked in Greek: Γ. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ / Δ. ΚΡΟΜΙΔΑΣ [= G. PAPANIKOLAOU / D. KROMIDAS]); filigree.
High-quality and rare Torah crown created in the silver filigree department of the Bezalel School, used to adorn a Torah scroll in a synagogue in Greece.
A heavy cylindrical crown, open at the base and top. The structure is based on two broad internal silver bands, to which outward-facing filigree ornaments are affixed with rivets. It is decorated with twelve filigree arches resting on wide bases, from which hang suspension rings with bells. Between the arches are affixed circular filigree medallions set with a Star of David motif. The upper rim is surmounted by twelve additional arched ornaments.
On the inner side of the crown – near the upper rim – a rectangular silver bar is soldered, with two oval apertures for the Torah scroll staves (this fitting was apparently added in Greece; the Greek silversmiths' marks appear on it).
A dedicatory inscription appears near the base, in hand-sawn silver letters: "Yosef Eliyahu Pihas and his wife Rivkah Los Angeles America", followed by six small soldered Star of David ornaments.
An identical crown is illustrated in the price list of Bezalel objects printed in Berlin, ca. 1913. It is the most expensive item listed in that catalogue, priced at 400-500 marks. Aside from the example documented there, no other copies of this model are known to us.
The Bezalel silver filigree department was established in 1908 and operated intensively during Bezalel's "years of prosperity" (1908-1912). Although initially employing no more than four craftsmen, the Yemenite silversmiths' colony was founded in Ben Shemen in 1911; the workforce expanded significantly and production increased accordingly. However, in 1913 the colony encountered financial difficulties and was ultimately closed in early 1914.
The combination of the Greek silversmiths' marks on the internal fitting and the wording of the dedicatory inscription indicates that the crown was acquired or commissioned from Bezalel for a synagogue in Greece, apparently Rhodes. The name of the silversmith Demetrid Kromidas (or Kromidis) also appears on another Torah crown produced in Rhodes in the 19th century (see: Kedem, Auction 103, 1 September 2025, Lot 34).
Hand-sawn silver letters likewise appear on other Bezalel objects produced during this period, as well as on the crown illustrated in the above-mentioned price list.
Height: 15 cm. Diameter: 23 cm. Weight: 1870 g. Good condition. Minor bends. Minor blemishes to filigree, with several tiny elements missing. Slight corrosion to filigree in two areas and minor solder repairs. Seven bells missing. Minor fractures and traces of solder visible on the interior at the base; it is possible that the silver bar was originally positioned at the base of the crown rather than near the top.
Reference:
• Preisverzeichnis der Erzeugnisse der Kunstgewerbeschule Bezalel in Jerusalem, Berlin: Verein Bezalel, ca. 1913, no. 201, pages 8 and 15.
• Nurit Shilo-Cohen, Bezalel 1906-1929, Jerusalem, 1982, pp. 55, 151-152 (Hebrew edition).

Opening price: $5,000
Estimate: $20,000-30,000

Bezalel Torah Crown, ca. 1910, as depicted in the Bezalel objects price list (Berlin, ca. 1913). Photo © mahJ.

כתר תוצרת "בצלאל", 1910 בקירוב, כפי שמתועד גם במחירון "בצלאל" משנת 1913 בקירוב.

16. זוג "רימונים" לספר תורה – הולנד, המאה ה–18

זוג "רימונים" לספר תורה. אמשטרדם, הולנד, [1750–1770 בקירוב].
כסף יצוק, רקוע, מקודח וחקוק (אינם חתומים. על הרגליים מוטבעות חותמות "קאא" [קהל אשכנזים אמשטרדם], "NIH AMST" [Nederlands-Israëlitische Hoofdsynagoge Amsterdam], ומספר סידורי LH11 [Lange Houtstraat]); הזהבה.
מעוצבים בסגנון ארכיטקטוני כמגדלים משושים, בצורה האופיינית לרימונים הולנדיים מהמאות ה–17 וה–18. מעוטרים בדגמי צדפות ובניצני–פרחים מוזהבים. בכל "רימון" משובצות שתי לוחיות כסף מוזהבות עם הכתובת "**כתר / תורה**".
בית הכנסת Lange Houtstraat באמשטרדם נבנה בשנת 1894 על יסודו של בית כנסת מוקדם יותר, אשר החל את פעילותו בשנת 1726 באמצעות חברת "גמילות חסדים". במהלך מלחמת העולם השנייה בית הכנסת וסביבתו ניזוקו קשות, והמבנה נהרס.
גובה: 41 ס"מ, רוחב: 11 ס"מ, משקל: 2118 גרם. מצב כללי טוב. פגמים וכיפופים קלים. כמה פעמונים חסרים.
ל"רימונים" דומים המתוארכים לשנות ה–1760, ראו: המוזיאון היהודי באמשטרדם, פריטים C0404, C0488.
מקור:
1. בית הכנסת Lange Houtstraat, הקהילה היהודית (האשכנזית) באמשטרדם, NIHS (Nederlands-Israëlitische Hoofdsynagoge Amsterdam).
2. סותבי'ס, ניו יורק, 13 בדצמבר 2006, פריט 108.

פתיחה: $20,000
הערכה: $30,000-50,000

16. Pair of Torah Finials – The Netherlands, 18th Century

Pair of Torah finials. Amsterdam, the Netherlands, [ca. 1750-1770].
Silver, cast, repoussé, pierced and engraved (unmarked; at bottom, marks of Ashkenazic community of Amsterdam "NIH AMST" [Nederlands-Israelitische Hoofdsynagoge Amsterdam] in Hebrew and Latin characters, serial number LH11 [Lange Houtstraat]); gilt.
Stylized as hexagonal towers, characteristic of Dutch Torah finials from the 17th and 18th centuries. Decorated in gilt shell and blossom patterns. Each finial is set with two gilt silver plaques reading "**Keter Torah**".
The Lange Houtstraat synagogue in Amsterdam was built in 1894, founded after an earlier synagogue established by the Gemilut Chasadim Society in 1726. During World War II, the synagogue and its surroundings were severely damaged, and the structure was destroyed.
Height: 41 cm. Width: 11 cm. Weight: 2118 g. Overall good condition. Minor warping and defects. Some bells lacking.
For similar finials dated to the 1760s, see: Jewish Museum, Amsterdam, items C0404, C0488.
Provenance:
1. Lange Houtstraat synagogue, Ashkenazic community in Amsterdam, NIHS (Nederlands-Israëlitische Hoofdsynagoge Amsterdam).
2. Sotheby's, New York, 13 December 2006, Lot 108.

Opening price: $20,000
Estimate: $30,000-50,000

16a

16b

17. Pair of Torah Finials – Breslau, 18th Century

Pair of Torah finials. Breslau, Germany (today Wrocław, Poland), 18th century.
Silver, cast, repoussé, and pierced (marked with Breslau city mark; year mark – possibly the letter "G" – in use in years 1761-1776; partial maker's mark, perhaps Joseph Gottlieb Lederhorse, active 1765-1817; and tax mark from Lemberg [Lwów, Lviv], in use in years 1806-1807).
Torah finials in a design compatible with the shape of "Atzei Chayim" (Torah scroll handles). Each finial is in the form of a spiraling architectonic column tapering upward, and supported on a broad, dome-shaped base adorned with vegetal patterns. The tops of the columns of the finials are encircled with undulating ornaments, and surmounted by small domes pierced with crescent- and circle-shaped apertures. Over the domes are figurative ornaments in the form of leafy branches bearing flowers and acorns, with birds at the very top.
We have no knowledge of other items of Judaica created by the silversmith Joseph Gottlieb Lederhorse apart from a single Torah finial in the collection of the Jewish Museum, New York (F2672). For comparison, see: Rafi Grafman, Crowning Glory: Silver Torah Ornaments of the Jewish Museum, New York, NY, 1996, no. 267 (single finial from Breslau), no. 305 (single finial created by same silversmith), and no. 339 (pair of finials with similar upper ornaments).
Height: 21.5 cm. Diameter at base: approx. 11 cm. Weight: 320 g. Overall good condition. Minor warping and fractures to base. Small hole to edge of base of one finial. Minor warping and fractures to upper ornaments, and tiny pieces missing. Small holes in upper encircling ornaments may suggest formerly attached ornaments missing.

17b

17a

Opening price: $3,000
Estimate: $8,000-10,000

17c

17. זוג "רימונים" לספר תורה – ברסלאו, המאה ה–18

זוג "רימונים" לספר תורה. ברסלאו, גרמניה (כיום, ורוצלב, פולין), המאה ה–18.
כסף יצוק, רקוע ומקודח (חתום בחותמת העיר ברסלאו, אות–שנה – אולי האות G – בשימוש בשנים 1761–1776, בחותמת יצרן חלקית, אולי Joseph Gottlieb Lederhorse, פעל בשנים 1765–1817, ובחותמת מס מלמברג (לבוב), בשימוש בשנים 1806–1807).
"רימונים" בעלי עיצוב התואם את צורת "עצי החיים". גוף ה"רימון" מורכב מעמוד סלילי ההולך וצר כלפי חלקו העליון וניצב על גבי בסיס רחב וכיפתי המעוטר בדגמים צמחיים. בראש כל "רימון" עטרה גלית, מעליה כיפה קטנה עם חרירים מקודחים בדגמי סהרונים ועיגולים ומעליה עיטור פיגורטיבי בצורת ענף עץ עם עלים, פרחים ובלוטים ובראשו ציפור.
לא ידוע לנו על חפצי יודאיקה אחרים שיצר הצורף Joseph Gottlieb Lederhorse, למעט "רימון" בודד הנמצא באוסף המוזיאון היהודי בניו יורק (F2672). להשוואה, ראו: Grafman, Crowning Glory (New York, 1996), מס' 267 ("רימון" בודד מברסלאו), מס' 305 ("רימון" מעשה ידי אותו צורף), ומס' 339 (זוג "רימונים" עם עיטור–עליון דומה).
גובה: 21.5 ס"מ, קוטר הבסיס: 11 ס"מ בקירוב. משקל: 320 גרם. מצב כללי טוב. כיפופים וסדקים קלים בבסיס. נקב בשולי הבסיס באחת ה"רימונים". כיפופים ושברים קלים בעיטורים העליונים, עם פיסות זעירות חסרות. נקבים בעטרה העליונה מעידים, אולי, על עיטורים חסרים.

פתיחה: $3,000
הערכה: $8,000-10,000

18a

18b

18. זוג "רימונים" מוזהבים וגדולים לספר תורה – Carl Bitzel – אאוגסבורג, 1803

זוג "רימונים" לספר תורה. אאוגסבורג, גרמניה, 1803.
כסף גזור, מקודח וחקוק (חתום בחותמות איכות מהעיר אאוגסבורג עם האות O = 1803, ובחותמת היצרן, Carl Bitzel = CB (1749–1823), צורף מוסמך החל משנת 1787); הזהבה.
עיצובם של "רימונים" אלו אופייני לעיר אאוגסבורג ברבע הראשון של המאה ה–19, וידועים מטיפוס זה עוד כ–10 זוגות. עם זאת, מבין כלל הדוגמאות הידועות, הזוג שלפנינו מתבלט בממדיו הגדולים ובריבוי עיטוריו. עיטוריו כוללים שורת מתלים לפעמונים המעוצבים כראשי אריות וכראשי–אדם (עם צמד דגים בבסיס הראש) לסירוגין; מתלים נוספים לפעמונים המעוצבים כראשי אריות (בקומה המרכזית); ואריות זקופים עם כתרים לראשיהם אוחזים ענפים (בקומה השלישית). בראש כל "רימון" עיטור דמוי כתר ובראשו אריה זקוף, עם כתר לראשו, אוחז מגן עליו חקוקות הכתובות "ארך ימים בימינה / עושר וכבוד בשמאלה".
גובה: 43 ס"מ רוחב: 10 ס"מ, משקל: 1834 גרם. מצב כללי טוב. אחד ה"רימונים" נוטה מעט על צדו. תיקוני הלחמה ישנים סמוך לחיבורי הרגליים. שברים קלים ותיקוני הלחמה ישנים בחלק מהעיטורים המחברים בין קומה לקומה ובעיטורים המשמשים כמתלים לפעמונים. מעט קורוזיה בעיטורים העליונים.
זוג "רימונים" בעל עיצוב דומה מאוד נמצא באוסף המוזיאון היהודי בניו יורק (F3919, Grafman no. 270). למידע נוסף ולהשוואה, ראו: חיה בנ'מין, אוסף שטיגליץ, יצירות מופת באמנות יהודית (ירושלים, מוזיאון ישראל, 1987), פריט 14; Rafi Grafman, Crowning Glory: Silver Torah Ornaments of the Jewish Museum, New York (New York, 1996), nos. 269-272.

פתיחה: $7,000
הערכה: $20,000-30,000

18c

18d

18e

18. Pair of Large Gilt Torah Finials – Carl Bitzel – Augsburg, 1803

Pair of Torah finials. Augsburg, Germany, 1803.
Silver, cut, pierced and engraved (marked with standard marks from Augsburg with O = 1803, and maker's mark "CB" = Carl Bitzel [1749-1823], licensed from 1787); gilt.
The design of this pair of finials is characteristic of Augsburg in the first quarter of the 19th century; 10 other pairs of this type are known. The present pair is especially prominent in its size and abundant decorations. Its decorations include a row of bell hangers stylized as alternating lion and human heads (with a pair of fish at the base of the head); additional bell hangers stylized as lion heads (in the central row); and rampant crowned lions holding branches (on the third row). At the top of each finial is a crown-like ornament topped by a rampant crowned lion, holding a shield captioned: "Length of days is in its right hand; in its left hand are riches and honor".
Height: 43 cm. Width: 10 cm. Weight: 1834 g. Overall good condition. One finial slightly skewed. Old soldering repairs near leg joints. Minor fractures and old soldering repairs to some decorations joining rows and decorations serving as bell hangers. Slight corrosion to upper decorations.
A pair of finials with a similar design is located in the Jewish Museum in New York (F3919, Grafman no. 270). For further information and comparison, see: Chaya Benjamin, The Stieglitz Collection: Masterpieces in Jewish Art (Israel Museum Press, 1987), no. 14; Rafi Grafman, Crowning Glory: Silver Torah Ornaments of the Jewish Museum, New York (New York, 1996), nos. 269-272.

Opening price: $7,000
Estimate: $20,000-30,000

19a

19. זוג "רימונים" לספר תורה – טורינו, 1815–1824 בקירוב

זוג "רימונים" לספר תורה. טורינו, איטליה, [1815–1824 בקירוב].
כסף יצוק, רקוע ומקודח (כל החלקים חתומים בחותמות הצורף Andrea Stuardi, פעל בטורינו בשנים 1815–1824 בקירוב, חותמות איכות מטורינו וחותמות בוחן הכסף של ממלכת סרדיניה, Giuseppe Vernoni, פעל בשנים 1814–1824).
"רימונים" גדולים ומרשימים, מעוצבים כמגדלים משושים בעלי שתי קומות (קומה תחתונה רחבה וקומה עליונה צרה יותר), עם מרפסות ומעקות. בבסיס כל רימון עיטור בולבוסי גדול המעוטר בדגמים צמחיים, ממוקם בקצה רגל גלילית בעלת בסיס כיפתי רחב. בחלונות המקודחים קבועות אפליקציות עיטוריות יצוקות, בדגמים מתחלפים האופייניים לתשמישי קדושה איטלקיים (מצנפת כהונה, לוחות הברית, מזבח, מנורה וכו') וכן בדגמים צמחיים. מכל "רימון" משתלשלות שרשראות ארוכות עם פעמונים גדולים בקצותיהן (השרשראות והפעמונים כולם מקוריים).
גובה: 46 ס"מ, רוחב: 13 ס"מ, משקל: 2958 גרם. מצב טוב. אחד ה"רימונים" כפוף קמעה. אפליקציה אחת מנותקת חלקית. הברגה רופפת באחת הרגליים.
ספרות: Bargoni, Mastri orafi e argentieri in Piemonte. Torino: Centro Studi Piemontesi, 1988, no. S90.

פתיחה: $20,000
הערכה: $30,000-50,000

19. Pair of Torah Finials – Turin, Ca. 1815-1824

Pair of Torah finials. Turin, Italy, [ca. 1815-1824].
Silver, cast, repoussé and pierced (all parts marked by silversmith Andrea Stuardi, active in Turin ca. 1815-1824, Turin standard marks and assayer's marks of Kingdom of Sardinia, Giuseppe Vernoni, active 1814-1824).
Large, impressive Torah finials, stylized as hexagonal towers with two stories (the lower story wider than the upper one), with balconies and parapets. At the base of each finial is a large, globular element decorated with vegetal patterns, located at the edge of a cylindrical leg with a wide domed base. The pierced windows are set with decorative cast appliqués, in alternating patterns characteristic of Italian ceremonial objects (priestly turban, Tablets of the Law, altar, menorah, etc.) and vegetal patterns. Long chains ending with large bells hang from the parapets of each finial (the chains and bells are all original).
Height: 46 cm. Width: 13 cm. Weight: 2958 g. Good condition. One finial somewhat warped. One appliqué partially detached. One leg with loose thread fitting.
Reference: Bargoni, Mastri orafi e argentieri in Piemonte. Turin: Centro Studi Piemontesi, 1988, no. S90.

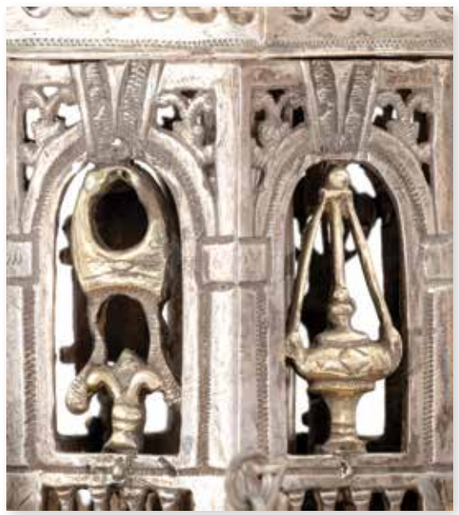
Opening price: $20,000
Estimate: $30,000-50,000

19b

19c

20b

20. זוג "רימונים" לספר תורה – Henri Chevron – פריז, 1880 / כתובת הקדשה מסידי בל-עבאס, אלג'יריה, משנת תרמ"ט, 1889

זוג "רימונים" לספר תורה. פריז, צרפת, [1880 בקירוב]; כתובת הקדשה מסידי בל-עבאס (Sidi Bel Abbès), אלג'יריה, משנת תרמ"ט, 1889.

כסף יצוק, רקוע, מקודח וחקוק (חתום בחותמות היצרן Henri Chevron, פעל בפריז החל משנת 1879, ובחותמות איכות זעירות מפריז מהמאה ה-19).

זוג "רימונים" צרפתיים המזכירים בעיצובם את עבודותיו של הצורף הפריזאי מוריס מאייר. מעוצבים כמגדלים משושים בעלי שלוש קומות, עם עיטור עליון בצורת כיפה מחופה רעפים ומעליה עיטור גדול בדגם צמחי. בכל אחת מהקומות שישה חלונות גדולים בצורת קשתות-פרסה ובכל חלון עיטור דמוי פרח (ייתכן כי שימשו כמתלים לפעמונים). ניצבים על רגליים גליליות רחבות המעוטרות בדגמים צמחיים. כתובות הקדשה חקוקות על הרגליים: "**נ"ל [נדבת לב] לזכות ולזכרון נצח להאי גברא רב חיליה / ה"ה הנכבד יעקב סאנאניס נ"ע (?) ראש לק"ק בלעבש / נ'ח'ל'ת'י' ל'ע'ו'לם' תהיה' לפ"ק**" (= תרמ"ט, 1889; באחד ה"רימונים" נכתב בטעות "סאנאיס" והאות מ"ם אינה מסומנת בפרט השנה).

העיר סידי בל-עבאס שבצפון אלג'יריה שימשה כמרכז שלטוני בתקופת הכיבוש הצרפתי. למן אמצע המאה ה-19 התקיימה בה קהילה יהודית, לאחר שהתיישבו בה יהודים מערים אחרות באלג'יריה ובמרוקו. כפי שעולה מכתובת ההקדשה החקוקה על ה"רימונים", שימש יעקב סאנאניס כראש הקהילה היהודית (של יוצאי ספרד) בעיר זו, ובפיוט אשר נכתב לכבודו בידי ר' יעקב הלוי בשנת תרל"ז הוא מכונה "**יעקב סאנאניס נר"ו קונסיסטוואר בלעאבאס יע"א**" (ראו: הספרייה הלאומית, רשומה 990037784610205171).

לזוגות "רימונים" פריזאיים דומים שיצר הצורף מוריס מאייר, ראו: המרכז לאמנות יהודית (CJA), פריט 37184 (אוסף משפחת גרוס); סותבי'ס, ניו יורק, 29 באפריל 2013, פריט 248 (אוסף שטיינהרדט).

גובה: 43 ס"מ, רוחב: 10 ס"מ, משקל: 1690 גרם. מצב בינוני-טוב. פעמונים או תליונים חסרים בחלונות. בשני ה"רימונים" הרגליים מנותקות והברגותיהן רופפות: ב"רימון" אחד חסרים שלושה ברגים פנימיים ושישה ברגים חיצוניים; ב"רימון" השני חסרים שני ברגים ותושבותיהם, שישה ברגים חיצוניים, שני אומים בחיבור בין הקומה העליונה והקומה המרכזית וארבעה עיטורי פרחים בחלונות. העיטורים העליונים פחוסים.

פתיחה: $5,000
הערכה: $10,000-15,000

20. Pair of Torah Finials – Henri Chevron – Paris, 1880 / Dedicatory Inscription from Sidi Bel Abbès, Algeria, 1889

Pair of Torah finials. Paris, France, [ca. 1880]. Dedicatory inscription from Sidi Bel Abbès, Algeria, dated 1889.

Silver, cast, repoussé, pierced and engraved (with maker's mark of Henri Chevron, active in Paris from 1879, and minute standard marks from Paris, 19th century).

A pair of French Torah finials, with a design reminiscent of the work of Parisian silversmith Maurice Mayer. Stylized as hexagonal towers of three stories, topped by a roofed dome, surmounted by a large ornament in vegetal pattern. Each of the stories contains six large windows, shaped as horseshoes, each with a flower-like ornament (these may have served as hangers for bells). Mounted on wide cylindrical legs, decorated in vegetal patterns. Dedicatory inscription engraved on legs: "**Donation in the merit and eternal memory of… the honorable Yaakov Sananes, head of the Bel Abbès community, [1889]**" (one of the finials omits a letter from the name "Sananes" and does not correctly mark one letter of the chronogram).

Sidi Bel Abbès in northern Algeria served as a government stronghold under French occupation. From the mid-19th century, it was home to a Jewish community who settled there from other cities in Algeria and Morocco. The dedicatory inscription engraved on the finials indicates that Yaakov Sananes served as the head of the Sephardic community in this city. In a piyyut written in his honor by R. Yaakov HaLevi in 1877, he is named "**Yaakov Sananes, consistory of Bel Abbès**" (see NLI listing 990037784610205171).

For similar pairs of finials produced by Maurice Mayer, see: Center for Jewish Art (CJA), no. 37184 (Gross Family Collection); Sotheby's, New York, 29 April 2013, Lot 248 (Steinhardt Collection).

Height: 43 cm. Width: 10 cm. Weight: 1690 g. Fair-good condition. Bells or medallions lacking from windows. Detached legs and loose thread fittings in both finials: one lacking three internal and six external screws, the other lacking two screws and slots, six external screws, two nuts at joint between top and central story and four decorative flowers on windows. Top ornaments flattened.

Opening price: $5,000
Estimate: $10,000-15,000

20c

20a

21a

21b

21. טס לספר תורה מעוטר אבני חן – פולין, 1800 בקירוב

טס לספר תורה. [פולין, 1800 בקירוב].

כסף יצוק ומקודח (אינו חתום, למעט חותמת-מס מקרקוב, בשימוש בשנים 1807–1806); הזהבה; אבני חן צבעוניות.

טס קטן ומאסיבי בעל איכות תכשיטית יוצאת דופן, משובץ בכ-70 אבני חן צבעוניות ומעוצב בהשראת ארונות קודש מזרח-אירופאיים המגולפים בעץ. הטס מורכב מדופן-גב מוזהבת וחלקה, אליה קבועים במסמרות ובפינים עיטורים בדגמים אדריכליים (עם צמד עמודים מאסיביים הבולטים כלפי החזית) ובדגמים צמחיים. במרכז הטס סל גדול ובתוכו פירות וענפים עם פרחים, מעליו עיטור דמוי כפורת, משקוף עם צמד עופות דורסים ומעקה, ובראשו כתר גדול ועליו צמד ציפורים - מרבית העיטורים הללו משובצים אבני חן. בין העיטורים הצמחיים שבשוליים הימניים, השמאליים והתחתונים משולבים בעלי חיים שונים, בהם עגורים וקופים, עופות דורסים, ארנבות ודוב גדול. בחלקו התחתון של הטס תא מלבני עבור לוחיות מתחלפות (מצורפת לוחית אחת, דו-צדדית, מאוחרת). שרשרת ארוכה לתלייה (מקורית).

גובה: 22 ס"מ (עם השרשרת: 50 ס"מ), רוחב: 15 ס"מ, משקל: 692 גרם. מצב כללי טוב. שני תליונים עם אבנים חסרים, אחד בשוליים התחתונים ואחד בעיטור הכפורת. כמה פינים חסרים. תיקוני הלחמה ושרידי מתלים מאחור, כנראה שאריות של טבעות ישנות לשרשרת.

לטסים בעלי עיצוב דומה, ראו: Crowning Glory, פריטים 186, 190; Synagoga. Recklinghausen: Städtische Kunsthalle, 1960, item no. C55; וראו גם "קדם", מכירה 97, 8 במאי 2024 (אוסף שלוש), פריט 2.

מקור:

1. סותבי'ס, לונדון, 5 ביולי 1982, פריט 218.
2. אוסף מייקל וג'ודי שטיינהרדט.
3. סותבי'ס, ניו יורק, 29 באפריל 2013 (אוסף שטיינהרדט), פריט 146.

פתיחה: $25,000

הערכה: $60,000-80,000

21d

21. Torah Shield Decorated with Gemstones – Poland, Ca. 1800

Torah shield. [Poland, ca. 1800].
Silver, cast and pierced (unmarked, except a Kraków city mark, in use 1806-1807); gilt; colorful gems.
Small, heavy Torah shield of exceptionally high decorative quality, set with some 70 colorful gems, with a design inspired by Eastern European carved wooden arks. The shield is comprised of a smooth gilt backplate, with decorations attached with nails and pins in architectural patterns (with a pair of protruding massive pillars) and vegetal patterns. The center of the shield features a large basket with fruit and blossoming branches, with a valance-like ornament above, and a cornice with a pair of birds of prey on either side, all topped by a large crown with a pair of birds upon it. Most of these decorative elements are set with gems. The vegetal decorations at the right, left and bottom edges incorporate various animals, including cranes and monkeys, birds of prey, rabbits and a large bear. At the bottom of the shield is a rectangular compartment for interchangeable plaques (one later double-sided plaque included). Long suspension chain (original).
Height: 22 cm (with chain: 50 cm). Width: 15 cm. Weight: 692 g. Overall good condition. Two medallions with gems lacking, one at bottom edge and one at valance decoration. Some pins lacking. Soldering repairs and remains of chains to back side, apparently remains of old chain links.
For similarly designed Torah shields, see: Crowning Glory, item nos. 186, 190; Synagoga. Recklinghausen: Städtische Kunsthalle, 1960, item no. C55; see also Kedem, Auction 97, 8 May 2024 (Schloss Collection), Lot 2.
Provenance:
1. Sotheby's, London, 5 July 1982, Lot 218.
2. Collection of Michael and Judy Steinhardt.
3. Sotheby's, New York, 29 April 2013 (Steinhardt Collection), Lot 146.

Opening price: $25,000
Estimate: $60,000-80,000

21c

22a

22b

22. טס קטן לספר תורה מעוטר פיליגרן – פולין או גליציה, המאה ה–19

טס לספר תורה. [פולין או גליציה, המחצית הראשונה של המאה ה–19].
כסף יצוק, מוזהב בחלקו (אינו חתום); פיליגרן.
טס קטן בעל איכות תכשיטית. מעוצב כמבנה בעל קשת, במרכזו ארון קודש עם שתי דלתות הקבועות על צירים, ובתוכו עיטור זעיר דמוי ספר תורה. לוח הכסף האחורי מוזהב ומעליו קבועה רשת של עיטורי פיליגרן עדינים ואיכותיים בדגמים צמחיים. שני עיטורי ציפורים (יצוקים) קבועים מעל הארון. השוליים מעוטרים בדגמים צמחיים. שרשרת לתלייה.
גובה: 15 ס״מ, רוחב: 13 ס״מ. משקל: 287 גרם. מצב כללי טוב. כמה כיפופים ושברים קלים בעיטורים הצמחיים בשוליים. כמה פיסות חסרות בפיליגרן.
להשוואה, ראו: Grafman, Crowning Glory (New York, 1996), מס׳ 183–184.

פתיחה: $1,000
הערכה: $5,000-8,000

22. Small Torah Shield with Filigree – Poland or Galicia, 19th Century

Torah shield. [Poland or Galicia, first half of 19th century].
Silver, cast, parcel gilt (unmarked); filigree.
Small Torah shield, on the level of quality of fine jewelry. In shape of an arched building, with, at center, a Torah ark housing a tiny Torah scroll ornament and with doors attached with hinges. Gilt silver backplate. A work of delicate, high-quality filigree in a vegetal pattern is superimposed onto this plate. A pair of standing, cast silver birds are perched on top of the two doors of the Torah ark. Border in a vegetal pattern. Suspension chain.
Height: 15 cm. Width: 13 cm. Weight: 287 g. Overall good condition. Minor warping and slight fractures to vegetal-patterned border ornamentation. Several missing pieces to filigree.
For comparison, see: Rafi Grafman, Crowning Glory: Silver Torah Ornaments of the Jewish Museum, New York, 1996, nos. 183-184.

Opening price: $1,000
Estimate: $5,000-8,000

23a

23b

23. טס לספר תורה – מזרח אירופה, המאה ה–19

טס לספר תורה. [מזרח אירופה, פולין או אוקראינה, המאה ה–19].
כסף רקוע, מוטבע וחקוק (חתום בחותמות איכות "12"); הזהבה; אבני זכוכית.
טס בדגם האופייני לטסים ממזרח אירופה, בצורת מבנה מרובע שבראשו כיפה. הטס מעוטר בדגמים צמחיים רקועים וקבועות בו אפליקציות שונות, חלקן מוזהבות, באמצעות פינים כפופים ומסמרות: צמד איילים, זוג עמודים אדריכליים גדולים מעוטרים באשכולות ענבים, צמד אריות חורצי לשון וכתר גדול הבולט כלפי החזית ומשובץ שתי אבני–זכוכית ואבן טורקיז. כתובת הקדשה חקוקה על הכתר: "**שייך להאלו' המרו' [האלוף המרומם] כהר"ר הירש ט' ט"ו**". במרכז הטס תא מלבני עבור לוחיות מתחלפות (מצורפת לוחית אחת, מאוחרת, דו–צדדית). מצורפת שרשרת לתלייה (מנותקת).
גובה: 22.5 ס"מ, רוחב: 18 ס"מ, משקל: 385 גרם. מצב טוב. כיפופים ומעט שברים, בעיקר בשוליים, עם כמה פיסות חסרות. פיסה זעירה חסרה באחד מעיטורי האריות. המסמרות המחברים את עיטור הכתר העליון אינם מקוריים. נקבים בשוליים העליונים עבור מתלים לשרשרת.

פתיחה: $5,000
הערכה: $8,000-10,000

23. Torah Shield – Eastern Europe, 19th Century

Torah shield. [Eastern Europe, Poland or Ukraine, 19th century].
Silver, repoussé, embossed and engraved (marked with standard mark "12"); gilt; glass stones.
Torah shield in characteristic Eastern European style, shaped as a square structure topped by a dome. The shield is decorated with repoussé vegetal patterns and affixed with various appliqués, some gilded, affixed with rounded pins and nails: a pair of deer, a pair of large decorated pillars decorated with clusters of grapes, a pair of lions with protruding tongues and a large convex crown set with two glass beads and a turquoise stone. Dedicatory inscription engraved on crown: "**Belongs to the lofty leader R. Hirsch…**". The center of the shield features a rectangular compartment for interchangeable plaques (one later double-sided plaque included). Suspension chain enclosed (detached).
Height: 22.5 cm. Width: 18 cm. Weight: 385 g. Good condition. Warping and slight fractures, mainly to edges, with some pieces lacking. Minute piece lacking from one lion ornament. Nails affixed to top crown ornament non-original. Holes to upper margins for suspending chain.

Opening price: $5,000
Estimate: $8,000-10,000

23c

24c

24b

24. Torah Shield – Johann Jakob Runnecke – Fürth, Ca. 1790

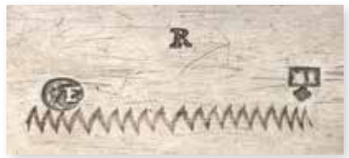
Torah shield. Fürth (Bavaria, Germany), late 18th century [ca. 1790].
Silver, cast, stamped, repoussé and engraved (marked with a crescent-shaped city mark with the letter F for Fürth; date letter R; and maker's mark IR with four dots above, for the silversmith Johann Jakob Runnecke / Runecke).
A small Torah shield, designed in a form characteristic of shields from Nuremberg, near the city of Fürth. Surmounted by a crown prominently projecting forward; flanked by a pair of columns, also projecting forward, standing on square bases and surmounted by capitals bearing rampant lions.
At center is an oval aperture for interchangeable plaques (plaques lacking); above it is a raised Menorah motif, and below it a relief ornament of the Tablets of the Law (blank). An engraved inscription appears on the column bases, dedicating the shield to R. Lipmann son of R. Isaac and Mrs. Yeruham daughter of R. Moses. Two bells are suspended from rings at the lower part of the shield. Long suspension chain.
The silversmith Johann Jakob Runnecke has been documented in the past by Marc Rosenberg ("Der Goldschmiede Merkzeichen", Frankfurter Verlags, Frankfurt A.M., 1922) and other sources and authorities, where Runnecke is referred to as "J. Rimonim". This craftsman, whose Berliner father was also a silversmith, was active in Fürth and produced quite a few articles of Judaica in the late 18th century, including Hanukkah lamps, Torah shields and Torah finials, Kiddush cups, and at least one magnificent Sabbath lamp (formerly part of the Sassoon Family Collection). For another one of his Torah shields, see: Rafi Grafman, Crowning Glory: Silver Torah Ornaments of the Jewish Museum, New York, 1996, Catalogue No. 32. See also next lot.
Height: 22.5 cm. Width: 19 cm. Weight: 571 g. Overall good condition. Minor warping and blemishes. Old soldering repairs. One bell non-original; an additional bell missing. Chain detached from upper loop.

Opening price: $2,500
Estimate: $4,000-6,000

24. טס לספר תורה – יוהאן יאקוב רונקה – פירט, 1790 בקירוב

טס לספר תורה. פירט (Fürth, פיורדא), גרמניה, שלהי המאה ה-18 [1790 בקירוב].
כסף יצוק, מוטבע, רקוע וחקוק (חתום בחותמת בצורת ירח, עם האות F מהעיר פירט, המאה ה-18, אות-שנה R, וחותמת יצרן, האותיות IR ומעליהן סימון בצורת ארבע נקודות - הצורף Johann Jakob Runnecke / Runecke).
טס קטן, מעוצב בדגם האופייני לטסים מנירנברג, הסמוכה לפירט. בראשו כתר הבולט כלפי החזית, בשני צדדיו צמד עמודים - אף הם בולטים כלפי החזית, ניצבים על גבי בסיסים מרובעים - ובראשם כותרות עליהם ניצבים אריות זקופים.
במרכז ממוקם תא אובאלי ללוחיות מתחלפות (ללא לוחיות), מעליו מובלט עיטור בצורת מנורה ותחתיו עיטור בצורת לוחות הברית (חלקים). על בסיסי העמודים חקוקה כתובת הקדשה: "**כ"ה ליפמן בן כ"ה יצחק ז"ל בש"פ / מרת ירוחם בת כ"ה משה ל"פ (?)**". שני פעמונים תלויים בטבעות בחלקו התחתון. שרשרת ארוכה לתלייה.
הצורף יוהאן יאקוב רונקה תועד בעבר על ידי רוזנברג ובמקומות אחרים תחת השם "J. Rimonim". צורף זה, בנו של צורף ברלינאי, יצר לא-מעט חפצי יודאיקה בפירט בשלהי המאה ה-18, בהם מנורות חנוכה, טסים ו"רימונים" לתורה, גביעי קידוש ומנורת שבת מפוארת (לפנים באוסף משפחת ששון). לטס אחר שיצר, ראו: Rafi Grafman, Crowning Glory: Silver Torah Ornaments of the Jewish Museum, New York (New York, 1996), no. 32, וראו גם הפריט הבא.
גובה: 22.5 ס"מ, רוחב: 19 ס"מ, משקל: 571 גרם. מצב כללי טוב. כיפופים ופגמים קלים. תיקוני הלחמה ישנים. אחד הפעמונים אינו מקורי. פעמון נוסף חסר. השרשרת אינה מחוברת ללולאה העליונה.

פתיחה: $2,500
הערכה: $4,000-6,000

24d

24a

25a

25b

25d

25c

25. טס לספר תורה – יוהאן יאקוב רונקה – פירט, גרמניה, שלהי המאה ה–18 / תקס"ג, 1803

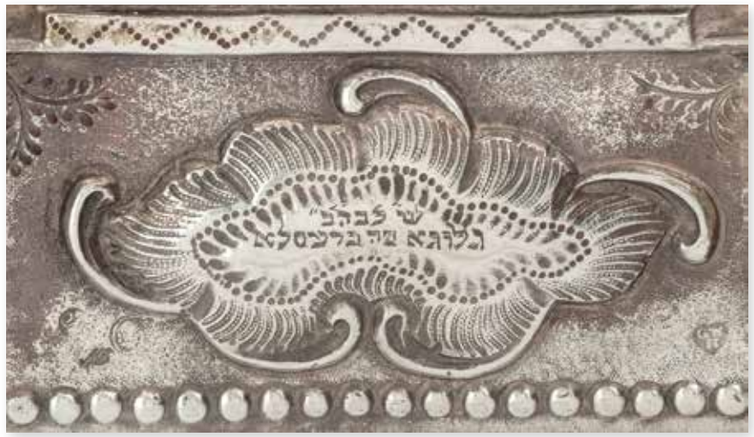
טס לספר תורה. פירט (Fürth, פיורדא), שלהי המאה ה–18. כתובת הקדשה משנת תקס"ג [1803].
כסף יצוק, מוטבע, רקוע וחקוק (חתום בחזית ובגב בחותמת בצורת ירח עם האות F מהעיר פירט, המאה ה–18, חותמת איכות "13", אות–שנה E ובחותמת יצרן – האותיות IR ומעליהן סימון בצורת ארבע נקודות – הצורף Johann Jakob Runnecke / Runecke).
טס קטן, מעוצב בדגם האופייני לטסים מנירנברג הסמוכה. בראשו כתר הבולט כלפי החזית, בשני צדדיו צמד עמודים סליליים – אף הם בולטים כלפי החזית, ניצבים על גבי בסיסים מרובעים – ובראשם אריות זקופים. במרכז מובלטים עיטור בצורת מנורה ומשני צדדיה עיטורים בצורת לוחות הברית, בהם חקוקה הכתובת "**כתר / תורה / בשנת / תקס"ג**". תחת המנורה ממוקם תא מלבני ללוחיות מתחלפות (מצורפת לוחית אחת, דו–צדדית), מוקף מסגרת בדגם צמחי, ותחתיו מדליון אובאלי חלק. על בסיסי העמודים חקוקה כתובת הקדשה, עם שמותיהם של בני–זוג: "**משה / בן הרר / שמשון // הענדלי / בת הרר / אורי**". שלושה פעמונים גדולים תלויים בטבעות בחלקו התחתון ופעמון נוסף בעיטור הכתר (כנראה מקוריים). שרשרת לתלייה.
הצורף יוהאן יאקוב רונקה תועד בעבר על ידי רוזנברג ובמקומות אחרים תחת השם "J. Rimonim". צורף זה, בנו של צורף ברלינאי, יצר לא–מעט חפצי יודאיקה בפירט בשלהי המאה ה–18, בהם מנורות חנוכה, טסים ו"רימונים" לתורה, גביעי קידוש ומנורת שבת מפוארת (לפנים באוסף משפחת ששון). לטס אחר שיצר, ראו: Rafi Grafman, Crowning Glory: Silver Torah Ornaments of the Jewish Museum, New York (New York, 1996), no. 32, וראו גם הפריט הקודם.
גובה: 23.5 ס"מ, רוחב: 19.5 ס"מ. משקל: 566 גרם. מצב כללי טוב. כיפופים, שברים קלים ותיקוני הלחמה קלים בשוליים. ייתכן כי השרשרת אינה מקורית.

פתיחה: $2,000
הערכה: $4,000-6,000

25. Torah Shield – Johann Jakob Runnecke – Fürth, Germany, Late 18th Century / 1803

Torah shield. Fürth, late 18th century. Dedicatory inscription dated 5563 [1803].
Silver, cast, stamped, repoussé, and engraved (marked on front and back with crescent-shaped city mark of Fürth [18th century] – the letter "F"; quality mark, "13"; year mark, "E"; and maker's mark, the initials "IR", and above them, a four-dot mark = the silversmith Johann Jakob Runnecke / Runecke).
Small Torah shield, in a design typical of such shields from nearby Nuremberg. At the top, an elegant crown in relief; on either side a pair of spiraling architectonic columns, also in relief, each supported on a square base and surmounted by a rampant lion. At center, a seven-branched menorah flanked on either side by each of the Two Tablets of the Law, engraved with the (Hebrew) inscription: "**Crown / [of the] Torah / in the Year / 5563 [1803]**". Underneath the menorah is a rectangular receptacle for interchangeable plaques (one two-sided plaque included); receptacle enclosed in a vegetal-patterned frame. Under this, a blank oval medallion. Dedicatory inscription (Hebrew) engraved on square bases of pillars: "**Moshe / son of R. / Shimshon // Handele daughter of R. / Uri**". Three large bells are suspended by rings from the bottom edge of the shield, and an additional bell is suspended from the upper crown. All bells apparently original. Suspension chain.
The silversmith Johann Jakob Runnecke has been documented in the past by Marc Rosenberg (Der Goldschmiede Merkzeichen, Frankfurter Verlags, Frankfurt A.M., 1922) and other sources and authorities, where Runnecke is referred to as "J. Rimonim". This craftsman, whose Berliner father was also a silversmith, was active in Fürth and produced quite a few articles of Judaica in the late 18th century, including Hanukkah lamps, Torah shields and Torah finials, Kiddush cups, and at least one magnificent Sabbath lamp (formerly part of the Sassoon Family Collection). For another one of his Torah shields, see: Rafi Grafman, Crowning Glory: Silver Torah Ornaments of the Jewish Museum, New York, NY, 1996, no. 32. See also previous lot.
Height: 23.5 cm. Width: 19.5 cm. Weight: 566 g. Overall good condition. Warping, slight fractures, and minor soldering repairs to edges. Chain may not be original.

Opening price: $2,000
Estimate: $4,000-6,000

26d

26. טס לספר תורה – בית הכנסת גלוגא, ברסלאו, ראשית המאה ה–19 – הצורף Gottfried Wilhelm Hoensch

טס לספר תורה. ברסלאו, גרמניה (כיום, ורוצלב, פולין), 1810 בקירוב.
כסף רקוע, מוטבע וחקוק (חתום בחותמת העיר ברסלאו (מטושטשת), אות–שנה, כנראה האות N עבור 1813–1804, חותמת הצורף, GW/H בתוך מסגרת בצורת לב, ובחותמת מס פרוסית, בשימוש בשנים 1812–1809).
בראש הטס עיטור תלת ממדי בצורת כתר, קבוע בברגים ובולט כלפי החזית. במרכזו צמד עמודים אדריכליים גדולים, ניצבים על בסיסים מרובעים ובראשיהם עיטורי כתרים רקועים. במרכזו לוחות הברית (חקוקים עם עשרת הדברות) וסביבם עיטורי ענפים עם עלים. בתחתית קרטוש קמור בו חקוקה כתובת הקדשה: "**ש' לבה"כ / גלוגא פה ברעסלא**". שרשרת משולשת לתלייה, עם טבעת גדולה.
הצורף **Gottfried Wilhelm Hoensch**, בנו של הצורף Christian Hoensch, פעל בברסלאו בשנים 1811–1780. חותמת–היצרן שלו מופיעה גם על תיבת הכסף של ארון הקודש המיניאטורי המפואר של משפחת רוטשילד (אשר נוצר בידי הצורף Johann Christoph Müller), שנמכר בבית המכירות כריסטי'ס בניו יורק בשנת 2014 ואשר נמצא כיום באוסף אריאל מוזיקנט בווינה. הטס שלפנינו נזכר בספרו של ארווין הינצה על צורפי ברסלאו (1906) כחלק מאוסף פינקוס בנוישטט שבשלזיה עלית (כיום Prudnik, פולין). להוציא שתי עבודות אלו, לא ידוע לנו על חפצים יהודיים נוספים שיצר.
גובה: 27 ס"מ, רוחב: 21 ס"מ. משקל: 397 גרם. מצב טוב. כיפופים קלים. כמה שברים בשוליים התחתונים משוקמים בשיקומים ישנים, בהלחמה ובתוספת פיסות כסף זעירות מאחור.
ספרות: Hintze, Die Breslauer Goldschmiede (Breslau, 1906), מס' 24–23, מס' 42, מס' 172, תמונה 9א ועמ' 88.

פתיחה: $1,500
הערכה: $8,000-10,000

26. Torah Shield – Glogau Synagogue, Breslau, Early 19th Century – Silversmith Gottfried Wilhelm Hoensch

Torah shield. Breslau, Germany (today Wrocław, Poland), ca. 1810.
Silver, repoussé, stamped, and engraved (marked with city mark of Breslau [faded]; year mark, probably the letter "N" for 1804-1813, maker's mark "GW/H" framed inside heart shape = the silversmith Gottfried Wilhelm Hoensch; and with Prussian tax mark, in use in years 1809-1812).
At the top of the Torah shield is a three-dimensional crown in relief, attached by screws, protruding forward. At right and left of center are a pair of spiraling architectonic columns supported on square bases and surmounted by repoussé crowns. In between the columns, at center, are the Two Tablets of the Law (engraved in Hebrew with the abbreviated Ten Commandments), adorned on either side with leafy branches. At bottom is a convex cartouche engraved with the (Hebrew) dedicatory inscription: "**Belongs to the Glogau Synagogue, here Breslau**". Three-part suspension chain, held together with a large suspension ring.
The silversmith **Gottfried Wilhelm Hoensch**, son of the silversmith Christian Hoensch, was active in Breslau in the years 1780-1811. His maker's mark also appears on the silver chest in the form of an elegant miniature Torah ark, belonging to the Rothschild family (created by silversmith Johann Christoph Müller), sold in 2014 at Christie's, New York, and today part of the collection of Ariel Muzicant, Vienna. The present Torah shield is mentioned in Erwin Hintze's volume on the silversmiths of Breslau (1906, see below) as belonging to the Pinkus Collection in Neustadt, Upper Silesia (today Prudnik, Poland). Other than these two works, we have no information with regard to other Jewish items Hoensch may have created.
Height: 27 cm. Width: 21 cm. Weight: 397 g. Good condition. Minor warping. Several fractures to lower edge, mended with old repairs, soldering, and addition of minute silver pieces on back.
Reference: Erwin Hintze, Die Breslauer Goldschmiede; eine archivalische Studie, Breslau: Kommissionsverlag von K.W. Hiersemann in Leipzig, 1906 (German), Nos. 23-24, 42, 172, Fig. 9a, and p. 88.

Opening price: $1,500
Estimate: $8,000-10,000

26a

26c

26b

27a

27b

27c

27. טס ו"יד" לספר תורה עשויים עץ זית, מעשה ידי האומן אברהם קלר – ירושלים, 1900 בקירוב

טס ו"יד" לספר תורה, מעשה ידי אברהם קלר (קעללער). [ירושלים, 1900 בקירוב].
עץ זית מחוטב; צדף (אם הפנינה) מחוטב; צבע.
שני עיטורי-תורה ייחודיים ואיכותיים עשויים עץ זית וצדף (אם הפנינה) אשר נוצרו בירושלים בשלהי המאה ה-19 או בראשית המאה ה-20 בידי האומן אברהם קלר.
1. טס לספר תורה.
בחלקו העליון מחוטבים שני מגני דוד, עיטור בצורת כתר ולוחות הברית בתוך עיטור צמחי סימטרי. העיטורים המחוטבים מלווים כתובות בצבע שחור: "ירושלם עיר הקודש" (בראש), "עצי זית" (בתוך מגני הדוד), "כתר תורה" (על גבי הכתר) ועשרת הדברות (בתוך לוחות הברית). בחלקו התחתון מחוטב תיאור של הכותל המערבי (עם הכתובת "כותל מערבי") ובראשו ארבעה עצי ברוש ושני מבנים. בשוליים הימניים והשמאליים מחוטבים צמד עמודים אדריכליים גדולים – עם כותרות ובסיסים מעוטרים – ובראשם ציפור. במרכז עיטור הכותל המערבי פתח מלבני עבור לוחיות מתחלפות (מצורפות 4 לוחיות דו-צדדיות מקוריות עשויות פיסות עץ דקות). חתום מאחור (בצבע שחור): "**נעשה ע"י אומן / אברהם קעללער**". שרשרת מתכת ארוכה לתלייה.
2. "יד" לספר תורה.
בעלת שלושה מפרקים כדוריים פחוסים המעוטרים בדגם צמחי. על המפרק שבקצה העליון מחוטבים כיפת הסלע (עם הכתובת "מקום המקדש" בצבע שחור) ופתח מערת קברי הסנהדרין (עם הכתובת "מערת סנהדרין"). מפרק זה נפתח בהברגה ומשמש גם ככלי לבשמים, באמצעות כמה חרירים המנוקבים בו. בראשו עיטור דמוי בלוט, עם טבעת אליה מחוברת מחרוזת ארוכה, המורכבת מ-54 חרוזי עץ מחוטבים. כף היד עשויה צדף (אם הפנינה) מחוטב.
מגוון רחב מאוד של חפצי עץ זית נוצר בארץ ישראל למן המחצית השנייה של המאה ה-19 ועד לעשורים הראשונים של המאה ה-20, הן מבחינה כמותית והן מבחינת סוג החפצים, ייעודם השימושי או הדקורטיבי ומבחינת קהל היעד עבורו נוצרו: נוצרי, מוסלמי או יהודי. בין החפצים היהודיים אנו מוצאים – לצד החפצים השימושיים המעוטרים במוטיבים יהודיים: תבליטי הכותל המערבי ו"מקום המקדש", קבר רחל או אתרים מקודשים אחרים – גם לא-מעט חפצים שנועדו לשימוש ריטואלי, בהם קערות סדר לפסח, קופסאות לאתרוג, מנורות חנוכה, נרתיקים למגילות אסתר, כלים לבשמים, "רימונים" לתורה, ו"ידיים" לתורה עשויות עץ זית. אף על פי כן, **נדיר למצוא בין העבודות הללו פריטים החתומים בידי האומן אשר יצר אותם, ומבין כלל החפצים היהודיים המתועדים – לא ידוע לנו על טס נוסף שנועד לעיטור ספר תורה.**
מעט פרטים ידועים אודות האומן **אברהם קלר (1870–1941)**. הוא נולד בצפת, לימים עבר לירושלים יחד עם אחיו ואחותו, נישא לשיינדל לבית אייזנברג, בת המושבה רחובות, אליה גם עבר יחד עם אשתו ושלושת ילדיו בשנת 1910. קלר חי ועבד מספר שנים בבית חרושת בניו יורק כמעצב מוטות ברזל, ובכסף שהרוויח שם – לאחר שובו לרחובות – רכש 40 דונם אדמה באזור שבין רחובות ונס ציונה ונטע בהם עצי הדר (מידע נוסף אודות אברהם קלר ומשפחתו מופיע באתר האינטרנט של ארכיון העיר רחובות, בעמוד המוקדש למשפחת קלר). לפריט נוסף שיצר קלר בערך בשנת תרנ"ה, 1895–1894 (כריכה לספר החוקים של אגודת "אחוה"), ראו: "קדם", מכירה 103, 1 בספטמבר 2025, פריט 176.
גובה הטס: 24 ס"מ, רוחב: 19.5 ס"מ, עובי: 1.7 ס"מ. מצב כללי טוב. שבר חסר בפינת אחת הלוחיות המתחלפות.
אורך ה"יד": 31.5 ס"מ, רוחב מרבי: 4.5 ס"מ. אורך המחרוזת: 32 ס"מ. מצב טוב. שבר מודבק באצבע המורה. סדקים בעץ בהברגה שבמפרק העליון.

פתיחה: $2,000
הערכה: $6,000-8,000

27f

27e

27d

27. Olivewood Torah Shield and Torah Pointer, made by the Artist Avraham Keller – Jerusalem, ca. 1900

Torah shield and Torah pointer, created by Avraham Keller. [Jerusalem, ca. 1900]
Carved olivewood; carved mother-of-pearl (abalone); paint.
Two unique, high-quality Torah-scroll adornments made of olivewood and mother-of-pearl (abalone), created in Jerusalem in the late 19th or early 20th century by the artist Avraham Keller.
1. Torah shield.
Two Stars of David are carved on either side of the upper section, and between them, below, are the Two Tablets of the Law inscribed with the abbreviated (Hebrew) Ten Commandments, with symmetrical vegetal patterns on either side and surmounted by a large, elegant crown. In addition to the Ten Commandments, a number of (Hebrew) inscriptions appear in black ink: "Jerusalem the Holy City" (on top), "Olive / Trees" (inside the Stars of David), and "Crown of Torah" (on the crown). In the bottom section is a carved depiction of the Western Wall, labeled below (Hebrew), "Western Wall"; carved above this illustration are images of four cypress trees and two buildings. In the right and left margins is a pair of tall architectonic columns with ornamental bases and capitals, and surmounted by a symmetrical pair of large birds. In the middle of the Western Wall is a rectangular compartment for interchangeable plaques (enclosed, 4 original two-sided plaques made of thin strips of wood).
Marked on the back (Hebrew, in black ink): "**Made by the artist / Avraham Keller**". Lengthy metal suspension chain.
2. Torah pointer.
With three somewhat flattened spherical segments adorned in a vegetal pattern. Carved into the segment at the upper end are depictions of the Dome of the Rock and the opening to the Tombs of the Sanhedrin (labeled with the Hebrew words, inscribed in black, for "Place of the Temple" and "Cave of the Sanhedrin", respectively). This segment can be opened and closed by means of a screw mechanism; thanks to this and a number of small apertures carved into it, this part is also meant to serve as a "Havdalah" spicebox. The segment is surmounted by an acorn-shaped ornament, through which a suspension ring passes. A chain consisting of 54 carved wooden beads is attached to the suspension ring. The pointer "hand" (with an extended index finger) is made of carved mother-of-pearl (abalone).

A large number of highly diverse olivewood objects, of many types, were made in Palestine from the second half of the 19th century through to the early decades of the 20th. They served a broad range of functional and decorative purposes, and were marketed to Christian, Muslim, and Jewish clienteles. Among the Jewish objects, we find reliefs of the Western Wall and the "Place of the Temple"; Rachel's Tomb and other holy sites; and a significant number of objects intended for sacred ritual purposes, such as Passover Seder plates, etrog (citron) boxes, Hanukkah lamps, Esther scroll cases, Havdalah spiceboxes, Torah finials, and Torah pointers. Nevertheless, **it is rare and highly unusual to find such objects bearing the name or maker's mark of the artist. And from among all the documented olivewood Jewish items, no other Torah shield is known to be extant.**
Little is known about the artist **Avraham Keller (1870-1941)**. He was born in Safed, and moved from there, with his brother and sister, to Jerusalem. He was married to Sheindel (née Eisenberg), who came from the "moshava" of Rehovot. The couple and their three children moved to Rehovot in 1910. Keller lived in New York for a few years, where he worked in a factory, designing iron rods. Upon returning to Rehovot, he used the money earned in New York to purchase 40 dunams (4 hectares or roughly 10 acres) of land in the area between Rehovot and Ness Ziona, where he planted citrus groves. More information regarding Avraham Keller and his family can be found on the website of the Rehovot City Archive (in Hebrew only, on a page devoted to the Keller family. For an additional item created by Avraham Keller ca. 1894-95 (a bookbinding for the rules and regulations of the Achva Society), see Kedem, Auction 103, 1 September 2025, Lot 176.
Torah shield: Height: 24 cm. Width: 19.5 cm. Thickness: 1.7 cm. Overall good condition. Open fracture to corner of one interchangeable plaque.
Torah pointer: Length: 31.5 cm. Maximal width: 4.5 cm. Length of chain: 32 cm. Good condition. Fracture, mended with glue, to index finger of pointer. Fractures to wood of screw thread of upper segment.

Opening price: $2,000
Estimate: $6,000-8,000

28a

28. ״יד״ לספר תורה מעוטרת זהב ואבני חן – צורף בית פברז׳ה הנריק ויגסטרם – סנט פטרסבורג, שלהי המאה ה–19

״יד״ לספר תורה, מעשה ידי Henrik Wigström. סנט פטרבורג, [1899–1884].
זהב; כסף; אבני חן ופנינים (חתומה בבסיס החפת בחותמת ״זולוטניק״ 56 רוסית [= 14 קראט], משלהי המאה ה–19, ובחותמת היצרן, H.W. במסגרת אובאלית = Henrik Wigström).
״יד״ תכשיטית ואיכותית מעשה ידי צורף חשוב מבית פברז׳ה, אשר עמד בראש הסדנה אשר ייצרה את מרבית ״ביצי פברז׳ה״ בשנים 1904–1917.
בעלת צורה גלילית, ההולכת וצרה כלפי הקצה התחתון. בקצה העליון כתר בעל שש זרועות ובמרכזו פנינה אליה מחוברת טבעת (ללא שרשרת). זרועות הכתר מעוטרות בדגמים זעירים של פרחים ומשובצות 17 אבני חן (אחת חסרה) בצבעי שחור, טורקיז, אדום וכתום. בין הזרועות עיטורים זעירים ועדינים של פרחים עם עלים. בחלקה העליון של ה״יד״ עיטורים דמויי קשתות מחודדות ובתוכן עיטורי שושן (fleur de lis). חלקה התחתון מעוטר בהתאמה, בקשתות מחודדות מוארכות. כף יד כפופה, עם אצבע מורה ארוכה, מעוצבת לעילא, ובבסיסה חפת מסוגנן עם בסיס זהב. שרשרת פנינים מפרידה בין עיטור הכתר ובין חלקה העליון של היד, ושרשרת נוספת ממוקמת במרכז, בין החלק העליון והחלק התחתון. האבנים משובצות בין כדוריות כסף זעירות.
הנריק ויגסטרם (1862–1923), יליד פינלנד, הגיע לסנט פטרסבורג בשנת 1875. בשנת 1884 החל לעבוד כעוזר לצורף מיכאיל פרכין (Perkhin), שסדנתו פעלה באופן בלעדי עבור בית פברז׳ה. לאחר מותו של פרכין בשנת 1903 ירש את סדנתו והיה למנהל הסדנה הראשי (head workmaster) עד לשנת 1917; בסדנאות של פרכין ושל ויגסטרם נוצרו מרבית ביצי הפברז׳ה הקיסריות.
״יד״ אחרת מעשה ידי הנריק ויגסטרם (עשויה שנהב, זהב ויהלומים) נמכרה על ידי פארק–ברנט, ניו יורק, 30 בנובמבר 1967, פריט 388 (אוסף צ׳רלס א. פיינברג); ״יד״ תכשיטית נוספת מאותה תקופה, מעשה ידי מיכאיל פרכין, נמכרה ב״כריסטי׳ס״, אמסטרדם, 19 בדצמבר 1990, פריט 180. להוציא שתי ״ידיים״ אלו וה״יד״ שלפנינו, לא ידוע לנו על ״ידיים״ נוספות שיצרו צורפי בית פברז׳ה, ולא ידוע לנו על חפצי יודאיקה אחרים שיצר הצורף הנריק ויגסטרם.
אורך: 23 ס״מ, רוחב מרבי: 2.7 ס״מ. משקל: 138 גרם. מצב טוב. כמה אבנים אדומות חסרות וכמה שבורות. אבן חסרה בעיטור הכתר העליון. שרשרת הפנינים האמצעית רופפת קמעה. ללא שרשרת לתלייה.

פתיחה: $5,000
הערכה: $10,000-15,000

28b

28. Torah Pointer Decorated with Gold and Gemstones – Fabergé Workmaster Henrik Wigström – St. Petersburg, Late 19th Century

Torah pointer, produced by Henrik Wigström. St. Petersburg, [1884-1899].
Gold; silver; gemstones and pearls (marked at base of cuff with Russian "56" Zolotnik mark [= 14 karat], dating to the late 19th century, and maker's mark, "H.W." in an oval frame = Henrik Wigström).
This high-quality decorative Torah pointer was produced by a distinguished Fabergé workmaster, who supervised the workshop that produced most of the Fabergé eggs in 1904-1917.
Cylindrical shape, tapering towards the bottom edge. The upper edge contains a six-arched crown with a pearl attached to the ring in the center (without chain). The arches of the crown are decorated with minute floral patterns and set with 17 gemstones (one lacking) in black, turquoise, red and orange. The arches include meticulous minute decorations of flowers with leaves. The top of the pointer is decorated with stylized pointed arches with fleurs-de-lis. The bottom part is decorated to match with lengthened pointed arches. The fist and long pointing finger is magnificently designed, with a stylized cuff and golden base. A chain of pearls separates the crown decoration from the upper part of the hand, and another chain is located in the center, between the top and bottom. The gemstones are set between minute silver balls.
Henrik Wigström (1862-1923), born in Finland, arrived in St. Petersburg in 1875. In 1884, he began to work as an assistant to the goldsmith Mikhail Perkhin, at his exclusive Fabergé workshop. After Perkhin's death in 1903, he inherited his workshop and became head workmaster until 1917; the workshops of Perkhin and Wigström produced most of the Fabergé Imperial eggs.
Another Torah pointer by Henrik Wigström (crafted from ivory, gold and diamonds) was sold by Parke-Bernet, New York, 30 November 1967, Lot 388 (the Charles A. Feinberg Collection); an additional jeweled Torah pointer from the same period, by Mikhail Perkhin, was sold at Christie's, Amsterdam, 19 December 1990, Lot 180. Aside from these two Torah pointers and the present example, we are unaware of any other Torah pointers produced by the craftsmen of the House of Fabergé, nor are we aware of any other Judaica objects created by the goldsmith Henrik Wigström.
Length: 23 cm. Maximum width: 2.7 cm. Weight: 138 g. Good condition. Some red gemstones lacking and some broken. Gemstone lacking at upper crown ornament. Middle pearl chain somewhat loose. Does not include suspension chain.

Opening price: $5,000
Estimate: $10,000-15,000

28c

29. קופת צדקה עשויה כסף מבית-כנסת בפיוטרקוב (פולין) – ברסלאו, 1813–1816 בקירוב

29a

קופת צדקה, מעשה ידי David Gottlieb Raudner. ברסלאו, גרמניה (כיום, ורוצלב, פולין), 1816–1813 בקירוב.
כסף חרוט, רקוע, גזור ומוטבע (חתום בחותמת העיר ברסלאו, אות-שנה O (1816–1813), ובחותמת היצרן, האותיות DG/R במסגרת דמוית עלה = David Gottlieb Raudner).
קופה גלילית, דמוית קנקן קטן. בראשה מכסה מדורג הקבוע על ציר, עם פתח מוגבה ורחב להכנסת המעות. מנגנון הנעילה מחובר אף הוא בציר אל המכסה. ידית-אחיזה ארוכה ומאונקלת. הקופה מעוטרת בדגמים צמחיים וגיאומטריים חוזרים המוטבעים בשוליים התחתונים, בשוליים העליונים ועל גבי הידית, ובזר ענפים החקוק על חלקה המרכזי.
על גבי הקופה חקוקה כתובת המשייכת אותה לבית-כנסת בעיר פיוטרקוב טריבונלסקי (Piotrków Trybunalski) שבפולין: "**זה הצדקה שייך / לגבאים ד'ב'ה'כ' [דבית הכנסת] / דפה ק'ק' / פיעטרקוב**". בפיוטרקוב התקיימה קהילה יהודית הולכת-וגדלה במשך מאות שנים ועד למלחמת העולם השנייה. "בית הכנסת הגדול" בעיר נחנך בשנת 1793, שוקם מנקיון לאחר מלחמת העולם השנייה, ונחשב כיום לבית הכנסת המשומר במצב הטוב ביותר מכל בתי הכנסת ששרדו בפרובינציית לודז'.
הצורף David Gottlieb Raudner פעל בברסלאו בשנים 1845–1793 וייצר בעיקר כלי שולחן (פמוטים, קנקן תה, כלי למלח, ועוד); לא ידוע לנו על חפצים יהודיים נוספים שיצר.
גובה: 15 ס"מ, רוחב מרבי: 15 ס"מ, קוטר הבסיס: 8 ס"מ. משקל: 379 גרם. מצב כללי טוב.
הציר שבור וחסר בחלקו. תיקוני הלחמה ישנים בחיבור העליון של הידית. כיפופים קלים. שרשראות חסרות בחריץ העליון.
ספרות: Hintze, Die Breslauer Goldschmiede (Breslau, 1906), מס' 24, 43, 176.
מקור: אוסף סר אייזיק וולפסון, מוזיאון "היכל שלמה". מספר סידור רשום בטוש בתחתית: ה.ש. 1368-46/6. מתועדת בקטלוג מוזאון היכל שלמה: Jewish Life in Art and Tradition, edited by Yehuda L. Bailer and Estelle Fink, Jerusalem, Hechal Shlomo, 1980, עמ' 94.
פתיחה: $1,000
הערכה: $4,000-6,000

29. Silver Synagogue Alms Box, Piotrków, Poland – Breslau, ca. 1813-1816

Alms box, made by David Gottlieb Raudner. Breslau, Germany (today Wrocław, Poland), ca. 1813-1816.
Silver, engraved, repoussé, cut, and stamped (marked with Breslau city mark; year mark, the letter "O" [1813-1816]; and with maker's mark, the initials "DG/R" in leaf-shaped frame = David Gottlieb Raudner).
Cylindrical alms box, shaped like a small jug. At the top is a graduated lid, attached by a hinge, and with a broad, elevated coin slot. Locking mechanism, attached to lid, also by a hinge. Long, curving carrying handle. Box stamped with recurrent vegetal and geometric patterns on upper and lower borders and on handle, and engraved with a floral wreath on lower body. Also engraved with inscription (Hebrew) ascribing ownership to the synagogue of Piotrków Trybunalski, central Poland: "**This charity belongs / to the managers of the synagogue / here in the holy congregation [of] / Piotrków**". A steadily growing Jewish community existed in Piotrków for centuries, coming to an end only with the Second World War. The small city's "Great Synagogue" was founded in 1793 and renovated following WWII, and is today regarded as the best-preserved of all surviving Jewish houses of worship in the Łódź region.
The silversmith David Gottlieb Raudner was active in Breslau, Germany in the years 1793-1845. He mostly produced tabletop items (candlesticks, teapots, salt shakers, and the like); no other Jewish objects of his are known to us.
Height: 15 cm. Maximal width: 15 cm. Diameter at base: 8 cm. Weight: 379 g. Overall good condition. Hinge broken and partly missing. Old soldering repairs to upper attachment of handle. Minor warping. Missing chains next to upper coin slot.
Reference: Erwin Hintze, Die Breslauer Goldschmiede: eine archivalische Studie, Breslau: Kommissionsverlag von K.W. Hiersemann in Leipzig, 1906 (German), Nos. 24, 43, 176.
Provenance: Collection of Sir Isaac Wolfson, Hechal Shlomo Museum. Serial number, indicated in marker, at bottom: H.S. 1368-46/6. Documented in Hechal Shlomo Museum catalogue, Yehuda L. Bailer and Estelle Fink, eds., Jewish Life in Art and Tradition, Hechal Shlomo, Jerusalem, 1980, p. 94.

29b

Opening price: $1,000
Estimate: $4,000-6,000

30. לוח הקדשה ייחודי עם כרוניקה של מנורות בית הכנסת בדרמשטאדט, גרמניה – תר"ב, 1842

30

לוח הקדשה למנורה של בית כנסת. דרמשטאדט, מדינת הסן, גרמניה, תר"ב [1842].
נחושת רקועה וחקוקה; הזהבה.
לוח הקדשה ייחודי עליו חקוקה כרוניקה מפורטת של תולדות מנורות בית הכנסת בדרמשטאדט למן יום היווסדו בשנת תצ"ז (1737) ועד שנת תר"ב (1842), אז שופץ והורחב בית הכנסת ונרכשו לו מנורות חדשות. לוח זה נועד להיתלות על או בסמוך לאחת ממנורות בית הכנסת.
לוח עגול וקמור, עליו חקוקה במעגלים הכתובת הבאה: "**לזכרון לדורות עולם. בבית הכנסת הזה אשר נבנה בשנת ה'תצ"ז לב"ע** [לבריאת עולם] **היה לנו י"ב מנורות של נחשת ומהם שנחקק שמות המתנדבים בעם. ואלה שמותם / פו"מ כ' חיים ליב נדב שני מנורות בשנת תצ"ז; כ' זאנוויל גאנז וזוגתו מ' עטל מפ"פ** [פרנקפורט] **נדבו מנורה אחת ר"ח סיון תצ"ז; כ' משה הירבען וזוגתו מ' גיטל נדבו מנורה אחת בשנת תצ"ח; / כ' יודא ליב ב"ה משה נתן סג"ל מהנובר וזוגתו אח"מ שרלה בת פ"ו כ' שמחה בונם נדבו ב' מנורות בחג השבועות תצ"ט; יטכה בת הרופא ה' יודמאן מפ"פ א"ה דוד נדבה מנורה; / שינלה ב"כ יצחק רייז מפ"פ אפ"ו כ' בונם ז"ל הכינה לפני ארון הקודש מנורה גדולה מי"ב נרות וגם הקנים על הבימה המה כמספר שבטי ישראל י"ב; / ששה קני מנורה היצאים מכתלי בה"כ נדב הר"ר יודא ירמיה בפ"ו ה' אהרן פולדא ז"ל ואשתו מ' שינכא ב"ה ליב הנובר תק"ס לפ"ק; / ועתה בשנת תר"ב לפ"ק הרחבנו את הבית והמנורות הנ"ל היו נשברות בקצותן ונועדו יחדו / ראשי העדה למכרן ולקנות תחתיהם מנורה זאת להאיר בית מקדשנו / ואשר לא השיג די קנותם הוסיפו מכסף קהלנו / כאן / דארמשטאדט / יע"א**".
קוטר: 20 ס"מ, עומק: 3 ס"מ. מצב כללי טוב. כיפופים קלים בשוליים. ההזהבה דהויה ברובה. שתי שרשראות לתלייה מאחור, אחת מהן קרועה וחסרה בחלקה.

פתיחה: $1,000
הערכה: $4,000-6,000

30. Unique Dedicatory Plaque Chronicling the History of the Lamps of the Synagogue of Darmstadt, Germany – 1842

Dedicatory plaque for synagogue lamp. Darmstadt, State of Hesse, Germany, 1842.
Brass, repoussé and engraved; gilt.
Unique dedicatory plaque engraved with the detailed history of the synagogue lamps of the synagogue of Darmstadt from the day of its establishment in 1737 until 1842, whereupon the synagogue was renovated and expanded, and new lamps were acquired. The plaque was meant to be hung on, or adjacent to, one of the synagogue's lamps.
A round, convex plaque upon which the following inscription is engraved in concentric circles: "**For eternal remembrance. In this synagogue built in the year 5497 to the Creation of the World [1737], we had 12 copper lamps, some of them engraved with the names of the donors among the people. And these are their names: / Community leader R. Chaim Leib donated two lamps in 1737; R. Sanwel Gans and his wife Mrs. Ettel of Frankfurt donated one lamp on Rosh Chodesh Sivan 1737; R. Moshe Herben and his wife Mrs. Gittel donated one lamp in 1738; / R. Yuda Leib son of R. Moshe Natan Segal of Hanover and his wife… Mrs. Serela daughter of community leader R. Simcha Bunem donated two lamps on Shavuot 1739; Jetcha daughter of the physician R. Judman of Frankfurt, wife of R. David, donated one lamp; / Shenla daughter of R. Yitzchak Reis of Frankfurt, wife of the late community leader R. Bunem, arranged before the Torah Ark a large lamp of 12 lights, and also candlesticks on the Bimah corresponding in number to the 12 Tribes of Israel; / six sconces protruding from the walls of the synagogue were donated by R. Yuda Yirmiah son of the late community leader R. Aharon Fulda, and his wife Shencha daughter of R. Leib Hanover, 1800; / and now in 1842 we have expanded the synagogue and the aforementioned lamps were broken at their edges, and / the community leaders convened to sell them and purchase instead this lamp to illuminate our sanctuary, / and insofar as what was reached was insufficient, they added from the funds of our congregation / here / Darmstadt…**".
Diameter: 20 cm. Depth: 3 cm. Overall good condition. Slight warping to rim. Gilt mostly faded. Two suspension chains on back, one torn and partly missing.

Opening price: $1,000
Estimate: $4,000-6,000

31a

31b

31. מנורת בית כנסת עשויה כסף – עיראק, ראשית המאה ה–20

מנורה לבית כנסת. [עיראק, ראשית המאה ה–20].
כסף יצוק, מכופף, גזור וחקוק (אינו חתום).
מנורה המורכבת משלושה חלקים עיקריים: 1. מתלה עליון דמוי כיפה הפוכה, בעל שוליים גליים מהם משתלשלים תליונים בשני דגמים מתחלפים. בראש המתלה וו לתלייה ובתחתיתו משקולת כבדה דמוית ביצה, תלויה בקצה שרשרת. 2. חישוק מרכזי עשוי פס כסף מכופף בעל תריסר צלעות מלבניות, עליהן חקוקה הכתובת "**בן פרת יוסף בן פרת עלי עין: ירבו שימחות [!] בישראל בירוש' [בירושלם]**". השוליים התחתונים גזורים בדגם גלי ומשתלשלים מהם תליונים בשני דגמים מתחלפים. בחלקו הפנימי של החישוק ממוקמות תשע זרועות (נשלפות), מעוצבות כשריגים, ובקצותיהן קעריות עגולות ועמוקות עבור שמן או כוסות הדלקה (בתחתית כל קערית תבריג גלילי נמוך). שלוש בליטות הקבועות בחישוק משמשות כמתלים לעיטור התחתון וכמתלים לשלוש שרשראות המחוברות למתלה העליון. 3. עיטור תחתון בעל שלוש זרועות המעוצבות כשריגים ומתחברות אל החישוק המרכזי. בקצה התחתון תלויה משקולת נוספת דמוית ביצה.
גובה: 85 ס"מ, רוחב החישוק המרכזי: 21–20 ס"מ, רוחב מרבי (כולל הזרועות): 60 ס"מ. משקל: 2375 גרם. מצב כללי טוב. כיפופים קלים. חיבורי השרשראות למתלה העליון אינם מקוריים. כמה תליונים חסרים בחישוק המרכזי.

פתיחה: $1,000
הערכה: $4,000-6,000

31. Silver Synagogue Lamp – Iraq, Early 20th Century

Synagogue lamp. [Iraq, early 20th century].
Silver, cast, bent, cut, and engraved (unmarked).
Synagogue lamp consisting of three main components: 1. An upper suspension device in the shape of an inverted dome, with an undulating rim, from which pendants in two alternating forms are suspended. The device is surmounted by a suspension hook. Suspended underneath it is an egg-shaped weight at the end of a chain. 2. A band consisting of a silver strip bent into twelve rectangular faces, upon which the following (Hebrew) inscription is engraved: "**Ben Porat Yossef Ben Porat Alei Ayin [Bereshit 49:22]: May [joyous] celebrations proliferate among Israel in Jerusalem**". The lower edge of the band is cut in an undulating pattern. From this edge, pendants in two alternating forms are suspended. Positioned on the interior of the band are nine removable tendril-shaped arms. At their tips are small, deep round bowls for oil or for lighting cups. Each bowl has a low cylindrical screw thread at its bottom. The band has three protuberances that serve as suspension devices for the bottom ornament and for three chains connected to the upper suspension device. 3. Bottom ornament with three tendril-shaped branches, connected to the central band. Another egg-shaped weight is suspended from the bottom end.
Height: 85 cm. Width of central band: 20-21 cm. Maximal width (incl. arms and branches): 60 cm. Weight: 2375 g. Overall good condition. Minor warping. Attachments of chains to upper suspension device not original. Several pendants missing from central band.

Opening price: $1,000
Estimate: $4,000-6,000

32a

32b

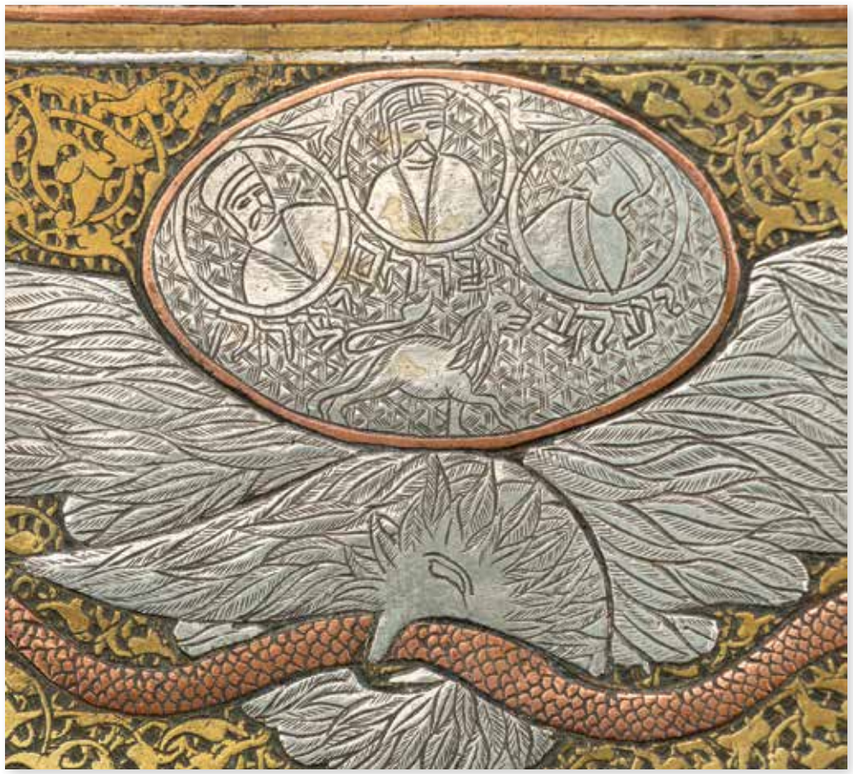
32. מגש פליז גדול מעוטר במלאכת-דמשק – מלאכת האומן אברהם מוואס, סוריה, ראשית המאה ה-20 – "מזרח" ותיאורי הכותל המערבי ועקידת יצחק

מגש פליז מעוטר, מעשה ידי אברהם מוואס (מואס). [סוריה, כנראה דמשק, ראשית המאה ה-20].
פליז רקוע, משובץ כסף (חקוק) ונחושת (מלאכת דמשק).
מגש עגול, גדול ומאסיבי, בעל שפה מוגבהת, מעוטר במלאכת-דמשק איכותית.
על השפה מופיעים פסוקים ממזמור תהלים קכ"ח: "שיר המעלות אשרי כל ירא ה' ההולך בדרכו" עד "הנה כי כן יבורך" (עם שיבושים קלים).
במרכז המגש מופיעים עיטורים רבים, אשר מבוססים ברובם על עיצובם ועל איוריהם של לוחות "מזרח" אשר נדפסו במרכז אירופה בשלהי המאה ה-19 (למשל בברסלאו ובפראג), ואשר אחד מהם בוודאי הגיע לסוריה ועמד לנגד עיני האומן ביצרו מגש זה.
העיטורים ערוכים בשלוש קבוצות עיקריות, סביב ובתוך מבנה אדריכלי בעל עמודים וקשתות:
1. העיטורים המרכזיים: בראש מופיע עיטור בצורת שמש, עם מלאכים משני צדדיה, מלווה בכתובת "ממזרח שמש עד מבו [!] מהלל שם ה'". במרכז תיאור של ארון הברית מלווה בכתובת "דע לפני מי אתה עומד" ותחתיו תיאור של הכותל המערבי עם מתפללים וגפן והכתובת "שויתי ה' לנגדי ת'" (משובש), ושני אריות גדולים משני צדדיו.
2. העיטורים הימניים: בתוך הקשת מופיע תיאור של משה מכה בסלע, תחתיו הכתובת "שמע ישראל ה' אלהנו ה' אחד", תחתיה תיאור של משה אוחז בלוחות הברית ולידו עיטור המייצג ספר תורה.
3. העיטורים השמאליים: בתוך הקשת מופיע תיאור של עקידת יצחק, תחתיו הפסוק "ברוך שם כבד מלכותו לעלם ועד" ותחתיו תיאור של אהרן הכהן עונד את החושן, אוחז בידו כלי לקטורת ומאחוריו מנורה בעלת שבעה קנים. תחת העיטורים הללו מופיעים הפסוק "כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחננו" (תהלים קב, טו, עם שיבושים) וחתימת האומן: "**מלן[א]כת אברהם מוואס**". בשוליים העליונים תריסר מדליונים עגולים עם שמות שנים-עשר השבטים ותיאורים של שנים-עשר בניו של יעקב וסמלי השבטים; בשוליים הימניים והשמאליים מנורה תלויה וקנקן (המייצגים את כלי המקדש); ובשוליים התחתונים עוף דורס גדול, אוחז נחש במקורו, נושא מדליון עם תיאור שלושת האבות ועיטורי אריה וציפורים.
קוטר: 47 ס"מ, גובה: 2.5 ס"מ. מצב כללי טוב. כמה פיסות כסף זעירות חסרות. מתלה קבוע מאחור.
מקור: סותבי'ס, תל אביב, 17 באפריל 2001, פריט 336.

פתיחה: $2,000
הערכה: $6,000-8,000

32d

32c

32. Large Brass Platter with Damascening – Work of Artist Avraham Muwas, Syria, Early 20th Century – "Mizrach" and Depictions of Western Wall and Binding of Isaac

Decorated brass platter, created by Avraham Muwas. [Syria, probably Damascus, early 20th century].
Brass, repoussé, inlaid silver (engraved) and copper (damascening).
Large, massive, circular platter with elevated rim, decorated with high-quality damascening.
The rim bears biblical verses (in Hebrew) from Tehillim 128, from "A song of ascents. Happy is any man who fears G-d, who follows His ways" to "So shall all who fear G-d be blessed" (with minor errors). **Numerous decorative elements appear within the main circle of the platter, most of them derived from the style and illustrations of "Mizrach" plaques originating from Central Europe in the late 19th century (for instance, Breslau and Prague). Undoubtedly, the artist was looking directly at one of these "Mizrach" plaques at the time he created this platter.**
The decorative elements are arranged in three main groups, encircling and enclosed within an architectonic structure consisting of columns and arches:
1. Central elements: At the top is a sun-like image, surmounted by a crown and flanked on either side by angels in flight. Underneath this is the arched (Hebrew) inscription: "From east to west [two-letter deletion here], G-d's name is praised" (Tehillim, 113:3). At the center of the platter is a depiction of the Ark of the Covenant, and under it the (Hebrew) inscription: "Know before Whom you stand"; under this is a depiction of the Western Wall with worshipers and a grape vine, and above that, the somewhat distorted Hebrew verse (Tehillim, 16:8): " I have set the Lord always before me…" The depiction of the Western Wall is flanked on either side by a pair of large, crouched, mustached lions.
2. Elements on the right: Under the arch is an illustration of Moses striking the rock, with the inscription (below, Hebrew) "Hear O Israel, the Lord our G-d, the Lord is One" (Devarim 6:4); and beneath this, a depiction of Moses holding the Two Tablets of the Law, and next to him, a Torah scroll.
3. Elements on the left: Under the arch, an illustration of the Binding of Isaac, with the inscription (below, Hebrew) "Blessed be the name of the glory of His kingdom forever and ever" and beneath this, a depiction of Aaron, wearing the priestly breastplate and holding an incense burner, with the seven-branched Menorah behind him. Underneath these elements is the (Hebrew) verse "Your servants take delight in its stones, and cherish its dust" (Tehillim 102:15, with errors), and the artist's mark (Hebrew): "**Work of Avraham Muwas**". Along the upper border are 12 round medallions bearing the names of the Twelve Tribes of Israel, along with depictions of the 12 sons of Jacob and emblems of the Twelve Tribes. To the right of the right column is a hanging lamp, and to the left of the left column is a pitcher, together representing the vessels of the Great Temple. And at bottom center, an illustration of a large bird of prey grasping a snake in its beak, and bearing a medallion with images of the Three Patriarchs, along with a lion and birds.
Diameter: 47 cm. Height: 2.5 cm. Overall good condition. Several minute silver pieces missing. Suspension hook on back.
Provenance: Sotheby's, Tel Aviv, 17 April 2001, Lot 336.

Opening price: $2,000
Estimate: $6,000-8,000

33a

33. צמיד כסף, זהב וטורקיז – איליה שור – ניו יורק, 1946 בקירוב

צמיד מעשה ידי איליה שור (1904–1961). ניו יורק, ארצות הברית, [1946 בקירוב].
כסף מנוסר ומקודח; זהב; אבני טורקיז. חתום: "I. Schor NY".
הצמיד מורכב משלוש חוליות גדולות בהן מופיעים גבר ואישה (כפי הנראה חתן וכלה) בתנוחות שונות ולצידם עיטורי בעלי חיים ופרחים. ארבע חוליות קטנות יותר – כל אחת מהן משובצת שלוש אבני טורקיז – מפרידות בין החוליות הגדולות ומחוברות אליהן בטבעות כסף קטנות. עיטורים נוספים חקוקים ומקודחים בצדו התחתון של הצמיד, בסגנון גיאומטרי (אך מופשט) האופייני לעבודותיו של שור. ראשי-תיבות חקוקים על החלוייה האחרונה, המשמשת כסוגר: D. R. J. 1926–1946.
רוחב: 19 ס"מ, גובה: 3 ס"מ, משקל: 64 גרם. מצב טוב. טבעת קטנה אחת מנותקת חלקית.
מקור:
1. אוסף פרטי, ניו יורק.
2. סותבי'ס, ניו יורק, 7–6 בדצמבר 1984, פריט 243.
3. סותבי'ס, ניו יורק, 29 באפריל 2013 , פריט 379 (אוסף שטיינהרדט).

פתיחה: $5,000
הערכה: $10,000-15,000

33. Silver, Gold and Turquoise Bracelet – Ilya Schor – New York, Ca. 1946

Bracelet produced by Ilya Schor (1904-1961). New York, United States, [ca. 1946].
Silver, sawed and pierced; gold; turquoise. Marked: "I. Schor NY".
The bracelet is composed of three large ornamental units depicting a man and woman (apparently a bride and a groom) in various positions, surrounded by decorations of animals and flowers. Four smaller ornaments – each set with three turquoise stones – separate the larger units, and are linked to them with small silver rings. The reverse side of the bracelet is adorned with engraved and pierced decorations in (abstract) geometric style, characteristic of Schor's work. Initials engraved on last unit, which serves as a fastener: "D. R. J. 1926-1946".
Width: 19 cm. Height: 3 cm. Weight: 64 g. Good condition. One small ring partially detached.
Provenance:
1. Private Collection, New York.
2. Sotheby's, New York, 6-7 December 1984, Lot 243.
3. Sotheby's, New York, 29 April 2013, Lot 379 (Steinhardt Collection).

Opening price: $5,000
Estimate: $10,000-15,000

33b

34b

34. Pair of Torah Finials – Silversmith of the Häberlein Family – Nuremberg, 19th Century

Pair of Torah finials, made by a silversmith of the Häberlein family. Nuremberg, Germany, [probably first half of 19th century].
Silver, repoussé and engraved (marked with Nuremberg city mark of the 19th century, the letter "N"; maker's mark, the initials GH – a silversmith of the Häberlein family, possibly Georg Häberlein; and with quality mark, "800").
Torah finials of an unconventional design. Finial bodies in shapes of flattened spheres, with a belt of spherical protuberances adorning the midline, and with engraved vegetal patterns adorning the top of the sphere as well as its base. Both bodies surmounted by a flower-shaped ornament, in turn surmounted by an additional sphere. Tall, cylindrical shafts.
Height: 24.5 cm. Maximal width: 10 cm. Weight: 630 g. Overall good condition. Minor warping. Pin missing from middle part of one finial. Loose screw joints to upper parts of both finials.
References: Karin Tebbe, ed., Nürnberger Goldschmiedekunst 1541-1868, exhibition catalogue, Germanisches Nationalmuseum Abt. Verlag, Nuremberg, 2007, No. MZ1025b; Marc Rosenberg, Der Goldschmiede Merkzeichen, Frankfurt A.M.: Frankfurter Verlags, 1922, No. 4313.
Provenance: The Simon Brueckheimer Collection.

Opening price: $1,500
Estimate: $3,000-5,000

סימון ברוקהיימר (Brueckheimer) נולד בקילסהיים (Külsheim) בשנת 1889, הגיע למרקברייט (Marktbreit) בשנת 1911 ושימש בה כמורה החל משנת 1920. ב–1929 יזם מבצע לתיעוד חפצי קודש ורכוש יהודי בקהילות בווארייה, אותו ניהל במהלך חופשותיו מעבודתו כמורה ובמסגרת איגוד הקהילות היהודיות של בווארייה (Verband Bayerischer Israelitischer Gemeinden). במהלך ליל הבדולח נמלט ברוקהיימר לפרנקפורט, שם נאסר ונשלח למחנה בוכנוולד. לאחר שישה שבועות הוא שוחרר, שב למרקברייט, ובאפריל 1939 עזב עם משפחתו ללונדון, שם המשיך בתיעוד הקהילות היהודיות של בווארייה. במהלך מסעותיו בקהילות הקטנות וכן לאחר הגירתו ללונדון יצר ברוקהיימר אוסף קטן של חפצים יהודיים, אותם ליקט בקהילות עצמן או רכש מפליטים יהודיים שהגיעו לאנגליה. עם הפריטים החשובים שבאוספו נמנים גביע לסעודת חברה קדישא של קהילת שוואבך (Schwabach), הנמצא כיום באוסף מוזיאון ישראל, וטס לספר תורה מקהילת גוסמנסדורף (Goßmannsdorf), אשר נמכר במכירה פומבית ב"קדם", מכירה 106, 24 בפברואר 2026, פריט 14. רשימותיו, המתעדות כ–150 קהילות קטנות ברחבי בווארייה, שמורות בארכיון "יד ושם" בירושלים. ברוקהיימר נפטר באנגליה ב–1950.
כמה פריטים נוספים מאוסף סימון ברוקהיימר יועמדו למכירה פומבית במכירותינו הבאות. תמורת הפריטים תיתרם במלואה.

Simon Brueckheimer, born in Külsheim, Germany, in 1889. Moved to Marktbreit in 1911, and began serving there as an educator in 1920. In 1929 he initiated a project to document sacred objects and property of Bavarian Jewish communities, which he pursued during his vacation time as a teacher, under the auspices of the Union of Bavarian Jewish Communities (Verband Bayerischer Israelitischer Gemeinden). Brueckheimer escaped to Frankfurt in the heat of Kristallnacht, but was then arrested and sent to Buchenwald Concentration Camp. After six weeks he was released, returned to Marktbreit, and then emigrated with his family to London, where he continued his documentation project on Bavarian Jewry. In the course of his visits to small Bavarian Jewish communities and later, after moving to London, Brueckheimer succeeded in assembling a small collection of Jewish items, which he had acquired either during his visits to the towns themselves or from purchases from Jewish refugees escaping to England. The important items in his collection include a cup used for special dinners by the "Chevrah Kadisha" (Burial Society) of Schwabach, today part of the collection of the Israel Museum, Jerusalem, and a Torah Shield belonging to the community of Goßmannsdorf, sold at Kedem, Auction 106, 24 February 2026, Lot 14. His notes and listings – documenting 150 small Jewish communities throughout Bavaria – are kept in the archives of the Yad VaShem World Holocaust Remembrance Center, Jerusalem. Brueckheimer passed away in England in 1950.
Several additional items from the Simon Brueckheimer Collection will be offered for sale at our upcoming public auctions. All proceeds from these sales will be donated.

34. זוג "רימונים" לספר תורה – צורף ממשפחת Häberlein – נירנברג, המאה ה–19

זוג "רימונים" לספר תורה, מעשה ידי צורף ממשפחת Häberlein. נירנברג, גרמניה, [כנראה המחצית הראשונה של המאה ה–19].
כסף רקוע וחקוק (חתום בחותמת העיר נירנברג מהמאה ה–19 – האות N, חותמת היצרן – האותיות GH – צורף ממשפחת Häberlein, אולי Georg Häberlein, ובחותמת איכות "800").
זוג "רימונים" בעיצוב לא–שגרתי: בעלי גוף בצורת כדור פחוס, עם חגורה של בליטות כדוריות במרכז ועיטורים בדגמים צמחיים החקוקים בראש ובבסיס. בקצהו העליון של כל רימון עיטור דמוי פרח ומעליו גולה. ניצבים על רגליים גליליות וגבוהות.
גובה: 24.5 ס"מ, רוחב מרבי: 10 ס"מ. משקל: 630 גרם. מצב כללי טוב. כיפופים קלים. פין חסר בחלקו המרכזי של אחד הרימונים. ההברגות העליונות רופפות.
ספרות: Tebbe, Nürnberger Goldschmiedekunst 1541-1868, no. MZ1025b; Rosenberg, Der Goldschmiede Merkzeichen, no. 4313.
מקור: אוסף סימון ברוקהיימר.

פתיחה: $1,500
הערכה: $3,000-5,000

34a

35. חותם של חברה קדישא בבכהופן, בווארייה, 1750 בקירוב או קודם לכן

חותם של חברה קדישא "גמילות חסדים" בבכהופן. בכהופן (Bechhofen), גרמניה, [1750 בקירוב או קודם לכן].
פליז יצוק וחקוק.
חותם עגלגל עליו חקוקה הכתובת "**חברא קדישא / דגמילות-חסדים / מק'ק' בעכהופין**" (האותיות כ"ף ופ"א מסומנות בנקודות קטנות, להורות כי הן רפות). מעל הכתובת מוטבע עיטור בצורת כוכב בעל שמונה חודים ותחתיה מוטבע עיטור בדגם צמחי. ידית פליז מסוגננת בעלת שוליים משוננים ונקב לשרשרת.
בבכהופן הסמוכה לאנסבך (מחוז פרנקוניה התיכונה), כ-55 ק"מ דרומית-מערבית לנירנברג, התקיימה קהילה יהודית קטנה למן המאה ה-16 ועד שנות ה-30 של המאה ה-20. בית העלמין היהודי של בכהופן, אשר נוסד כנראה כבר במאה ה-16, שימש בשנת 1700 עוד 16 קהילות אחרות מן הסביבה. בהתאם לכך, גם תקנות ה"חברה קדישא גמילות חסדים" של בכהופן, אשר חוברו בשנת תק"ט (1749), חתומות בידי 24 מנציגי קהילות האזור אשר השתמשו בבית העלמין. בשנת 1763 נותרה בבכהופן משפחה יהודית אחת בלבד, אך בשנים הבאות גדל מספר התושבים היהודים בהדרגה ובשנת 1837 הגיע מספרם ל-170, 21% מתוך כלל האוכלוסיה, אשר מנתה 810 נפשות. תחת השלטון הנאצי, בין אפריל 1934 ואוקטובר 1938, לאחר מעשי הסתה, אלימות והתנכלויות, עזבו את בכהופן 36 תושביה היהודים האחרונים, חלקם עברו למקומות אחרים בגרמניה וחלקם היגרו לארצות הברית.
1.9X2 ס"מ. גובה: 3.3 ס"מ. מצב טוב. פגמים קלים.
מקור: אוסף סימון ברוקהיימר.

35a

35b

פתיחה: $1,500
הערכה: $4,000-6,000

35. Seal of the "Chevrah Kadisha" of Bechhofen, Bavaria, ca. 1750 or Earlier

Seal of the "Gemilut Chassadim Chevrah Kadisha" of Bechhofen, Germany, [ca. 1750 or earlier].
Brass, cast and engraved.
Round Seal engraved with the (Hebrew) inscription: "**'Chevrah Kadisha' / of the 'Gemilut Chassadim' / of the Holy Congregation of Bechhofen**" (the Hebrew letters "kaf" and "pe" are marked with small dots as Rafe marks). Stamped above the inscription is an eight-point asterisk-like star, and beneath it, a vegetal pattern. The Seal is equipped with a fashioned brass handle with serrated edges, and a hole for a suspension chain.
In the German market town of Bechhofen – located near Ansbach in the district of Middle Franconia, Bavaria, roughly 55 kilometers southwest of Nuremberg – lived a small Jewish community from the 16th century till the 1930s. In 1700, Bechhofen's Jewish cemetery, which had probably been established as early as the 16th century, was serving an additional 16 Jewish communities in the district. In addition, and for similar reasons, the takkanot for Bechhofen's "Chevrah Kadisha - Gemilut Chassadim" burial society, compiled in 1749, was signed by 24 representatives of the district's communities that made use of the cemetery. Only a single Jewish family resided in Bechhofen in 1763, but the Jewish population steadily grew in subsequent years, and numbered 170 individuals in 1837, representing 21% of the small town's overall population of 810. From April 1934 till October 1938 – following acts of incitement, harassment, and violence under Nazi rule – Bechhofen's remaining 36 Jewish residents departed; some moved to other parts of Germany, while others emigrated to the United Sates.
2x1.9 cm. Height: 3.3 cm. Good condition. Minor blemishes.
Provenance: The Simon Brueckheimer Collection.

Opening price: $1,500
Estimate: $4,000-6,000

36. צלחת פיוטר עם עיטור בית כנסת – "מזרח" – גרמניה, המאה ה-18

צלחת פיוטר. [כנראה גרמניה, המאה ה-18].
פיוטר יצוק וחקוק (חתום בחותמת יצרן לא מזוהה – מגן שבחלקו התחתון עיטור והאותיות ICS, אינה מתועדת אצל Hintze – ותחתיה מוטבעות האותיות NS).
צלחת עגולה בעלת שפה מוגבהת ורחבה. על השפה חקוקים הכתובת "**ממזרח שמש עד מבואו מה(לל) ש' כ' (?) יי**" ואחריה ראשי התיבות "**פמ"מ**".
הפסוק "ממזרח שמש..." (תהלים קיג, ג) מופיע לעתים קרובות על לוחות "מזרח" אשר נועדו לסימון כיוון התפילה בבית היהודי. ייתכן כי הימצאותו של הפסוק על גבי הצלחת מרמז על שימושה כמעין לוח "מזרח". עם זאת, צלחת דומה, עליה חקוק הפסוק "ימין ה' רוממה ימין ה' עשה חיל" נמצאת באוסף מוזיאון העיר קלן (RM 1928/1067c), ומתוארת כצלחת סדר.
קוטר: 31 ס"מ, גובה: 1.5 עד 2 ס"מ. מצב טוב. כיפופים ושריטות.
מקור: אוסף סימון ברוקהיימר.

36a

פתיחה: $1,000
הערכה: $2,000-4,000

36. Pewter Platter with Illustration of a Synagogue – "Mizrach" – Germany, 18th Century

Pewter platter. [Probably Germany, 18th century].
Pewter, cast and engraved (marked with unidentified maker's mark – a shield with an ornament at bottom bearing the letters "ICS" [undocumented by Erwin Hintze]; underneath this, the letters "NS" are stamped).
Round platter with a broad, elevated rim. Engraved on the rim is an inscription with the Biblical verse (Hebrew) "**From east to west, [G-d's] [?] name is praised**", and after this, the Hebrew initials **"peh"**, **"mem"**, **"mem"** [?].
The Hebrew verse "From east to west..." (Tehillim, 113:3) appears frequently on "Mizrach" plaques, meant to indicate the eastwardly direction of prayer in Jewish homes. The fact that the verse appears on this platter seems to suggest it may have indeed served as something of a "Mizrach" plaque. On the other hand, a very similar platter with the engraved Biblical inscription (Hebrew) "G-d's right hand is exalted! G-d's right hand is triumphant!" (Tehillim, 118:16) can be found in the collection of the Cologne City Museum (Kölnische Stadtmuseum; Item no. RM 1928/1067c), and this particular item has been identified as a Passover seder plate.

36b

Diameter: 31 cm. Height: 1.5-2 cm. Good condition. Warping and scratches.
Provenance: The Simon Brueckheimer Collection.

Opening price: $1,000
Estimate: $2,000-4,000

37a

37b

37c

37. מגילת אסתר מעוטרת בתחריטים – אמשטרדם, המאה ה–18

מגלת אסתר מעוטרת בתחריטים. [אמשטרדם, הולנד, המאה ה–18].
תחריט ודיו על קלף; עץ וקרטון.
מגילת אסתר, כתובה בדיו בגוון ספיה על גבי 4 יריעות קלף המודבקות זו לזו, 16 עמודות טקסט ועמודת–פתיחה, 28–23 שורות בכל עמודה.
בעמודה השמינית מודגשות אותיות הוי"ה. בעמודת–הפתיחה נוספו ברכות המגילה.
מגילה זו משתייכת לקבוצה של מגילות אסתר מעוטרות בתחריטים, אשר נוצרו באמשטרדם במהלך המאה ה–18 בכמה גרסאות שונות. מבין הווריאציות הידועות, הטיפוס שלפנינו הנו המוקדם ביותר, ועותק ממנו המצוי באוסף רנה ברגינסקי בצירין מתוארך לשנת תס"א, 1701.
המגילה מעוטרת בשפע תחריטים איכותיים: שמונה תחריטים המתארים אירועים מסיפור המגילה משולבים בעמודת–הפתיחה, שישה–עשר תחריטים הממוקמים בשוליים התחתונים של עמודות–הטקסט מתארים אף הם את סיפור המגילה (חלקם מבוססים על מדרשים), ושישה–עשר תחריטים הממוקמים בראשי העמודות כוללים תיאורי נופים (למעשה זהו רצף של ארבעה איורי–נוף, אשר חוזרים ארבע פעמים). בין עמודות הטקסט מפרידים עמודים אדריכליים גדולים ומקושטים, אשר חלקם מעוטרים במלאכי פוטי הנושאים סלי–פרחים על ראשיהם; תחת כל עמוד – בשוליים התחתונים – ממוקם כד גדול עם פרחים ופירות, ואלו מפרידים בין הסצנות המתארות את סיפור המגילה.
גובה הקלף: 17.5 ס"מ, אורך המגילה: 171 ס"מ. גלולה על ידית עץ, כנראה מקורית, 32 ס"מ (חלקה התחתון חסר). מצב המגילה טוב. מעט כתמים ובלאי. כמה מילים ואותיות מחוקות או כתובות מחדש. כתמים, בלאי וקרעים בתחילת היריעה הראשונה. פיסת נייר מודבקת בתחילת היריעה הראשונה (לחיזוק). נקבים בשולי היריעות מעידים על תפירה ישנה של היריעות אלו לאלו. נתונה בנרתיק קרטון גלילי מעט מאוחר יותר, עם קרעים ובלאי.
מקור: אוסף סימון ברוקהיימר.

פתיחה: $5,000
הערכה: $10,000-15,000

37. Engraved Esther Scroll – Amsterdam, 18th Century

Engraved Esther Scroll. [Amsterdam, The Netherlands, 18th century].
Engravings and ink on parchment; wood and cardboard.
Esther scroll, inscribed in sepia-colored ink on 4 sheets of parchment glued one to the other; text of Book of Esther arranged in 16 columns, with 23-28 rows per column. Additional opening column. Tetragrammaton (4 letters of the Divine Name) highlighted in the eighth column. Opening column contains blessings over the reading of the Megillah.
The present scroll belongs to a group of Esther scrolls adorned with engravings, created in several different versions in Amsterdam throughout the 18th century. From among the known variations, the type represented by this particular scroll is the earliest; a copy of this type, part of the René Braginsky Collection, Zürich, has been dated to Hebrew year 5461 [1701].
This Esther Scroll is decorated with numerous high-quality engravings; eight of them, depicting scenes from the narrative of the Book of Esther, appear on the opening column; sixteen engravings adorning the lower margin of the textual columns also present scenes from the Esther story, some of them derived from Midrashic sources; and another sixteen engravings located above the textual columns include landscapes – in effect, a series of four landscape scenes, recurrently appearing four times; separating the textual columns are large architectonic columns, some adorned with putti angels holding fruit baskets on their heads; underneath each architectonic column, in the lower margin, is a large urn filled with fruits and flowers; these urns separate the scenes depicting the Esther narrative.
Height of parchment sheets: 17.5 cm. Length of scroll: 171 cm. Wrapped around wooden roller, probably original, with upper handle (bottom handle missing). Length of roller and upper handle: 32 cm. Scroll in good condition. Few stains and slight wear to parchment. Several words and letters erased and rewritten. Stains, wear, and tears to opening of the first parchment sheet. Piece of paper adhered to the outer edge of first sheet for reinforcement. Small holes in vertical margins of sheets suggest that they were originally sewn one to the other. Scroll housed in cylindrical cardboard case, somewhat more recent, with wear and tear.
Provenance: The Simon Brueckheimer Collection.

Opening price: $5,000
Estimate: $10,000-15,000

38a

38b

38. כתב-יד, תאג' תורה (בראשית-שמות) – בכתיבת אחד מבני משפחת בניה הסופר – תימן, המאה ה-15/16

כתב-יד, ספר תאג' תורה [כתר תורה] – חומשים בראשית ושמות, עם טעמים וניקוד, עם מסורה גדולה ומסורה קטנה, ועם "מחברת התיג'אן", בכתיבת אחד מבני משפחת בניה הסופר. [תימן, שנות הר', המאה ה-15/16].

דיו על נייר, כתיבה תימנית נאה במיוחד, באותיות מרובעות גדולות (ככתיבת סת"ם), עם ניקוד וטעמים. במספר מקומות (כגון ב"שירת הים") אותיות פ' לפופות.

"המסורה הקטנה" מופיעה בשוליים, בצמוד לטקסט, ו"המסורה הגדולה" מופיעה בראשי ובשולי הדפים, בעיטור מיקרוגרפי (בצורת זיגזג). "שירת הים" נכתבה כמו בספר תורה ("אריח על גבי לבנה"). בעמודי השירה נכתבה המסורה הגדולה בעיטור מיקרוגרפי שונה (בצורת רשת מסורגת; אחד המאפיינים של הסופרים ממשפחת בניה).

לפי צורת הכתיבה ומאפיינים נוספים, נראה כי הכותב הוא אחד מבני משפחת בניה הסופר המפורסמת מתימן. יש לציין כי עיצוב העמודים והשורות בכתב-היד שלפנינו זהה לכתב-יד ספריית הבודליאנה Opp. Add. Qu. 97a, שנכתב על ידי יוסף בן בניה הסופר (על פי הקולופון שם), וכתיבתו הסתיימה בחודש חשון רל"ט (1478).

בסוף כתב-היד מופיע החיבור "מחברת התיג'אן" (שהועתק בדרך כלל יחד עם ספרי התאג'), בכתיבה תימנית בינונית. חיבור זה חסר באמצעו ובסופו.

בצדו החלק (הקדמי) של הדף הראשון רישומים שונים, מאוחרים יותר, בהם רישום בעלות ורישום הסופר שהוסיף דפי השלמה בכתב-ידו:

"זה החפץ ושמו תאג ראיתי לזכור שם שהו[א] שלי שמא יבא אדם רשע מן השוק ויאמר שלי הוא, לכן זה התאג היפה והנחמד לסאלם בן יחיא סעיד יצ"ו ובשאדם חמד בו או גנבו ארור הו[א] מפי בית דין שלמעלה ובית דין שלמטה, ארור מפי הקב"ה ומפי[ליא שלו לא יאבה יי' סלוח לו, ועם יי' בשלום הצעיר אני [סאלם בן סעיד ס"ט (חתימה מסולסלת)]".

מתחת לרישום זה (ולחתימה מסולסלת נוספת) נכתב: "ותהי התחלת המלאכה הקדושה הטהורה יום א' י"א לחדש חשון שנת אתקס"ה לשטרות ונכתב במאתא עיר אלגראף תחותו"ת [=תחרוב ותצדי וירושלם תתבני]". רישום זה הוא בכתיבה מאוחרת ומסתבר שחל שיבוש בתאריך (שעולה בכתיבתו לשנת ה'י"ד, כלומר 1253 לספירה הנוצרית!). צילומו של רישום זה הובא באנציקלופדיה לקהילות היהודיות בתימן, כרך א, עמ' 124; גברא משער שם שצריך לקרוא: אתתקס"ה [=תי"ד, 1653], אך יתכן שהרישום הוא מאוחר יותר.

רישום נוסף בתחתית אותו דף: "אני ה"ו עפר רגלא דחכימי ראיתי שנחסר מהספר הזה שהוא ספר בראשית ג' ניירות מכתיבת יד הרב הקדמון זלה"ה ואתחיל לכתוב אותן כתיבת ידי אני ה"ו צאלח אבן סאלם ן' יחיא ן' סעיד ן' סלימן עזאני השב"ה יסיעייני להשלים כתבי הקודש בכל מקום שהם אכי"ר ונכתב בעיר ק"ק שבמדינת רדא"ע... ובעזר העוזר נכתוב אותו בדיו שחור על נייר לבן כאשר עיני הרואה חוזות ואל ידיינני הרואה שאין הכתיבה כתיבה אשורית ככתיבת הרב הקדמון שאנחנו בעונותינו בארץ טמאה ואין אנחנו כאז"ל כאצבעא בבירא לשכחה אנו אוי לנו שבעוונותנו שהחכמה רחוקה ממנו והבינה והדעת אפסו עאכ"ו הזכרון נשכח כמת מלב השכחה מהרה לבא קורות הזמן מונעות אותנו מלישב לקרות אבל ברחמיו יתברך יחיש גאולתנו ובזכות הצדיקים שבעולם ושאנחנו בזכותם הקב"ה למען שמו יעביר רוח הטומאה מן הארץ ויחזיר לישנה ויגאלינו בקרוב במהירה בימינו אכי"ר, והיו כתיבתן שנת וירא אלהים את ה'אור כי טוב לפ"ג [=תר"ט]".

משפחת בניה הסופר בתימן

הסופר רבי בניה בן סעדיה בן זכריה – "הסופר המפורסם ביותר בתימן" (אנצי' לחכמי תימן, א, עמ' 42), ראש למשפחת סופרים מפורסמת שפעלה בעיר צנעא בתימן. ידועים קולופונים לספרים אחרים בכתיבת ידו, בהם הוא חותם: "ספרא חלשא... קטן הסופרים... בניה בן סעדיה בן זכריה בן בניה בן עובד, הידוע בן מרגז" (ראו: מ' בית אריה, אסופת כתבים עבריים מימי הביניים, כרך א', כתב מזרחי וכתב תימני, ירושלים תשמ"ח, לוח 140). הנוסע המפורסם רבי יעקב ספיר, שביקר בארץ תימן במאה ה-19, מספר עליו בספרו "אבן ספיר": "...ספרי כ"י מתנ"ך עתיקי יומין הרבה לא מצאתי פה כאשר פללתי, כי גלותם וטלטול האחרונים לא השאירו למו פליטה, והיותר ישנים הם כחמש מאות שנה, והמדוקדקים שבהם הם מהסופר האומן הנזכר בניה הסופר, ואומרים שארבע מאות ספרים כתב בחייו ואם לפלא בעיניכם גם בעיני יפלא..." (אבן ספיר, ליק, 1866, דף קב). רבי יעקב ספיר מספר גם על מרים הסופרת, בתו של רבי בניה הסופר, שעסקה במלאכת העתקת ספרים: "גם בת היה לו סופרת אומנת, והראוני ממנה חומש כ"י כתוב בסופו 'אל תשיתו עלי חטאת אם תמצאו בו שגיאות, כי אשה מינקת אנכי, מרים בת בניה הסופר' – והוא מדויק וכתיבה יפה ומאושרת מאד" (אבן ספיר, שם).

מארי בניה עצמו כתב ספרים בין השנים ר"י-רמ"ג בקירוב (1483–1450 בקירוב) והוא נפטר בערך בשנת רמ"ד, 1484, כפי שעולה מקולופון של בנו הסופר רבי יוסף בן בניה, המזכיר את אביו בברכת המתים (כ"י ירושלים, אוסף בניהו, הובא אצל: מ' ריגלר, 'בניה הסופר וצאצאיו – משפחת סופרים מתימן', פעמים – רבעון לחקר קהילות ישראל במזרח, גיליון 64, תשנ"ה, עמ' 63).

ב"אנציקלופדיה לחכמי תימן" נכתב כי רבי בניה בן סעדיה הוא "הסופר המפורסם ביותר בתימן... פרסומו בא בזכות עשרות כתבי-יד שהעתיק הוא, בניו ונכדיו... עפ"י דעה אחת שימש ראב"ד בצנעא... רוב מוחלט של הספרים שהעתיקו, הם ספרי תנ"ך בתוספת מסורה ומחברת התיג'אן... העתקותיו נחשבות כמדויקות ביותר, והוא נחשב כבר סמכא הגדול ביותר בתחום מסורת המקרא. שאלת זיקת המסורת שבספריו לאסכולת המסורת של טבריה במסורת המקרא, עוררה פולמוס גדול בין החוקרים... עפ"י המסורת העתיקו הוא ומשפחתו מאות כתבי-יד ובידינו הגיעו עשרות..." (גברא, אנציקלופדיה לחכמי תימן, א, עמ' 43–42). ראו שם רשימה חלקית של כתבי-יד הידועים ממנו כיום.

במפעל הפליאוגרפיה העברית נמנו קרוב ל-40 כתבי-יד ממשפחת בניה הסופר, הנמצאים כיום בספריות ובאוספים שונים (מ' ריגלר, 'בניה הסופר וצאצאיו – משפחת סופרים מתימן', שם, עמ' 54).

חותמות המקובל רבי "שלמה יוסף מעברי – סופר מוסמך ושוחט – וגם מסדר גטין וקידושין – שערים ע"י רחבות".

כ-150 דף (מספר דפים חסרים הושלמו בכתיבה מאוחרת). 26 ס"מ בקירוב. מצב בינוני-גרוע. כתמים. במרבית הדפים קרעים וקרעים חסרים (בחלקם גדולים), עם פגיעות רבות בטקסט. בחלק מהפגיעות הודבקו פיסות נייר עם השלמת הטקסט בכתיבה מאוחרת. חלק מהדפים של "מחברת התיג'אן" קרועים וחסרים. מספר דפים מנותקים. ללא כריכה.

מקור: ספריית המקובל מארי שלמה יוסף מעברי (תרע"ג-תשכ"ט), מרבני עדת תימן בארץ ישראל. בשנת תר"ץ עלה מדמאר שבתימן והתיישב בשכונת התימנים "שעריים" ברחובות. רבי שלמה ואביו מארי יוסף נודעו במלאכת כתיבת סת"ם וההעתקה. רבים היו באים אליו לקבלת עצה וישועה ולרפואת חולים. בתקופת מלחמת העולם השנייה, בשנת תש"ג, הוציא לאור את ה"תפלה להצלת היישוב" שנתקנה לאומרה בידי רבני העדה.

פתיחה: $5,000
הערכה: $10,000-13,000

38. Manuscript, Taj Torah (Bereshit-Shemot) – Written by Family Member of Benaiah HaSofer – Yemen, 15th/16th Century

Manuscript, Taj Torah (Keter Torah) – Bereshit and Shemot, with cantillation and vocalization, Masorah Gedolah, Masorah Ketanah and Machberet HaTijan, handwritten by a member of the family of Benaiah HaSofer. [Yemen, 15th/16th century].

Ink on paper, particularly neat Yemenite script, in large square (Stam) script, with vocalization and cantillation. Winding Peh in several places (such as the Song of the Sea).

Masorah Ketanah appears in margins, next to text; Masorah Gedolah at top and bottom of pages, with micrographic decoration (zigzag). The Song of the Sea is written in the format prescribed for a Torah scroll. On the pages of the Song, the Masorah Gedolah is written with a different micrographic decoration (a net; characteristic of the scribes of Benaiah's family).

Based on the form of the writing and other characteristics, the scribe appears to be a member of the renowned Yemenite family of Benaiah HaSofer. The page and line format in the present manuscript is notably identical to that of Bodleian Ms. Opp. Add. Qu. 97a, written by Yosef son of Benaiah HaSofer (based on its colophon), writing of which was completed in Cheshvan 1478.

At the end of the manuscript appears Machberet HaTijan (generally copied along with Taj books), in Yemenite semi-cursive script. This work is lacking in the middle and the end.

On the blank (front) side of the first leaf, various later inscriptions, including ownership inscription and inscription of scribe who added handwritten replacement leaves:

"As for this object, named Taj, I saw fit to mention my name as it belongs to me lest some wicked man come from the marketplace saying it is his, therefore this beautiful and desirable Taj belongs to Salim son of Yichya Sa'id. And should a man covet or steal it, may he be cursed by the heavenly and earthly courts, cursed by G-d and His retinue, may G-d not desire to forgive Him and may the people of G-d be at peace, I am [Salim son of Sa'id (calligraphic signature)]".

Below this inscription (and another calligraphic signature):

"The holy and pure labor began Sunday, 11th Cheshvan 1565 Seleucid era, written in the city of al-Jiraf, may it be destroyed and barren, and may Jerusalem be rebuilt".

This inscription, in a later hand, is likely misdated (to 1253!). A facsimile of this inscription appears in Encyclopedia LaKehilot HaYehudiyot BeTeiman, I, p. 124, where Gavra conjectures that the date should be 1965 Seleucid era (1653), although the inscription may be later.

Another inscription at bottom of the same leaf: "I, dust at the feet of the sages, saw that this book, namely Bereshit, was lacking three leaves in the hand of the ancient rabbi, so I will begin to write them in my own hand, Salih son of Salim son of Yichya son of Sa'id son of Suleiman Azani, may G-d assist me to complete Scriptures wherever they be, Amen. Written in the city of K.K. in the province of Rada'a… And with the help of the Helper we shall write it in black ink on white paper as the viewer shall see. And let the viewer not judge me for not writing in Ashuri [Stam] script like the ancient rabbi, for we in our sins are in an impure land, and as the Sages say, we forget as easily as one would put one's finger in a well. Woe to us that among our sins wisdom is distant from us, and understanding and knowledge have come to naught! All the more so is our memory lost as the dead is forgotten from the heart; forgetfulness comes easily, and the daily occurrences prevent us from settling down to study Scripture. But may G-d in His mercy bring our redemption closer, and in the merit of the Tzaddikim in the world in whose merit we are, may G-d, for the sake of His name, dispel the spirit of impurity from the land and bring us back as of old and redeem us, speedily in our days, Amen. And it was written in the year [1849]".

The Family of Benaiah HaSofer in Yemen

R. Benaiah son of Saadiah son of Zechariah – "the most renowned scribe in Yemen" (Encyclopedia LeChachmei Teiman, I, p. 42), head of the famous family of scribes active in Sanaa, Yemen. Colophons of other known books he scribed read: "The weak scribe… the least of scribes… Benaiah son of Saadiah son of Zechariah son of Benaiah son of Oded, known as Ben Margaz" (see: M. Beit-Arié, Asufat Ketavim Ivriyim MiYemei HaBeinayim, I, Oriental and Yemenite Scripts, Jerusalem 1988, plate 140). The famous traveler R. Yaakov Sapir, who visited Yemen in the 19th century, reports in his Even Sapir: "…I did not find as many early manuscript Bibles as I hoped, since their last exiles and tribulations did not leave much surviving; the oldest ones are some five hundred years old. The most accurate ones were produced by Benaiah, the expert and punctilious scribe, and unbelievably, he is said to have scribed four hundred books in his lifetime…" (Even Sapir, Lyck, 1866, leaf 102). R. Yaakov Sapir also mentions Miriam the scribe, daughter of R. Benaiah, who also worked as a copyist: "He also had a daughter who was an expert scribe, and I was shown a manuscript Chumash concluding with the inscription: 'Do not condemn me if you find any errors, as I am a nursing woman, Miriam daughter of Benaiah the scribe' – and it is accurate, with neat, beautiful script" (Even Sapir, ibid.).

R. Benaiah himself scribed books ca. 1450-1483, and he passed away ca. 1484, as evidenced by a colophon written by his son the scribe R. Yosef son of Benaiah, where R. Benaiah is mentioned as deceased (Ms. Jerusalem, Benayahu collection, quoted by: M. Riegler, Benaya the Scribe and His Descendants – A Family of Scribes from Yemen, Pe'amim, LXIV, 1995, p. 63).

According to Encyclopedia LeChachmei Teiman, R. Benaiah son of Saadiah is "the most renowned scribe in Yemen… His fame is due to the dozens of manuscripts he, his sons and grandsons copied… According to one opinion, he served as head of the Sanaa Beit Din… The vast majority of books he copied are Bibles with Masorah and Machberet HaTijan… His copyings are considered the most accurate, and he is viewed as the greatest Masoretic authority. The question of the relation of his Masorah to the Tiberian Masoretic school is greatly contested among scholars… Tradition holds that he and his family copied hundreds of manuscripts, of which dozens have passed down to us…" (Gavra, Encyclopedia LeChachmei Teiman, I, pp. 42-43). See there for a partial list of his known extant manuscripts.

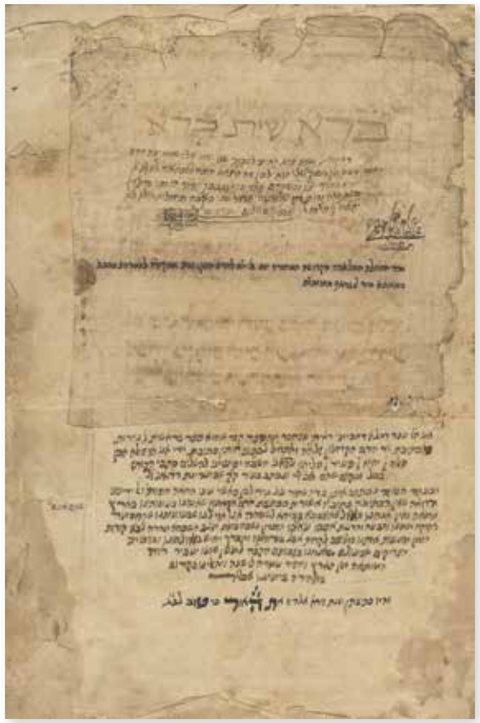
The Hebrew Paleography Project lists some 40 manuscripts from the family of Benaiah, located today in various libraries and collections (M. Riegler, Benaya the Scribe and His Descendants – A Family of Scribes from Yemen, ibid., p. 54).

Stamps of kabbalist R. "Shlomo Yosef Mabari – licensed scribe and shochet – also officiates at divorces and marriages – Shaarayim near Rechovot".

Approx. 150 leaves (several missing leaves replaced in a later hand). Approx. 26 cm. Fair-poor condition. Stains. Most leaves with tears and open tears (some large), affecting text in many places. Some places repaired with pieces of paper with later handwritten replacements. Some leaves of Machberet HaTijan torn and lacking. Several leaves detached. Without binding.

Provenance: Library of Kabbalist R. Shlomo Yosef Mabari (1913-1969), a rabbi of the Yemenite community in Eretz Israel. In 1930, he immigrated from Dhamar, Yemen, to the Yemenite neighborhood Shaarayim, Rechovot. R. Shlomo and his father R. Yosef were known for their work as scribes of Torah scrolls and copyists. He was frequently visited for counsel, salvation and healing of the sick. During World War II, in 1943, he authored a prayer for salvation ordained to be recited by the community's rabbis.

Opening price: $5,000
Estimate: $10,000-13,000

38d

38c

39a

39b

39c

39d

39. כתב-יד, תאג' תורה (במדבר-דברים) – בכתיבת אחד מבני משפחת בניה הסופר – תימן, המאה ה-15/16

כתב-יד, ספר תאג' תורה [כתר תורה] - חומשים במדבר ודברים, עם טעמים וניקוד, עם מסורה גדולה ומסורה קטנה, ועם "מחברת התיג'אן", בכתיבת אחד מבני משפחת בניה הסופר. [תימן, שנות הר', המאה ה-15/16].

דיו על נייר, כתיבה תימנית נאה, באותיות מרובעות גדולות (ככתיבת ספ"ת), עם ניקוד וטעמים. במספר מקומות אותיות פ' לפופות.

"המסורה הקטנה" ו"המסורה הגדולה" מופיעות בראשי ובשולי הדפים. ברוב הדפים נפגעו השוליים ובעקבות כך חסר או נפגע טקסט המסורה.

לפי צורת הכתיבה ומאפיינים נוספים, נראה כי הכותב הוא אחד מבני משפחת בניה הסופר המפורסמת מתימן. על משפחה זו - ראו פריט קודם.

חותמות המקובל רבי "שלמה יוסף מעברי - סופר מוסמך ושוחט - וגם מסדר גטין וקידושין - שערים ע"י רחבות".

[90] דף + 6 דפי השלמה בכתיבה מאוחרת. ספר במדבר חסר בחלקו הראשון (כתב-היד מתחיל מאמצע פרשת קורח). 24 ס"מ בקירוב. מצב בינוני-גרוע. כתמים, בלאי וקרעים. סימני עש רבים, עם פגיעות בטקסט. קרעים חסרים רבים, עם פגיעות בטקסט. במקומות רבים הושלם הטקסט הפגום או החסר בהדבקת פיסות נייר שעליהן הושלם הטקסט בכתיבה מאוחרת. השוליים במרבית הדפים נפגעו ושוקמו בהדבקות נייר, עם חסרון ופגיעה בטקסט המסורה. קונטרסים ודפים מנותקים. ללא כריכה.

לכתב-היד מצורף כתב-יד נוסף, שנכתב כהשלמה לכתב-היד שלפנינו, ובו העתקה של ספר ויקרא וחלקו הראשון של ספר במדבר (עד הפסוק שבו מתחיל כרך התאג' העתיק). [תימן, המאה ה-19 בקירוב]. 85 דף.

מקור: ספריית המקובל מארי שלמה יוסף מעברי (תרע"ג-תשכ"ט), מרבני עדת תימן בארץ ישראל. בשנת תר"ץ עלה מדמאר שבתימן והתיישב בשכונת התימנים "שעריים" ברחובות. רבי שלמה ואביו מארי יוסף נודעו במלאכת כתיבת ספ"ת וההעתקה. רבים היו באים אלו לקבלת עצה וישועה ולרפואת חולים. בתקופת מלחמת העולם השנייה, בשנת תש"ג, הוציא לאור את ה"תפלה להצלת היישוב" שנתקנה לאומרה בידי רבני העדה.

פתיחה: $3,000
הערכה: $5,000-8,000

39. Manuscript, Taj Torah (Bamidbar-Devarim) – Written by Family Member of Benaiah HaSofer – Yemen, 15th/16th Century

Manuscript, Taj Torah (Keter Torah) – Bamidbar and Devarim, with cantillation and vocalization, Masorah Gedolah, Masorah Ketanah and Machberet HaTijan, handwritten by a member of the family of Benaiah HaSofer. [Yemen, 15th/16th century].

Ink on paper, neat Yemenite script, in large square (Stam) script, with vocalization and cantillation. Winding Peh in several places.

Masorah Ketanah and Masorah Gedolah at top and bottom of pages. Bottom of most leaves damaged, affecting text of Masorah, with loss.

Based on the form of the writing and other characteristics, the scribe appears to be a member of the renowned Yemenite family of Benaiah HaSofer. For more information on this family, see previous lot.

Stamps of kabbalist R. "Shlomo Yosef Mabari – licensed scribe and shochet – also officiates at divorces and marriages – Shaarayim near Rechovot".

[90] leaves + 6 replacement leaves in a later hand. Bamidbar lacking first part (manuscript begins in middle of Parashat Korach). Approx. 24 cm. Fair-poor condition. Stains, wear and tears. Much worming, affecting text. Many open tears, affecting text. Damaged or lacking text in many places repaired with pieces of paper with later handwritten replacements. Bottom of most leaves damaged and repaired with paper, affecting Masorah text with loss. Detached leaves and gatherings. Without binding.

Enclosed is an additional manuscript, written as a supplement to the present manuscript, containing a copying of Vayikra and the first part of Bamidbar (up to the verse where the ancient Taj volume begins). [Yemen, ca. 19th century]. 85 leaves.

Provenance: Library of Kabbalist R. Shlomo Yosef Mabari (1913-1969), a rabbi of the Yemenite community in Eretz Israel. In 1930, he immigrated from Dhamar, Yemen, to the Yemenite neighborhood Shaarayim, Rechovot. R. Shlomo and his father R. Yosef were known for their work as scribes of Torah scrolls and copyists. He was frequently visited for counsel, salvation and healing of the sick. During World War II, in 1943, he authored a prayer for salvation ordained to be recited by the community's rabbis.

Opening price: $3,000
Estimate: $5,000-8,000

40b

40. Parchment Megillat Yechezkel – Prayers Recited at the Gravesite of the Prophet Yechezkel – Iraq, Ca. 19th Century

Manuscript, parchment Megillat Yechezkel – order of verses and prayers to be recited at the tomb of the prophet Yechezkel on the Euphrates. [Iraq, ca. 19th century].

Ink on gevil (soft, brown parchment), in Iraqi Torah scroll script. 18 columns on 9 membranes, approx. 13 lines per column. Parchment lace for fastening. Mounted on a carved wooden roller.

Iraqi Jews customarily read from such scrolls during the pilgrimage to the gravesite of the prophet Yechezkel on Shavuot (Eid al-Ziyara) and Elul.

The contents of the present scroll: sections of the Book of Yechezkel (Maaseh Merkavah – from Yechezkel chapter 1; Yechezkel 3:12, and the Vision of the Dry Bones – chapter 37); a lengthy prayer – "Peace be upon you our master and teacher, peace to you and peace to your pure and holy body here buried… O Lord, G-d of Israel… in the merit of the righteous man buried here, the prophet Yechezkel…"; several chapters of Tehillim and rabbinic sayings; and another brief prayer – "May it be Your will… that everything we requested of You be in Your eyes like the incense… for You hear prayer for the sake of all the righteous and this righteous man, the prophet Yechezkel, for You hear the prayer of every mouth…". At the top of the scroll is a dedicatory inscription: "Dedicated by R. Abdallah Abd Lazir. In the merit of our master the prophet Yechezkel, may G-d grant him the wishes of his heart for the good for His service, and may all his 248 limbs and 365 sinews be healthy and complete, Amen".

The tomb of the prophet Yechezkel was venerated by Jews of Iraq and neighboring regions, and for hundreds of years was a focal point for pilgrimage. The tomb is located in the Al Kifl village (known as "the village of our master, prophet Yechezkel"), in a structure built on the banks of the Euphrates (approx. 120 km south of Baghdad and 28 km south of Hillah, Babylon, Iraq). R. Binyamin of Tudela, who visited the site in 1170 writes: "…that place is venerated by the Jewish people to this day; people come from afar to pray and celebrate there between Rosh Hashanah and Yom Kippur, and the exilarch and heads of the yeshivas also come from Baghdad…".

In 1180, R. Petachiah of Regensburg visited the site and likewise described the mass pilgrimage and miracles which took place on that occasion: "…on Sukkot, people come from all countries, and the entrance widens and heightens on its own to the extent camels can enter; some sixty thousand or eighty thousand Jews convene there, apart from the Muslims, and build Sukkot in the courtyard of Yechezkel. Then the entrance contracts to its original size and everyone witnesses it…" (for more information about the Tomb of Yechezkel, associated customs and historical attestations, see: Avraham Ben-Yaakov, Kevarim Kedoshim BeBavel, Jerusalem 1974, pp. 38 ff.).

Many wondrous stories are associated with the Tomb of Yechezkel, and many Jews would visit it to pray and beg for salvation. There was an ancient custom to visit Yechezkel's tomb on Shavuot, on the first day of which the beginning of the Book of Yechezkel (Maaseh Merkavah) is read as haftarah. Thousands of Jews from the area would participate in this event. Another prevalent pilgrimage time was the month of Elul and the subsequent festivals of Tishrei. On both these occasions, pilgrims to the gravesite would recite a special order of verses and prayers from parchment scrolls (see Kevarim Kedoshim BeBavel, ibid, pp. 80-81).

Height of parchment: approx. 11.5 cm. Good-fair condition. Dark stains and wear. Slight erasure of some letters. Height of handle: approx. 27.5 cm. Good condition. Minor open fractures.

For more information on other Scrolls of Yechezkel written and dedicated to the prophet Yechezkel, see: David Solomon Sassoon, Descriptive Catalogue of the Hebrew and Samaritan Manuscripts in the Sassoon Library, London (I, pp. 558-564) – one of them is the scroll dedicated by R. Eliyahu Chaim, father of the Ben Ish Chai, in 1859 (Sassoon Ms. 312 – ibid., I, p. 559); Kedem, Auction 83, 6 September 2022, Lot 8.

Opening price: $5,000
Estimate: $10,000-15,000

40a

40. "מגילת יחזקאל" על קלף – תפילות על קבר יחזקאל הנביא – עירק, המאה ה-19 בקירוב

כתב-יד, "מגלת יחזקאל" על קלף - סדר מקרא ותפילה על קבר יחזקאל הנביא, לאמירה בעת ההשתטחות על קברו, במבנה הקבר על גדות נהר הפרת. [בבל (עיראק), המאה ה-19 בקירוב].

דיו על גוויל (קלף רך בצבע חום), בכתיבת סת"ם בבלית. 18 עמודות על 9 יריעות, כ-13 שורות בעמודה. שרוך קלף לקשירה. המגילה גלולה על ידית עץ מגולפת.

יהודי בבל נהגו לקרוא מתוך מגילה דוגמת זו שלפנינו, ב"זייארה" - העלייה לרגל אל קבר יחזקאל הנביא בחג השבועות (שנקרא בפיהם "עיד אל זייארה") ובחודש אלול.

תוכן המגילה שלפנינו: פרשיות מתוך ספר יחזקאל (פרשת מעשה המרכבה מפרק א'; פסוק "ותשאני רוח... ברוך כבוד ד' ממקומו" מפרק ג'; ופרשת העצמות היבשות מפרק לז); תפילה ארוכה - "שלום עליך מרנא ורבנא, שלום לך ושלום לכבוד גופך הטהור והקדוש הנקבר במקום הזה... אנא ד' אלקי ישראל... למען זכות הצדיק הזה הקבור פה יחזקאל הנביא ע"ה זיע"א..."; מספר פרקי תהלים ומאמרי חז"ל; ותפילה קצרה נוספת - "יהי רצון... שכל מה שבקשנו מלפניך יהיו בעיניך כקטורת... כי אתה שומע תפלה בעבור כל הצדיקים ובעבור הצדיק הזה יחזקאל הנביא ע"ה זיע"א, כי אתה שומע תפלת כל פה, יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ד' צורי וגואלי". בראש המגילה כתובת הקדשה: "הקדיש אותה ה"ר עבדא' עבד לעזיר הי"ו. יהי רצון בזכות אדונינו יחזקאל הנביא זיע"א, הקב"ה יתן לו משאלות לבו לטובה לעבודתו יתברך, ויהיו רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו כולם בריאים ושלימים אכי"ר".

קבר יחזקאל הנביא התקדש אצל יהודי בבל והארצות הסמוכות, ובמשך מאות שנים היה למוקד עלייה לרגל. קבר יחזקאל נמצא בכפר אל-צ'יפל (כונה בפיהם "כפר אדוננו הנביא יחזקאל"), במתחם בנוי על גדות נהר הפרת (כ-120 ק"מ דרומית לבגדאד וכ-28 ק"מ דרומית לעיר חילה במחוז בבל). רבי בנימין מטודלה, שביקר בקבר יחזקאל בשנת ד'תתק"ל (1170), כותב על המקום: "...ואותו המקום עד היום מקודש לישראל מקדש מעט, ובאים מארץ מרחק להתפלל מראש השנה ועד יום הכפורים, ועושים שם שמחה גדולה; וגם ראש גולה וראשי ישיבות שבאים שם מבגדאד וחונים על פני השדה כשני מילין...".

בשנת ד'תתק"מ (1180) ביקר במקום רבי פתחיה מרגנסבורג ואף הוא מתאר את העלייה ההמונית לקבר ומספר על פלאות שנעשים במקום: "...ובחג הסוכות באין מכל הארצות שמה והפתח מרחיב ומגביה מאליו את עצמו עד שנכנסין בו הגמלים, ובאים שם כששים אלף או כשמונים אלף יהודים לבד מישמעאלים, ועושים סוכות בחצרו של יחזקאל, ואחר כך מקטין הפתח כבתחילה וכולם רואים..." (על קבר יחזקאל והמנהגים סביבו, ואזכורים שלו לאורך השנים, ראו: אברהם בן-יעקב, קברים קדושים בבבל, ירושלים תשל"ד, עמ' לח ואילך).

סיפורי מופת רבים נקשרו בקבר יחזקאל, ויהודים רבים נהגו לפקוד אותו כמקום תפילה ובקשה לישועה. מנהג עתיק היה להגיע אל קברו של יחזקאל הנביא בחג השבועות, מפני שביום הראשון של החג קריאת ההפטרה היא במעשה המרכבה שבראש ספר יחזקאל. בהילולא זו נהגו להשתתף אלפי יהודים מהאזור. זמן נוסף שיוחד לעלייה לרגל היה חודש אלול ומועדי תשרי שאחריו. בביקורם בקבר נהגו העולים לקרוא נוסח מיוחד של פסוקים ותפילות מתוך מגילות שנכתבו על קלף (ראה: קברים קדושים בבבל, שם, עמ' פ-פא).

גובה הקלף: 11.5 ס"מ בקירוב. מצב טוב-בינוני. כתמים כהים ובלאי. חלק מהאותיות מעט מחוקות. גובה הידית: 27.5 ס"מ בקירוב. מצב טוב. שברים חסרים קלים.

על מגלות יחזקאל נוספות שנכתבו והוקדשו לכבוד יחזקאל הנביא, ראה: "אהל דוד" ששון (חלק א, עמ' 564-558) - אחת מהם היא המגלה שהוקדשה ע"י רבי אליהו חיים אבי ה"בן איש חי", בשנת תרי"ט (כת"י ששון מס' 312 - אהל דוד, א, עמ' 559); "קדם", מכירה 83, 6 בספטמבר 2022, פריט 8.

פתיחה: $5,000
הערכה: $10,000-15,000

41a

41b

41c

41d

41e

41f

41. כתב-יד מעוטר – סידור כיס – תפילות לשבת ולמועדים – בגדאד, המאה ה-20

כתב-יד מעוטר, סידור לשחרית ומוסף של שבת ולשבת ראש חודש, ושחרית ומוסף לשלושה רגלים. [בגדאד, ראשית המאה ה-20].
כתב-יד שלם, כתוב ומעוטר ביד אמן לכל אורכו. פורמט כיס. כתיבה מזרחית בינונית-רהוטה ומרובעת. תיבות פתיחה מאוירות ומעוטרות (בהגדלה) בצבעים שונים. בכל העמודים כותרות ותיבות פתיחה במסגרות מעוטרות (בהגדלה, בצבע ובמוטיבים פרחוניים ועוד; עם מספור בערבית בתוך הכותרת העליונה). חלק מתיבות הפתיחה עוטרו באיורים שונים המקיפים אותם, כגון עלים, ציפורים, דגים, אגרטלים, ועוד. במספר מקומות עיטורים גדולים במיוחד התופסים לפעמים כשליש או כמחצית משטח העמוד.
השער מעוצב בכעין עמוד "שטיח", ובמרכזו נכתב: "כתאב יאדי עלי ספרי אשימה בעיט ברזל ואותיות תמימה לבל יובד ואז כופר אשלימה וזי ליכה שימי תחת החתימה", ולאחר מכן מופיע שם הבעלים או הכותב: "הבוטיח בהשם שאול גרג'י אגא אגאן אברהם מארי מנשה" (ראו ציטוט רישום הבעלות להלן).
בדף 9א – תיבת הפתיחה "לפיכך" ("לפיכך אנחנו חייבים להודות לך...") מופיעה בתוך איור של רובה, הכולל גם כיתוב בעברית (בכתיבה בינונית ורהוטה): "מוזר" ובערבית: موزر (כשהכוונה לשמה של חברת הנשק הגרמנית "מאוזר", בו כוונו לפעמים הרובים שייצרה). איור נוסף של כלי נשק מופיע בדף 7ב, בתיבת הפתיחה "אלו" ("אלו דברים שאין להם שיעור...") – איור של גרזן קרב (Tabar), עם כיתוב בערבית-יהודית: "מרופה מג'רובה" (כנראה معروفة مجربة, שפירושו: בדוק, מנוסה).
כל העיטורים צבועים בצבעים שונים (כנראה בעפרונות צבעוניים או בצבעי פסטל). בשער ובתיבת הפתיחה שמעבר לו, נוסף גם מילוי בצבע זהב.
הכתיבה והעיטורים אופייניים לבגדאד, ראו לדוגמה: כת"י מאוסף ביל גרוס, IQ.011.007, שהוצג ב"קדם", מכירה 292ב, פריט 133; וכת"י מאוסף ביל גרוס, IQ.011.002, שהוצג ב"קדם", מכירה 94א, פריט 25.
הסידור כולל: תפילת שחרית, החל מברכות השחר, פסוקי הקרבנות ופיטום הקטורת, פסוקי דזמרה, ברכות קריאת שמע ותפילת שחרית של שבת, תפילת מוסף של שבת, סדר הלל, תפילת מוסף לשבת ראש חודש, שחרית לשלושה רגלים ומוסף לשלושה רגלים.
בסוף כתב היד (בעמוד הריק שלאחר דף 83) רישום בעלות בכתיבה אחרת (רהוטה): "האד'ה אל מצחף לצאחבהי שאול גרג'י בן אגאג'אן בן אברהם בן מארי בן מנשה בן מלה דויד בן מלה יוסף בן מלה פנחאס בן מלה קיאס יזדי".
83 דף (ממוספרים במקור בספרות ערביות). 13.5 ס"מ. מצב טוב. כתמים. קרעים בשולי מספר דפים. מספר דפים מנותקים. כריכת עור מקורית, עם קישוטי מתכת. הכריכה רופפת ופגומה בשדרתה.

פתיחה: $2,000
הערכה: $3,000-5,000

41g

41i

41h

41. Decorated Manuscript – Pocket Siddur – Shabbat and Festival Prayers – Baghdad, 20th Century

Decorated manuscript, siddur for Shacharit and Musaf prayers of Shabbat, Shabbat Rosh Chodesh and three festivals. [Baghdad, early 20th century].

Complete manuscript, written and decorated with an artistic hand throughout. Pocket format. Oriental semi-cursive and square scripts. Initial panels illustrated and decorated (enlarged) in various colors. All pages have headers and initial words in decorative frames (enlarged, with paint, floral motifs and more; foliated with Eastern Arabic numerals within upper header). Some initial panels decorated with various illustrations around them, such as leaves, birds, fish, vases and more. Especially large decorations in several places, at times taking up about a third or half of the page.

The title page is designed as a sort of "rug", at the center of which is written (in rhyme and non-standard orthography): "I place my signature on my book in iron pen and perfect letter, lest it be lost and I pay ransom, and this is my name below the signature", followed by the name of the owner or scribe: "Having faith in G-d, Shaul Garji Agajan Avraham Mari Menashe" (see ownership inscription quoted below).

On p. 9a – Initial word (Lefichach) appears within an illustration of a rifle, with a caption in Hebrew (semi-cursive and cursive) and Arabic: "Mauser" (a German weapons manufacturer that lent its name to the rifles they produced). Another illustration of weaponry in the initial panel (Elu) on p. 7b – an illustration of a battle-axe (tabar), captioned in Judeo-Arabic, apparently meaning "tried and true".

All decorations variously colored (apparently colored pencils or pastels). On title page and initial panel on verso, also filled in with gold color.

The handwriting and decorations are characteristic of Baghdad; see for instance: manuscripts from the Gross Family Collection, IQ.011.007, auctioned at Kedem, Auction 92, Part II, Lot 133; and IQ.011.002, auctioned at Kedem, Auction 94, Part I, Lot 25.

The siddur includes: Shacharit, beginning with morning blessings, Korbanot and Ketoret, Pesukei DeZimra, Shema blessings, Shacharit and Musaf for Shabbat, Hallel, Musaf for Shabbat Rosh Chodesh, and Shacharit and Musaf for festivals.

At end of manuscript (on blank page after leaf 83), ownership inscription in another hand (cursive Judeo-Arabic): "This copy belongs to Shaul Garji son of Agajan son of Avraham son of Mari son of Menashe son of Mulla David son of Mulla Yosef son of Mulla Pinchas son of Mulla Ghiyas Yazdi".

83 leaves (original foliated in Eastern Arabic numerals). 13.5 cm. Good condition. Stains. Marginal tears to several leaves. Several leaves detached. Original leather binding, with metal decorations. Binding loose, with defects to spine.

Opening price: $2,000
Estimate: $3,000-5,000

42

42. Decorated Parchment Ketubah – Verona, 1712 – Basevi and Caravaglio Families – Signatures of Rabbis of Verona, R. Yeshayahu Bassan and R. Menashe Chefetz

Decorated parchment ketubah, for the wedding of Chaim son of Avraham Basevi and Grazia daughter of Yaakov Baruch Caravaglio. Verona, Italy, 13th Sivan 5472 [17 June 1712].
Ink and paint on parchment.
Written on a large rectangular parchment sheet, with upper edge cut in a wave pattern. The text is written in two columns: the ketubah text in square script to the right, and the Tena'im in Sephardic cursive script to the left. Beneath the text of the ketubah as well as the Tena'im text are signatures of the groom and witnesses, **R. Menashe son of Yaakov Chefetz and R. Yeshayahu son of Yisrael Chizkiyah Bassan**; these are followed by a certificate of inscription in the community ledger, signed by the registrar Shlomo Levi Mortera (in Hebrew); below this is the signature and stamp of the translator, Moshe son of Refael Chai Naso of Venice, attesting that he translated the ketubah in Venice on 15 August 1741 (in Italian). After detailing the monetary agreements, the ketubah text states that a civil marriage document was drawn up in Venice on 10 June 1712 by Gabriele Nodari Veneti.
Both rabbis whose signatures appear on this ketubah officiated in Verona. R. Menashe Chefetz (d. 1734) served as rabbi in Gorizia and later Verona; he was a brother-in-law of R. Moshe Chagiz and teacher of R. Shimshon Morpurgo, author of Shemesh Tzedakah. **R. Yeshayahu Bassan** (1673-1739) was born in Verona to the city's rabbi, and himself served as rabbi in Verona, Padua and later Reggio; he was a disciple of R. Moshe Zacuto and primary teacher of R. Moshe Chaim Luzzatto (the Ramchal).
The ketubah frame is decorated brightly and colorfully, in symmetric composition, and comprises two parts: the top is fully decorated in vegetal patterns, incorporating a pair of angels blowing horns, two pairs of parrots, two two-tailed mermaids and four medallions inscribed with blessings. Another pair of figures supports the central cartouche, containing the Basevi coat of arms – an upright lion holding a branch, alongside an eagle next to an olive tree (which also appears on another ketubah of the Basevi family of Verona, dated 1687). The lower part is decorated in matching vegetal patterns, and at the center of the bottom edge is a decorated cartouche with a coat of arms – a star above a tree – probably that of the bride's family, Caravaglio (a name signifying the oak tree).
The Caravaglios were a Marrano family of Portuguese origin that settled in Venice in the mid-17th century, where they attained a high social status and became one of the wealthiest Jewish families, as reflected in the high quality of decorated ketubot of this family. For further information on the Caravaglio family, see: Aldo Luzzatto, La Comunità ebraica di Venezia e il suo antico cimitero (Milan, 2000), pp. 310-313 (the present ketubah as well as the ketubah appearing in the following lot are mentioned there on p. 312, note 4). Other ketubot of the Caravaglio family (Livorno, 1720 and Pisa, 1764) are located in the U. Nahon Museum of Italian Jewish Art in Jerusalem (388 Ms. ON) and the Cindy and David Sofer Collection in London (ketubah no. 8).
64.5×86.5 cm. Fair-good condition. Many creases and folding marks. Stains and some large, dark dampstains, slightly affecting text and decorations, mainly to upper half. Inscription in Italian script on verso, dated 1716.

Opening price: $12,000
Estimate: $20,000-25,000

42. כתובה מעוטרת על קלף – ורונה, תע"ב, 1712 – משפחות ב"ש וקרבליו – חתימות רבני ורונה רבי ישעיהו באסאן ורבי מנשה חפץ

כתובה מעוטרת על קלף, לנישואי החתן חיים בן אברהם ב"ש המכונה בשיבי [Basevi] עם הכלה גראצייא בת יעקב ברוך קארבאלייו [Caravaglio]. ורונה ("וירונא"), איטליה, י"ג סיון תע"ב [17 ביוני 1712].
דיו וצבע על קלף.
כתובה על גבי יריעת קלף מלבנית גדולה, ששוליה העליונים גזורים בדגם גלי. הטקסט נכתב בשתי עמודות: מימין מופיע נוסח הכתובה בכתב מרובע ומשמאל מופיע נוסח התנאים בכתב ספרדי רהוט. בשולי טקסט הכתובה וכן בשולי התנאים מופיעות חתימות החתן והעדים, **הרבנים רבי מנשה בן יעקב חפץ ורבי ישעיהו בן ישראל חזקיה באסאן**; אחריהם מופיע אישור על רישום בפנקס הקהילה, חתום בידי הרשם שלמה לוי מורטירא (בעברית), ולבסוף חתימת המתרגם וחותמתו, משה בן רפאל חי נזו (Naso) מוונציה, המעיד כי תרגם את הכתובה בוונציה ב-15 באוגוסט 1741 (באיטלקית). בנוסח הכתובה, לאחר פירוט ההסכמים הכספיים, מצוין כי נערך גם שטר אזרחי בוונציה ב-10 ביוני 1712: "על ידי האילוסטרי גאבריאילי נודארי וויניטי".
הרבנים החתומים על כתובה זו שימשו שניהם כרבנים בוורונה. **רבי מנשה חפץ** (נפטר תצ"ד) שימש כרב בגוריציה ולאחר מכן כרבה של ורונה; היה גיסו של רבי משה חאגיז ורבו של רבי שמשון מורפורגו בעל "שמש צדקה". **רבי ישעיהו באסאן** (תל"ג-תצ"ט), יליד ורונה ובנו של רב העיר. שימש בעצמו כרב בוורונה, בפדובה ולאחר מכן ברג'יו; היה תלמידו של רבי משה זכות (הרמ"ז), חתנו של רבי בנימין הכהן ויטאלי (הרב"ך), ורבו המובהק של הרמח"ל.
מסגרת הכתובה מעוטרת בצבעוניות עזה, בקומפוזיציה סימטרית, ונחלקת לשני חלקים: החלק העליון מעוטר כולו בדגמים צמחיים בהם משולבים צמד מלאכים תוקעים בחצוצרות, שני צמדי תוכים, שתי בנות-ים בעלות שני זנבות וארבעה מדליונים עם פסוקי ברכה. צמד דמויות נוסף תומך בקרטוש המרכזי, בו מצויר סמל משפחת ב"ש – אריה זקוף אוחז ענף בכפו ובצמוד לו עיט שלצדו עץ זית (מופיע גם בכתובה אחרת של משפחת ב"ש מוורונה משנת תמ"ז). החלק התחתון מעוטר בדגמים צמחיים תואמים, ובמרכז השוליים התחתונים קרטוש מעוטר ובו סמל משפחה – עץ ומעליו כוכב – כנראה סמל משפחת הכלה, משפחת קרבליו (פירוש השם קרבליו הוא עץ אשור).
משפחת קרבליו (**Caravaglio**), משפחת אנוסים ממוצא פורטוגזי, התיישבה בוונציה באמצע המאה ה-17, שם הגיעה למעמד גבוה והיתה לאחת המשפחות היהודיות העשירות ביותר, כפי שמשתקף גם מאיכותן הגבוהה של הכתובות המעוטרות של משפחה זו. למידע נוסף אודות משפחת קרבליו, ראו: Aldo Luzzatto, La Comunità ebraica di Venezia e il suo antico cimitero (מילנו, 2000, עמ' 310-313) – שם נזכרות כתובה זו והכתובה המופיעה בלוט הבא (עמ' 312, הערה 4). כתובות אחרות של משפחת קרבליו (ליוורנו, ת"פ ופיזה, תקכ"ד) שמורות באוסף מוזיאון יהדות איטליה ע"ש ש. א. נכון בירושלים (Ms. ON 388) ובאוסף סינדי ודוד סופר בלונדון (כתובה מס' 8).
64.5×86.5 ס"מ. מצב בינוני-טוב. קמטים רבים וסימני קיפול. כתמים וכמה כתבי רטיבות גדולים וכהים, עם פגיעות קלות בטקסט ובעיטורים, בעיקר במחצית העליונה. רישום בכתב-יד באיטלקית בצדה האחורי, מתוארך 1716.

פתיחה: $12,000
הערכה: $20,000-25,000

43a

43. כתובה גדולה ומעוטרת על קלף – ליוורנו, תק"ז, 1747 – משפחות זכותו וקרבליו – עם איורי כיפת הסלע והעיר ירושלים

כתובה מעוטרת על קלף, לנישואי החתן יצחק בן יוסף חזקיהו זכותו [Sacuto] עם הכלה דונה גראסיא בת אברהם חי בן יעקב ברוך קאראואלייו [Caravaglio]. ליוורנו, איטליה, י"ב אדר תק"ז [22 בפברואר 1747].
דיו וצבע על קלף.
כתובה על גבי יריעת קלף גדולה, שחלקה העליון גזור בצורת קשת מחודדת. הטקסט נכתב בשתי עמודות, בכתב ספרדי בינוני, עם מילים ספורות באותיות מרובעות. מימין מופיע נוסח הכתובה ומשמאל מופיע נוסח התנאים (כמנהג היהודים הספרדים בליוורנו). בשולי טקסט הכתובה מופיעות חתימותיהם של החתן (באותיות לטיניות), שני עדים: שלום עטר ומשה בן רפאל ברוך (בעברית), וחתימת גבאי התלמוד-תורה, יעקב בנימין זכותו (באותיות לטיניות). בשולי התנאים מופיעות בשנית חתימות החתן והעדים, ולאחריהן חתימת הרשם, דוד נונס (Nuñez). בכתובה מצוין כי נערך גם שטר אזרחי ע"י הנוטריון ג'ואן באטיסטא גאמירה ביום 20 בפברואר.
הכתובה מעוטרת בצבעים עזים, עם עיטורי זהב, בדגם אדריכלי סימטרי הכולל שלושה עמודים אדריכליים גדולים עליהן נשענות קשתות ומעליהן גמלון גדול. המחצית העליונה גדושה עיטורים בדגמים צמחיים, בהם משולבים: צמד דמויות האוחז בקרטוש העליון, בו מצויר סמל משפחה - אריה זקוף עם כתר פונה לשמאל (אולי סמל משפחת החתן), שני צמדי ציפורים וצמד מלאכים תוקעים בחצוצרות. על גבי הגמלון מופיעים איורים פיגורטיביים של שנים-עשר המזלות, פסוקי ברכה, ובמרכז - איור של העיר ירושלים ובמרכזה כיפת הסלע. במחצית התחתונה מופיעים ארבעה איורים אלגוריים גדולים המתארים את ארבע עונות השנה (בשוליים הימניים והשמאליים) וארבעה איורים קטנים יותר המתארים את כלי המקדש (בשוליים התחתונים).
כתובה בעיצוב דומה מליוורנו (ת"ם, 1720) נמצאת באוסף מוזיאון יהדות איטליה ע"ש ש. א. נכון בירושלים (Ms. ON 388). לכתובה נוספת של משפחת קארבאלייו (קרבליו) ולמידע אודות משפחה זו ראו פריט קודם.
62.5×88 ס"מ. מצב בינוני-טוב. קמטים וסימני קיפול. כתמים, בהם כמה כתמי רטיבות גדולים, עם פגיעות קלות בטקסט ובעיטורים, בעיקר במחצית העליונה.

פתיחה: $25,000
הערכה: $30,000-40,000

43. Large Decorated Parchment Ketubah – Livorno, 1747 – Sacuto and Caravaglio Families – With Illustrations of the Dome of the Rock and Jerusalem

Decorated parchment ketubah, for the wedding of Yitzchak son of Yosef Chizkiyahu Sacuto and Donna Grazia daughter of Avraham Chai son of Yaakov Baruch Caravaglio. Livorno, Italy, 12th Adar 5507 [22 February 1747].
Ink and paint on parchment.
Written on a large parchment sheet, with upper part cut in pointed arched pattern. The text is written in two columns, in Sephardic semi-cursive script, with a few words in square script. The ketubah text is to the right, and the Tena'im to the left (in accordance with the custom of the Sephardic Jews of Livorno). Beneath the text of the ketubah are the signatures of the groom (in Latin characters), two witnesses – Shalom Attar and Moshe son of Refael Baruch (in Hebrew) – and the signature of the gabbai of the Talmud Torah, Yaakov Binyamin Sacuto (in Latin characters). Signatures of the groom and witnesses appear once more beneath the Tena'im, followed by the signature of the registrar, David Nuñez. The ketubah text states that a civil marriage document was drawn up by the notary Giovan Battista Gamerra on February 20th.
The ketubah is decorated in bright colors, with gilt decorations, in a symmetric architectural pattern comprised of three large pillars supporting the arches, topped by a large gable. The upper half is richly decorated with vegetal patterns incorporating: a pair of figures holding the upper arch, featuring a coat of arms – a crowned rampant lion facing to the left (perhaps the groom's family coat of arms), two pairs of birds and a pair of angels blowing horns. On the gable appear figurative illustrations of the twelve signs of the zodiac, inscribed blessings, and in the center – an illustration of Jerusalem, with the Dome of the Rock in the middle. At the bottom half appear four large allegorical illustrations depicting the Four Seasons (in the right and left margins), and four smaller illustrations depicting the Temple vessels (at the bottom edge).
A similarly designed ketubah from Livorno (1720) is located in the U. Nahon Museum of Italian Jewish Art in Jerusalem (388 Ms. ON). For another ketubah of the Caravaglio family and for further information on this family, see previous lot.
62.5×88 cm. Fair-good condition. Creases and folding marks. Stains and some large dampstains, slightly affecting text and decorations, mainly to upper half.

Opening price: $25,000
Estimate: $30,000-40,000

43b

44a

44b

44. כתובה מעוטרת במגזרת-קלף צבעונית – סניגליה, תקל"ח, 1777

כתובה מעוטרת במגזרת קלף, לנישואי החתן מרדכי בן יהודה בן מרדכי הלוי עם הכלה בונה בת יוסף חי מציגולי. סניגליה ("סניגאליא"), איטליה, י"ד תשרי תקל"ח [15 באוקטובר 1777].
דיו וצבע על קלף גזור.
כתובה על גבי יריעת קלף מלבנית ששוליה העליונים גזורים בדגם גלי. נוסח הכתובה מופיע במרכז, באותיות מרובעות, ובשוליו מופיעות חתימות העדים: משה בן אליהו פואה ויצחק שבתי בן שלמה מלויקיו.
נוסח הכתובה מופיע בתוך מסגרת מרובעת המעוטרת במלאכת-גזירה (האופיינית לכתובות מלוגו) וכוללת שריגים מפותלים, פרחים וציפורים. בשוליים העליונים מופיעים עיטורים גזורים נוספים, הכוללים פרחים ועלווה וצמד מלאכים אוחזים לב בו מופיע פסוק הברכה "קול ששון וקול שמחה...". שלוש מסגרות נוספות – משמאל, מימין ומלמטה – מאוירות בדגמים צמחיים דומים, בציפורים ובעיט דו-ראשי. בשוליים החיצוניים משולב פסוק ברכה ממגילת רות (ד, יא).
63X48.5 ס"מ. מצב כללי טוב. מעט קמטים וכתמים (כמה מהם כהים), עם פגיעות קלות בטקסט. קרעים קלים ופיסות קטנות חסרות בשוליים, משוקמים שיקום מקצועי.
כתובה זו מתועדת גם באתר הכתובות של הספרייה הלאומית, רשומה 990003035460205171.
לכתובות נוספות המעוטרות במגזרת, ראו: Ebrei a Lugo, I Contratti matrimoniali (Imola: Galeati, 1994); אוסף רנה ברגינסקי, K96, K105; סות'ביס, ניו יורק, 29 באפריל 2013 (אוסף שטיינהרדט), פריטים 102-101.

פתיחה: $3,000
הערכה: $10,000-15,000

44. Ketubah Decorated with Colorful Parchment Cut – Senigallia, 1777

Ketubah decorated with parchment cut, for wedding of Mordechai son of Yehudah son of Mordechai HaLevi and Bona daughter of Yosef Chai di Cigoli. Senigallia, Italy, 14th Tishrei 5538 [15 October 1777].
Ink and paint on cut parchment.
Written on a rectangular parchment sheet with upper edges cut in wave pattern. Ketubah text in center in square script, with signatures of witnesses beneath the text: Moshe son of Eliyahu Foa and Yitzchak Shabtai son of Shlomo Delvecchio.
The ketubah text is set within a square frame decorated with a parchment cut (characteristic of ketubot of Lugo), including intertwining vines, flowers and birds. Upper edge includes further cut decorations, including flowers, foliage and a pair of angels holding a heart with an inscribed blessing. Three additional frames – to the left, right and below – are decorated with similar vegetal patterns, birds and a two-headed eagle. The outer margins incorporate another verse (Ruth 4:11).
48.5×63 cm. Overall good condition. Some creases and stains (some dark), slightly affecting text. Minor tears and small pieces missing from edges, professionally restored.
The present ketubah is also documented on the NLI ketubah site, listing 990003035460205171.
For additional parchment cut ketubot, see: Ebrei a Lugo, I Contratti matrimoniali (Imola: Galeati, 1994); René Braginsky Collection, K96, K105; Sotheby's, New York, 29 April 2013 (Steinhardt Collection), Lots 101-102.

Opening price: $3,000
Estimate: $10,000-15,000

45

45. כתובה מעוטרת על קלף – קורפו, יוון, תקס"ד, 1804

כתובה מעוטרת על קלף, לנישואי החתן שבתי בן ראובן די שמו עם הכלה שרה בת שמואל יצחק פאדובה. קורפו (קרקירה, יוון), י"ב אדר תקס"ד [24 בפברואר 1804].
דיו וצבע על קלף.
כתובה על גבי יריעת קלף מלבנית, שחלקה העליון גזור בדגם גלי. נוסח הכתובה מופיע במרכז, בתוך מסגרת בצורת קשת, כתוב באותיות מרובעות. הנדוניה כתובה בכתב ספרדי בינוני, ובשוליה מופיעות חתימות העדים: אברהם בן חיים קאלימאן, שבתי מרדכי בן בנימין הלוי ובוניונטו די אושמו. מול חתימות העדים מופיע אישור רישום בפנקס הקהילה, באיטלקית, חתום בידי Daniel V. Coen. **מלבד ציון התאריך הרגיל, לבריאת העולם, מופיע כאן גם התאריך "שנת אלף ושבע מאות שלשים וששה לחרבן בית המקדש שיבנה במהרה בימינו ובימי כל ישראל אמן**".
שולי הכתובה מעוטרים בסגנון האופייני לכתובות איטלקיות, באיורים צבעוניים הכוללים דגמים צמחיים ותריסר קרטושים ובהם איורים של שנים-עשר המזלות, כולל שמותיהם. בראש הכתובה מדליון ובתוכו איור של סירת משוטים (אולי סמל משפחה או רמז לאי קורפו).
53X41 ס"מ. מצב בינוני-טוב. כתמים, כמה מהם כהים, עם פגיעות קלות בטקסט ובאיורים. סימני קיפול ישנים, עם פגיעות קלות בטקסט, משוקמים שיקום מקצועי. קרעים בשוליים ופיסות חסרות, משוקמים שיקום מקצועי.
כתובה זו מתועדת גם באתר הכתובות של הספרייה הלאומית, רשומה 990003035580205171.

פתיחה: $3,000
הערכה: $6,000-8,000

45. Decorated Parchment Ketubah – Corfu, Greece, 1804

Decorated parchment ketubah, for the wedding of Shabtai son of Reuven de Semo and Sarah daughter of Shmuel Yitzchak Padova. Corfu (Kerkyra, Greece), 12th Adar 5564 [24 February 1804].
Ink and paint on parchment.
Written on a rectangular parchment sheet, upper part cut in wave pattern. Ketubah text in center, within an arched frame, written in square script. Dowry in Sephardic semi-cursive script, with signatures of witnesses beneath the text, on the right side: Avraham son of Chaim Caliman and Shabtai Mordechai son of Binyamin HaLevi and Bonivento de Osmo. Opposite the signatures of witnesses appears a certification of inscription in the community ledger, in Italian, signed by Daniel V. Coen. **Besides the usual anno mundi date, the ketubah is also dated to "1736 to the destruction of the Temple, may it be soon rebuilt in our days and the days of all of Israel, Amen**".
Borders decorated in characteristic Italian ketubah style, with colorful illustrations including vegetal patterns and a dozen cartouches with illustrations of the twelve zodiacs and their names. The top of the ketubah features a medallion with an illustration of a rowboat (perhaps a family coat of arms or allusion to the island of Corfu).
41 x 53 cm. Fair-good condition. Stains, some dark, slightly affecting text and illustrations. Old folding marks, slightly affecting text, professionally restored. Marginal tears and missing pieces, professionally restored.
The present ketubah is also documented on the NLI ketubah site, listing 990003035580205171.

Opening price: $3,000
Estimate: $6,000-8,000

46a

46b

46. כתובה מעוטרת על קלף – מלטה, תקס"ז, 1807 – הכתובה היחידה הידועה ממלטה

כתובה מעוטרת על קלף, לנישואי החתן יצחק בן יוסף בן הרוש עם הכלה רבקה בת אברהם בובדי. מאלטה (מלטה), ה' שבט תקס"ז [14 בינואר 1807].
דיו וצבע על קלף.
כתובה על גבי יריעת קלף מלבנית, ששוליה העליונים גזורים בצורת קשת. נוסח הכתובה מופיע במרכז, בכתב ספרדי חצי-רהוט, ובשוליו חתימות החתן והעדים: שלמה בן זמרה, יצחק ברוך (?) ויעקב דאנינוס. נוסח הכתובה הנו "כפי המנהג ותנאי... הקהלות הקדושות המגורשות ממלכות קאשטילייא...".
עיטורי המסגרת כוללים מבנה אדריכלי גדול בעל ארבעה עמודי שיש מאסיביים ומעליהם קשת וכיפה. בתוך הכיפה - בשליש העליון - מופיע איור גדול המתאר את משה עם לוחות הברית במעמד הר סיני.
44×64.5 ס"מ. מצב טוב. מעט כתמים, עם פגיעות קלות בלבד בטקסט. דהיות דיו וצבע, בעיקר בפסוקי הברכה. קרע בשוליים התחתונים משוקם שיקום מקצועי. שני חריצים חתוכים בשוליים העליונים.
ספרות: Encyclopedia Judaica, 1971, vol. 10, color plate no. 5 (מצולמת).
כתובה זו הנה הכתובה היחידה הידועה ממלטה, והיא מתועדת גם באתר הכתובות של הספרייה הלאומית, רשומה 990003035670205171.

פתיחה: $3,000
הערכה: $10,000-15,000

46. Decorated Parchment Ketubah – Malta, 1807 – Only Known Ketubah from Malta

Decorated parchment ketubah, for the wedding of Yitzchak son of Yosef Ben Harosh and Rivkah daughter of Avraham Bovedi. Malta, 5th Shevat 5567 [14 January 1807].
Ink and paint on parchment.
Written on a rectangular sheet, with upper part cut into an arch. Ketubah text in the middle, in Sephardic semi-cursive script, with signatures of groom and witnesses beneath the text: Shlomo Ben Zimra, Yitzchak Baruch (?) and Yaakov Daninos. The ketubah text follows "the customs and stipulations of… the communities expelled from Spain…".
Frame decorations include a large structure with four massive marble pillars topped by an arch and dome. The dome at the upper third features a large illustration depicting Moses with the Tablets of the Covenant at Mount Sinai.
44×64.5 cm. Good condition. Some stains, only slightly affecting text. Fading of ink and paint, mainly to verses of blessing. Tear to bottom margins, professionally restored. Two slits cut out at the apex of the dome.
Reference: Encyclopedia Judaica, 1971, vol. 10, color plate no. 5 (illustrated).
The present ketubah is the only one known from Malta, and is documented on the NLI ketubah site, listing 990003035670205171.

Opening price: $3,000
Estimate: $10,000-15,000

47

47. כתובה גדולה ומעוטרת – הקהילה הקראית בצ'ופוט-קלה – חצי האי קרים, אוקראינה, תקפ"ו, 1826

כתובה מעוטרת על נייר, לנישואי החתן ברכה בן שלמה עם הכלה כאניש בת יעקב. "קהל הקראים במדינת קרקייר", צ'ופוט-קלה (נכתב גם: צ'ופוט קלעה), חצי האי קרים, אוקראינה, כ"ב סיון תקפ"ו [27 ביוני 1826].
דיו וצבע על נייר.
כתובה על גבי יריעת נייר גדולה, ומשקפת את המנהגים ואת הנוסח הייחודיים של בני הקהילה הקראית בעיר צ'ופוט-קלה שבחצי האי קרים: נוסח הכתובה כתוב עברית (ולא ארמית), הטקסט מחולק לשני חלקים - בחלק העליון שטר הכתובה ובחלק התחתון פירוט הנדוניה אותה מביאה האישה לבית בעלה, ועל הכתובה חתומים לפחות עשרה עדים (כאן חתומים חמישה-עשר). בטקסט הכתובה נזכר גם "אדוננו הקיסר הגדול ניכולאיי פאוולוויץ אמפרטור יחי לעד", הוא קיסר רוסיה ניקולאי הראשון. כמו כן, נזכרים תנאים אשר "רצו והתנו שניהם במבחר לבם בברית הר סיני ובחקי הר חרב, לשמור את מועדי ה' המקדשים בראיית הירח ובמציאת האביב בארץ ישראל הקדושה...", כפי מנהג הקראים.
תחת חתימות העדים מופיע פירוט הנדוניה בתרגום לרוסית, שנעשה לבקשת יורשיה של הכלה לאחר פטירתה, מיום 23 בדצמבר 1852.
הטקסט נכתב בתוך מסגרת מקושתת והשוליים מעוטרים במסגרת מלבנית עם דגמים צמחיים וגיאומטריים צבעוניים.
העיר צ'ופוט-קלה (Çufut Qale, עברית: "מבצר היהודים") שימשה כמרכזם של קראי קרים עד סוף המאה ה-19. היא זכתה למעמד חשוב כיוון שעד שנת 1783 נאסר על יהודי קרים להתגורר בעיר הבירה ולכן התיישבו בצ'ופוט-קלה הסמוכה. לאחר שנכבש חצי האי בידי האימפריה הרוסית הותר לקראים להתיישב בכל ערי קרים והעיר ננטשה, עד שבראשית המאה ה-20 כבר הייתה ל"עיר רפאים". אברהם פירקוביץ', ממנהיגי הקהילה הקראית במזרח אירופה, היה מאחרוני הקראים שחיו בעיר.
40.5×50.5 ס"מ. מצב בינוני-טוב. סימני קיפול, קרעים וכתמים, עם פגיעות קלות בטקסט ובעיטורים וחסרון בכמה מלים. קרעים ופגמים משוקמים שיקום מקצועי. נקבים בשוליים העליונים.
כתובה זו מתועדת גם באתר הכתובות של הספרייה הלאומית, רשומה 990003035720205171.

פתיחה: $3,000
הערכה: $4,000-6,000

47. Large Decorated Paper Ketubah – Karaite Community of Chufut-Kale – Crimea, Ukraine, 1826

Decorated paper ketubah for the wedding of Berachah son of Shlomo and Kanish daughter of Yaakov. "Karaite community of Qırq Yer", Chufut-Kale, Crimean Peninsula, Ukraine, 22nd Sivan 5586 [27 June 1826].
Ink and paint on paper.
Written on a large paper sheet, reflecting the unique customs and rite of the Karaite community of Chufut-Kale in the Crimean Peninsula. The ketubah text is written in Hebrew (rather than Aramaic), the document is divided into two parts – the ketubah on the top and the dowry on the bottom, and no fewer than ten witnesses sign (fifteen signed the present document). The ketubah text also mentions "Emperor Nikolai Pavlovich I" (Tsar Nicholas I), and includes a commitment to the "covenant of Mount Sinai and the laws of Mount Horeb, to observe G-d's festivals, consecrated by observation of the moon and the presence of Spring in the holy Land of Israel...", in accordance with the Karaite custom. Below the witness' signatures, the dowry is also detailed in Russian translation, at the request of the bride's heirs after her passing, dated 23 December 1852.
The text is written in an arched frame, and the borders are decorated in a rectangular frame with colorful vegetal and geometric patterns.
Chufut-Kale (Çufut Qale, or Jewish Fortress) served as the center of Crimean Karaite Jewry until the end of the 19th century. The city was an important location, since Crimean Jews were forbidden from living in the capital city until 1783, leading them to settle in the nearby Chufut-Kale. After the Crimean Peninsula was conquered by the Russian Empire and Karaites were allowed to settle throughout Crimea, the city was abandoned, becoming a ghost town by the turn of the 20th century. Avraham Firkovich, the leader of the Eastern European Crimean community, was one of the last Karaites to live in the city.
40.5×50.5 cm. Fair-good condition. Folding marks, tears and stains, slightly affecting text and decorations, with loss of some words. Tears and defects, professionally restored. Holes to upper margins.
The present ketubah is also documented on the NLI ketubah site, listing 990003035720205171.

Opening price: $3,000
Estimate: $4,000-6,000

48. כתובה מעוטרת על נייר – רוסה (רוסצ'וק), בולגריה, תר"ח, 1848

כתובה מעוטרת על נייר, לנישואי החתן משה פריסיאדו בן שבתי אבטליון עם הכלה רייכא בת אברהם אלקלעי. "אורסג'וק" (רוסצ'וק / רוסה, בולגריה), א' אלול תר"ח [30 באוגוסט 1848].
דיו וצבע על נייר.
כתובה על גבי יריעת נייר מלבנית גדולה אשר שוליה העליונים גזורים בדגם גלי ומחודד לסירוגין. הטקסט נכתב בשתי עמודות, מימין מופיע נוסח הכתובה ומשמאל מופיע נוסח התנאים, כתובים בכתב ספרדי רהוט. בשולי טקסט הכתובה וכן בשולי התנאים מופיעות חתימות העדים: שלמה וינטורה ושמואל בן דידי (?) הלוי. בסוף נוסח התנאים מופיעה רשימת הנדוניה שהביאה עמה הכלה, חתומה בידי אברהם מלמד מאורסג'וק.
נוסח הכתובה והתנאים מופיעים בתוך שתי מסגרות בצורת קשתות גדולות, עם פסוקי ברכה כתובים בזהב בראשיהן. סביב הקשתות מסגרת רחבה המעוטרת בדגמים צמחיים עשירים על רקע ורוד, ובראשה מדליון גדול ועגול, שבמרכזו פרח גדול על רקע תשליבים גיאומטריים, בדומה לעיטורים המופיעים בכתובות אחרות של יהודי ספרד באימפריה העות'מאנית.
51×67.5 ס"מ. מצב כללי טוב. מעט כתמים וקמטים. קרע חסר בשוליים העליונים וקרעים קלים בשוליים משוקמים שיקום מקצועי. סימני קיפול ישנים, עם פגיעות קלות בטקסט ובעיטורים. דהיות קלות בצבע.
כתובה זו מתועדת גם באתר הכתובות של הספרייה הלאומית, רשומה 990003035440205171; לצדה מתועדת רק כתובה אחת נוספת מרוסה מהמאה ה-19.

פתיחה: $2,000
הערכה: $6,000-8,000

48

48. Decorated Paper Ketubah – Ruse (Rustchuk), Bulgaria, 1848

Decorated paper ketubah, for the wedding of Moshe Presiado son of Shabtai Avtalyon and Reicha daughter of Avraham Alkalai. Rustchuk (Ruse, Bulgaria), 1st Elul 5608 [30 August 1848].
Ink and paint on paper.
Written on a large rectangular paper sheet, with upper edges cut in an undulating wave pattern with sharp points. The text is written in two columns, with the ketubah text on the right and the Tena'im on the left, in Sephardic cursive script. Beneath the text, at the outer edges of the ketubah and Tena'im are the signatures of the witnesses: Shlomo Ventura and Shmuel Ben Didi (?) HaLevi. At the end of the Tena'im appears the dowry, signed by Avraham Melamed of Rustchuk.
The ketubah text and Tena'im appear within two large arched frames, with gilt blessings inscribed at the top. Around the arches is a large frame decorated with rich vegetal patterns against a pink background, with a large circular medallion at the top, enclosing a large flower in its center against a background of geometrical guilloches, as seen in the decorations of other Sephardic ketubot from the Ottoman Empire.
51×67.5 cm. Overall good condition. Slight stains and creases. Open tear to upper border and minor tears to edges, professionally restored. Old folding marks, slightly affecting text and decorations. Slight fading of paint.
This ketubah is also documented on the NLI ketubah site, listing 990003035440205171; only one other ketubah from 19th-century Ruse is recorded.

Opening price: $2,000
Estimate: $6,000-8,000

49

49. כתובה מעוטרת על נייר – הראת, אפגניסטן, תרנ"א, 1890

כתובה מעוטרת על נייר, לנישואי החתן יהודה בן יצחק עם הכלה חנה בת יעקב. הראת (הראט, אפגניסטן), כ"ח כסלו תרנ"א [10 בדצמבר 1890].
דיו וצבע על נייר.
כתובה על גבי יריעת נייר מלבנית. בחצי העליון מופיעים פסוקי ברכה בתוך קשתות מחודדות ובתוך מסגרות מלבניות, ובחצי התחתון מופיעים נוסח הכתובה (בכתב מרובע) ותחתיו, במסגרת מלבנית, חתימות העדים: שמואל בן בנימין, מרדכי בן אברהם ושמואל בן אליהו.
הכתובה מאוירת בעושר רב בדגמי ערבסק צמחיים האופייניים לאמנות ארצות האסלאם, ומעוטרת בעיטורי זהב.
46×70 ס"מ. מצב בינוני. סימני קיפול ישנים וקרעים רבים, חלקם חסרים, משוקמים שיקום מקצועי. כתמים ופגעי רטיבות ישנים, עם פגיעות בטקסט ובעיטורים. כפי הנראה נעשה כאן שימוש משני בטופס כתובה מעוטר ישן יותר, וכמה מחלקי הכתובה משנת תרנ"א הודבקו על גביו.
כתובה זו מתועדת גם באתר הכתובות של הספרייה הלאומית, רשומה 990003035450205171.

פתיחה: $2,000
הערכה: $3,000-5,000

49. Decorated Paper Ketubah – Herat, Afghanistan, 1890

Decorated paper ketubah, for the marriage of the groom Yehuda son of Isaac and the bride Hannah daughter of Jacob. Herat (Afghanistan), 28 Kislev 5651 [10 December 1890].
Ink and color on paper.
Written on a rectangular paper sheet. The upper half features inscribed blessings set within pointed arches and rectangular frames; the lower half contains the ketubah text (in square script), and beneath it, within a rectangular frame, the signatures of the witnesses: Samuel son of Benjamin, Mordechai son of Abraham, and Samuel son of Elijah. The ketubah is richly decorated with vegetal arabesque patterns characteristic of Islamic art and adorned with gold ornamentation.
70×46 cm. Fair condition. Old folding marks and numerous tears, some open, professionally restored. Stains and old dampstains, affecting text and decorations. Apparently reused: an earlier decorated ketubah form was employed, with several sections of the 1890 ketubah pasted onto it.
This ketubah is also documented in the National Library of Israel ketubot database, no. 990003035450205171.

Opening price: $2,000
Estimate: $3,000-5,000

50. כתובה לנישואי בתו של מנחם אוסישקין עם בנו של מקס בודנהיימר – מצוירת בידי שמואל בן–דוד, מבכירי מורי "בצלאל" – ירושלים, תרפ"ד, 1923

כתובה מעוטרת על קלף, לנישואי החתן שמעון בן יצחק בודנהימר עם הכלה רחל בת מנחם אוסישקין. ירושלים, ד' חשון תרפ"ד [14 באוקטובר 1923].

דיו וצבע על קלף.

כתובה על גבי יריעת קלף מלבנית בכתב אשכנזי מרובע ובינוני. בשוליים מופיעות (פעמיים) חתימות העד מרדכי בן הלל הכהן (חתימת העד השני דהויה), וחתימת החתן. בראש הכתובה חותמת דיו של הרבנות הראשית לארץ ישראל.

הכתובה מעוטרת בעושר רב בידי שמואל בן–דוד (חתום בשוליים התחתונים), מבכירי מורי "בצלאל" בירושלים, בסגנון "בצלאלי" אופייני המשלב עיטורים אוריינטליים עם מוטיבים של אר–נובו. המערך העיטורי כולל קשת–פרסה מחודדת וגדולה הנשענת על גבי ארבעה עמודים מאסיביים בעלי בסיסים רחבים, ומלווה פסוקי ברכה רבים המעוצבים בכמה דגמים טיפוגרפיים מתחלפים (בחלקם תשליבי–אותיות האופייניים לסגנון "בצלאל"). העיטורים מתבססים ברובם על יונים צחורות, עלווה ושושנים (או דודאים), וביניהם משולבים שני איורים גדולים: אחד מתאר את רחל התנ"כית ומלווה בפסוק "ורחל היתה יפת תאר ויפת מראה" (בראשית כט, יז), והשני מתאר את רחל ויעקב ליד הבאר, ומלווה בפסוק "דודי לי ואני לו" (שיר השירים ב, טז).

הכתובה מתעדת את נישואי ילדיהם של שניים מבכירי התנועה הציונית: מנחם אוסישקין, אחד מראשי הציונות וראש קק"ל, ומקס בודנהיימר, יושב ראש התאחדות ציוני גרמניה, ממייסדי ההסתדרות הציונית העולמית, ויושב הראש השני של קק"ל. גם העד החתום על הכתובה, מרדכי בן הלל הכהן, היה דמות ידועה בתנועת "חובבי ציון", פעיל ציוני וסופר עברי, ממייסדי העיר תל אביב. חתונתם של שמעון בודנהיימר ורחל אוסישקין, שנערכה במעונו של אוסישקין, "בית מחניים", הייתה אירוע חגיגי שנכחו בו אורחים חשובים רבים מהישוב העברי. היא תועדה והוסרטה בידי הצלם יעקב בן–דוב, נכחו בה, בין היתר, שני הרבנים הראשיים לארץ ישראל – הראי"ה קוק והרב יעקב מאיר, ואף הנציב העליון הרברט סמואל ורעייתו.

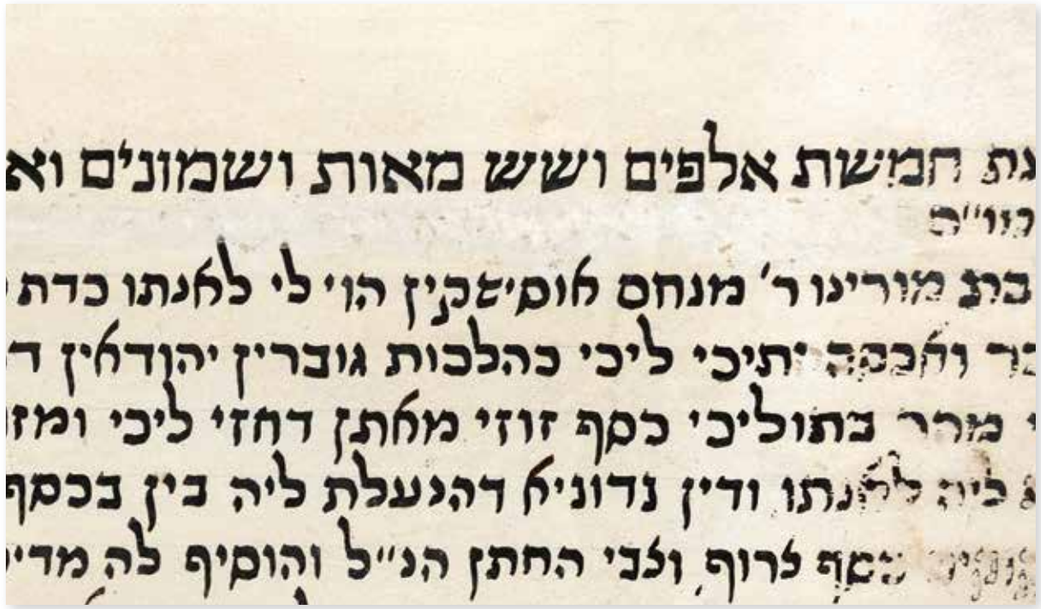
שמואל בן–דוד נולד בסופיה שבבולגריה בשנת 1884 כשמואל דוידוב. בבגרותו התקבל לאקדמיה לאמנות בסופיה, שם היה תלמידו של פרופ' בוריס שץ בשנים 1905–1903 והתמחה בשזירת שטיחים ובהכנת דגמים לעיצוב שטיחים. בסוף דצמבר 1905 הגיע בן–דוד לארץ יחד עם בוריס שץ ולמד בכיתה העליונה במחזור הראשון של "בצלאל". החל משנת 1907 עסק בארגון מחלקת השטיחים של "בצלאל", לימד בה ובשנים הבאות לימד גם פרספקטיבה, שרטוט ומלאכת–נוי. בן–דוד היה ממייסדי "אגודת אמנים עברית" ועמד בראשה. נפטר בירושלים בשנת 1927 בן 42 שנים בלבד. בן–דוד היה אחד מבכירי המורים ב"בצלאל", מורם של נחום גוטמן, חיים גליקסברג, משה קסטל, אביגדור סטימצקי ורבים אחרים ואחד התורמים החשובים לניסוח שפת העיצוב ה"בצלאלית". בין עבודותיו המפורסמות מגילת אסתר שיצר בראשית שנות ה–20, ואשר עיטוריה מזכירים מאוד את עיטורי הכתובה שלפנינו. כתובה אחרת שצייר שמואל בן דוד, בשנת 1926, נמצאת באוסף מוזיאון ישראל, ירושלים (B87.0178); כתובה נוספת, אף היא משנת 1926, מתועדת בקטלוג התערוכה "חתונה מקומית, כתובות ארצישראליות 1960–1800" (מוזיאון ארץ ישראל, תל אביב, 2005 , מס' 53).

49 × 59.5 ס"מ. מצב בינוני–טוב. מעט קמטים וכתמים (כמה מהם כהים), עם פגיעות קלות בלבד בטקסט. פגעי רטיבות ישנים ודהיות צבע ודיו, עם פגיעות באיורים ובעיטורים הטיפוגרפיים ופגיעות ניכרות בטקסט. כתובה זו מתועדת גם באתר הכתובות של הספרייה הלאומית, רשומה 990003035700205171.

פתיחה: $5,000

הערכה: $10,000-15,000

50a

50b

Shmuel Ben David, born Shmuel Davidov in Sofia, Bulgaria in 1884, was accepted to an arts academy in Sofia where he studied under Boris Schatz from 1903-1905, specializing in rug weaving and rug design. In late December 1905, Ben David immigrated to Eretz Israel along with Boris Schatz, studying at the top of the first class of Bezalel. In 1907 he began organizing the rug department of Bezalel, where he taught, and in later years also taught perspective, sketching and ornamental craft. Ben David was a founder of the Association of Hebrew Artists which he headed. He passed away in Jerusalem in 1927 at the young age of 42. Ben David was a senior instructor at Bezalel, teaching Nachum Gutman, Chaim Gliksberg, Moshe Castel, Avigdor Stematsky and many others, and was a key contributor to the formulation of the "Bezalel" style. One of his better-known works, an Esther scroll he produced at the beginning of the 20th century, is highly reminiscent of the present ketubah's decorations. Another ketubah produced by Shmuel Ben David in 1926 is located in the Israel Museum, Jerusalem (B87.0178); another ketubah, also dated 1926, is documented in the exhibition catalogue Local Wedding: Ketubbot from Eretz Israel, 1800-1960 (Eretz Israel Museum, Tel Aviv, 2005, no. 53).

49×59.5 cm. Fair-good condition. Slight creases and stains (some dark), only slightly affecting text. Old moisture damage and fading of paint and ink, affecting illustrations and typographic decorations and noticeably affecting text.

This ketubah is documented on the NLI ketubah site, listing 990003035700205171.

Opening price: $5,000
Estimate: $10,000-15,000

50c

50. Ketubah for the Wedding of the Daughter of Menachem Ussishkin and the Son of Max Bodenheimer – Illustrated by Shmuel Ben David, Senior Bezalel Instructor – Jerusalem, 1923

Decorated parmchment ketubah for wedding of Shimon son of Yitzchak (Max) Bodenheimer and Rachel daughter of Menachem Ussishkin. Jerusalem, 4th Cheshvan 5684 [14 October 1923].
Ink and paint on parchment.
Written on a rectangular parchment sheet in Ashkenazic square and semi-cursive script. Signatures of witness Mordechai Hillel HaKohen (twice; the other witness' signature is faded) and the groom. The top of the ketubah bears the stamp of the Chief Rabbinate of Eretz Israel.
The ketubah is richly decorated by Shmuel Ben David (signature appears at bottom margin), a senior instructor in the Bezalel Academy in Jerusalem, in the characteristic Bezalel style combining Oriental decoration with motifs of Art Nouveau. The decorative design includes a large pointed horseshoe arch resting upon four massive pillars with wide bases, accompanied by many verses in alternating designs (some with decorative ligatures characteristic of the Bezalel style). The illustrations are composed for the most part of white doves, foliage and roses (or mandrakes), incorporating two large illustrations between them: one depicting the Biblical Rachel along with the caption "And Rachel was beautiful of form and appearance" (Bereshit 29:17), the second depicting Rachel and Jacob at the well with the verse "My beloved is for me and I am for him" (Shir HaShirim 2:16).
This ketubah registers the marriage of the children of two senior Zionist leaders: Menachem Ussishkin, Zionist leader and head of the Jewish National Fund, and Max Bodenheimer, chairman of the Zionist Federation of Germany, a founder of the World Zionist Organization and second chairman of the Jewish National Fund. The witness on the ketubah, Mordechai son of Hillel HaKohen, was also a familiar figure in the Zionist movement, as an activist and Hebrew author, and a founder of Tel Aviv. The wedding of Shimon Bodenheimer and Rachel Ussishkin, held in Ussishkin's home, Mahanaim House, was a ceremony attended by many distinguished guests from the Jewish settlement. It was recorded and filmed by Yaacov Ben-Dov, and attended by the two Chief Rabbis of Eretz Israel – R. Avraham Yitzchak HaKohen Kook and R. Yaakov Meir, among others, as well as Chief Commissioner Herbert Samuel and his wife.

51a

51b

51. סידור לכל השנה כמנהג רומא – בולוניה, רצ"ז – עותק שנדפס על קלף

סדור תפילה, "מראשית ועד אחרית השנה", כפי מנהג ק"ק רומי. בולוניה, דפוס בעלי ברית השותפים ועושים מלאכת המשי, רצ"ז [1537].
עותק שלם שנדפס כולו על קלף.
סידור לכל ימות השנה, כולל תפילות לחול ולשבת, לראש חודש ושבת ראש חודש, יוצר לשבת בראשית, תפילות לחנוכה ושבת חנוכה, סדר תפלת תענית, יוצרות לארבע פרשיות, סדר תפלת פורים, רשות לשבת הגדול, תפילות לפסח, סדר התרת קללות, יוצר לשבת שלפני שבועות, תפלות לשבועות, הוראות לתפילת שבעה עשר בתמוז, יוצר לשבת איכה, הוראות לט' באב, יוצר לשבת נחמו ולשבת שלפני ראש השנה, תפילות ראש השנה, סדר צום גדליה, יוצר לשבת תשובה, תפילות יום הכיפורים, סוכות, תוכחת לרבינו בחיי החסיד ליום כיפור (ברכי נפשי את ה'), מי שברך לעולה לתורה וסדר הזכרת נשמות.
התפילות לחגים ולמועדים עשירות בפיוטים רבים.
בראש הספר, לאחר הפיוט "אדון עולם", נדפס "סדר מערכת אליהו" - "הסדר שסדר ה"ר אליהו [הזקן ב"ר מנחם] ז"ל לקרא תורה נביאים וכתובים בכל ימי השבוע". סדר זה הוא כעין "מעמדות", ונדפס כאן לראשונה.
קולופון בדף האחרון: "...והיתה השלמתו פה בולונייא, ע"י המחוקק הצעיר רפאל תלמי יצ"ו בשם השותפים יצ"ו ובשמו, יום שלישי חמשה ימים לחדש סיון, שנת ישלח עזרך [=רצ"ז] מקדש...".
מחיקות צנזורה במספר מקומות (בתפילה לראש השנה נמחקו באחד מהדפים המילים "ממשלת זדון" על ידי גירוד מהדף).
חתימת צנזור בדף האחרון.
ראו עוד: א' פיאטלי, ביבליוגרפיה של מחזורים וסידורים כמנהג בני רומא, מס' 11.
[354] דף (כל הקונטרסים בני 8 דף, וקונטרס לב בן 10 דף). 14 ס"מ בקירוב. מצב משתנה בין הדפים, בינוני עד טוב–בינוני. כתמים. בדפים האחרונים כתמי רטיבות גדולים וכהים במיוחד. בלאי וסימני שימוש רבים בחלק מהדפים (חלק מהדפים כהו). סימני עש, קרעים וקרעים חסרים, עם פגיעות בטקסט במספר מקומות. חיתוך דפים על גבול הטקסט, עם פגיעה במסגרת השער ופגיעות בטקסט במספר דפים. כריכת עור חדשה, עם עיטורים בהטבעות מוזהבות, ועם אבזם.

פתיחה: $40,000
הערכה: $60,000-70,000

51c

51d

51e

51. Year-Round Roman-Rite Siddur – Bologna, 1537 – Printed on Parchment

Year-round siddur, following the Roman rite. Bologna: Silk Weavers' Guild, 1537.
Complete copy printed entirely on parchment.
Year-round siddur, including prayers for weekdays, Shabbat, Rosh Chodesh and Shabbat Rosh Chodesh, Yotzer for Shabbat Bereshit, prayers for Chanukah and Shabbat Chanukah; prayers for fast days, Yotzrot for the Four Parashiot, prayers for Purim, Reshut for Shabbat HaGadol, prayers for Pesach, order of annulling curses, Yotzer for Shabbat before Shavuot, prayers for Shavuot, instructions for prayers of 17th of Tamuz, Yotzer for Shabbat Eichah, instructions for 9th of Av, Yotzer for Shabbat Nachamu and Shabbat before Rosh Hashanah, prayers for Rosh Hashanah, order of the Fast of Gedaliah, Yotzer for Shabbat Shuvah, prayers for Yom Kippur, Sukkot, piyyut by R. Bachya HeChassid for Yom Kippur (Barchi Nafshi), Mi SheBerach for Torah reading and Yizkor.
Prayers for festivals are richly interspersed with many piyyutim.
At the beginning of the book, after Adon Olam, is printed Seder Maarechet Eliyahu – a weekly study regimen of Torah, Neviim and Ketuvim instituted by R. Eliyahu [HaZaken son of R. Menachem], a sort of Maamadot, first printed here.
Colophon on last leaf: "…And it was completed here in Bologna, by the young typesetter Refael Talmai on behalf of the Guild and himself, Tuesday, 5th Sivan [1537]…".
Censorship expurgations in several places (the words "the dominion of evil" from the Rosh Hashanah prayers are erased by scraping).
Censor's signature on last leaf.
See further: A. Piattelli, Bibliography of Roman-Rite Machzorim and Siddurim (Hebrew), no. 11.
[354] leaves (all gatherings contain 8 leaves, gathering xxxii contains 10 leaves). Approx. 14 cm. Varying condition of leaves, fair to good-fair. Stains. Especially dark dampstains to last leaves. Wear and many signs of use to some leaves (some leaves dark). Worming, tears and open tears, affecting text in several places. Close trimming, bordering text, affecting title frame and text of several leaves. New leather binding, with gilt decorations and clasp.

Opening price: $40,000
Estimate: $60,000-70,000

52a

52. סידור השל"ה "שער השמים" – אמשטרדם, תע"ז – מהדורה ראשונה – עותק שלם הכולל את כל החלקים – ספר סגולה

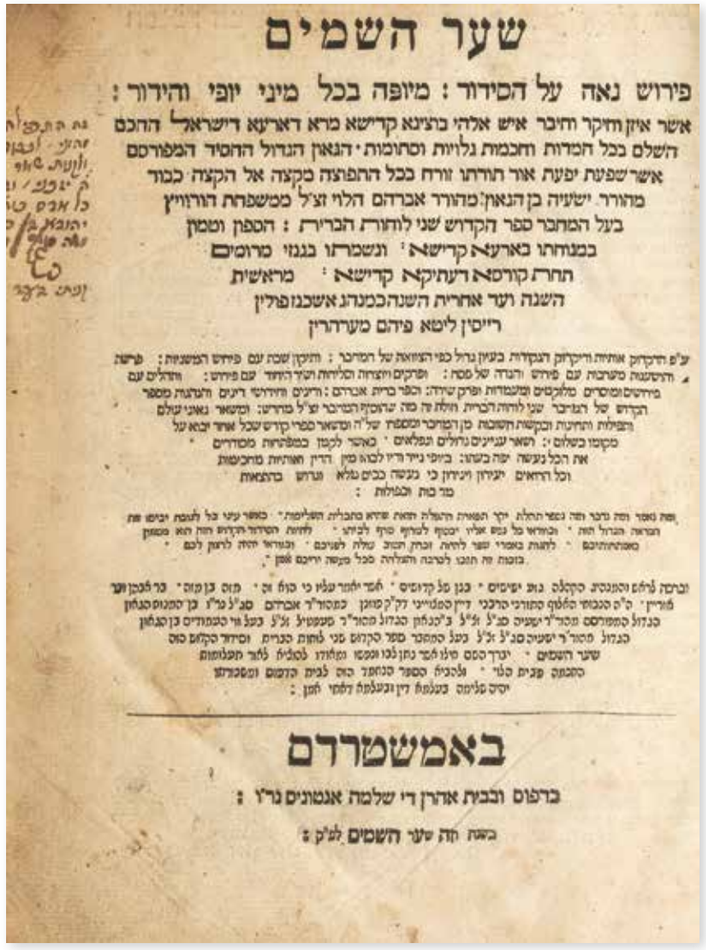
סידור שער השמים – תפלות לימי החול, שבת ומועדים, יוצרות, הגדה של פסח, פיוטים וסליחות לתעניות, ספר תהלים ומעמדות, עם פירוש התפלות ע"פ הקבלה הנקרא בשם "שער השמים" – מאת רבינו ישעיה הלוי סגל הורוויץ – השל"ה הקדוש. עם לקט דינים והנהגות, מאת העורך והמו"ל רבי אברהם סגל הורוויץ מפוזן, נין המחבר. אמשטרדם, [תע"ז, 1717]. מהדורה ראשונה.

עותק שלם הכולל את כל החלקים. ארבעה שערים; בשער הראשון פיתוח נחושת עם איורי דמויות אברהם יצחק ויעקב ואיורי מועדים. שער נפרד לספר תהלים ושער נפרד לסדר מעמדות.

רבינו השל"ה הקדוש כותב בהקדמה לסידור: "ברוך ה'... אשר הנחני בדרך אמת... והביאני לירושלים עיר הקודש, בשנת שפ"ב, ביום ששי פרשת וזה שער השמים... השער שעולות בו התפילות... דרך שער השמים". בצוואת המחבר הנדפסת בתחילת סידורו, הוסיף: "...ואז עלה במחשבתי לחבר חיבור הקודש הזה, כדי שיהיה נדפס, שיתפשט בכל תפוצות ישראל, כדי שיהיה לי זכות וחלק בכל תפילות ישראל".

התפילות בסידור נדפסו רובן בנוסח אשכנז, למעט חלק מהתפילות שנדפסו בנוסח האשכנזי ובנוסח הספרדי זה לצד זה. דבר זה נעשה ע"פ צוואת המחבר בעל השל"ה שנדפסה בתחילת הסידור (אך למעשה העורך והמו"ל לא הכניס את כל הוראות המחבר בעניין שינויי הנוסחאות בגוף הסידור).

התפילה בסידור זה יש בה סגולה מיוחדת שהתפילה תתקבל ולא תשוב ריקם, כפי שכתב בעל הב"ח בהסכמתו לסידור זה: "כי אין ספק אצלנו כשיתפשטו בקרב ישראל, כל מי שמתפלל בתוכו שאין תפילתו חוזרת ריקם". רבי אברהם יעקב האדמו"ר הראשון מסדיגורא הזכיר סגולה זו בהסכמתו למהדורתו השלישית של הסידור (ווארשא תרמ"ב): "סידור שער השמים מהגאון הקדוש השל"ה וכאשר העיד הגאון הקדוש המפורסם בעל הב"ח ז"ל כלשונו הזהב – אין ספק אצלינו שכל המתפלל בו תפילתו לא תשוב ריקם". הגאון המקובל הקדוש רבי נפתלי כ"ץ בעל "סמיכת חכמים" מייחס סגולה זו למחבר עצמו, בעל השל"ה הקדוש, וזו לשונו במכתבו: "...סדר התפילות תמידין כסדרן ומוספין כהלכתן לשבתות וחדשים וימים נוראים מראשית השנה ועד אחרית השנה שסידר וחיבר הגאון מוהר"ר ישעיה סג"ל בעל 'שני לוחות הברית', והיה לו געגועין גדולים על

52b

זה הסידור, וגזר על יוצאי חלציו שיביאוהו לבית הדפוס, לזכות את הרבים שיתפללו כסדר הזה בכוונות אלו, וברית כרותה מאתו אם כסדר הזה יעשו לפני שומע תפלה בכל כח ובכוונות ההם, לא ישובו ריקם מלפניו. ופוק חזי מאי עמא דבר והסכמות הגאוני' הגדולים הקדמונים המפורסמים שבאותו הדור... מוהר"ר יואל סירקיס בעל בית חדש והגאון הגדול המפורסם מוהר"ר יעקב ז"ל אב"ד מלובלין... והגאון הגדול המפורסם מוהר"ר יום טוב ליפמן העליר זצ"ל בעל תוספות יו"ט... וכל הנביאים מתנבאים בסגנון אחד הגאונים הנ"ל, שאם יתפללו בכוונות אלו שאין תפילתן חוזרת ריקם".

מסופר על בעל התניא, שבצעירותו "סדר עבודתו היה אז ע"פ סדר השל"ה הקדוש וכוונותיו בספרו השל"ה וסידורו שער השמים" (בית רבי, ברדיטשוב תרס"ב, עמ' 2, פרק א).

בדף המגן הקדמי ובדף המגן האחורי רישומי לידות ופטירות מסוף שנות התק"צ וראשית שנות הת"ר.

רישום בעלות (קצוץ) בדף השער השני בראש הספר: "זה התפילה [---] מהוני, לכבוד [---] ולקנות שאר [---] ה' יזכני [---] כל אדם [---] יהודא בן כ[---] משה סג"ל [---] קניתי בעד [---]".

עותק שלם. [5], ד–שלה; קלט; קל; [1], נב דף. 21.5 ס"מ. מצב טוב–בינוני. כתמים, בהם כתמים כהים. בלאי וסימני שימוש. קרעים וקרעים חסרים בשולי הדפים במספר מקומות, עם שיקומים במילוי נייר בדף האחרון. קרעים ופגמים בשוליים הפנימיים של דף השער בראש הספר, עם פגיעות קלות במסגרת המאויירת. חיתוך דפים עם פגיעות בכותרות הדפים במספר מקומות (בדף השלישי חסרה השורה הראשונה בכותרת ובדף הרביעי הכותרות חסרות לגמרי). כריכת עץ ועור עתיקה, עם אבזם לסגירה (האבזם השני חסר), ועם שדרת עור ודפי בטנה חדשים.

פתיחה: $50,000
הערכה: $70,000-90,000

52c

approbation to the third edition of the siddur (Warsaw, 1882). The kabbalist R. Naftali Katz, author of Semichat Chachamim, attributes this segulah to the author himself, the Shlah: "He was especially fond of this siddur, and he instructed his descendants to publish it in order to bring merit to the public by praying in this order with those kavanot. And there is a promise on his part that those who follow this order before Him Who hears prayer with all their strength and with those kavanot will not return emptyhanded…".

The Baal HaTanya reputedly followed the kavanot of the Shlah in this siddur for his prayer service during his youth (Beit Rebbe, Berditchev 1902, p. 2, chapter 1).

Birth and death inscriptions from late 1830s to early 1840s on front and back endpapers.

Ownership inscription (trimmed) on second title page at beginning of book: "This siddur [---] from my wealth, in honor [---] and to purchase other [---]. May G-d grant me the merit [---] everyone [---] Yehudah son of [---] Moshe Segal [---]. I purchased it for [---]".

Complete copy. [5], 4-335; 139; 130; [1], 52 leaves. 21.5 cm. Good-fair condition. Stains, including dark stains. Wear and signs of use. Marginal tears and open tears in several places, last leaf repaired with paper filling. Tears and defects to inner margins of title page at beginning of book, slightly affecting illustrated frame. Close trimming, affecting page headers in several places (first line of header lacking on third leaf, headers entirely lacking on fourth leaf). Early wood and leather binding, with clasp (second clasp lacking), with new pastedowns and leather spine.

Opening price: $50,000
Estimate: $70,000-90,000

52d

52. Shlah Siddur Shaar HaShamayim – Amsterdam, 1717 – First Edition – Complete Copy of All Parts – Segulah Book

Shaar HaShamayim siddur – prayers for weekdays, Shabbat and festivals, Yotzrot, Passover Haggadah, piyyutim and Selichot for fast days, Tehillim and Maamadot. With Shaar HaShamayim – a kabbalistic commentary on the prayers, by R. Yeshayah HaLevi Segal Horowitz – the Shlah. Includes an anthology of laws and practices, by the editor and publisher R. Avraham Segal Horowitz of Posen, great-grandson of the author. Amsterdam, [1717]. First edition.

Complete copy containing all parts. Four title pages; on first title page, copper engraving with illustrations of Abraham, Isaac and Jacob and the festivals. Divisional title pages for Tehillim and Maamadot.

The Shlah writes in his introduction to the siddur: "Blessed is G-d… Who guided me on the true path… and brought me to the holy city of Jerusalem in 1622… to the gate where prayers ascend… through the gate of heaven (Shaar HaShamayim)". In the author's will printed at the beginning of the siddur, he adds that he decided to author this work "so that it would be printed and spread throughout the Jewish diaspora, so that I would have merit and a portion in all Jewish prayers".

Most of the prayers in this siddur follow the Ashkenazic rite, apart from some prayers which were printed side by side in both Ashkenazic and Sephardic rite, as the author requested in his will (although the editor and publisher did not in fact follow all the author's textual instructions for the siddur).

Praying from this siddur has the special segulah of the prayer being accepted, as the Bach writes in his approbation to this siddur: "We have no doubt that when it is disseminated throughout the Jewish people, whoever prays from it will not have his prayer go unanswered". This segulah is repeated by Rebbe Avraham Yaakov of Sadigura in his

סדר
תפלות
כמנהג קק ספרדים מדי חדש
בחדשו ומדי שבת בשבתו
פרופס
באמשטרדם
בבית דפוס
האחים כה"ר יוסף כה"ר יעקב
וכה"ר אברהם בני המנוח כה"ר
שלמה פרופס נ"ע וצ"ל מוכרי
ומדפיסי ספרים

53a

סליחות
תושלבע
פרופס

53b

53. סידור תפילות כמנהג הספרדים – אמשטרדם, תק"כ – עותק שנדפס על קלף – מהדורת כיס

סדר תפלות כמנהג ק"ק ספרדים, "מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו". דפוס יוסף, יעקב ואברהם בני שלמה פרופס, אמשטרדם, [תק"כ, 1760]. פורמט כיס.
עותק שנדפס כולו על קלף.
כולל תפילות לימות החול ולשבתות, ראשי חודשים ומועדים.
בדף השער: "מסודרים באופן שאין צריך לחפש ולחזור לאחוריו, והוספנו בו כמה בקשות, והמזמורי' למוצאי שבת, ופרשיות מר"ח, חנוכה ופורים ושאר דברים".
במרכז השער ובעמוד האחרון מופיע סמלה המפורסם של משפחת פרופס, בצורת ידי כהונה.
ריו דף. 10 ס"מ בקירוב. מצב טוב. כתמים, בהם כתמי רטיבות מעטים. בלאי קל. כריכת עור עתיקה, עם עיטורים בהטבעות מוזהבות. בלאי ופגמים בכריכה (שיקומים בשדרה ובפינות הכריכה, ודפי בטנה חדשים).

פתיחה: $25,000
הערכה: $30,000-40,000

53. Sephardic-Rite Siddur – Amsterdam, 1760 – Printed on Parchment – Pocket Edition

Siddur according to the Sephardic rite. Amsterdam: Yosef, Yaakov and Avraham sons of Shlomo Proops, [1760]. Pocket format.
Copy printed entirely on parchment.
Includes prayers for weekdays, Shabbat, Rosh Chodesh and festivals.
On title page: "Arranged so as not to require searching previous pages, and we added several bakashot and tehillim for Motzaei Shabbat, and Torah readings for Rosh Chodesh, Chanukah, Purim and more".
The center of the title page and last page features the famous Proops family printer's device, hands delivering the priestly blessing.
216 leaves. Approx. 10 cm. Good condition. Stains, including a few dampstains. Light wear. Early leather binding, with gilt decorations. Wear and defects to binding (repairs to spine and corners of binding, and new endpapers).

Opening price: $25,000
Estimate: $30,000-40,000

בקשות
סדר התפלות
זמירות
אלהי נשמה
קדש ליל שבת

53c

ליל שבת
קדוש ללילה שבת

53d

54. הגדה של פסח – פראג, רפ"ז, 1526 – איורים רבים בחיתוכי עץ נאים – ההגדה המאוירת הראשונה שנדפסה, ששימשה כמהדורת-אב להגדות מאוירות לאורך מאות שנים, ונחשבת לאחד מהספרים העבריים היפים ביותר שנדפסו – עותק חסר

הגדה של פסח. פראג, דפוס גרשם בן שלמה הכהן ואחיו גרונם, רפ"ז [1526].

עותק חסר של "הגדת פראג" ("הגדת גרשם הכהן") המפורסמת – ההגדה המאוירת הראשונה שנדפסה, ומן הספרים העבריים המאוירים היפים ביותר שנדפסו, והמבוקשים ביותר.

ההגדה נדפסה על ידי גרשם כ"ץ ואחיו גרונם, בני שלמה כ"ץ, ששימשו גם כמוציאים לאור, ונשלמה בדפוס בתאריך כ"ו טבת רפ"ז (30 בדצמבר 1526, על פי הלוח היוליאני, שהיה מקובל בפראג באותה התקופה). שמם של המדפיסים, יחד עם תאריך ההדפסה העברי המדויק, נזכר בקולופון שבסוף ההגדה, החסר בעותק שלפנינו, כמו גם דגל המדפיס של גרשם כ"ץ המופיע בראש המסגרת המאוירת שבדף [23], החסר גם הוא.

נדפס ללא שער.

ההגדה פותחת בסדר בדיקת חמץ – עמוד זה מוקף מסגרת נאה בחיתוך עץ, מעוטרת בדגמים צמחיים, בדמויות ובצורות שונות (בעותק שלפנינו מופיע סדר הבדיקה והמסגרת המאוירת בעמוד הראשון, עקב כריכה הפוכה של דף זה; במקור העמוד הראשון של דף זה חלק, והמסגרת המאוירת מופיעה בעמוד השני).

טקסט ההגדה נדפס באותיות מרובעות גדולות מטיפוס אשכנזי, בהן הודגשו בקווים אופקיים עיליים האותיות הרפויות. סדר בדיקת חמץ, ההערות הקצרות שבשוליים המתייחסות לחלק מהאיורים, הוראות מעטות המופיעות בגוף ההגדה ומספר קטעים נוספים, נדפסו באותיות מרובעות קטנות.

חלק מהמילים הפותחות את הקטעים כוללות אותיות בעלות רקע בהיר, בהן משולבים איורי חיות ודמויות שונות, ודגמים צמחיים.

האיורים והעיטורים שבהגדה

הגדת פראג נודעה לדורות בזכות עיצובה ואיוריה המרשימים, ששימשו כאב-טיפוס לאינספור מהדורות של הגדות מאוירות, שנדפסו במאות השנים הבאות.

העותק שלפנינו כולל שתיים מתוך שלוש המסגרות המאוירות המופיעות בהגדה (חסרה המסגרת בדף [23], סביב המילים "כהא לחמא עניא"). המסגרת שבדף הראשון מעוטרת בדגמים צמחיים, בדמויות ובצורות שונות, וניכרת בה השפעתו של הרנסאנס הגרמני המוקדם. המסגרת השנייה בעותק שלפנינו, והמרשימה מכולן, מופיעה בדף [25] של "שפוך חמתך". מסגרת זו מעוצבת בסגנון ארכיטקטוני מרשים, וכוללת מספר דמויות: מימין נראה אדם הראשון, המצויר בסגנון ציורי ענקים, שהיה שכיח באותה עת בקרב אמנים דוגמת אלברכט דירר (Albrecht Dürer), והנס הולביין (Hans Holbein), ומתחתיו איור של שמשון נושא את שערי עזה; משמאל מופיעה דמותה של חוה, ומתחתיה דמותה של יהודית נושאת את ראשו של הולופרנס; לצדה, בתוך המסגרת ובצמוד לטקסט, מופיע איור קטן של המשיח הרוכב על חמור; בתחתית המסגרת מצויר מגן ובתוכו אריה שסוע-זנב מזנק, המוחזק משני צדיו בידי פראי אדם אגדיים עטופי פרווה. לצד השמאלי שבהם מופיעה האות "ש" (אות זו מופיעה גם לצד מספר איורים קטנים שבשולי ההגדה במקומות אחרים, וניתנו לה הסברים שונים, אך לא ברור בדיוק למה היא רומזת).

מלבד למסגרות המאוירות, מופיעים לאורך ההגדה עשרות איורים בשולי הדפים (רבים מהם מופיעים מספר פעמים), ולעתים מופיעים לצידם כיתובי הסבר קצרים. בעותק שלפנינו מופיעים בין השאר איורי ארבעת הבנים; איור אב המלמד את בנו; איור "חידוש הלבנה"; איור אברהם העובר בסירה את הנהר; איורי הערים פיתום ורעמסס; איור פרעה רוחץ בדם התינוקות העברים הזכרים; השלכת התינוקות ליאור; איור המצרים טובעים בים; איור משה מוציא את בני ישראל ממצרים; איור משפחה היושבת סביב שולחן בליל הסדר, ואיורים רבים נוספים של דמויות שונות (חלק מן האיורים נדפסו בפורמט גדול יותר, ומופיעים בשוליים התחתונים של הדפים).

חתימה בדף השער: "Lazzaro Vitta Fanno".

עותק חסר. [26] דף. במקור: [38] דף. חסרים 12 דפים: ארבעת הדפים שלאחר הדף הראשון עם המסגרת המאוירת ([2]–[5]; דפים אלו הושלמו בצילום על נייר איכותי), וכן שמונת הדפים האחרונים ([31]–[38]), שהושלמו בכתב-יד על גבי ארבעה דפים נוספים (בכתיבה מרובעת איטלקית, נאה, כפי הנראה מהמאה ה-19; שמונה דפים אלו מצורפים גם בצילום, על נייר איכותי). הדף הראשון נכרך הפוך. 28.5 ס"מ. מצב בינוני עד בינוני-טוב. כתמים בהם כתמי אוכל ויין כהים (כתמים גדולים בחלק מהדפים). קרעים וקרעים חסרים, עם פגיעות בטקסט ובאיורים, משוקמים במילוי נייר, עם השלמות של קטעים במסגרות ובאיורים בכתב-יד ובצילום (בדפים [1], [6] ו-[12] קרעים גדולים יחסית, עם פגיעות משמעותיות במסגרת שבעמוד הראשון ובאיורים). סימני עש עם פגיעות בטקסט ובאיורים, משוקמים ברובם במילוי נייר. שוליהם התחתונים של דפים רבים הושלמו והוגדלו במילוי נייר. כריכת עור חדשה.

ספרות:

- אוצר ההגדות 7.
- ב' רות, ההגדה המצוירת שבדפוס, ארשת, ג, תשכ"א, עמ' 11–7.
- י' תבורי, אומנות הדפוס והציורים בהגדת פראג, אוהב ספר (כתב עת לתולדות הדפוס העברי) 1, תשמ"ז, עמ' יג–כא.
- Yosef Haim Yerushalmi, Haggadah and History, A Panorama in Facsimile of Five Centuries of the Printed Haggadah from the Collections of Harvard University and the Jewish Theological Seminary of America, Philadelphia, 1975, pp. 30-37; plates 9-13.
- Charles Wengrov, Haggadah and Woodcut: An Introduction to the Passover Haggadah Completed by Gershom Cohen in Prague, Sunday, 26 Teveth, 5287 (Dec. 30, 1526), New York, Shulsinger Bros., 1967.

פתיחה: $50,000

הערכה: $80,000-120,000

54a

54b

54d

54c

54e

54. Passover Haggadah – Prague, 1526 – Many Fine Woodcut Illustrations – First Printed Illustrated Haggadah, Prototype for Centuries of Illustrated Haggadot – Incomplete Copy

Passover Haggadah. Prague: Gershom son of Shlomo HaKohen and his brother Gronem, 1526.
Incomplete copy of the famous Prague Haggadah (or the Gershom Kohen Haggadah) – the first illustrated Haggadah to be printed, one of the most beautiful printed Hebrew books, and one of the most sought after.
This Haggadah was printed by Gershom Katz and his brother Gronem, sons of Shlomo Katz, who also served as publishers; its printing was completed on December 30 (26th Tevet) 1526 (date following the Julian calendar then in use). The printers' names are mentioned alongside the Hebrew date of printing in the colophon at the end of the Haggadah, which is lacking in the present copy, as is Gershom Katz's printer's device that appeared at the top of the illustrated frame on p. [3b].
Printed without title page.
The Haggadah begins with the order of Bedikat Chametz – this page is framed in a fine woodcut, decorated with vegetal patterns, figures and various shapes (the present copy has Bedikat Chametz and the illustrated frame on the first page, due to the leaf being bound backwards; in the original, the first page of the leaf is blank, while the illustrated frame appears on the second page).
The Haggadah text is printed in a large square font of the Ashkenazic type, with Rafe marks. Bedikat Chametz, short marginal captions to some illustrations, a few instructions appearing within the Haggadah text and several other passages are printed in a smaller square font.
Some initial words include letters with a light background, incorporating illustrations of animals and various figures, and vegetal patterns.
Illustrations and Decorations in the Haggadah
The Prague Haggadah has achieved lasting renown for its impressive design and illustration, and would serve as a prototype for numerous illustrated Haggadah editions printed over the centuries to come.
The present copy includes two of three illustrated frames appearing in the Haggadah (lacking the frame on p. [3b] around KeHa Lachma Anya). The frame on the first leaf is decorated with vegetal patterns, figures and various shapes, with a discernible influence from early German Renaissance. The second frame in the present copy, the most impressive of all, appears on p. [25b], around Shefoch Chamatcha. This frame is designed in an impressive architectural style, comprising several figures: to the right is Adam, in the heroic style current among such artists as Albrecht Dürer and Hans Holbein, with an illustration of Samson lifting the gates of Gaza below; to the left is Eve, and below her is Judith carrying the head of Holophernes; next to her, within the frame and next to the text, is a small illustration of the Messiah riding a donkey; at the bottom of the frame is a shield bearing the image of a fork-tailed rampant lion, held by two mythical fur-laden savage men. To their left appears the letter Shin (this letter also features next to several small marginal illustrations in the Haggadah; several explanations have been proffered, but its meaning is not entirely clear).
Apart from the illustrated frames, dozens of illustrations are featured in the margins throughout the Haggadah (many repeated several times), sometimes with short captions. The present copy includes illustrations of the Four Sons; a father teaching his son; the new moon; Abraham crossing the Euphrates in a boat; the cities Pithom and Raamses; Pharaoh bathing in the blood of the male Hebrew babies; the casting of babies into the Nile; the Egyptians drowning in the sea; Moses taking the Children of Israel out of Egypt; a family seated around the table on the Seder night; and many other illustrations of various figures (some illustrations printed in a larger format, in the bottom margin of the page).
Signature on title page: "Lazzaro Vitta Fanno".
Incomplete copy. [26] leaves. Original: [38] leaves. Lacking 12 leaves: four leaves after first with illustrated frame ([2]-[5]; with photocopy replacements of these leaves on high-quality paper), and last eight leaves ([31]-[38]), with handwritten replacement on four other leaves (neat Italian square script, probably from 19th century; photocopy replacements of these eight leaves on high-quality paper also enclosed). First leaf bound backwards. 28.5 cm. Fair to fair-good condition. Stains, including dark food and wine stains (large stains to some leaves). Tears and open tears, affecting text and illustrations, repaired with paper filling, with handwritten and photocopy replacements (relatively large tears to leaves [1], [6] and [12], significantly affecting frame on first page and illustrations). Worming, affecting text and illustrations, mostly repaired with paper filling. Bottom edges of many leaves repaired and enlarged with paper filling. New leather binding.
Reference:
• Otzar HaHaggadot 7.
• Cecil Roth, HaHaggadah HaMetzuyeret ShebiDefus, Areshet, III (1961), pp. 7-11.
• Y. Tabori, Omanut HaDefus VehaTziyurim BeHaggadat Prague, Ohev Sefer, I (1987), pp. 13-21.
• Yosef Haim Yerushalmi, Haggadah and History, A Panorama in Facsimile of Five Centuries of the Printed Haggadah from the Collections of Harvard University and the Jewish Theological Seminary of America, Philadelphia, 1975, pp. 30-37; plates 9-13.
• Charles Wengrov, Haggadah and Woodcut: An Introduction to the Passover Haggadah Completed by Gershom Cohen in Prague, Sunday, 26 Teveth, 5287 (Dec. 30, 1526), New York, Shulsinger Bros., 1967.

Opening price: $50,000
Estimate: $80,000-120,000

54f

55. הגדה של פסח – מנטובה, ש"כ–שכ"א, 1560 – עיטורים ואיורים רבים בחיתוכי עץ נאים – ההגדה המאוירת הראשונה שנדפסה באיטליה – מיצירות הדפוס העברי המאוירות המרשימות של המאה השש–עשרה

סדר הגדה של פסח, עם סדר בדיקת חמץ וקידוש לליל פסח. מנטובה, דפוס יצחק בסאן, בבית יקומו רופינילו, ש"כ–שכ"א [1560].
עותק שלם ונדיר במיוחד של ההגדה המאוירת הראשונה שנדפסה במנטובה (על שתי ההגדות המאוירות שנדפסו במנטובה, ראו להלן).
בדף השער: "סדר הגדות של פסח, עם הנסים והנפלאות מצוירים, כאשר עיניכם תחזינה מישרים, נדפסו ונעשו ע"י יצחק ב"ר שמואל בסאן יצ"ו...".
טקסט ההגדה נדפס באותיות מרובעות גדולות מטיפוס אשכנזי, בהן הודגשו בקווים אופקיים עיליים האותיות הרפויות. סדר בדיקת חמץ, מספר חלקים נוספים מהטקסט, והוראות מעטות המופיעות בגוף ההגדה, נדפסו באותיות מרובעות קטנות.
כל העמודים מוקפים מסגרות, רובן מעוטרות בדגמים צמחיים, עם איורי מלאכי פוטי האוחזים בפרחים ובכלי נגינה, צורות גאומטריות ודמויות שונות, ומוטיבים רנסנסיים שונים. לצידם, בחלקם התחתון של רבים מהדפים ולעתים בשוליים, מופיעים איורים בחיתוכי עץ נאים, המציגים סצנות שונות מתוך ההגדה, והווי החג: הכנת ואפיית המצות לחג הפסח; משפחה יושבת בליל הסדר ועני דופק על דלתה; צייד ולצידו כלבים הרודפים אחרי ארנבות (מוטיב המופיע בכתבי–יד שונים של הגדות וגם בהגדת פראג רפ"ז, ומקורו כנראה בראשי התיבות יקנה"ז – יין, קידוש, נר, הבדלה, זמן); ארבעת הבנים; בני ישראל עובדים בפרך במצרים ואיש מצרי מכה איש עברי; פרעה רוחץ בדם התינוקות העבריים; בת פרעה השולחת את אמתה לתיבת משה; בני ישראל עוברים בים סוף והמצרים טובעים בים; ועוד.
השפעתה של אמנות הרנסאנס האיטלקי ניכרת לא רק במסגרות המעוטרות שבהגדה, אלא גם במספר איורים מיוחדים נוספים: אברהם החוצה את נהר פרת בדרכו לארץ כנען, מתואר באיור שבדף [8א] כמי שמפליג בגונדולה; איור הבן החכם (דף [8א]), הוא כמעט העתק של דמותו של הנביא ירמיהו, בציורו הנודע של מיכאלנג'לו, המופיע בקפלה הסיסטינית שבוותיקן; הבן הרשע, מתואר באיור שבדף [8ב] כקונדוטיירו (ראש צבא שכיר) איטלקי; ועוד.
בעמוד האחרון מופיע הפיוט "אלמעכטיגר גוט" (ואריאציה ביידיש על "אדיר הוא"), שיר סיום מאת המביא לדפוס יצחק בסאן, וכן קולופון ארוך ומפורט: "...נחקקה פה בק"ק מנטובה... בעט ברזל ועופרת, בתכלית היופי מה[ו]דרת... ותהי השלמת המלאכה בפרשת ויכלו השמים והארץ, ביום ג' כ"ד לחדש תשרי, שנת להקים את **שבטי** יעקב ונצורי ישראל להשיב... סוף ארבע גאולות עדיתות [צ"ל: עתידות] בארץ... וכאשר קי[י]ם הבטחתו בגאולות שלשה, ככה ברביעית מעשהו ימהר יחישה, לפדות עמו ישראל מכובד גלותם ושאונם... כה מתחנן המח[ו]קק יצחק בסאן יצ"ו בר' שמואל שמש מבית הכנסת הקצין כמה"ר יצחק כהצ"י מפורטו, פה מנטובה".

הגדות מנטובה המאוירות שנדפסו במאה ה–16
בעיר מנטובה נדפסו באמצעה של המאה ה–16 שתי הגדות מאוירות, הדומות בעיצובן הטיפוגרפי זו לזו. ההגדה הראשונה, שלפנינו, נדפסה בשנת ש"כ–שכ"א (1560), על ידי יצחק בן שמואל בסאן, בבית דפוסו של יקומו רופינילו, וההגדה השנייה נדפסה כשמונה שנים מאוחר יותר, בדפוס "בני הפיליפון", בשמו של יוסף בן יעקב שליט. בשתי ההגדות נעשה שימוש באותן הגלופות להדפסת הטקסט, וסדר הטקסט וצורת האותיות בשתיהן, זהות כמעט לסדר הטקסט בהגדת פראג רפ"ז.
ההגדה שלפנינו, וכמוה גם ההגדה השנייה המאוירת שנדפסה במנטובה, שימשו כדגמים לשורת הגדות מאוירות בפורמט קטן יותר (קווארטו ואוקטבו), שנדפסו בוונציה סביב מפנה המאה ה–17.
לפירוט על ההגדה השנייה שנדפסה במנטובה, ועל ההבדלים בין שתי ההגדות, ראו: "קדם", מכירה 106, 24 בפברואר 2026, פריט 12.
עותק שלם. [38] דף. 30 ס"מ בקירוב. מצב טוב–בינוני. כתמים, בהם כתמי יין ואוכל כהים. סימני עש, קרעים וקרעים חסרים (קרעים יחסית גדולים במספר מקומות), עם פגיעות בטקסט, בעיטורים ובאיורים, משוקמים במילוי נייר (חלקים מהטקסט, מהעיטורים ומהאיורים הושלמו בצילום ובכתב–יד). חיתוך דפים עם פגיעות במסגרות המעוטרות בדפים רבים. כריכת עור חדשה.
בעמוד האחרון חתימה של הצנזור Domenico Gerosolimitano, וכן חתימה של הצנזור Giovanni Domenico Carretto (משנת 1618?).
ספרות:
• אוצר ההגדות 20.
• ב' רות, ההגדה המצוירת שבדפוס, ארשת, ג, תשכ"א, עמ' 18–13.
• י' ריבקינד, דקדוקי ספרים, קרית ספר, ב, תרפ"ה–תרפ"ו, עמ' 61, מס' 17 (על דפים הידועים מהגדה זו, שנדפסו בעיצוב מעט שונה).
• Yosef Haim Yerushalmi, Haggadah and History, A Panorama in Facsimile of Five Centuries of the Printed Haggadah from the Collections of Harvard University and the Jewish Theological Seminary of America, Philadelphia, 1975, pp. 37-38; plates 22-26.
מקור: קסטנבאום ניו יורק, 17 בנובמבר 1998, פריט 100.

פתיחה: $50,000
הערכה: $80,000-120,000

55a

55b

55d

55c

55e

שבת

הַמְּחַדֵּשׁ עַל הַשִּׁנִּים
אֲשֶׁר לְאִדְעוֹד וְעַל
הַמַּמְלָכוֹת אֲשֶׁר
בְּשִׁמְדְּלֹא
קְרָאוּ

שְׁפוֹךְ עַל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יְדָעוּךָ וְעַל
אֲבֵר יֵשׁ גַּם תְּרַדּוֹף בְּאַף
וְתַשְׁמִידֵם מִתַּחַת שְׁמֵי יְיָ

ובנח

יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ
כּוֹנֵן בְּרַחֲמָיו יְרוּשָׁלַיִם אָמֵן: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ
מֶלֶךְ הָעוֹלָם הָאֵל אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ אַדִּירֵנוּ בּוֹרְאֵנוּ
גּוֹאֲלֵנוּ יוֹצְרֵנוּ קְדוֹשֵׁנוּ קְדוֹשׁ יַעֲקֹב רוֹעֵינוּ רוֹעֵה יִשְׂרָאֵל הַמֶּלֶךְ הַטּוֹב
וְהַמֵּטִיב לַכֹּל אֶל שֶׁבְּכָל יוֹם וְיוֹם הוּא הֵטִיב מֵטִיב יֵיטִיב לָנוּ הוּא גְמָלָנוּ
הוּא גּוֹמְלֵנוּ הוּא יִגְמוֹל בְּעִדֵינוּ לָעַד לְחֵן לְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים וּלְרֶוַח וְהַצָּלָה
וְהַצְלָחָה בְּרָכָה וִישׁוּעָה נֶחָמָה פַּרְנָסָה וְכַלְכָּלָה וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם
וְכָל טוּב וּמִכָּל טוּב לא יְחַסְּרֵנוּ: הָרַחֲמָן הוּא יִמְלוֹךְ עָלֵינוּ לְעוֹלָם
וָעֶד: הָרַחֲמָן הוּא יִתְבָּרַךְ בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: הָרַחֲמָן הוּא יִשְׁתַּבַּח
לְדוֹר דּוֹרִים וְיִתְפָּאַר בָּנוּ לָנֶצַח נְצָחִים וְיִתְהַדַּר בָּנוּ לָעַד וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים:
הָרַחֲמָן הוּא יְפַרְנְסֵנוּ בְּכָבוֹד: הָרַחֲמָן הוּא יִשְׁבֹּר עוֹל גָּלוּת מֵעַל
צַוָּארֵנוּ הוּא יוֹלִיכֵנוּ קוֹמְמִיוּת לְאַרְצֵנוּ: הָרַחֲמָן הוּא יִשְׁלַח לָנוּ בְּרָכָה
מְרוּבָּה בַּבַּיִת זֶה וְעַל שֻׁלְחָן זֶה שֶׁאָכַלְנוּ מֵעָלָיו: הָרַחֲמָן הוּא יִשְׁלַח לָנוּ
אֶת אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא זָכוּר לַטּוֹב וִיבַשֶּׂר לָנוּ בְּשׂוֹרוֹת טוֹבוֹת יְשׁוּעוֹת וְנֶחָמוֹת:
הָרַחֲמָן הוּא יְבָרֵךְ אֶת אָבִי מוֹרִי בַּעַל הַבַּיִת הַזֶּה וְאֶת אִמִּי מוֹרָתִי בַּעֲלַת
הַבַּיִת הַזֶּה אוֹתָם וְאֶת בֵּיתָם וְאֶת זַרְעָם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לָהֶם כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּרְכוּ
אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב בַּכֹּל מִכֹּל כֹּל כֵּן יְבָרֵךְ אוֹתָנוּ כֻּלָּנוּ יַחַד
בִּבְרָכָה שְׁלֵמָה וְנֹאמַר אָמֵן:

במרום

יַלְּפוּ עָלָיו וְעָלֵינוּ זְכוּת שֶׁתְּהֵא לְמִשְׁמֶרֶת שָׁלוֹם
וְנִשָּׂא בְרָכָה מֵעִם יְיָ וּצְדָקָה מֵאֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ וְנִמְצָא
חֵן וְשֵׂכֶל טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם:

הָרַחֲמָן הוּא יְזַכֵּנוּ לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ וּלְחַיֵּי הָעוֹלָם
הַמִּגְדּוֹל יְשׁוּעוֹת מַלְכּוֹ וְעוֹשֶׂה חֶסֶד לִמְשִׁיחוֹ
לְדָוִד וּלְזַרְעוֹ עַד עוֹלָם: עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו
הוּא יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן

הָרַחֲמָן הוּא יְחַיֵּנוּ וְיַחֲלֵנוּ יוֹם
שֶׁכֻּלּוֹ שַׁבָּת וּמְנוּחָה לְחַיֵּי
עוֹלָמִים: הָרַחֲמָן הוּא
יְנַחִילֵנוּ יוֹם שֶׁכֻּלּוֹ טוֹב:

יראו

אֶת יְיָ קְדוֹשָׁיו כִּי אֵין מַחְסוֹר לִירֵאָיו: כְּפִירִים רָשׁוּ
וְרָעֵבוּ וְדוֹרְשֵׁי יְיָ לֹא יַחְסְרוּ כָּל טוֹב:

שפוך

55. Passover Haggadah – Mantua, 1560 – Many Fine Woodcut Decorations and Illustrations – First Illustrated Haggadah Printed in Italy – One of the Most Impressive Hebrew Printed Productions of the 16th Century

Passover Haggadah, with order of Bedikat Chametz and Passover evening kiddush. Mantua: Giacomo Ruffinelli for Yitzchak Bassan, 1560.

Especially rare complete copy of the first illustrated Haggadah printed in Mantua (see below for further information on the two illustrated Haggadot printed in Mantua).

On title page: "Order of Passover Haggadah, with the miracles and wonders illustrated, as your eyes shall see rightly. Printed and made by Yitzchak son of R. Shmuel Bassan…".

The Haggadah text is printed in a large square font of the Ashkenazic type, with Rafe marks. Bedikat Chametz, several other parts of the text and a few instructions appearing within the Haggadah text are printed in a smaller square font. All pages are framed, most decorated in vegetal patterns, with illustrations of cherubs (putti) holding flowers and musical instruments, geometrical shapes and various figures, and various Renaissance motifs. Various fine woodcut Haggadah and Passover scenes are featured beside them, at the bottom and sometimes the margin of the page: preparation and baking of matzah for Passover; a family seated at the Seder night and a pauper knocking on their door; a hunter and dogs chasing rabbits (a motif appearing in various Haggadah manuscripts and the Haggadah of Prague, 1527, probably originating as a play on the Yaknehaz mnemonic for festival evening havdalah); the Four Sons; the Children of Israel laboring in Egypt and an Egyptian hitting an Israelite; Pharaoh bathing in the blood of the Israelite babies; the daughter of Pharaoh sending her maidservant for Moses' basket; the Children of Israel crossing the Red Sea and the Egyptians drowning; and more.

The influence of the Italian Renaissance is discernible not only in the Haggadah's decorated frames, but also in several other notable illustrations: Abraham crossing the Euphrates towards the Land of Canaan, depicted on p. [8a] as embarking in a gondola; the Wise Son (p. [6a]), a near copy of Michelangelo's rendition of Jeremiah in the Sistine Chapel; the Wicked Son (p. [6b]), depicted as an Italian condottiero (mercenary commander); and more.

On last page, Almechtiger G-tt piyyut (Yiddish variation of Adir Hu), a concluding poem by the publisher, and a lengthy and detailed colophon: "…printed here in Mantua… most beautifully… and the work was completed in Parashat [Bereshit], Tuesday, 24th Tishrei [1560]… at the end of four future redemptions in the land… And just as He fulfilled His promise with three redemptions, so may He hasten his work in the fourth, to redeem His people Israel from the drudgery of their exile and turmoil… so pleads the typesetter Yitzchak Bassan son of R. Shmuel, beadle at the synagogue of the officer R. Yitzchak Cohen of Porto, here in Mantua".

The Illustrated Mantua Haggadot Printed in the Sixteenth Century

Two typographically similar illustrated Haggadot were printed in Mantua in the mid-16th century. The first was printed in 1560 by Yitzchak son of Shmuel Bassan, at the press of Giacomo Ruffinelli; the second was printed some eight years later by the Filipponi brothers, under the name of Yosef son of Yaakov Shalit. Both Haggadot made use of the same plates for printing, and the format and typesetting of both are nearly identical to the Haggadah of Prague, 1527.

Both Mantua Haggadot served as models for numerous illustrated Haggadot in smaller sizes (quarto and octavo), printed in Venice around the turn of the 17th century.

For a detailed description of the second Haggadah printed in Mantua and variations between the two editions, see: Kedem, Auction 106, 24 February 2026, Lot 12.

Complete copy. [38] leaves. Approx. 30 cm. Good-fair condition. Stains, including dark wine and food stains. Worming, tears and open tears (relatively large tears in several places), affecting text, decorations and illustrations, repaired with paper filling (photocopy and handwritten replacements for parts of text, decorations and illustrations). Close trimming, affecting decorated frames on many leaves. New leather binding.

On last page, signatures of censors Domenico Gerosolimitano and Giovanni Domenico Carretto (dated 1618?).

Reference:

• Otzar HaHaggadot 20.

• Cecil Roth, HaHaggadah HaMetzuyeret ShebiDefus, Areshet, III (1961), pp. 13-18.

• Y. Rivkind, Dikdukei Sefarim, Kiryat Sefer, II (1925-1926), p. 61, no. 17 (on pages in this Haggadah known to have been printed in a slightly different design).

• Yosef Haim Yerushalmi, Haggadah and History, A Panorama in Facsimile of Five Centuries of the Printed Haggadah from the Collections of Harvard University and the Jewish Theological Seminary of America, Philadelphia, 1975, pp. 37-38; plates 22-26.

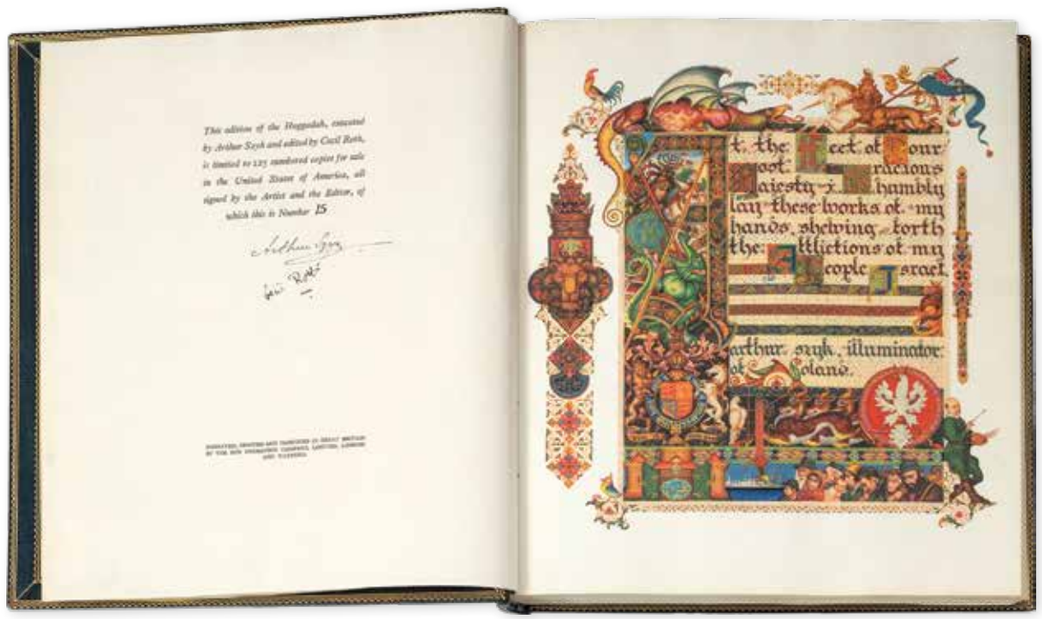
Provenance: Kestenbaum, New York, 17 November 1998, Lot 100.

Opening price: $50,000

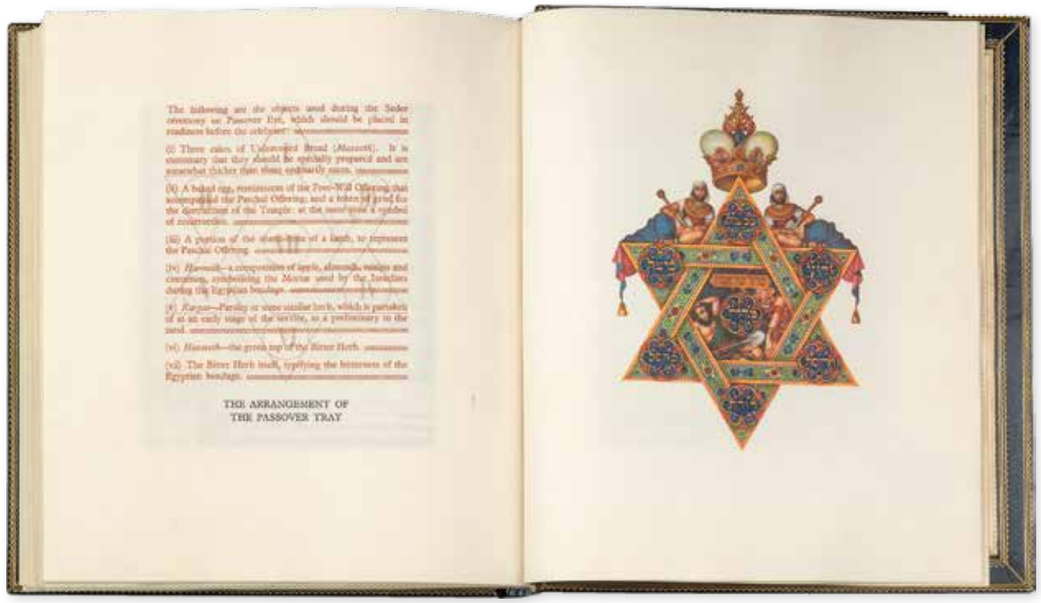
Estimate: $80,000-120,000

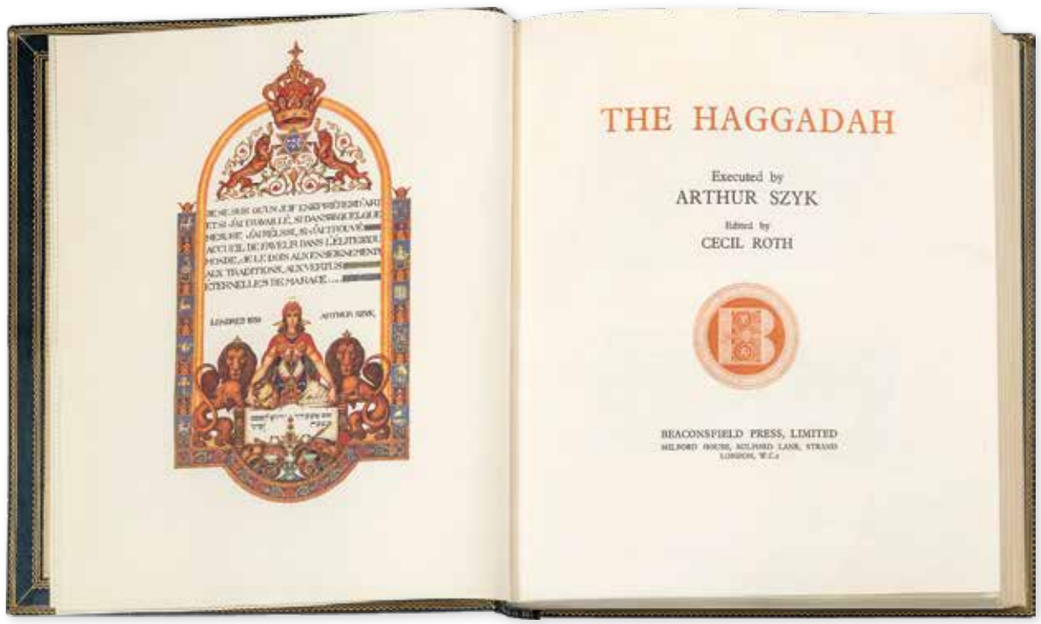
55g

56b

56c

56a

56. "הגדת שיק" – הגדה מאוירת על קלף מעשה ידי ארתור שיק – לונדון, 1940

The Haggadah, הגדה מודפסת על קלף מעשה ידי ארתור שיק; תרגום לאנגלית והקדמה מאת סטיל (בצלאל) רות. הוצאת Beaconsfield Press, לונדון, [1940 בקירוב]. עברית ואנגלית.

מהדורה ביבליופילית נדירה ביופייה, מעוצבת ברוח מסורת כתבי היד המאוירים העבריים בימי הביניים, הנחשבת ליצירתו הגדולה ביותר של האמן ארתור שיק. עותק מס' 15 מתוך 125 עותקים שנועדו למכירה בארה"ב (125 עותקים נוספים שנדפסו יועדו למכירה בבריטניה), חתום בעמוד הקולופון בחתימות ידם של ארתור שיק וסטיל (בצלאל) רות.

כל אחד מעמודי ההגדה כתוב בכתיבה קליגרפית מוקפדת, משולב איורים ואורנמנטים עשירים עם תיבות פתיחה מאוירות; ארבעה עשר איורים גדולים על מלוא הדף; מול הטקסט העברי נדפס תרגום אנגלי, לעיתים בלוויית עיטור קטן. בפתח הספר הקדשה מאוירת למלך אנגליה, ג'ורג' החמישי: "לרגליו של הוד מלכתו, מניח אני בענווה את מעשה ידי, הממחיש את סבלותיהם של בני עמי ישראל. ארתור שיק, מאייר פולני" (עותקה הראשון של ההגדה הועתק למלך ג'ורג' השישי בידי שיק וסטיל רות).

"הגדת שיק" נוצרה בין השנים 1932–1938 – 46 דפים מרהיבים ביופיים, שכונו בטיימס הלונדוני "ספר הראוי להימנות עם הספרים היפים ביותר שיצרה יד אדם". שיק יצר את ההגדה על רקע מצבה ההולך ומדרדר של יהדות אירופה, והטמין בין דפיה רמזים לסבלם של היהודים והאיום הנשקף להם; את הבן הרשע, למשל, עיצב שיק בדמות גרמני בעל שפם דקיק, בלבוש המזכיר מדי אס אה. המאבק עם עמלק, כפי שכותב סטיל רות בהקדמה, הוא המוטיב המרכזי באיורי ההגדה. בשל מסריה החריפים, לא הצליח שיק למצוא מדפיס להגדה על אדמת אירופה, והיא נדפסה לבסוף בלונדון, בבית ההוצאה Beaconsfield Press (שנוסד במיוחד למטרת הדפסת ההגדה) בעצם ימי המלחמה.

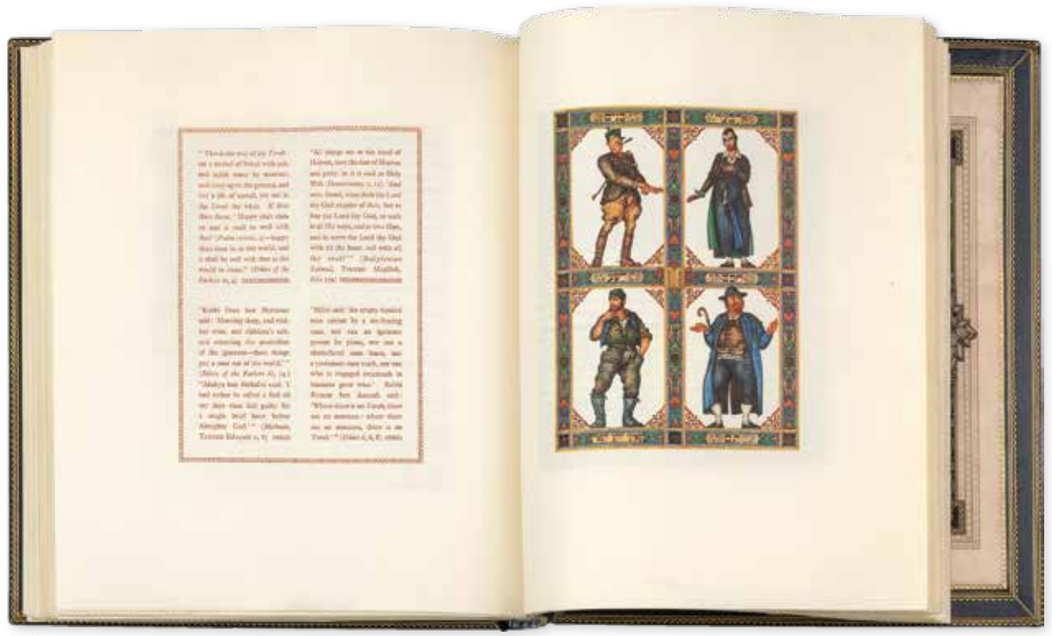
קיימת אי-בהירות מסוימת בנוגע לשנת ההוצאה של ההגדה: בתחתית ההדפס שמול דף השער, תחת ההקדמה הקצרה של שיק (בצרפתית), מופיע פרט השנה 1939. באוצר ההגדות מתוארכת ההגדה לשנת ת"ש 1940 (אוצר ההגדות, מס' 3712). יערי מתארך את הוצאת ההגדה לשנת 1941 (יערי, מס' 2285). סטיל רות עצמו מציין פעם את שנת 1939 (במאמר "ההגדה המציירת שבדפוס", ארשת – ג, תשכ"א, ע' 28) ופעם את שנת 1940 כשנת ההוצאה (A Bibliographical Note on the Szyk Haggadah, by Cecil Roth, Studies in Bibliography and Booklore, vol. 9, no. 1, 1969, pp. 50).

עותק נאה. כריכת עור עם הטבעה מוזהבת בדוגמת איור מאת שיק. ההגדה בקופסה מקורית עם בטנת קטיפה, עם שדרה ופינות מעור, והטבעה מוזהבת. XXVI עמ', [46] דף. כרך: 28 ס"מ. קופסה: 33.5 ס"מ בקירוב. מצב טוב. מעט כתמים ופגמים. בלאי קל בכריכה. בלאי וכתמים בקופסה.

פתיחה: $7,000
הערכה: $12,000-18,000

56e

56d

56. The Szyk Haggadah – Illustrated Parchment Haggadah by Arthur Szyk – London, 1940

The Haggadah, Haggadah by Arthur Szyk, printed on parchment; English translation and foreword by Cecil Roth. London: Beaconsfield Press, [ca. 1940]. Hebrew and English.

A bibliophile edition of superb aesthetic quality, designed in the spirit of medieval illuminated Hebrew manuscripts, and considered Arthur Szyk's magnum opus. Copy no. 15 of 125 copies (intended for sale in the United States; 125 additional copies were printed, intended for sale in England), signed on the colophon leaf by Arthur Szyk and Cecil (Bezalel) Roth.

Each page of the Haggadah is scribed in neat calligraphic script, with rich illustrations, ornaments and illuminated initial words. Fourteen full-page illustrations. Hebrew text and English translation on facing pages, occasionally with small ornament. Illustrated dedication to King George VI of England at the beginning of the book: "At the Feet of Your Most Gracious Majesty I humbly lay these works of my hands, shewing forth the Afflictions of my People Israel. Artur Szyk, illuminator of Poland" (the very first copy of the Haggadah was dedicated by Szyk and Cecil Roth to King George VI).

The Szyk Haggadah was created between 1932-1938 – 48 leaves of breathtaking beauty, qualified by the London Times as "worthy to be placed among the most beautiful of books that the hand of man has produced". Syzk produced the Haggadah against the backdrop of the increasingly deteriorating situation of European Jewry, and it is interwoven with allusions to the persecution the Jews were suffering and the dangers they faced. Szyk portrayed the Wicked Son, for instance, as a German figure with a Hitler-like moustache, wearing clothes reminiscent of the S.S. uniform. The battle against Amalek, as Cecil Roth writes in his foreword, is the central motif of the Haggadah illustrations. Due to its sharp messages, no European press was willing to print the Haggadah, and it was eventually printed in London, in the Beaconsfield Press (established specially for printing the Haggadah), during the war years.

There is a certain lack of clarity regarding the Haggadah's year of publication: the year 1939 is printed on the page opposite the title, under Szyk's brief preface (French). In Otzar HaHaggadot, the Haggadah is dated 1940 (Otzar HaHaggadot, no. 3712). Yaari dates the Haggadah to 1941 (Yaari, no. 2285). Cecil Roth himself once gives 1939 (Printed Illustrated Haggadot, Areshet – III, 1961, p. 28) and once 1940 as the year of printing (A Bibliographical Note on the Syzk Haggadah, by Cecil Roth, Studies in Bibliography and Booklore, vol. 9, no. 1, 1969, pp. 50).

Fine copy. Leather binding with gilt ornament after an illustration by Szyk. Placed in original, velvet-lined gilt-decorated case, with leather spine and corners. XXVI pages, [46] leaves. Volume: 28 cm. Case: approx. 33.5 cm. Good condition. Some stains and defects. Light wear to binding. Wear and stains to case.

Opening price: $7,000
Estimate: $12,000-18,000

57. ספר העיקרים לרבי יוסף אלבו – אינקונבולה – שונצינו, רמ"ו, 1485

ספר העקרים, עיקרי האמונה היהודית, מאת רבי יוסף אלבו. שונצינו, [דפוס ישראל נתן שונצינו ובניו], רמ"ו [1485]. מהדורה ראשונה. אינקונבולה (דפוס ערש).

מהדורה ראשונה של אחד מספרי היסוד במחשבת ישראל. נדפסה בראשית ימיו של הדפוס העברי, בעיר שונצינו שבאיטליה, בבית הדפוס הנודע של משפחת המדפיסים העבריים הראשונה.

נדפס ללא שער. צדו הראשון של הדף הראשון חלק, ובצדו השני הקדמת המדפיס: "אמר המחוקק, בהיות המאמר הנכבד הזה הנקרא ספר העקרים לחכם הגדול רבינו יוסף אלבו ז"ל ספרדי מעיר סוריא"ה אשר בספרד גדול התועלת והפרי לבני אומתינו עד מאד... מצורך לזה... להיותו פחות משבעים שנה שנעדר החכם הנזכר ז"ל מחבר הספר הזה... למען יתפשט תועלתו... לזכות בו את הרבים להאיר בו את עיניהם ולבם ולכבוד בני עמנו ראינו לחקקו באופן שלם...". בסוף ההקדמה מופיע גם תאריך תחילת ההדפסה: "כ"ב מרחשון רמ"ו לאלף הששי פה העיר שונצי"ן". שני קולופונים בסוף הספר. בראשון מובא תאריך סיום ההדפסה: "והיתה השלמתו פה שונצינו אשר במדינת לומברדיאה... בעשרים ואחד יום לחדש טבת שנת חמשת אלפים ומאתים ששה וארבעים לבריאת עולם...". הקולופון השני הוא מ"התלמיד המשרת אשר עשה במלאכת הספר", החותם את דבריו במליצה המפורסמת (שכאן מקורה): "כי מציון תצא תורה ודבר ה' משונצינו".

בראש מפתח העניינים ובראש הקדמת הספר תיבות פתיחה מעוטרות בתחריט עץ.

מחיקות צנזורה רבות (כולל מחיקות של שורות שלמות במספר מקומות).

בדף הראשון והאחרון הודגשו תווי סימן המים של הנייר, היוצרים צורה של ראש חיה עם קרניים.

בצד הריק של הדף הראשון, רישום מליצי בכתיבה איטלקית: "אתו עצה וגבורה, למרבה המשרה, ה"ה כמ"ח; תוכו רצוף אהבה, ודגלו עלי אהבה, ה"ה כמ"ח; בטח בה לב בעלה, מרוב חכמתה ושכלה, ה"ה כמ"ח; כהן לאל עליון, יברך ה' מציון, ה"ה כמ"ח; אל איש כלבבי, חקוק בקירות ליבי, ה"ה כמ"ח; שפתותיו שושנים, ומימו נאמנים, ה"ה כמ"ח; דודי לי ואני לו, אלוקים יהיה עמו, ה"ה כמ"ח; ברה כחמה, איומה ותמימה, ה"ה הנעימה, בפלגות נהרי נחלי החכמה והגדולה, יהודה יעלה לנו בתחילה, ה"ה המשכיל כמ"ח; עיניו תחזינה מישרים, ושמו הי[--?] נודע בשערים, ה"ה האציל כמ"".

מתחת לרישום זה – רישום בעלות בלטינית בכתב-ידו של המלומד והאוריינטליסט הדני Jacob Georg Christian Adler (1756–1834), המעיד שקיבל את הספר מהחוקר והביבליוגרף ברנרדו דה רוסי (Giovanni Bernardo De Rossi, 1742–1831), מחלוצי המחקר של האינקונבולים העבריים), בפרמה, בשנת 1780. הוא כותב שנדיר למצוא עותק שלם של הספר וששלטונות האינקוויזיציה השמידו עותקים שלו כי הוא מכיל דברים כנגד הנצרות; ומציין את הדפים החסרים בעותק זה, בגלל הצנזורה (ראו להלן).

[105] דף. במקור: [108] דף. חסרים [3] דפים: [56]–[58] (ח$^{2-4}$), החסרים במרבית הטפסים, מחמת הצנזורה הנוצרית (הדפים הושלמו בעותק שלפנינו בצילום). 27.5 ס"מ. שוליים נאים. מצב משתנה בין הדפים, חלק מהדפים במצב טוב–בינוני, וחלקם במצב בינוני עד בינוני–טוב. כתמים, בהם כתמי ועקבות רטיבות כהים בדפים האחרונים. סימני עש (בשוליים הפנימיים של רבים מהדפים סימני עש גדולים), עם פגיעות בטקסט, משוקמים ברובם במילוי נייר. קרעים וקרעים חסרים עם פגיעות בטקסט (קרע חסר גדול בדף הראשון של קרוב למחצית מהדף, וקרעים חסרים גדולים בשולי הדפים האחרונים), משוקמים ברובם במילוי נייר. כריכה ישנה (דפי הבטנה חדשים), עם שדרה ופינות מעור. בלאי ופגמים בכריכה.

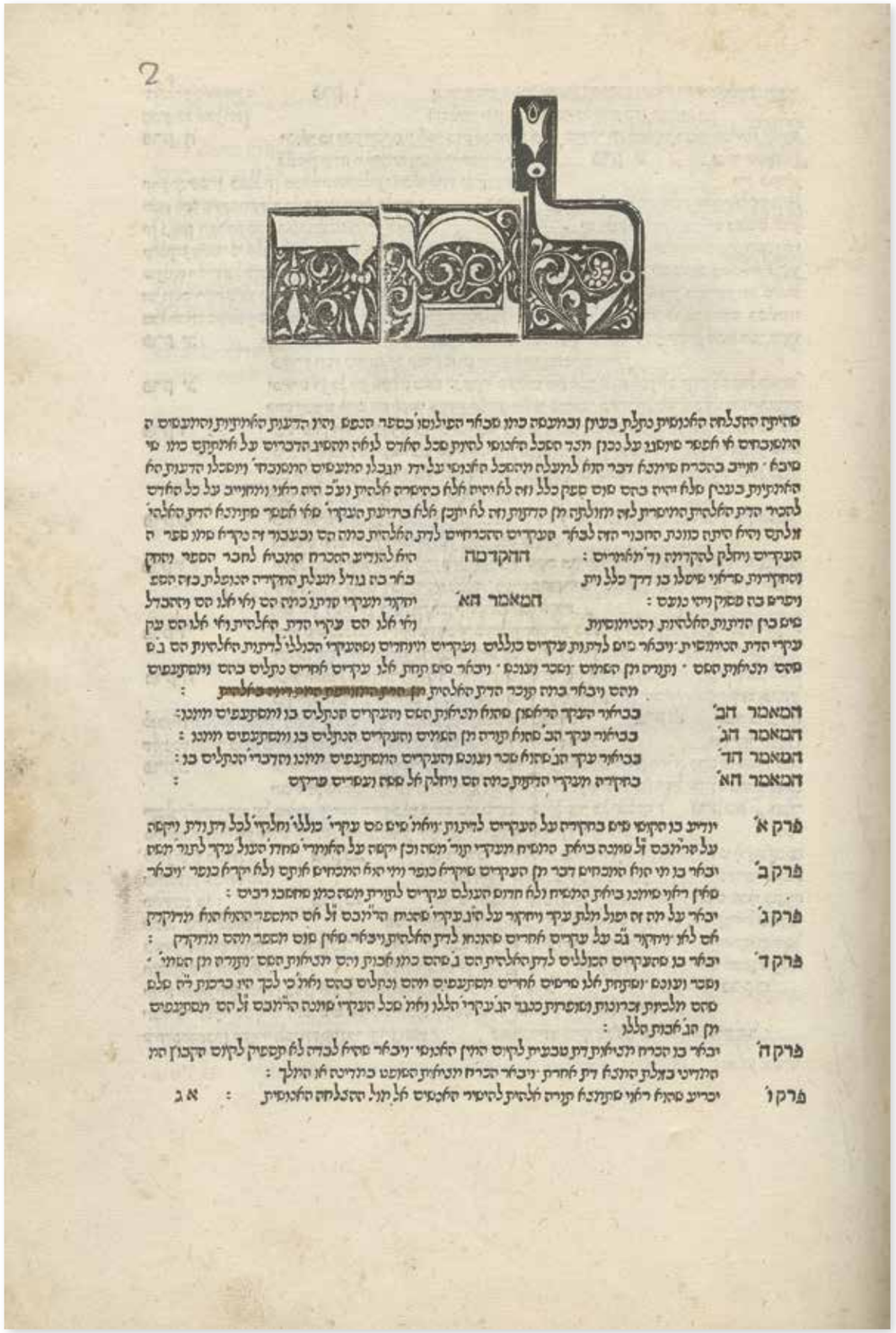
ישנם הבדלים טיפוגרפיים בין הטפסים השונים של הספר (כפי הנראה עקב דפים רבים שנסדרו מחדש תוך כדי ההדפסה), ושינוי בולט בדף א של קונטרס ה (דף [31]). ראו: י' ריבקינד, קרית ספר, ב, תרפ"ה–תרפ"ו, עמ' 56–55 (ריבקינד מבחין בין שני סוגי טפסים, טופס א' וטופס ב' [שהוגה ותוקן מטעויות] – העותק שלפנינו הוא מסוג טופס ב').

לתיאור מפורט של הספר ועל מחלוקת הביבליוגרפים מי מבני משפחת שונצינו הדפיס את הספר, ראו עוד: פ' תשבי, קרית ספר, סג, תש"ן–תשנ"א, עמ' 621–615, מס' 36.

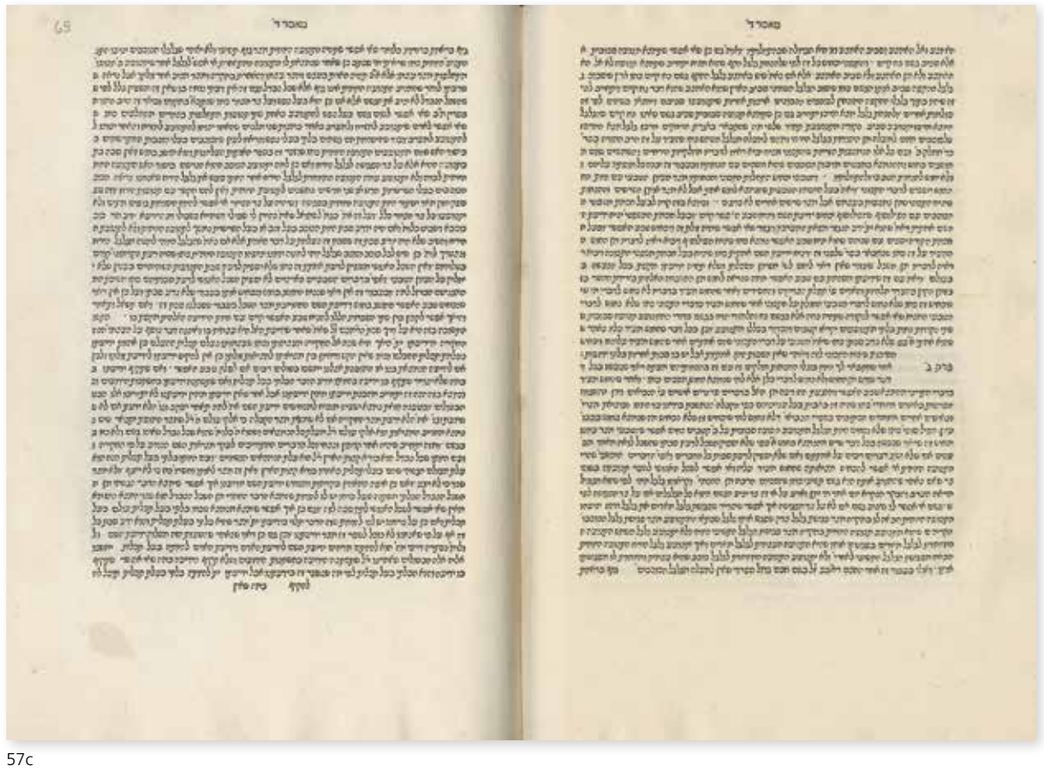
בני משפחת שונצינו היו מחשובי המדפיסים העבריים במאות ה–15 וה–16 ובפרט בתקופת ערש הדפוס. את בית דפוסם הראשון הקימו בעיר שונצינו באיטליה בסביבות שנת רמ"ג (1483), ומאז נדדו עם כלי הדפוס ברחבי איטליה, שהו בערים שונות והמשיכו לעסוק במלאכת ההדפסה. אחד מבני המשפחה המפורסמים הוא גרשם שונצינו. מקורו של שם המשפחה בשמה של העיר הראשונה באיטליה בה פעלו.

מקור: סות'ביס, Delmonico Collection, ניו יורק, 17 בדצמבר 2008, פריט 20 (בקטלוג צוין כי העותק היה שייך לאוסף ספריית ה-Royal Library בקופנהגן, ונמכר על ידי הספרייה בערך בשנת 1950, לאחר רכישת אוסף האינקונבולים של Lazarus Goldschmidt).

פתיחה: $25,000
הערכה: $30,000-40,000

57a

57c

57. Sefer Halkarim by Rabbi Yosef Albo – Incunabulum – Soncino, 1485

Sefer Halkarim, principles of Jewish faith, by R. Yosef Albo. Soncino: [Yisrael Natan Soncino and sons], 1485. First edition. Incunabulum.

First edition of a classic work of Jewish thought. Printed in Soncino, Italy, in the early years of Hebrew printing, in the famous press of the first Jewish family of printers.

Printed without title page. The recto of first leaf is blank, while the printer's foreword occupies the verso: "As this important work, called Sefer Halkarim, by the great sage R. Yosef Albo the Spaniard of Soria in Spain is of very great benefit to the people of our nation… and moreover… as it is less than seventy years since the passing of that sage, the author of this book… in order to spread its benefit… we decided to typeset it in full…". At the end of the foreword, date of commencement of printing: 22nd Cheshvan 1485, in Soncino.

Two colophons at end of book. The first gives the date of completion of printing as 21st Tevet 1485. The second colophon, by one of the print workers, concludes with the famous play on the verse from Yeshayahu (coined here): "From Zion shall go forth the Torah, and the word of G-d from Soncino".

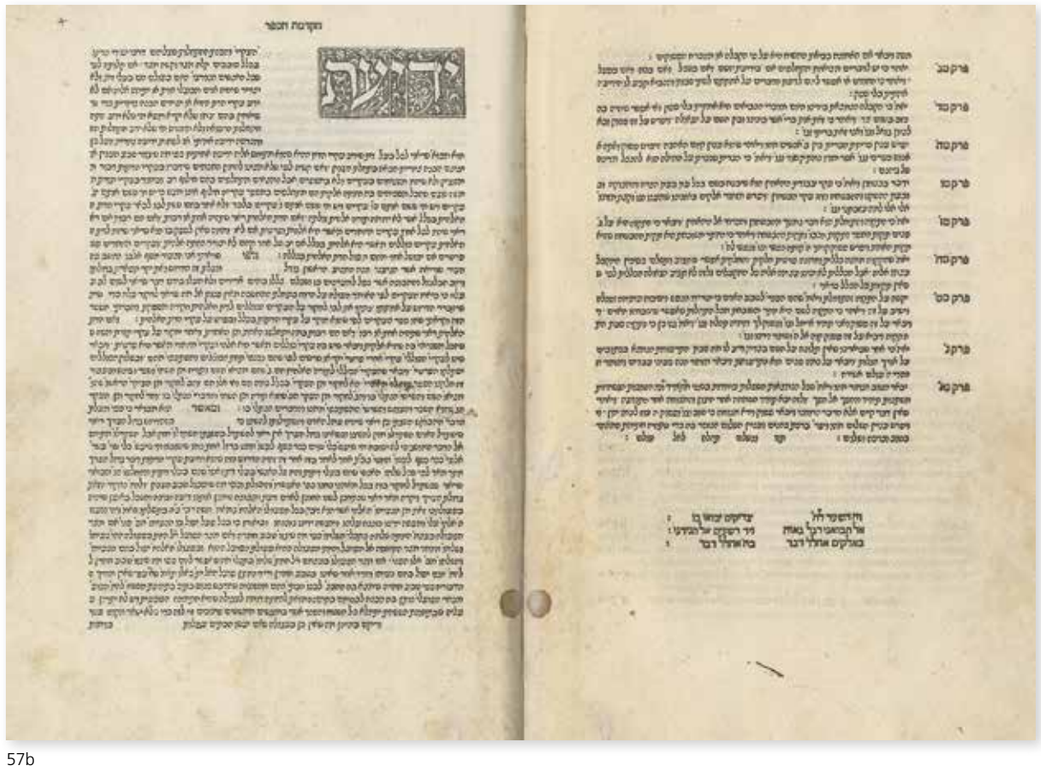
Woodcut initial word panels at the beginning of the table of contents and of the introduction.

Many censorship expurgations (including deletions of entire lines in several places).

On first and last leaves, paper watermarks highlighted, forming the head of a horned animal.

On blank side of first leaf, rhyming inscription in Italian script praising and declaring the writer's affection for an individual referred to by initials.

Below this inscription is a Latin ownership inscription handwritten by Danish Orientalist and scholar Jacob Georg Christian Adler (1756-1834), attesting that he received the book from the scholar and bibliographer Giovanni Bernardo de Rossi (1742-1831, a pioneer of Hebrew incunabula research), in Parma, in 1780. He writes that complete copies of the book are scarce, and that the Inquisition destroyed them because of their anti-Christian content; he notes the leaves lacking in this copy due to censorship (see below).

57b

[105] leaves. Originally: [108] leaves. Lacking [3] leaves: [56]-[58] (viii[2-4]), lacking in most copies, due to Christian censorship (the present copy contains photocopy replacements). 27.5 cm. Fine margins. Varying condition of leaves, some leaves in good-fair condition, others in fair to fair-good condition. Stains, including dark dampstains and traces of former dampness to last leaves. Worming (significant worming to inner margins of many leaves), affecting text, mostly repaired with paper filling. Tears and open tears, affecting text (large open tear to first leaf covering approx. half of leaf, and large marginal open tears to last leaves), mostly repaired with paper filling. Old binding (new endpapers), with leather spine and corners. Wear and defects to binding.

There are typographic variations between the different copies of the book (presumably because many leaves were reset during the course of the printing), notably on leaf 1 of gathering v (leaf [31]). See: Y. Rivkind, Kiryat Sefer, II, 1925-1926, pp. 55-56 (Rivkind distinguishes between two types of copies, one of which was proofread and corrected – the present copy is of the corrected type).

For a detailed bibliographic description of the book, and the bibliographical disagreement as to which member of the Soncino family printed the book, see further: P. Tishby, Kiryat Sefer, LXIII, 1990-1991, pp. 615-621, no. 36.

The Soncino family were prominent Hebrew printers in the 15th and 16th centuries, and particularly in the incunabula period. They established their first printing press in Soncino, Italy, ca. 1483, and later wandered through various Italian cities with their printing equipment, resuming their printing operations wherever they settled. A prominent member of this family was Gershom Soncino. The family derived its name from the first town in Italy where they operated.

Provenance: Sotheby's, Delmonico Collection, New York, 17 December 2008, Lot 20 (the catalogue notes that the copy belonged to the collection of the Royal Library in Copenhagen, and was sold by the library ca. 1950, after the Lazarus Goldschmidt incunabula collection was purchased).

Opening price: $25,000
Estimate: $30,000-40,000

58. ספר הכוזרי – פאנו, רס"ו, 1506 – דפוס גרשם שונצינו – מהדורה ראשונה של חיבור היסוד באמונת ישראל – עותק שוקן

ספר הכוזרי, חיבור פילוסופי אודות עיקרי האמונה היהודית, מאת רבי יהודה הלוי, מתורגם מערבית-יהודית לעברית בידי רבי יהודה אבן תבון. [פאנו, דפוס גרשם שונצינו, רס"ו, 1506]. מהדורה ראשונה.

בדף השער: "ספר הכוזר". מעבר לשער נדפסו שני שירים בשבח הספר.

בדף השני: "ספר הכוזרי, חברו בלשון ערבי, החכם הגדול אבי כל המשוררים, ר' יהודה הלוי הספרדי ז"ל, והעתיקו אותו החכם ר' יהודה אבן תבון מרמון ספרד אל לשון הקדש במגדל לוניל שנת [ד']תתקכ"ז".

לפנינו מהדורתו הראשונה של ספר הכוזרי, מספרי היסוד של מחשבת ישראל והפילוסופיה היהודית. מחבר הספר, רבי יהודה הלוי - ריה"ל (1075 בקירוב - 1141), היה מגדולי המשוררים והפילוסופים היהודיים בימי הביניים. הספר, שנכתב במקור בערבית-יהודית, תחת השם "כִּתָאבּ אלחִדָּ ואלדָּלִיל פִי אלדִּין אלדָּלִיל" (ספר המענה והראיה לדת המושפלת), נודע בשם "ספר הכוזרי", על שם תוכנו, הכתוב בצורת דו-שיח בין מלך כוזר וחכם יהודי (המכונה "חבר"). הספר כולל חמישה חלקים ("מאמרים"), הסוקרים את עיקרי האמונה היהודית. אחד מיסודותיו החשובים של הספר הוא ביסוס האמונה היהודית על התגלות נבואית היסטורית, בניגוד לחיבורים אחרים שעסקו בביסוס האמונה על טיעונים וראיות שכליות.

ספר הכוזרי התקבל כספר יסוד אמוני בכל הדורות, והוגים רבים עשו בו שימוש. בשבח הספר נודעו במיוחד דבריו של הגר"א, אשר צוטטו בידי תלמידו רבי ישראל משקלוב: "היה [הגר"א] אומר שילמדו בספר הכוזרי הראשון, שהוא קדוש וטהור, ועיקרי אמונת ישראל ותורה תלוין בו" (תוספת מעשה רב, ירושלים, תרנ"ו, דף כא).

הספר נכתב במקורו בשפה הערבית-יהודית ותורגם לעברית מספר פעמים. התרגום במהדורה שלפנינו הוא תרגומו של רבי יהודה אבן תבון, שהיה התרגום הנפוץ של החיבור במשך מאות שנים.

קולופון בדף האחרון: "ונחקק הספר הזה במאמר אנשי המעלה... האחים יצ"ו בני השוע הנעלה... השר דון יוסף ן' יחייא איש לישבונא אשר במלכות פורטוגאל ז"ל... והיתה השלמתו בשנה השלישית לפפא ייוליו השיני ירום הודו, שנת רס"ו לפ"ק, על ידי צעיר המחוקקים קטון התלמידים אשר מבני שונצינו, והוא גר-שם בעיר פאנו" (בקולופון פירוט גניאולוגי של בני משפחת ן' יחייא לאורך מספר דורות).

בדף השני - חתימה (מחוקה בדיו): "יוסף ירושלמי", ורישום נוסף, מחוק בדיו.

רישומי בעלות בדף [61]: "אשר חנן הש"י לעבד' נאו' הקטו' יחיאל ב"ר שלמה ז"ל ה"ה איגרא ירושלמי"; "קניתי בעד אלי' יוסף מררי בן הר"ר רפאל[?] יוסף זל"ה מציוור"א[?] ל---".

הגהות קצוצות בשולי שני דפים.

עותק שלם. [62] דף. 19.5 ס"מ. מצב משתנה, דפים ראשונים ומספר דפים נוספים במצב בינוני, יתר הדפים במצב בינוני-טוב. כתמים, בהם כתמי רטיבות, ועקבות רטיבות עם סימני פטריה ועובש. קרעים וקרעים חסרים, בהם קרעים גדולים בדף השער, עם פגיעה בחלק משם בשער ופגיעות רבות בשיר מצדו השני של הדף, וכן פגיעות קלות בטקסט במספר מקומות נוספים, משוקמים במילוי נייר (עם השלמות בצילום ובכתב-יד). תו-ספר של האספן אלקן נתן אדלר בכריכה הפנימית הקדמית. כריכה ישנה, מעט רופפת, עם שדרת עור. בלאי ופגמים בכריכה (שדרה מנותקת בחלקה, עם קרע לאורך שוליה).

הדף השלישי של הספר, הכולל דברים כנגד הנצרות, נחלש בעותקים רבים, אך נמצא בעותק שלפנינו.

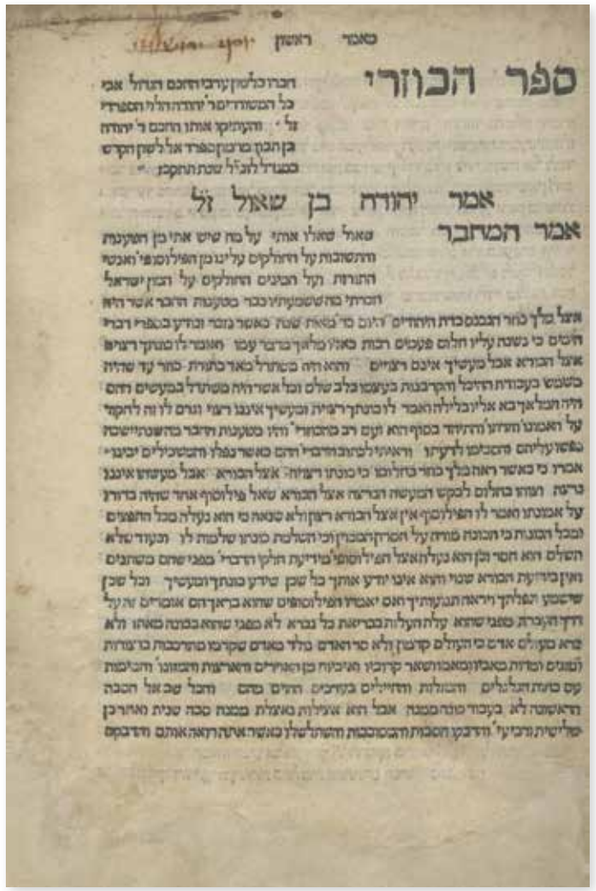
הספר נדפס על-ידי המדפיס היהודי הנודע גרשם שונצינו, מגדולי המדפיסים העבריים באיטליה. שונצינו נדד עם בני משפחתו וכלי דפוסו בערים שונות באיטליה, ובכל מקום בו שהה הדפיס ספרים עבריים.

מקור:

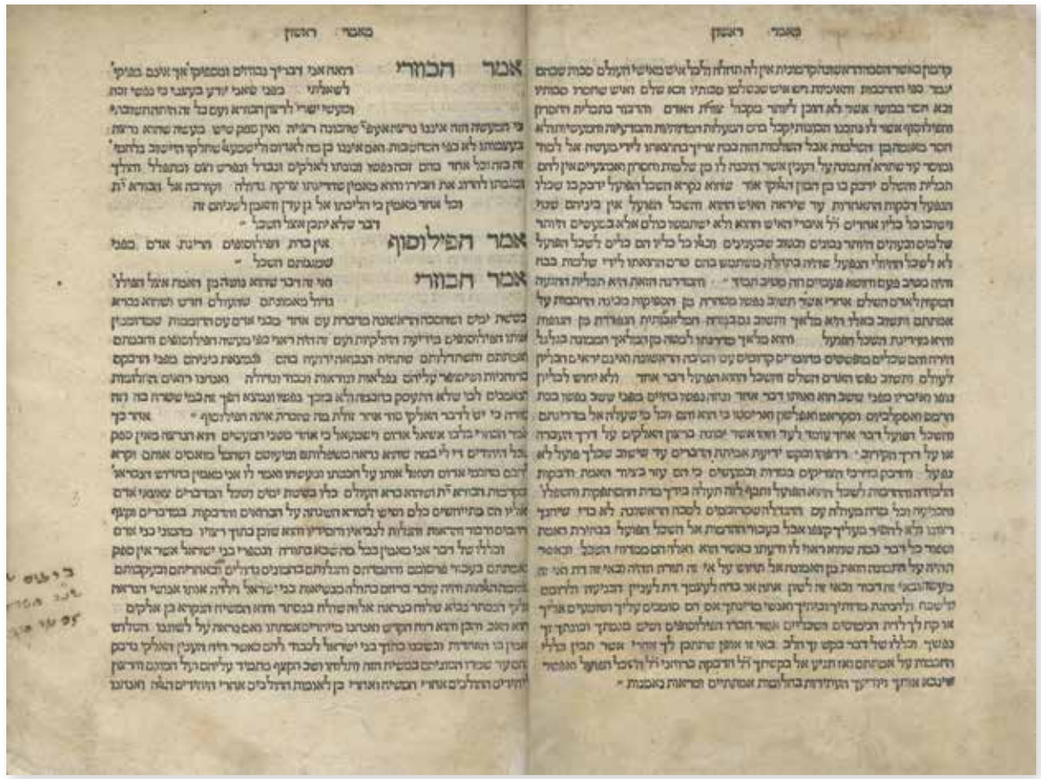
1. אוסף אלקן נתן אדלר, לונדון.
2. אוסף זלמן שוקן, ירושלים.
3. קסטנבאום, ניו יורק, 2 ביוני 2003, פריט 13.

פתיחה: $50,000

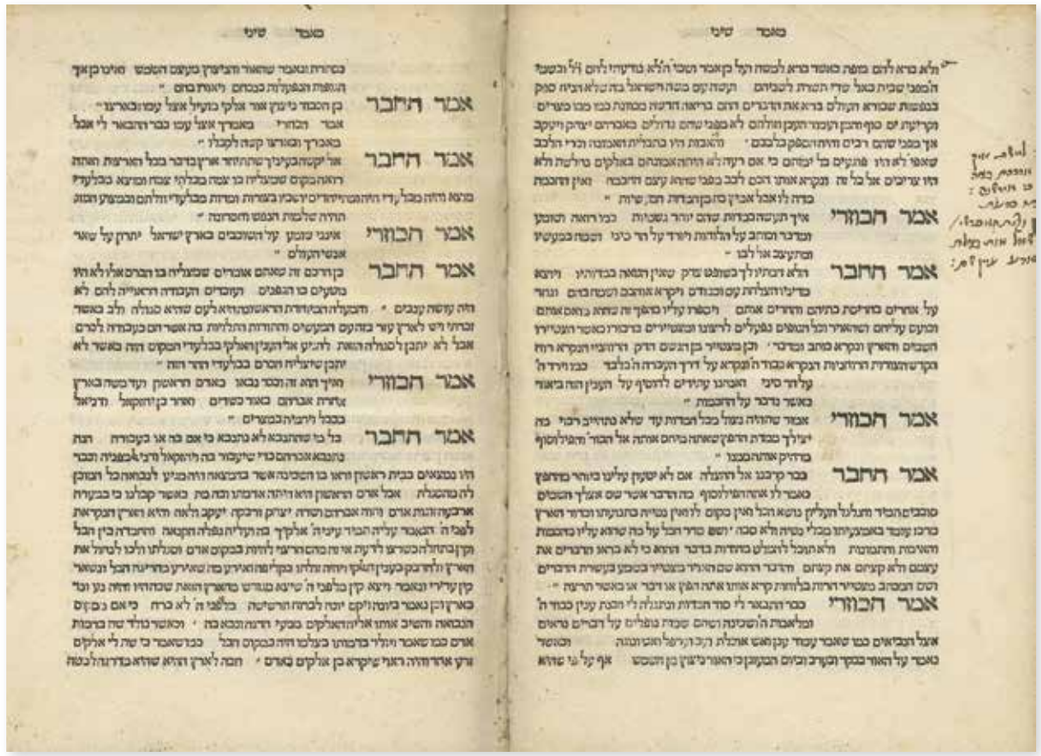
הערכה: $70,000-90,000

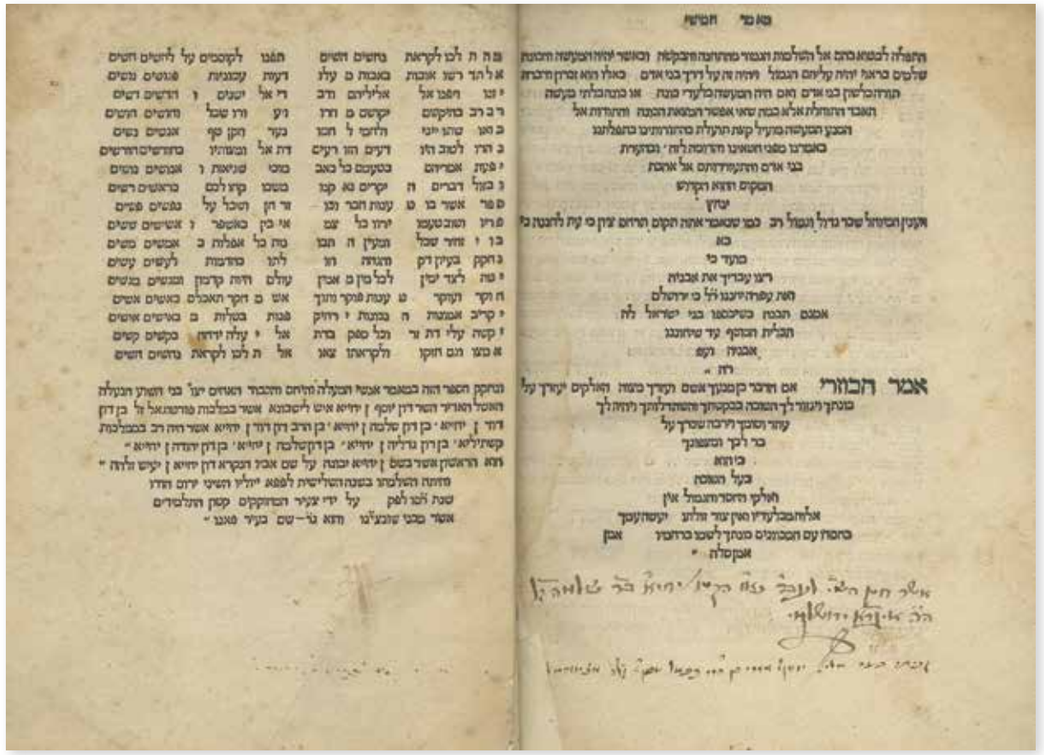
58a

58b

58c

58d

On second leaf – signature (deleted with ink): "Yosef Yerushalmi", and another inscription, deleted with ink.
Ownership inscription on leaf [61]: "Granted by G-d to His servant, so says Yechiel son of R. Shlomo Igra Yerushalmi"; "I purchased it for Eliyahu Yosef Merari son of R. Refael[?] Yosef of Essaouira[?] ---".
Trimmed glosses on margins of two leaves.
Complete copy. [62] leaves. 19.5 cm. Varying condition; first leaves and several others in fair condition, rest in fair-good condition. Stains, including dampstains and traces of former dampness with mold stains. Tears and open tears, including large open tears to title page, affecting part of title and affecting poem on verso in many places, and slightly affecting text in several other places, repaired with paper filling (with photocopy and handwritten replacements). Bookplate of collector Elkan Nathan Adler inside front board. Old binding, somewhat loose, with leather spine. Wear and defects to binding (spine partially detached, with tear across margins).
The present copy includes the third leaf, containing an attack on Christianity, which was removed from many copies.
This book was printed by the renowned Jewish printer Gershom Soncino, one of the most prominent Hebrew printers in Italy. Soncino traveled with his family and printing equipment through various Italian cities, printing Hebrew books wherever he stayed.
Provenance:
1. Elkan Nathan Adler Collection, London.
2. Salman Schocken Collection, Jerusalem.
3. Kestenbaum, New York, 2 June 2003, Lot 13.

Opening price: $50,000
Estimate: $70,000-90,000

58e

58. Kuzari – Fano, 1506 – Printed by Gershom Soncino – First Edition of Fundamental Work on Jewish Faith – Schocken Copy

Kuzari, philosophical work on the fundamentals of Jewish faith, by R. Yehudah HaLevi, translated from Judeo-Arabic to Hebrew by R. Yehudah ibn Tibbon. [Fano: Gershom Soncino, 1506]. First edition.
Title on title page: Sefer HaKuzar. Two poems in praise of the book on verso of title page.
The second leaf states: "Sefer HaKuzari, authored in Arabic by the great sage, master poet, R. Yehudah HaLevi of Spain, translated by R. Yehudah ibn Tibbon of Granada, Spain into Hebrew in Lunel, 1167".
This is the first edition of the Kuzari, a classic of Jewish thought and philosophy. The author, R. Yehudah HaLevi (ca. 1075-1141), was a prominent medieval Jewish poet and philosopher. The book, originally written in Judeo-Arabic and titled "The Book of Refutation and Proof on Behalf of the Despised Religion", is best known as the Kuzari after its contents, describing a dialogue between the Khazar king and a Jewish scholar. Importantly, this book grounds Jewish belief on the historicity of prophetic revelation, as opposed to other works which used intellectual arguments and proofs for faith.
The Kuzari has been acknowledged as a foundational work on Jewish thought throughout the generations, to which many thinkers are indebted. The praise for the book articulated by the Vilna Gaon is particularly well known, as recorded by his disciple R. Yisrael of Shklow: "[The Vilna Gaon] used to say to study the first book of the Kuzari, which is holy and pure, and the principles of Jewish belief and the Torah depend on it" (Tosefet Maaseh Rav, Jerusalem 1896, leaf 21).
The book was originally written in Judeo-Arabic, and has been translated into Hebrew several times. The translation in the present edition is that of R. Yehudah ibn Tibbon, which was the common translation for centuries.
Colophon on final leaf, stating that the book was commissioned by the sons of Don Yosef ibn Yachya of Lisbon, Portugal, and was completed in the third year of the reign of Pope Julius II, in 1506, by Gershom Soncino in Fano (the colophon lists several generations of the Ibn Yachya family).

59a

59b

59c

59. תורת כהנים – ספרא – קושטא, ר"ע, 1510 – מהדורה ראשונה – ספר שלא נשלם בדפוס – נדיר במיוחד

ספר תורת כהנים, הנקרא ספרא, עם פירוש מאת הראב"ד (רבי אברהם בן דוד מפוֹשְקְיֶרָה). [קושטא], ללא שם מדפיס, [ר"ע 1510, בערך].
מהדורה ראשונה של הספרא, מדרש הלכה לספר ויקרא מבית מדרשו של רבי עקיבא, הנקרא בפי בני ארץ ישראל בשם תורת כהנים ובפי בני בבל בשם ספרא או ספרא דבי רב, וכן מהדורה ראשונה של פירוש הראב"ד.
בראש הספר נדפסה ברייתא דרבי ישמעאל, "בשלש עשרה מדות התורה נדרשת", גם היא עם פירוש הראב"ד. ברייתא זו הופיעה מכאן ואילך גם בראש המהדורות הבאות.
הטקסט של הברייתא דרבי ישמעאל נדפס במרכז באותיות מרובעות, ופירוש הראב"ד נדפס סביבו בשני טורים, באותיות בינוניות ("כתב רש"י"). טקסט הספרא נדפס בחלקו הראשון בצורה הנ"ל, ובהמשך הכרך נדפס טקסט הספרא בחציו העליון של הדף בשני טורים באותיות מרובעות, ופירוש הראב"ד נדפס בחציו התחתון של הדף בשני טורים באותיות בינוניות.
ההדפסה נפסקה באמצע פרשת ויקרא (בראשי דפים [33–42]) נדפס בטעות: פרשת צו), והספר לא נשלם בדפוס (כך גם ביתר העותקים הידועים).
בדף השני, מילות הפתיחה "ספר תורת כהנים", מעוטרות בחיתוך עץ נאה.
[42] דף. 28.5 ס"מ. שוליים רחבים. מצב בינוני. כתמים, בהם כתמי רטיבות כהים. קרעים חסרים, וסימני עש רבים וקשים (במיוחד בדף השער), עם פגיעות רבות בטקסט, משוקמים במילוי נייר (כל הדפים עברו שיקום, ושוליהם מעט הורחבו). כריכת עור חדשה.
שנת ההדפסה המדויקת של הספר אינה ברורה, וסברות שונות נאמרו לגביה (הברמן כתב כי הספר נדפס לאחר שנת רס"ה; פרידברג סבר שהשנה היא שנת ר"צ; מהלמן שיער שהספר נדפס בין השנים רנ"ד–רס"ד; ויערי סבר ששנת הדפוס היא [רפ"ג?], אך התבסס כנראה על רישום מוטעה של אהרן פריימאן).
נדיר במיוחד. ידועים עותקים בודדים בלבד.
מקור: קסטנבאום, ניו יורק, 25 באוקטובר 2004, פריט 34.

פתיחה: $20,000
הערכה: $30,000-40,000

59. Torat Kohanim – Sifra – Constantinople, 1510 – First Edition – Printing of Book Not Completed – Especially Rare

Torat Kohanim, or Sifra, with commentary by the Raavad (R. Avraham son of David of Posquières). [Constantinople]: printer not indicated, [ca. 1510].
First edition of Sifra, a halachic midrash to the Book of Vayikra originating in the school of R. Akiva, which was known in Eretz Israel as Torat Kohanim and in Babylonia as Sifra or Sifra Devei Rav, as well as first edition of the Raavad's commentary.
The book begins with the Baraita of R. Yishmael's thirteen hermeneutic rules, also with commentary of the Raavad. This baraita has since been printed at the beginning of subsequent editions.
The text of the Baraita of R. Yishmael is printed in the center in square script, with the Raavad's commentary printed around it in two columns, in semi-cursive (Rashi) script. The Sifra text in the first part is printed in the same format, while later in the volume the Sifra text is printed at the upper part of the page in two columns in square script, with the Raavad's commentary at the bottom in two columns in semi-cursive script.
The printing was interrupted in the middle of Parashat Vayikra (mislabeled as Parashat Tzav on headers of leaves [33-42]), and the printing of the book was not completed (likewise in other known copies).
On second leaf, fine woodcut initial panel.
[42] leaves. 28.5 cm. Wide margins. Fair condition. Stains, including dark dampstains. Open tears, and much heavy worming (especially to title page), affecting text in many places, repaired with paper filling (all leaves repaired and margins slightly expanded). New leather binding.
The precise date of printing is unclear, and various hypotheses have been advanced (Habermann dates it to after 1505; Friedberg to 1530; Mehlman to 1494-1504; Yaari dated it to [1523?] but appears to have relied on a mistaken record by Aron Freimann).
Especially rare. Only a few copies are known.
Provenance: Kestenbaum, New York, 25 October 2004, Lot 34.

Opening price: $20,000
Estimate: $30,000-40,000

60a

60. פיוט חתוך לכבוד חג הפורים – פראג, ר"ט 1514 – חתיכת קלאסיה – שוקן

פראג, ר"ט, 1514 – חתיכת קלאסיה – שוקן

60. פיוט חתוך לכבוד חג הפורים – אחד מן הפיוטים הידועים ביותר לכבוד חג הפורים, ובו מסופר בקצרה על מגילת אסתר. הפיוט נכתב בידי יוסף בן שמואל הכהן, ונדפס בפראג בשנת ר"ט [1514]. חתיכת קלאסיה.

[8] דף; 19 ס"מ. עבר כריכה. כתב רש"י, בלוח רבתי. פיסול עם עץ פיגורטיבי בראשו. מצב טוב מאוד, שוליים מעט חתוכים, ללא פגיעה בטקסט. פיסול עץ בראשו, ובו דמות אדם עם כתר ומגילה פתוחה בידיו. הפיוט עצמו מתחיל במילים „מי יתן ראשי מים", ומסתיים במילים „ומי יתן ראשי מים". הפיוט מחולק לשלושה חלקים, כל אחד מהם מתחיל באות אחרת מן האלפבית העברי, בסדר עולה. בין החלקים מופיעים ציורים קטנים של דמויות מן המגילה. בשולי הדף מופיעים הערות בכתב יד מאוחר יותר, ככל הנראה מן המאה ה-17 או ה-18. הכריכה המקורית נשמרה בחלקה, אך חלקים ממנה הוחלפו בעת שיקום. הפיוט נכתב לכבוד חג הפורים, ומתאר את סיפור המגילה בצורה שירית. בסוף הפיוט מופיעה בקשה לגאולה ולישועה, בדומה לפיוטים אחרים מסוג זה. הפיוט נחשב לאחד הפיוטים המוקדמים ביותר שנדפסו בנושא הפורים, ומשקף את המסורת הקהילתית של יהודי פראג בתקופה זו. ראו גם: שלמה זלמן הנובר, „שירי פורים", ירושלים תרפ"ו, עמ' 45–47; יוסף קלויזנר, „הפיוט העברי", תל אביב תש"ד, עמ' 112–115; מרדכי בן-יעקב, „פיוטי פורים", ירושלים תשי"ח, עמ' 78–80.

מחיר: $30,000-40,000

הערכה: $25,000

1. אוסף יצחק שילה, ירושלים.
2. קטלוגיאוס, בית הדפס, ב באייר, 2003, עמוד 15.

60. Commentary on the Torah by Rabbi Yaakov Baal HaTurim – Constantinople, 1514 – First Edition – Schocken Copy

Commentary on the Torah by R. Yaakov son of R. Asher. Constantinople: Shmuel ibn Nachmias, 1514. First edition.
Fine copy.
Title page with frame decorated in fine woodcut, with figures of animals and vegetal patterns.
Fine woodcut initial panels for first letter of Bereshit and first word of each of the other four books.
First edition of the Baal HaTurim commentary on the Torah. This edition is of the short commentary, the allusions that the author included at the beginning of each Torah portion, based on numerical value and Masoretic notes, as mentioned in his introduction (p. [1b]; see below for more information on the different versions of the Baal HaTurim commentary).
An interesting tradition has it that the Rosh once admonished his son R. Yaakov for studying only the Oral Torah and not the Written Torah. R. Yaakov consequently authored the entire commentary on one Thursday night.
The title page features the printer's device of Yehudah Sason – an erect white lion against a black background, within a square frame (see: Yaari, Diglei HaMadpisim HaIvriyim, Jerusalem 1944, p. 7 and p. 126, no. 8).
Colophon on p. [71b]: "The heavenly labor was completed, beautiful and pure and refined sevenfold… by the wise R. Yehudah Sason who was inspired to increase and disseminate Torah among the Jewish people, and entered the fray with his money and wealth, may G-d be satisfied with his work and may his righteousness stand forever, for him and the typesetter R. Shmuel ibn Nachmias, Amen. And it was completed on Sunday, 15th Tamuz 1514, in Constantinople…".
On last leaf, poem in praise of the book by R. Shlomo son of R. Mazal Tov.
A few censorship expurgations, with handwritten correction to margin of one leaf.
Pencil inscriptions on endpaper, handwritten by Salman Schocken. On verso of title page and last page, stamps of the "Schocken Library, Jerusalem".
[72] leaves. 19 cm. Overall good condition. Stains, including dampstains. Worming, affecting text. New parchment binding.
The Baal HaTurim commentary has been printed in several versions over the years, with differences of content. The present edition, as stated above, contains the short version, with the allusions written by the author at the beginning of each Torah portion. The second version, selected allusions from the present edition, was first printed in the margins of the Venice 1590-1591 Chumash edition (and in many editions since). The third version is the full-length commentary, first printed in Zhovkva 1806 and called the Tur HaAroch.
On the short Baal HaTurim commentary, see: A. Ahrend, HaPerush HaKatzar Shel Baal HaTurim LaTorah, Machanayim, 3, Kislev 1992, pp. 108-189.
Recorded in the Bibliography of the Hebrew Book based on a copy in the British Library (the Bibliography of the Hebrew Book records only [71] leaves, probably in error).
Provenance:
1. Salman Schocken Collection, Jerusalem.
2. Kestenbaum, New York, 2 June 2003, Lot 15.

Opening price: $25,000
Estimate: $30,000-40,000

60d

60e

61. תניא רבתי – מנטובה, רע"ד, 1514 – מהדורה ראשונה – עם דף "סימני הספר" הנדיר

ספר מנהג אבות תניא, מנהגים והלכות, מאת רבי יחיאל ב"ר יקותיאל עניו, בעל "מעלות המדות". מנטובה, דפוס שמואל לטיף, רע"ד [1514]. מהדורה ראשונה.
עותק שלם, כולל דף סימני הספר ("סימני ספר מנהג אבות תניא"), שאינו מופיע בכל העותקים, ונכרך בעותק שלפנינו בראש הספר.
נדפס בלי שער. בדף האחרון קולופון המדפיס: "נשלם מנהג אבות ספר התניא, בחדש סיון שנת חמשת אלפים ושבעים וארבע לבריאת עולם... ושב ה' אלקיך את שבותך ו'ר'ח'מ'ך'... על יד הצעיר שמואל לטיף, פה מנטובה".
ספר תניא הוא עיבוד מקוצר של הספר "שבלי הלקט", עם הוספות רבות. הספר נערך כחיבור הלכתי המלווה את סידור התפלה כמנהג איטליה (מנהג בני רומא). נדפס בעילום שמו של המחבר, ויוחס במהדורות שונות לרבי יחיאל ב"ר אשר (הרא"ש) ולרבי יחיאל ב"ר צדקיה. ספר זה זכה למהדורות רבות, וברובן נקרא "תניא רבתי" או "תניא רבתא".
רישום בעלות בכתיבה איטלקית בדף הראשון: "לה' הארץ ומלואה, קנין כספי הצעיר חיים בכמ"ה אברהם סגרי יצ"ו...". מעליו רישום בעלות נוסף, קודם, מחוק בדיו.
הגהות במספר דפים, בכתיבה איטלקית (קצוצות).
מחיקות צנזורה באחד מהדפים (חלק מהמילים שנמחקו הושלמו בכתב-יד בשולי הדף).
[100] דף. 19.5 ס"מ. מרבית הדפים במצב טוב-בינוני, דפים ראשונים במצב בינוני. כתמים, בהם כתמי רטיבות וכתמים כהים. קרעים, בהם קרעים חסרים, עם פגיעות בטקסט. סימני עש, משוקמים בחלקם בהדבקות נייר. חותמות מחוקות בגירוד במספר דפים (על חלקן הודבקו רצועות נייר). כריכת עור עתיקה. בלאי ופגמים בכריכה.
בדף האחרון, חתימה של הצנזור Domenico Gerosolimitano (על חלק מהחתימה הודבק נייר), וחתימה של הצנזור Jacobus Geraldini, משנת 1555.

61a

פתיחה: $5,000
הערכה: $8,000-12,000

61. Tanya Rabati – Mantua, 1514 – First Edition – With Rare Table of Contents

Minhag Avot Tanya, customs and laws, by R. Yechiel son of R. Yekutiel Anav, author of Maalot HaMidot. Mantua: Shmuel Latif, 1514. First edition.
Complete copy, including leaf with table of contents which does not appear in all copies, bound in the present copy at the beginning of the book.
Printed without a title page. Printer's colophon on final leaf, dated Sivan 1514, signed by Shmuel Latif in Mantua.
Tanya is an abridgment of Shibolei HaLeket, with many additions. It was composed as a halachic supplement to the Italian-rite siddur (Minhag Bnei Roma). The book was printed anonymously, but various editions attribute it to R. Yechiel son of R. Asher (the Rosh) and to R. Yechiel son of R. Tzidkiyah. It was reprinted in many editions, usually titled Tanya Rabati or Tanya Rabata.
Ownership inscription in Italian script on first leaf: "Purchased by me, Chaim son of R. Avraham Segre...". Above is another earlier ownership inscription, deleted with ink.
Glosses to several leaves, in Italian script (trimmed).
Censorship expurgations to one leaf (handwritten replacements in margins for some deleted words).
[100] leaves. 19.5 cm. Most leaves in good-fair condition, first leaves in fair condition. Stains, including dampstains and dark stains. Tears, including open tears, affecting text. Worming, partially repaired with paper. Erased stamps on several leaves (some covered by mounted paper strips). Early leather binding. Wear and defects to binding.
On last leaf, signature of censor Domenico Gerosolimitano (paper mounted over part of signature), and signature of censor Jacobus Geraldini, dated 1555.

Opening price: $5,000
Estimate: $8,000-12,000

61b

61c

62. ספר העיקרים – שאלוניקי, רפ"א, 1520 – נדיר במיוחד

ספר העקרים, עיקרי האמונה היהודית, מאת רבי יוסף אלבו.
שאלוניקי, ללא שם מדפיס (ראו להלן), רפ"א [1520].
בדף השער מופיע שם הכותר, "ספר העקרים", בחיתוך עץ נאה.
מעבר לשער נדפסה הקדמת המדפיס, שהופיעה במהדורה הראשונה של הספר (שונצינו, רמ"ו; ראו פריט 57), ובסופה מעין קולופון, עם פרטי מקום ושנת הדפוס של המהדורה שלפנינו: "פה עיר שלוניק... נחקק בארבעה לחדש כסלו שנת מאתים ושמנים ואחד לפרט האלף הששי ליצירה, והסימן כחתן יכהן פאר" [רפ"א].
ידוע טופס בו השורות האחרונות, עם תאריך ההדפסה, נשמטו.
בשנת רפ"א נדפסה מהדורה נוספת של ספר העקרים, בדפוסו של דניאל בומברג בוונציה. בקולופון שבמהדורת בומברג מופיעים דברי שבח למי ש"הוציא הונו וקניינו להדפיס שנית הספר העקרים", אך הקולופון אינו כולל תאריך מדוייק, ולא ברור האם מהדורת ונציה אכן קדמה למהדורה שלפנינו.
הגהה (קצוצה) בדף [12].
עותק חסר. [90] דף (בשולי הדפים נוסף מספור בכתב–יד, משובש בחלקו). במקור: [100] דף. חסרים עשרה דפים באמצע הספר: [31]–[40] (כל קונטרס ד). הרכב הקונטרסים: א–ג^{10}, ה–ו^{10}, ז–ח^{6}, ט–י^{10}, יא^{8}. 25.5 ס"מ. מצב בינוני–טוב. כתמים (כתמים כהים בשוליים הפנימיים של הדפים). עקבות רטיבות בחלק מהדפים. קרעים וקרעים חסרים בדף השער ובמרבית הדפים (בעיקר בשוליים הפנימיים), חלקם על גבול הטקסט, משוקמים במילוי נייר. סימני עש, עם פגיעות בטקסט, משוקמים בחלקם במילוי נייר. חותמת ורישומים בכתב–יד בדף השער. כריכה חדשה.
זהות מדפיס הספר אינה ברורה. א"מ הברמן מעלה את האפשרות שהספר נדפס על ידי משה בן שלמה שונצינו (משה שונצינו הדפיס כשלושה ספרים בשאלוניקי בשנים רפ"ו–רפ"ז, בהם ספר ילקוט שמעוני), אך גם מטיל ספק בהשערה זו (ראו: א"מ הברמן, פרקים בתולדות המדפיסים העברים, ירושלים, תשל"ח, עמ' 47, ועמ' 19, הערה 11).
מהדורה נדירה במיוחד. נרשמה במפעל הביבליוגרפיה על פי עותק הספרייה הבריטית. בקטלוג הספרייה הלאומית מופיע צילום בלבד, של עותק הבודליאנה באוקספורד. למיטב ידיעתנו לא הופיעה בעבר במכירות פומביות.

פתיחה: $8,000
הערכה: $10,000-15,000

62. Sefer Halkarim – Salonika, 1520 – Especially Rare

Sefer Halkarim, principles of Jewish faith, by R. Yosef Albo. Salonika: printer not indicated (see below), 1520.
Fine woodcut on title page featuring title of work, Sefer Halkarim.
On verso of title page, introduction by printer that appeared in the first edition of the book (Soncino, 1485; see Lot 57), followed by a sort of colophon, with details on location and date of printing of the present edition: "Here in Salonik… typeset on the fourth of Kislev [1520]". One known copy has the last lines with the date omitted.
Another edition of Sefer Halkarim was printed in 1520-1521, by Daniel Bomberg in Venice. The colophon to Bomberg's edition states that it was printed "a second time", but it does not include a precise date, leaving it unclear whether or not the Venice edition preceded the present edition.
Gloss (trimmed) on leaf [12].
Incomplete copy. [90] leaves (handwritten foliation to margins, inaccurate in part). Original: [100] leaves. Lacking ten leaves from middle of book: [31]-[40] (all of gathering iv). Collation: i-iii^{10}, v-vi^{10}, vii-viii6, ix-x^{10}, xi^{8}. 25.5 cm. Fair-good condition. Stains (dark stains to inner margins). Traces of former dampness on some leaves. Tears and open tears to title page and most leaves (mainly to inner margins), some bordering text, repaired with paper filling. Worming, affecting text, partially repaired with paper filling. Stamp and handwritten inscriptions on title page. New binding.
The identity of the printer is unclear. A.M. Habermann posits that it was printed by Moshe son of Shlomo Soncino (who printed three books in Salonika, 1526-1527, including Yalkut Shimoni), but also casts doubt on the theory (see: A.M. Habermann, Perakim BeToldot HaMadpisim Halvrim, Jerusalem, 1978, p. 47, and p. 19, note 11).
Especially rare edition. Recorded in the Bibliography of the Hebrew Book based on a copy in the British Library. The NLI catalogue records only a facsimile of a copy from the Bodleian Library, Oxford. To the best of our knowledge, this edition has never before been offered at auction.

Opening price: $8,000
Estimate: $10,000-15,000

62a

62b

62c

63a

63. עקידת יצחק, לרבי יצחק עראמה – שאלוניקי, רפ"ב, 1522 – מהדורה ראשונה – עותק שלם ומפואר

ספר עקדת יצחק, פירוש על התורה, מאת רבי יצחק עראמה. שאלוניקי, דפוס יהודה גדליה, רפ"ב [1522]. מהדורה ראשונה.
עותק שלם ומפואר, שני החלקים בכרך אחד. נדפס ללא שער (העמוד הראשון חלק).
לפנינו מהדורתו הראשונה של ספר "עקידת יצחק", חיבורו הנודע של רבי יצחק עראמה (1420–1495), מחכמי ספרד הנודעים בדור גירוש ספרד, דרשן, פרשן המקרא והוגה דעות, שזכה לכינוי "בעל העקידה", על שם חיבורו. ספר עקידת יצחק מבוסס על סדר פרשיות התורה, וכולל מאה וחמישה שערים. כל שער מחולק לשלושה חלקים; החלק הראשון כולל דיון בנושא מסוים מן הפילוסופיה הדתית, תוך קישור לפרשה המדוברת; החלק השני כולל דרוש על הפרשה, המקושר בדרך כלל לפרק מן התהלים, מדרש חז"ל או מאמר מספר הזוהר; והחלק השלישי כולל ביאורים שונים לפרשה המוצגים בדרך של שאלות ותשובות. לאורך הספר מצטט המחבר מדבריהם של גדולי הפילוסופים והפרשנים היהודים, בהם הרש"ג, הרמב"ם, רבי אברהם אבן עזרא, רבינו בחיי אבן פקודה, רבי חסדאי קרשקש, רבי יוסף אלבו, ורבים אחרים. בספר ישנם גם ציטוטים מעולם הפילוסופיה הכללית, ובפרט מחיבורו של אריסטו "אתיקה", ומספר "כוונות הפילוסופים" של הפילוסוף המוסלמי אל-ע'זאלי.
ספר עקידת יצחק זכה מיד עם צאתו לאור לפרסום רב, וצוטט רבות על ידי חכמי התקופה. לאורך הדורות נכתבו פירושים שונים על הספר, והוא מהווה מוקד לעיון ולמחקר גם בימינו.
בראש הספר הקדמה ארוכה מאת המחבר, בה הוא כותב: "...אני יצחק ב"ר משה ב"ר מאיר בן עראמה... מלאני לבי לחבר... חבור על תורת האל[ה]ים יכלול שני חלקי'. החלק הראשון בחקירת ודרישת עיוניה המיוחדים... והחלק השני בפירוש דבריה על דרך פשוטיה... באופן שבכל ענין וענין יבאו שני מיני הדבור, הדרש' והפרישה. והדרשה תדרש בבא איש מעיון אל עיון בכל דברי התורה... דרך שערים, יהיה כל עיון מהם שער בפני עצמו... ואגבן תתקשר ותתגלגל פרישת פרשה מהנביאים או מהכתובים... וקראתי החלק המיחד זה הענין מאה שערים, כי אם הוסיפו לא פיחתו... והפרישה תתפרש בעורר תחלה הספקות... הנופלות בפשטי הכתובים... ואסמוך הביאור... ע"ד [על דרך] הישוב... ועפ"ר [ועל פי רוב] יתישבו יפה הכתובי'... וקראתי החלק המיחד זה הענין באר אחרת... וקראתי בשם הספר... עקידת יצחק...".
קולופון בדף האחרון: "תהלה לאל אשר עזרנו להשלים זה הספר... נדפס בבית הישיש דון יהודה לבית גדליה ס"ט... והיתה השלמתו יום י"ב לחדש אדר ראשון שנת חמשת אלפים ומאתים ושמונים ושנים לבריאת עולם, פה שאלוניק...".

63b

בעמוד האחרון נדפסה רשימת הקונטרסים, עם הטקסט הפותח של שלושת הדפים ("עלים") הראשונים בכל קונטרס (כעזר לכורכי הספר).
חתימה בבטנת הכריכה הקדמית: "אני נח מרדכי בר נתן שליטא מק"ק פולדא", וחתימות נוספות שלו במספר מקומות. רישומי בעלות נוספים: "משה בר זנוויל מענישט", "נתן פייבל בר יהודא", ועוד.
הקדשה בדף המגן: "מנחה היא שלוחה לידידי ורב חביבי הרופא מומחה הנקרא Dr Asten[?] לזכרון אהבה ממני אוהבו החפץ בטובתו יהי שלום בחילו כאות נפש ידידו הדש"ת ארי' יהודא ליב בהרב מו"ה ישששכר בער ז"ל דיין A L Barnett" [רבי אריה ליב בארנעט (ליכטענשטאדט), תקנ"ט-תרל"ה, דיין וחבר בית דינו של רבי שלמה הירשל בלונדון].
רישומים והגהות בשוליים ובגוף הטקסט בחלק מהדפים. באחד מהדפים הגהה ארוכה בלועזית.
חותמות ספריית Jews' College בדף המגן ובדף האחרון.
עותק שלם, שני החלקים בכרך אחד. בראשית-ויקרא: שפג דף. במדבר-דברים: קמה, [29] דף. ספירת דפים משובשת בשני החלקים. 28.5 ס"מ.
מרבית הדפים במצב כללי טוב, דפים ראשונים ואחרונים במצב בינוני. כתמים, בהם כתמי רטיבות כהים (כתמים רבים בדפים הראשונים). בלאי רב בדפים הראשונים והאחרונים. קרעים, בהם קרע חסר בשולי אחד מהדפים, עם פגיעה קלה במספר הדף, משוקמים בחלקם בהדבקות נייר. סימני עש קלים. כריכת עור עתיקה, בלויה ופגומה, עם חלקים משוקמים.
על רבי יצחק עראמה וספרו, ראו: שרה הלר-וילנסקי, ר' יצחק עראמה ומשנתו, ירושלים תשט"ז, עמ' 31-29.
מקור:
1. ספריית Jews' College, לונדון.
2. קסטנבאום, ניו יורק, 17 בדצמבר 2002 , פריט 3.

פתיחה: $30,000
הערכה: $40,000-60,000

63c

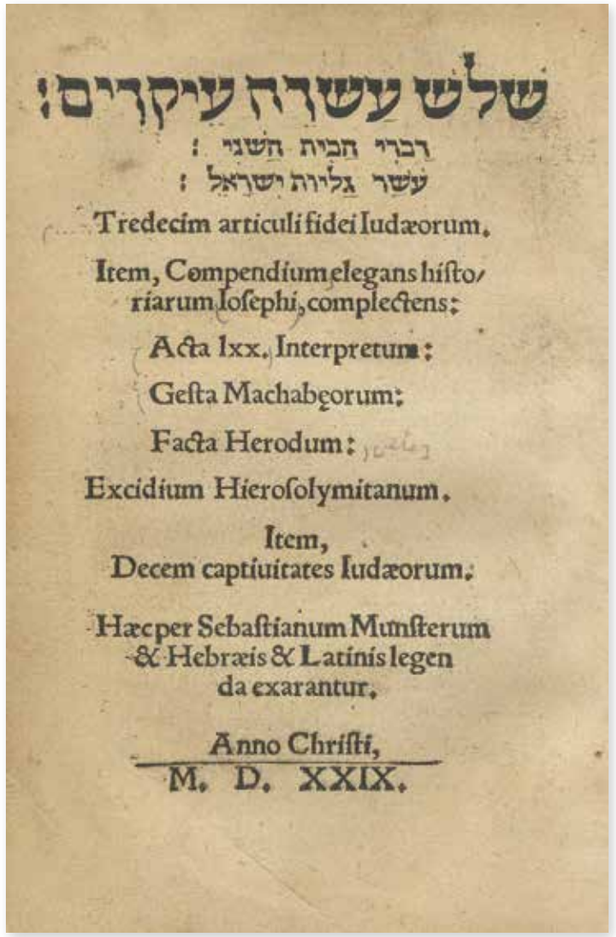
Colophon on last leaf: "Praise to G-d Who assisted us to complete this book… Printed at the press of the elder Don Yehudah Gedaliah… and it was completed on 12th Adar I 1522, here in Salonika…".
Last page includes list of gatherings, with first words of first three leaves of each gathering (as an aid for bookbinders).
Signature inside front board: "I, Noach Mordechai son of Natan of Fulda", and more signatures of his in several places.
Other ownership inscriptions: "Moshe son of Zanvil Menisht", "Natan Feivel son of Yehudah", and more.
Dedication on endpaper: "A gift sent to my dear friend, the expert physician called Dr. Asten[?] as a souvenir of love, from me, his friend desiring his welfare. May there be peace in his walls in accordance with the wishes of his friend, seeking his welfare, Aryeh Yehudah Leib son of R. Yissachar Ber, dayan" (Hebrew) and "A L Barnett" (Latin) [R. Aryeh Leib Barnett (Lichtenstadt), 1799-1875, dayan and member of the Beit Din of R. Solomon Hirschell in London].
Inscriptions and glosses to margins and within text on some leaves. Lengthy non-Hebrew gloss on one leaf.
Stamps of Jews' College Library on endpaper and last leaf.
Complete copy, both parts in one volume. Bereshit-Vayikra: 383 leaves. Bamidbar-Devarim: 145, [29] leaves. Misfoliation in both parts. 28.5 cm. Most leaves in overall good condition, first and last leaves in fair condition. Stains, including dark dampstains (many stains to first leaves). Much wear to first and last leaves. Tears, including marginal open tear to one leaf, slightly affecting leaf number, partially repaired with paper. Light worming. Early leather binding, with wear and defects, partly repaired.
On R. Arama and his book, see: Sarah Heller-Willensky, R. Yitzchak Arama UMishnato, Jerusalem 1956, pp. 29-31.
Provenance:
1. Jews' College Library, London.
2. Kestenbaum, New York, 17 December 2002, Lot 3.

Opening price: $30,000
Estimate: $40,000-60,000

63d

63. Akedat Yitzchak by Rabbi Yitzchak Arama – Salonika, 1522 – First Edition – Elegant Full Set

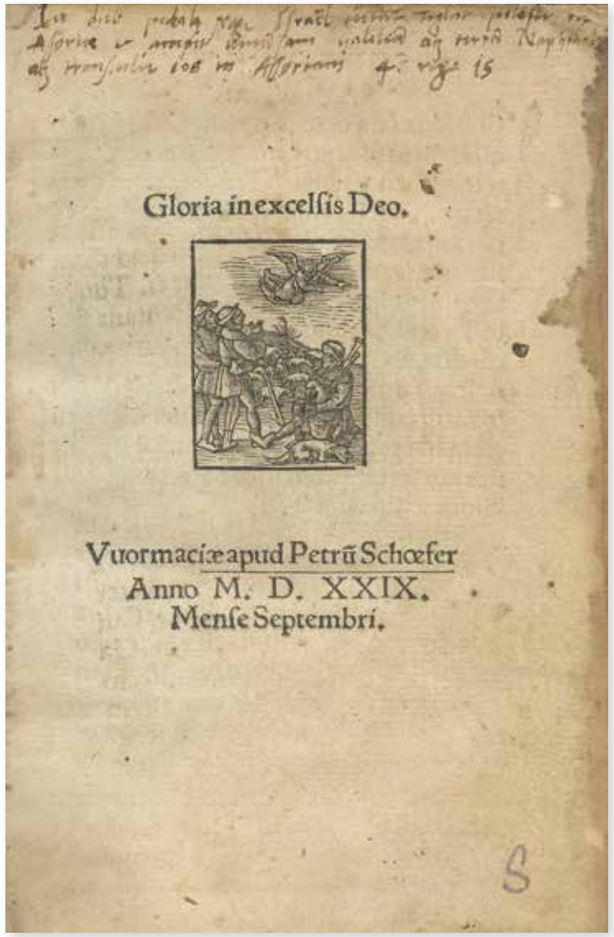
Akedat Yitzchak, commentary on the Torah by R. Yitzchak Arama. Salonika: Yehudah Gedaliah, 1522. First edition.
Elegant full set, two parts in one volume. Printed without title page (first page blank).
The present book is the first edition of Akedat Yitzchak, the celebrated work by R. Yitzchak Arama (1420-1495), a renowned Sephardic rabbi from the generation of the Spanish Expulsion, an orator, commentator and thinker known as the Akedah after his work. Akedat Yitzchak is ordered after the Torah portions, comprising 150 "gates", each of which is composed of three parts: the first with a discussion of a topic in religious philosophy, connecting it to the Torah portion under discussion; the second with a homily on the Torah portion, usually based on a psalm, midrash or Zohar passage; and the third with various comments on the Torah portion presented as questions and answers. Throughout the book, the author quotes the leading Jewish philosophers and commentators, including R. Saadiah Gaon, Rambam, R. Avraham ibn Ezra, R. Bachya ibn Pakuda, R. Chasdai Crescas, R. Yosef Albo and many others. The book also cites philosophers from the non-Jewish world, especially Aristotle's Ethics and Alghazali's Intentions of the Philosophers.
Akedat Yitzchak gained immediate renown upon publication, and was cited at length by his contemporaries. Commentaries have been written on the book throughout the generations, and it remains to this day a focus of study and research.
The book begins with a lengthy introduction by the author: "…I, Yitzchak son of R. Moshe son of R. Meir ibn Arama… ventured to author… a work on the Torah of G-d, comprised of two parts. The first part investigates and exposits its particular topics… while the second part is a commentary of its words according to the simple method… such that each topic will include two modes of speech – exposition and commentary. The expositions are arranged according to the topics of the Torah… in 'gates', with each such topic given its own gate… A related section of the Prophets or Writings will be explained tangentially… And I called the part dedicated to this method Meah Shearim ("hundredfold"), for they increase rather than decreasing… The commentaries begin by noting the difficulties… with the simple meaning of Scripture… so I provide an explanation… whereby the verses are resolved… And I called the part dedicated to this method Be'er Acheret… and I called the book… Akedat Yitzchak…".

שלש עשרה עיקרים;
דברי חביית חשני :
עשר גליות ישראל :
Tredecim articuli fidei Iudæorum.
Item, Compendium elegans hísto/
riarum Ioſephi, complectens:
Acta Ixx. Interpretum:
Geſta Machabęorum:
Facta Herodum:
Excidium Hieroſolymitanum.
Item,
Decem captiuitates Iudæorum.
Hæc per Sebaſtianum Munſterum
& Hebræis & Latinis legen
da exarantur.
Anno Chriſti,
M. D. XXIX.

64a

64. שלושה-עשר עיקרים, דברי הבית השני, ועשר גלויות ישראל – מהדורה עברית-לטינית בעריכת סבסטיאן מינסטר – וורמס, 1529 – הספר העברי הראשון שנדפס בוורמס

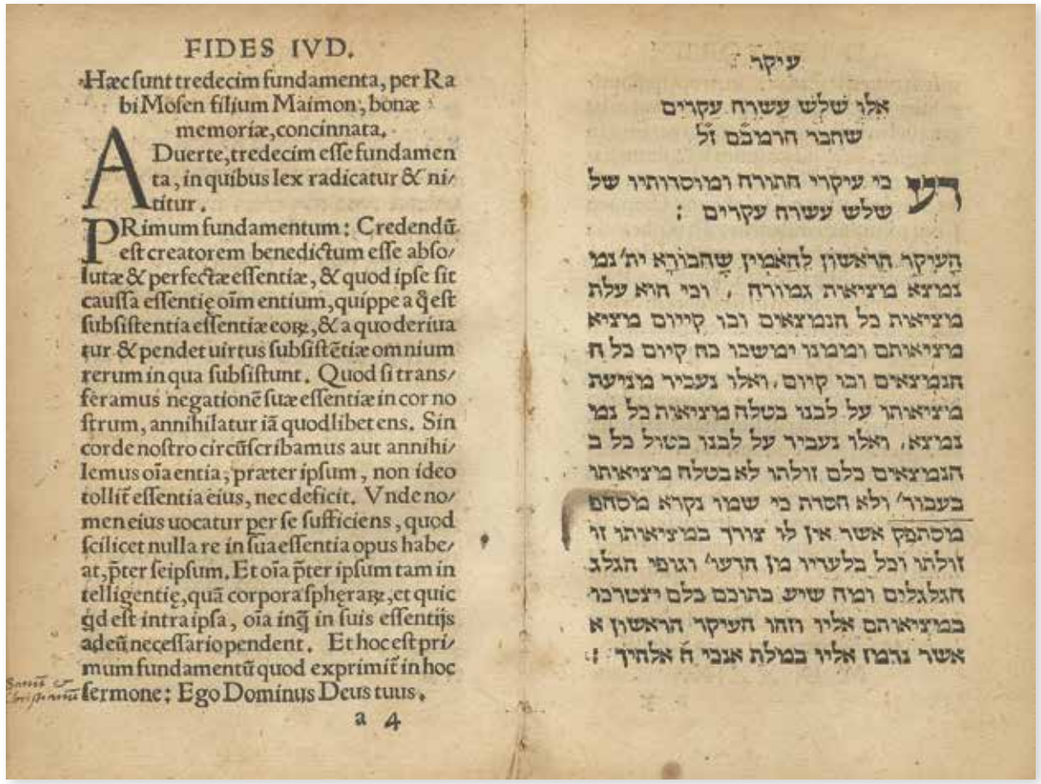
שלש עשרה עיקרים, דברי הבית השני, עשר גליות ישראל, Tredecim articuli fidei Iudaeorum. Item, Compendium elegans historiarum Iosephi… Item, Decem captivitates Iudaeorum, בתרגומו ובעריכתו של סבסטיאן מינסטר. דפוס Peter Schöffer (פטר שֶפֶר הבן), Vuormaciae (ורמייזא, וורמס), 1529. עברית ולטינית, עמוד מול עמוד. מהדורה לטינית ראשונה של החיבורים.
בראש הספר הקדמה (בלטינית בלבד), מאת המתרגם והעורך סבסטיאן מינסטר.
הספר כולל שלושה חיבורים שונים, עם תרגומם ללטינית: שלושה-עשר עיקרים לרמב"ם (מתוך הקדמת הרמב"ם לפרק חלק); דברי מלכי ישראל בבית שני, "כפי מה שמצאנו בספר יוסף הכהן בן גוריון" (מקור הטקסט בספר הקבלה לראב"ד, אך בראשי הדפים מופיע "יוסף-Iosippus"; חיבור זה תופס את מרביתו של הכרך שלפנינו); וכן "עשר גליות ישראל", ספור קורות ישראל מגלות סנחריב עד גלות אדריינוס (על פי מדרש המובא בספר הקבלה לראב"ד).
מקום הדפוס מופיע בקולופון שבעמוד האחרון, שם מופיע גם דגל המדפיס של שֶפֶר, בחיתוך עץ נאה, בו נראה איש מחזיק חמת חלילים, לצידו זוג רועים וכן מלאך מרחף בשמים, ומעליהם הכיתוב: "Gloria in excelsis Deo" (תהילה לאל במרומים).
בסופו של הספר נדפסו דברים כנגד הדת היהודית מאת העורך, סבסטיאן מינסטר.
סימונים ורישומים בגוף הטקסט ובשולי חלק מהדפים, וכן מעבר לשער ובדף האחרון, בלטינית.
בדף שלפני האחרון מופיעה חותמת (בניקוב הנייר) של ספריית General Theological Seminary בניו יורק.

Gloria in excelsis Deo.
Vuormaciæ apud Petrũ Schœfer
Anno M. D. XXIX.
Menſe Septembri.

64b

[182] דף. 14.5 ס"מ. מצב טוב. כתמים, בהם כתמי רטיבות בשוליים הפנימיים של חלק מהדפים. חיתוך דפים עם פגיעות קלות בהערות המודפסות בשוליים, במספר מקומות. כריכת קלף מקורית, צדה הקדמי מנותק, ללא שדרה (בלאי ופגמים בכריכה).
הספר נדפס בידי המדפיס פטר שפר הבן (Peter Schöffer der Jüngere; בערך 1475–1547), בנו של המדפיס הנודע פטר שפר (Peter Schöffer), שפעל במיינץ בראשית ימי הדפוס, התמחה במלאכת הדפוס בבית דפוסו של יוהאן גוטנברג, והיה עוזרו העיקרי.
הספר העברי הראשון שנדפס בוורמס (ספרים מעטים נוספים באות עברית נדפסו שם מאות שנים מאוחר יותר).
על הספר, וכן על עותקים בהם מופיעה בטעות בשער שנת דפוס שונה, ראו:
• י' יודלוב, גנזי ישראל, מס' 1872.
• Karl Heinz Burmeister, Sebastian Munster Bibliographie, Wiesbaden 1964, p.121, no. 163.
• F. W. E. Roth, Die Mainzer Buchdruckerfamilie Schoeffer waehrend des 16. Jahrhunderts und deren Erzeugnisse zu Mainz, Worms, Strassburg und Venedig. Leipzig, 1892, p. 141, no. 15.

פתיחה: $4,000
הערכה: $5,000-7,000

FIDES IVD.

Hæc sunt tredecim fundamenta, per Rabi Mosen filium Maimon, bonæ memoriæ, concinnata.

ADuerte, tredecim esse fundamenta, in quibus lex radicatur & nititur.

PRimum fundamentum: Credendũ est creatorem benedictum esse absolutæ & perfectæ essentiæ, & quod ipse sit causſa essentię oĩm entium, quippe a q̃ est subsiſtentia essentiæ eorꝝ, & a quo deriuatur & pendet uirtus subsiſtẽtiæ omnium rerum in qua subsiſtunt. Quod si transferamus negationẽ suæ essentiæ in cor nostrum, annihilatur iã quodlibet ens. Sin corde nostro circũſcribamus aut annihilemus oĩa entia, præter ipsum, non ideo tollit essentia eius, nec deficit. Vnde nomen eius uocatur per se sufficiens, quod ſcilicet nulla re in ſua essentia opus habeat, p̃ter seipsum. Et oĩa p̃ter ipsum tam intelligentię, quã corpora ſpheraꝝ, et quic q̃d est intra ipsa, oĩa inq̃ in suis essentijs adeũ necessario pendent. Et hoc est primum fundamentũ quod exprimit in hoc sermone: Ego Dominus Deus tuus,

a 4

עיקר

אלו שלש עשרה עקרים
שחבר חרמב"ם זל

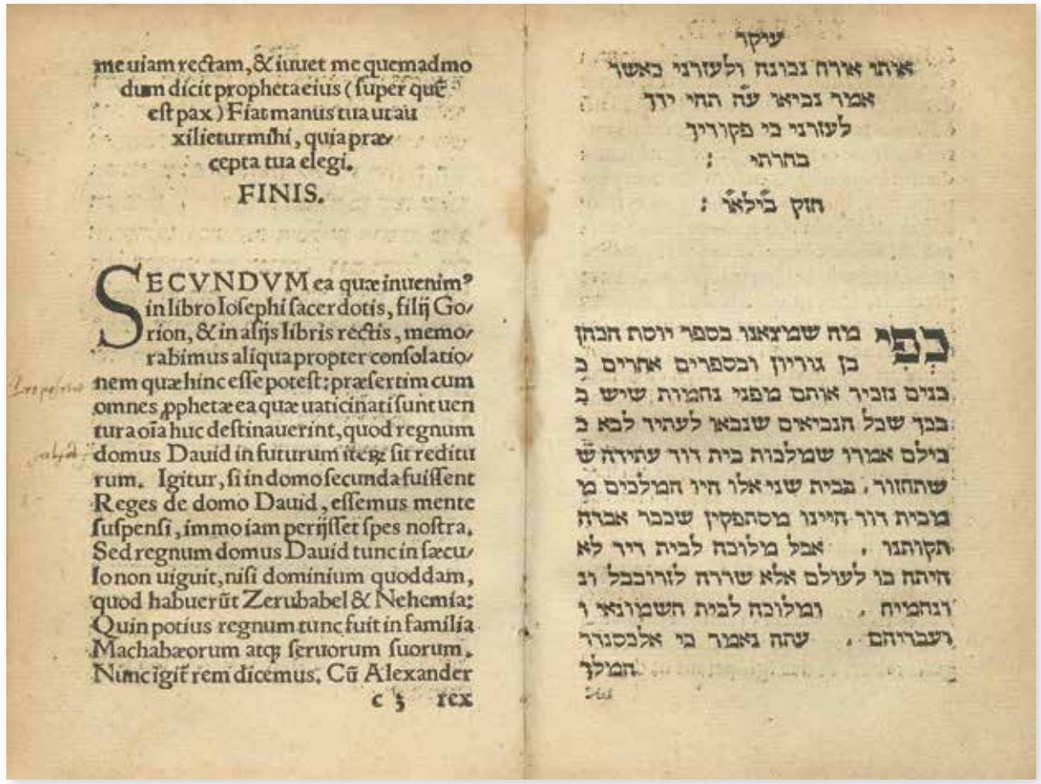
רע"א בי עיקרי תורה ומוסדותיו של שלש עשרה עקרים :

העיקר הראשון להאמין שהבורא ית' נמ
צא מציאות גמור , ובי הוא עלת
מציאות כל הנמצאים ובו קיום מציא
מציאותם ומבוגו ימושכו כח קיום כל ח
נמצאים ובו קיום , ואלו נעביר מציאת
מיציאותו על לבנו בטלה מציאות כל נמ
נמצא , ואלו נעביר על לבנו בטול כל ב
הנמצאים כלם זולתו לא בטלה מציאותו
בעבור' ולא חסרת בי שמו נקרא מסתם
מסתפק אשר אין לו צורך במציאותו זו
זולתו ובל בלעדיו מן תרשי' וגופי הגלג
חגלגלים ומיח שיש בתוכם כלם יצטרכו
במציאותם אליו וזהו חשיקר הראשון א
אשר נרמז אליו במלת אנבי ח אלחיך :

64c

Notations and inscriptions within text and to margins of some leaves, as well as on verso of title page and last leaf, in Latin.
On penultimate leaf, stamp (perfin) of General Theological Seminary Library, New York.
[182] leaves. 14.5 cm. Good condition. Stains, including dampstains to inner margins of some leaves. Close trimming, slightly affecting marginal notes, in several places. Original leather binding, front side detached, without spine (wear and defects to binding).
This book was printed by Peter Schöffer the Younger (ca. 1475-1547), son of the famous printer Peter Schöffer, active in Mainz in the early days of printing, printing specialist in Johann Gutenberg's press and his chief assistant.
First Hebrew book printed in Worms (a few other books in Hebrew letters were printed there centuries later).
On the book, and on copies with title page erroneously indicating a different year of printing, see:
• Y. Yudlov, Ginzei Yisrael, no. 1872.
• Karl Heinz Burmeister, Sebastian Munster Bibliographie, Wiesbaden 1964, p.121, no. 163.
• F. W. E. Roth, Die Mainzer Buchdruckerfamilie Schoeffer waehrend des 16. Jahrhunderts und deren Erzeugnisse zu Mainz, Worms, Strassburg und Venedig. Leipzig, 1892, p. 141, no. 15.

Opening price: $4,000
Estimate: $5,000-7,000

me uiam rectam, & iuuet me quemadmodum dicit prophetæ eius (ſuper quẽ est pax) Fiat manus tua ut auxilieturmihi, quia præcepta tua elegi.

FINIS.

SECVNDVM ea quæ inuenimꝰ in libro Ioſephi ſacerdotis, filij Gorion, & in aſijs libris rectis, memorabimus aliqua propter conſolationem quæ hinc esse poteſt: præſertim cum omnes pphetæ ea quæ uaticinati ſunt uentura oĩa huc deſtinauerint, quod regnum domus Dauid in futurum itẽꝝ ſit reditu rum. Igitur, ſi in domo ſecunda fuiſſent Reges de domo Dauid, eſſemus mente ſuſpenſi, immo iam perijſſet ſpes noſtra. Sed regnum domus Dauid tunc in ſæculo non uiguit, niſi dominium quoddam, quod habuerũt Zerubabel & Nehemia: Quin potius regnum tunc fuit in familia Machabæorum atq; ſeruorum ſuorum. Nunc igit rem dicemus. Cũ Alexander

c 3 rex

עיקר

איתי אורח גבונה ולעזרני באשר
אמור נביאו עה תחי ידך
לעזרני כי פקודיך
בחרתי :

חזק בילאו :

בפי מה שמצאנו בספר יוסח חבחן
בן גוריון ובספרים אחרים כ
בגים נזביר אותם מפני נחמות שיש ב
בנך שבל הנביאים שנבאו לעתיד לבא ב
בילם אמרו שמלבות בית דוד עתידה שֵׁ
שתחזור , בבית שני אלו היו המלבים מ
מבית דוד חיינו מסתפקין שבבר אברה
תקותנו , אבל מלוכה לבית דיר לא
חיתה בו לעולם אלא שרה לזרובבל ונ
ונחמיה , ומלוכה לבית חשמונאי ו
ועבריהם , שה נאמר בי אלבסנדר
המלך

64d

64. Thirteen Principles of Faith, History of the Second Commonwealth and the Ten Exiles of Israel – Hebrew-Latin Edition Edited by Sebastian Münster – Worms, 1529 – First Hebrew Book Printed in Worms

Tredecim articuli fidei Iudaeorum. Item, Compendium elegans historiarum Iosephi… Item, Decem captivitates Iudaeorum [Thirteen Principles of Faith, history of the Second Temple period, and the Ten Exiles of Israel, translated and edited by Sebastian Münster. Worms (Vuormaciae): Peter Schöffer (the Younger), 1529. Hebrew and Latin on facing pages. First Latin edition of the works.
The book begins with an introduction (Latin only) by the translator and editor Sebastian Münster.
The book is comprised of three different works, with a Latin translation: the Thirteen Principles of Faith by the Rambam (from his commentary to Tractate Sanhedrin); a history of the Jewish kings of the Second Temple period, from Yosifon (text from Sefer HaKabbalah by R. Avraham ibn Daud; page headers in Hebrew and Latin: "Yosef-Iosippus"; this work takes up most of the present volume); and the Ten Exiles of Israel, a history of Israel from the exile of Sennacherib to the exile of Hadrian (based on a midrash cited in Sefer HaKabbalah by R. Avraham ibn Daud).
The location of printing is named in a colophon on the last page, featuring Schöffer's printer's device, with a fine woodcut depicting a man holding bagpipes, next to a pair of shepherds and an angel hovering in the sky, captioned above: "Gloria in excelsis Deo" ("Glory to G-d in heaven").
The book concludes with an attack on the Jewish religion by the editor, Sebastian Münster.

65a

65. Psalterium Sextuplex – Tehillim with Five Translations – Lyon, 1530 – First Tehillim Printed in France – Fine Copy in Early Leather Binding

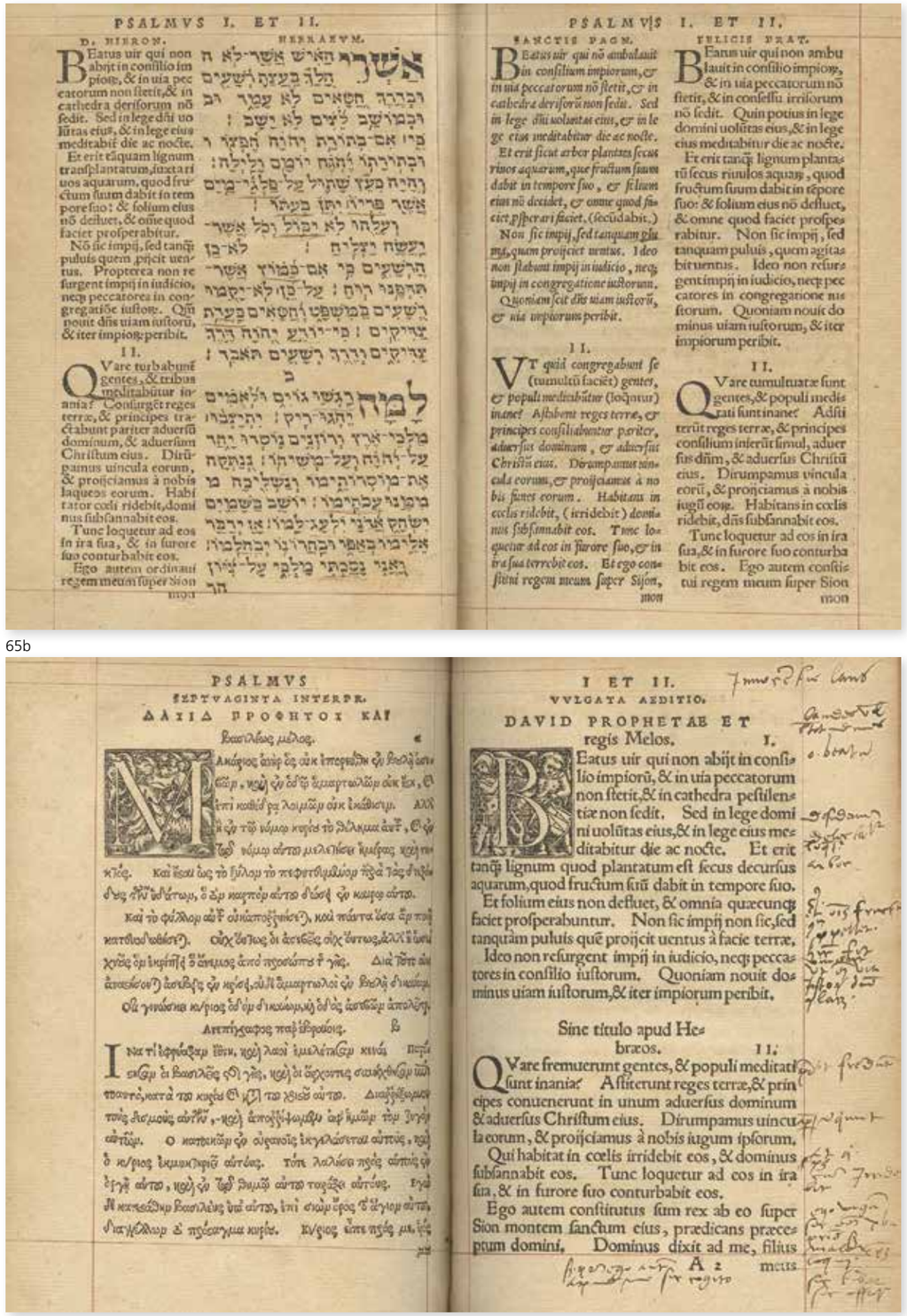
Psalterium Sextuplex, Hebraeum, cum tribus latinis videlicet, Divi Hieronymi, R. P. Sanctis Pagnini & Felicis Pratensis [Book of Tehillim, Hebrew text with five translations]. Lyon (France): Sebastian Gryphius, 1530.
First Hebrew Book of Tehillim printed in France.
Fine copy, in early leather binding, with gilt decorations to spine.
The book is comprised of two parts. Part I contains the entire Hebrew text of Tehillim accompanied by three Latin translations of Jerome, Pagnino and Pratensis, printed in four columns. Part II (with a separate inner title page) contains the Vulgate translation and the Septuagint (Greek) on facing pages.
The book opens with an index of the Latin names of the chapters (in alphabetical order).
A fine printer's device appears in the center of the title page.
Notations and inscriptions within text, and handwritten glosses by several writers (in Latin) in margins of some leaves (partially trimmed).
[360] leaves. Approx. 17 cm. Color edges. Overall good condition. Stains. Marginal open tear to title page, not affecting text, repaired with paper filling. Early leather binding. Defects to binding (wear and tears to edges of spine and corners).
Recorded in the Bibliography of the Hebrew Book based on a copy in the Palatine Library in Parma. The book is not recorded in the Bodleian Library in Oxford, nor in the NLI catalogue.
Darlow & Moule, 1415.

Opening price: $3,000
Estimate: $4,000-6,000

65. Psalterium Sextuplex – תהלים עם חמישה תרגומים – ליון, ר"צ, 1530 – ספר התהלים הראשון שנדפס בצרפת – עותק נאה בכריכת עור עתיקה

Psalterium Sextuplex, Hebraeum, cum tribus latinis videlicet, Divi Hieronymi, R. P. Sanctis Pagnini & Felicis Pratensis [ספר תהלים, המקור העברי עם חמישה תרגומים].
ליון (Lyon, צרפת), דפוס Sebastian Gryphius, [ר"צ] 1530.
ספר התהלים הראשון בעברית שנדפס בצרפת.
עותק נאה, כרוך בכריכת עור עתיקה, עם עיטורים בהטבעות מוזהבות בשדרה.
לספר שני חלקים. חלקו הראשון של הספר כולל את כל ספר התהלים במקור העברי, ולצדו שלושה תרגומים לטיניים של הירונימוס, פאגינו ופרטנסיס, מודפסים בארבע עמודות.
חלקו השני של הספר (עם שער פנימי נפרד), כולל את תרגום הוולגאטה ותרגום השבעים (ביוונית), עמוד מול עמוד.
בראש הספר מופיע מפתח לשמות הפרקים בלטינית (על פי סדר האלף-בית הלטיני).
דגל מדפיס נאה במרכז השער.
סימונים ורישומים בגוף הטקסט, והגהות בכתב-יד ממספר כותבים (בלטינית), בשולי חלק מהדפים (קצוצות בחלקן).
[360] דף. 17 ס"מ בקירוב. חיתוך דפים צבעוני. מצב כללי טוב. כתמים. קרע חסר בשולי דף השער, ללא פגיעה בטקסט, משוקם במילוי נייר. כריכת עור עתיקה. פגמים בכריכה (בלאי וקרעים בשולי השדרה ובפינות).
נרשם במפעל הביבליוגרפיה על פי עותק מספריית הפאלאטינה בפארמה. אינו מופיע בספריית הבודליאנה באוקספורד, ואינו מופיע בקטלוג הספרייה הלאומית.
Darlow & Moule, 1415.

פתיחה: $3,000
הערכה: $4,000-6,000

65b

65c

66b

66a

66. Sefer HaMusar (Rabbi Yehudah Khalatz) – Constantinople, 1537 – First Edition – Printed by Eliezer Soncino

Sefer HaMusar, on ethics, virtues and rationales for the commandments and prayers, by R. Yehudah Khalatz. Constantinople: Eliezer son of Gershom Soncino, 1537. First edition.

The book comprises ten chapters on ethics and virtues, as well as rationales for the mitzvot and prayers, with kabbalistic explanations.

At the beginning of the book, before the title page, are [4] leaves beginning with an introduction by the publisher, the author's nephew, R. Moshe Khalatz, who writes: "I possess a wonderful book called Sefer HaMusar, authored by my uncle R. Yehudah Khalatz, and I studied it and saw that it is necessary for every Jew… as it comprises all the laws necessary for every layman with proofs from the Talmud… as well as many clear and pure Midrashim. I decided to print it… to bring merit to the public with this work… as well as to publicize the author's name and character, and I proofread it to the best of my ability… and when I saw the virtue and perfection of the book, I decided to complete it in order that it be absolutely perfect…".

The text incorporates some signed additions by the publisher, and the end of the introduction lists all the esoteric explanations introduced by the publisher, "enumerated, each with a reference to its chapter, gathering and leaf…".

The author, R. Yehudah Khalatz, a Sephardic rabbi of the second half of the 15th century. Born in Castile ca. 1440, in the wake of massacres he left for Granada in 1477, where he established a yeshiva. In 1481 he relocated to Malaga, also establishing a yeshiva there. In 1486 he immigrated to Honaine, Algeria, as usual establishing a yeshiva. He later moved to Tlemcen. Sefer HaMusar is his best-known work, effectively an abridgment and popular adaptation of Menorat HaMaor by R. Yisrael Alnaqua, omitting the halachic discussions.

Colophon on last leaf: "The holy work of heaven was completed, refined sevenfold, today on Monday, 24th Sivan of the Hebrew calendar, [1537]…".

Trimmed ownership inscription on upper part of title page ["…Chaim? son of? Yosef?..."].

Censor's signature on last page: "Hippolitus Ferrarensis", dated 1601.

[140] leaves. Approx. 19 cm. Fair condition. Stains, including dampstains and traces of former dampness with mold stains (heavy stains to last leaves). Wear. Worming in many places, significant worming in some, affecting text. Close trimming, affecting headers in several places. Old binding, with leather spine and corners. Wear and defects to binding.

Opening price: $1,500
Estimate: $2,000-3,000

66. ספר המוסר (לרבי יהודה כלץ) – קושטא, רצ"ז, 1537 – מהדורה ראשונה – דפוס אליעזר שונצינו

"זה הספר המפואר" – ספר המוסר, על ענייני מוסר ומידות, טעמי המצוות והתפילות, מאת רבי יהודה כלץ. קושטא, דפוס אליעזר בן גרשום שונצין, רצ"ז [1537]. מהדורה ראשונה.

הספר כולל עשרים פרקים העוסקים בענייני מוסר ומידות טובות, וכן בטעמי המצוות והתפילות, עם הסברים על פי חכמת הקבלה.

בראש הספר, לפני דף השער, מופיעים [4] דפים הפותחים בהקדמה מאת המו"ל, אחיינו של המחבר, רבי משה כלץ, בהם הוא כותב כי: "בידי ספר מפואר שנקרא ספר המוסר, שחברו החכם"ר יהודה כל"ץ דודי, והסתכלתי בו וראיתי שהוא הכרחי לכל בר ישראל... לפי שיש בו כל הדינים הצריכי' לכל בעל הבית וראיותיהם מהתלמוד... וגם כן יש בו מדרשים רבים צחים וברים, ושמתי מגמת פני להדפיסו... לזכות את הרבים בזה החבור... ועוד כי אודיע בעולם שם המחבר וטבעו, והגהתי אותו בכל מאמצי כחי... ובראותי מעלת הספר ושלמותו אמרתי אשלים חוקו ודתו כדי שיהא שלם בכל ומכל...".

בגוף הטקסט משולבות לעתים הוספות שהוסיף המו"ל, עם אזכור שמו, ובסופה של ההקדמה מופיעה רשימה של "כל הסודות שחדשתי בחבור הזה במנין ובמספר וכל אח' עם מורה מקומו, באיזה פרק ובאיזה קונטריס ובאיזה עלה...".

המחבר, רבי יהודה כלץ, מחכמי ספרד במחצית השנייה של המאה ה-15. נולד בקסיטיליה, בשנת ר' בקירוב. בעקבות הפרעות בשנת רל"ז, עבר לגרנדה, שם הקים ישיבה. בשנת רמ"א עבר למלגה, והקים ישיבה אף שם. בשנת רמ"ו עבר לעיר הונין שבאלג'יריה, וכמנהגו ייסד ישיבה במקום. בהמשך עבר לתלמסאן. "ספר המוסר" הוא חיבורו המפורסם ביותר, שלמעשה הוא קיצור ועיבוד לגרסה עממית יותר של ספר "מנורת המאור" לרבי ישראל אלנקאווה, תוך השמטת הדיוניים ההלכתיים.

קולופון בדף האחרון: "ונשלמה מלאכת הקדש מלאכת שמים, מזוקקת שבעתים, היום יום שני כ"ד ימים לחדש סיון למספר בני ישראל, שנת כי עזרך [=רצ"ז] אלדיך, לפרט האלף הששי...".

רישום בעלות קצוץ בחלקו העליון של דף השער ["...חיים? בר? יוסף?..."].

בעמוד האחרון חתימת הצנזור Hippolitus Ferrarensis משנת 1601.

[140] דף. 19 ס"מ בקירוב. מצב בינוני. כתמים, בהם כתמי רטיבות, ועקבות רטיבות עם סימני פטריה (בדפים האחרונים סימנים קשים). בלאי. סימני עש רבים, חלקם גדולים, עם פגיעות בטקסט. חיתוך דפים עם פגיעות בכותרות הדפים במספר מקומות. כריכה ישנה, עם שדרה ופינות מעור. בלאי ופגמים בכריכה.

פתיחה: $1,500
הערכה: $2,000-3,000

67b

67c

מסעות של רבי בנימין זל

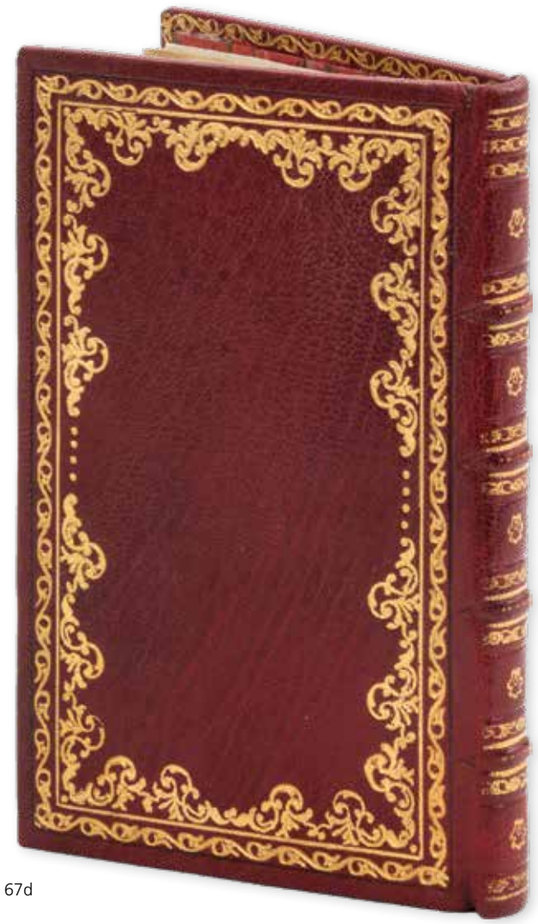
67a

67. מסעות של רבי בנימין (מטודלה) – קושטא, ש"ג, 1543 – מהדורה ראשונה – מספרי המסע היהודיים החשובים ביותר

ספר מסעות של רבי בנימין ז"ל. קושטא, דפוס אליעזר בן גרשם שונצינו, ש"ג [1543]. מהדורה ראשונה.
מהדורה ראשונה ונדירה של אחד מספרי המסעות היהודיים הידועים ביותר, הכולל תיאור עשיר וחשוב של חיי היהודים במקומות שונים במאה ה-12 – "תקופת הראשונים".
מעבר לשער פותח הספר בהקדמה קצרה, שנכתבה על רבי בנימין וספרו: "זה הספר מחובר מדברים שספר איש אחד מארץ נאברה ששמו רבי בנימין ב"ר יונה מטודילה, וילך הלוך ויבא בארצות רבות ורחוקו[ת]... ובכל מקום שבא בו כתב כל הדברים שראה או ששמע מפי אנשי אמת... וכשבא הביא דבריו אלה עמו לארץ קאשתליא בשנת תתקל"ג...".
רבי בנימין מטודלה, נוסע ומגלה ארצות יהודי, בן המאה ה-12. רבי בנימין יצא בשנת 1165 בערך, למסע ארוך בארצות אירופה, המזרח התיכון וצפון אפריקה. את מסעו החל מסרגוסה, ובהמשך עבר לדרום צרפת, משם הפליג ממרסיי לגנואה, הגיע לרומא ולדרום איטליה, הפליג בים דרך קורפו והגיע ליוון, לטורקיה ולקושטא, נסע דרך סוריה לארץ ישראל, הגיע גם לבבל ולתימן, וחזר לבסוף לספרד בשנת 1173. ברשמי מסעו מתאר רבי בנימין את הארצות בהן ביקר, תוך התייחסות מיוחדת לקהילות היהודיות, למניין היהודים בכל מקום, לאורחות חייהם ולמנהגיהם.
פעמים רבות מוזכרים בתיאוריו חכמים יהודים חשובים בהם פגש בארצות שונות.
ספר מסעותיו של רבי בנימין נדפס לאורך השנים בעשרות מהדורות, ואף תורגם ונדפס בשפות שונות. לראשונה תורגם הספר ללטינית (אנטוורפן 1575) בידי המלומד הספרדי בניטו אריאס מונטאנו, ומהדורתו היוותה בסיס לתרגום לשפות נוספות, שנדפסו בשנים שלאחר מכן.
[32] דף. 13 ס"מ בקירוב. מצב משתנה בין הדפים, טוב–בינוני עד בינוני. כתמים. קרעים חסרים בשולי חלק מהדפים (בעיקר בחציו השני של הספר ולקראת סופו), עם פגיעות קלות בטקסט, משוקמים במילוי נייר. סימני עש, משוקמים במילוי נייר. כריכת עור חדשה נאה, עם עיטורים בהטבעות מוזהבות. נתון בנרתיק קרטון תואם, מחופה נייר שיש.
עותקים שלמים הינם נדירים מאד. נרשם במפעל הביבליוגרפיה על פי עותק מהספרייה הבריטית.
מקור: סות'ביס, ניו יורק, 3 בדצמבר 2004, פריט 89.

פתיחה: $50,000
הערכה: $60,000-80,000

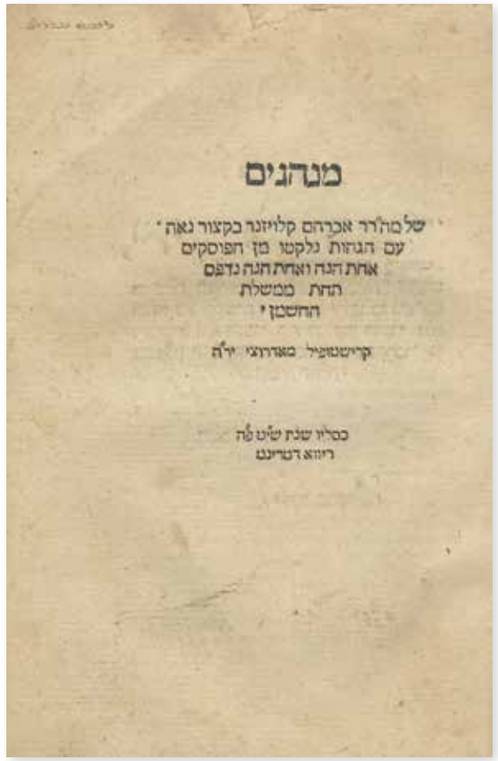
67. Itinerary of Rabbi Binyamin of Tudela – Constantinople, 1543 – First Edition – Highly Important Jewish Travelogue

67d

Masaot, the Itinerary of R. Binyamin. Constantinople: Eliezer son of Gershom Soncino, 1543. First edition.
Rare first edition of one of the most famous Jewish travelogues, including a rich and important description of Jewish life in various locations in the 12th century, the Rishonim period.
On the verso of the title page, the book begins with a short foreword on R. Binyamin and his book: "This book was composed based on what was recounted by a man from Navarra named R. Binyamin son of Yonah of Tudela. He traveled and came to many distant lands… and in every place he visited, he wrote down everything he saw or heard from trustworthy people… And when he returned, he brought these words of his with him to Castile in the year 1173".
R. Binyamin of Tudela, a 12th-century Jewish traveler and explorer. In 1165, R. Binyamin departed on a lengthy voyage in Europe, the Middle East and North Africa. He began his voyage in Saragossa, and he later traveled to southern France, departed Marseilles for Genoa, reached Rome and southern Italy, sailed through Corfu to Greece, Turkey and Constantinople, traveled through Syria to Eretz Israel and also reached Mesopotamia and Yemen, finally returning to Spain in 1173. In his travelogue, R. Binyamin describes the lands he visited, with particular attention to the Jewish communities, their number in each location, their ways of life and their customs. His descriptions often mention important Jewish sages he met in various lands.
R. Binyamin's itinerary has been printed in dozens of editions over the years and has also been printed in translation in various languages. The book was first translated into Latin by the Spanish scholar Benito Arias Montano (Antwerp, 1575), whose edition formed the basis for translations into other languages printed thereafter.
[32] leaves. Approx. 13 cm. Varying condition of leaves, good-fair to fair. Stains. Marginal open tears to some leaves (mainly to second half of book and towards end), slightly affecting text, repaired with paper filling. Worming, repaired with paper filling. Fine new leather binding, gilt-decorated. Placed in cardboard slipcase with marbled coating.
Complete copies are very rare. Recorded in the Bibliography of the Hebrew Book based on a copy in the British Library.
Provenance: Sotheby's, New York, 3 December 2004, Lot 89.

Opening price: $50,000
Estimate: $60,000-80,000

68

68. "מנהגים" של רבי אברהם קלויזנר – ריווא דטרינטו, שי"ט, 1558 – מהדורה ראשונה של אחד מספרי מנהגי אשכנז הקדומים

ספר "מנהגים – של מהר"ר אברהם קלויזנר", עם הגהות מלוקטות. ריווא דטרינטו, דפוס יעקב מרקריאה ואנטוניו ברואין, שי"ט [1558]. מהדורה ראשונה.
חתימה עתיקה בראש דף השער, בכתיבה איטלקית בינונית: "מנחם עזריה".
מהדורה ראשונה של ספר מנהגים קדום, הכולל מנהגים, דינים ותפילות כפי מנהגי צרפת ואשכנז, על פי סדר ימות השנה. פנים הספר מיוסד בעיקרו על סידור רש"י ומחזור ויטרי, לצד מספר מקורות נוספים, עם הוספות מאת רבי יחזקיה ממגדבורג, והוספות מאת רבי חיים פלטיאל, שהגיה את הספר על-פי מנהגי אשכנז. ה"הגהות" שבשולי הדפים, כוללות את הגהות רבי אברהם קלויזנר, ששמו מוזכר בחלקן במפורש, ומכאן קיבל החיבור את שמו.
בדף האחרון נדפס סיפור מעניין: "ובדידי הסופר הוה עובדא, שנדרתי להתענות שיני וחמישי שיני שנה תמימה, ואירע שחל תשעה באב אותה שנה להיות ביום ג', והיתירו לי החבר רבי ליפמן מנויאשטאט ז"ל ומה"ר מענדל קלוזנער ז"ל, לסעוד אחר תפילת מנחה רק תבשיל אחד מעדשים, בלא שום שומן ובלא שום צירוף אחר".
רבי אברהם קלויזנר (המהרא"ק), מ"חכמי אושטרייך", רב וראש ישיבה בווינה במאה ה-14. מתלמידיו המהרי"ל ורבי אייזיק מטירנא, בעלי ספרי מנהגים מפורסמים, בהם מובאים דברים רבים משמו של רבם, וכפי הנראה ספר מנהגיו של רבם היווה את ההשראה לספרי המנהגים שלהם. גם בכתבי המהר"י וייל ובכתביהם של חכמי אשכנז אחרים מובאות פסיקותיו של המהרא"ק.
כח, לג-מג, [1] דף. 15.5 ס"מ. מצב טוב-בינוני. כתמים, בהם כתמי ועקבות רטיבות קלים. קרעים וקרעים חסרים קטנים בשולי הדפים, בהם קרע עם פגיעה בטקסט באחד הדפים (ללא חסרון). סימני עש בחלק מהדפים, משוקמים בהדבקות נייר. כריכה חדשה.
מעבר לעמוד האחרון חתימת הצנזור Giovanni Domenico Carretto, משנת 1618(?).

פתיחה: $10,000
הערכה: $12,000-15,000

68. Sefer HaMinhagim of Rabbi Avraham Klausner – Riva di Trento, 1558 – First Edition of an Early Ashkenazic Book of Customs

Minhagim of R. Avraham Klausner, with selected glosses. Riva di Trento: Yaakov Marcaria and Antonio Bruin, 1558. First edition.
Early signature at top of title page, in Italian semi-cursive script: "Menachem Azariah".
First edition of an early Minhagim book, including customs, laws and prayers according to the French and Ashkenazic rites, following the days of the year. The main part of the book is based primarily on Siddur Rashi and Machzor Vitri, along with several other sources, with additions by R. Yechizkiyah of Magdeburg and R. Chaim Paltiel; the latter converting the book to follow the Ashkenazic rite. The glosses on the margins include those of R. Avraham Klausner, some of which name him explicitly, giving this work its name.
On the last leaf a notable story is printed: "I, the scribe, personally had this experience, that I vowed to fast Mondays and Thursdays for an entire year, and Tishah B'Av of that year fell on a Tuesday, and the Torah scholar R. Lipman of Neustadt and R. Mendel Klausner permitted me to have, after the Mincha prayer, only one cooked dish of lentils with no oil and no other supplement".
R. Avraham Klausner (Maharak), a Torah scholar of Austria, rabbi and yeshiva dean in Vienna in the 14th century. Among his disciples were the Maharil and R. Eizik of Tyrnau, authors of famous Minhagim books which quote many sayings from their teacher; their teacher's Minhagim book was likely the inspiration for their own. R. Avraham Klausner's halachic rulings are also cited in the writings of R. Yaakov (Mahari) Weil and other Ashkenazi rabbis.
28, 33-43, [1] leaves. 15.5 cm. Good-fair condition. Stains, including light dampstains and traces of former dampness. Small marginal tears and open tears, including tear affecting text of one leaf (without loss). Worming to some leaves, repaired with paper. New binding.
On verso of last leaf, signature of censor Giovanni Domenico Carretto, dated 1618 (?).

Opening price: $10,000
Estimate: $12,000-15,000

69. חמישה חומשי תורה – הנאו, שע"א–שע"ד, 1611–1614 – מהדורה מדויקת, שנדפסה על פי חומשו האישי המוגה של בעל השל"ה הקדוש, על ידי חתנו – עותק מיוחד שנדפס על נייר צהוב – נדיר במיוחד

חמישה חומשי תורה, עם פירוש רש"י ובעל הטורים, תרגום אונקלוס, תרגום יונתן ותרגום ירושלמי (עם פירושים עליהם), ועם הפטרות וחמש מגילות. הנוויאה (הנאו), דפוס הנש יאקופא הענה, שע"א–שע"ד [1614–1611].

עותק מיוחד, שנדפס על נייר צהוב.

שערים פנימיים מיוחדים לחמש מגילות ולהפטרות (בשער הראשי פרט השנה הוא שע"א, ובשער ההפטרות וכן בקולופון שבעמוד האחרון, פרט השנה הוא שע"ד).

המהדורה שלפנינו נערכה על ידי רבי חיים פייבל בן רבי דוד זכריה (רבי מענדל), חתנו של בעל השל"ה הקדוש, ונוסחה התבסס על חומשו האישי של בעל השל"ה שהוגה על ידו. בעל השל"ה נודע בקפדנותו היתרה על דיוק הנוסח, ולכן נוסחם של החומש והתרגום, ובייחוד של פירוש רש"י במהדורה שלפנינו, נחשבים למדוייקים ביותר (המהדורה שלפנינו נדפסה עוד בחייו של השל"ה). מלבד להגהת המקרא והתרגומים, הוסיף רבי חיים פייבל גם מראי מקומות לתלמוד ולמדרשים, לספר הזוהר, לרקנאטי ולפרדס רימונים, המופיעים בשולי הדפים, וכן חיבר פירוש לתרגום שני על מגילת אסתר, שעל פי הקולופון השלימו "בערי"ח [בערב ראש חודש] יום ו שנ"ט" (דף רנז1).

בנוסף, כוללת מהדורה זו שני פירושים על התרגומים, הראשון לוקט על ידי העורך מתוך ספרו של רבי דוד שברשין (פירוש על תרגום יונתן ותרגום ירושלמי, פראג שס"ט), והשני לוקט מספרו של רבי אברהם מאוסטרהא, "כור לזהב", שלא נדפס.

מעבר לשער מופיעה הקדמה קצרה ("אל עין הקורא"), בה פורטו מעלותיה של המהדורה שלפנינו: "המעלה הראשונה שנדפס מתוך חומש מוגה של מופת דורינו תפארת עוזינו הגאון... מה"ר ישעיה הלוי נר"ו... אשר צירף וסיקל המסילה מכל טעיות חסיר חליף יתור הנמצ' במקרא ובתרגום ובפרט בפי' רש"י. המעלה השנייה שזכינו ג"כ ע"י האברך חתן הגאון הנ"ל בשלש אלה תרגומים... כי היו מלאי טעיות וקמשוני'... העמיד פירוש קצר ומספיק למען ירוץ אליו הקורא ולא יצטרך לשום רב ומורה, ומורה מקום תחנות כל מלה זרה בתלמו' ומדרשים ובתרגום במקומות מפוזרות ומראה מקום משלשה ספרים נפתחים ספר הזוהר והרקנטי והפרדס... הן כל אלה נפעל ע"י האלוף חתן הגאון הנזכר... המעלה השלישית... כי גם כל מקראי קודש תנ"ך... הוגה ע"י האלוף כמהר"ר וייבל יצ"ו חתן הגאון הנזכר בעיון יפה ונמרץ הגיהו כדי לקרות בו כמתוך תיקון ס"ת...".

בפירוש רש"י שולבו הוספות "מרש"י ישן" וכן מעט ליקוטים ממפרשי רש"י המרכזיים: רבי אליהו מזרחי (רא"ם), מהר"ל ומהרש"ל.

פירוש בעל הטורים שנדפס כאן, הוא ליקוט מפירושו הקצר (על פי מהדורת ונציה ש"נ–שנ"א).

קסה; קצד; קצו–רסג, רסה–רפז, רפט–רצא דף. 17 ס"מ. מצב משתנה בין הדפים, דפים ראשונים ואחרונים במצב בינוני, דפים רבים באמצע במצב בינוני–טוב. כתמים. במספר דפים כתמים קשים ועקבות שווה עם פגיעות בטקסט. בלאי קל. קרעים וקרעים חסרים, בהם קרעים חסרים גדולים בדף השער ובדפים הראשונים, עם פגיעות רבות בטקסט, משוקמים במילוי נייר, עם השלמות בצילום (בדף השער חסרים חלקים גדולים מהטקסט בחלק התחתון ובשוליים, כולל פגיעה בפרטי הדפוסת, וכן בהקדמה שמעבר לשער). סימני עש עם פגיעות בטקסט, משוקמים בחלקם במילוי נייר. חיתוך דפים על גבול כותרות הדפים. כריכה חדשה, עם פגמים.

מהדורה נדירה במיוחד. בקטלוג הספרייה הלאומית מופיעים מספר עותקים חסרים.

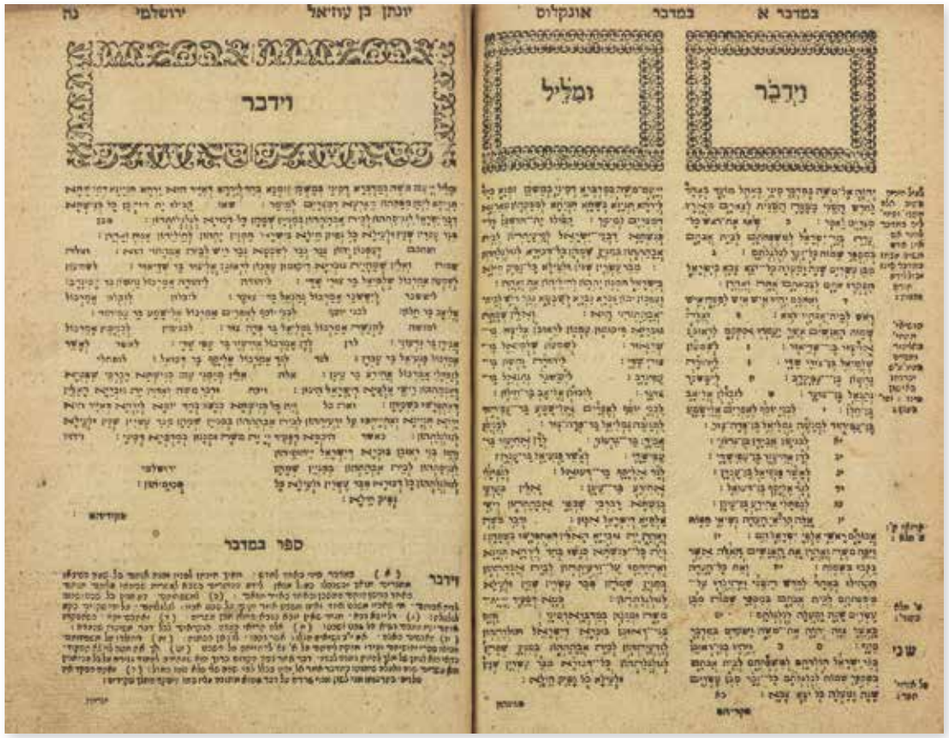
מקור: קסטנבאום, ניו יורק, 17 בנובמבר 1998, פריט 30.

פתיחה: $20,000

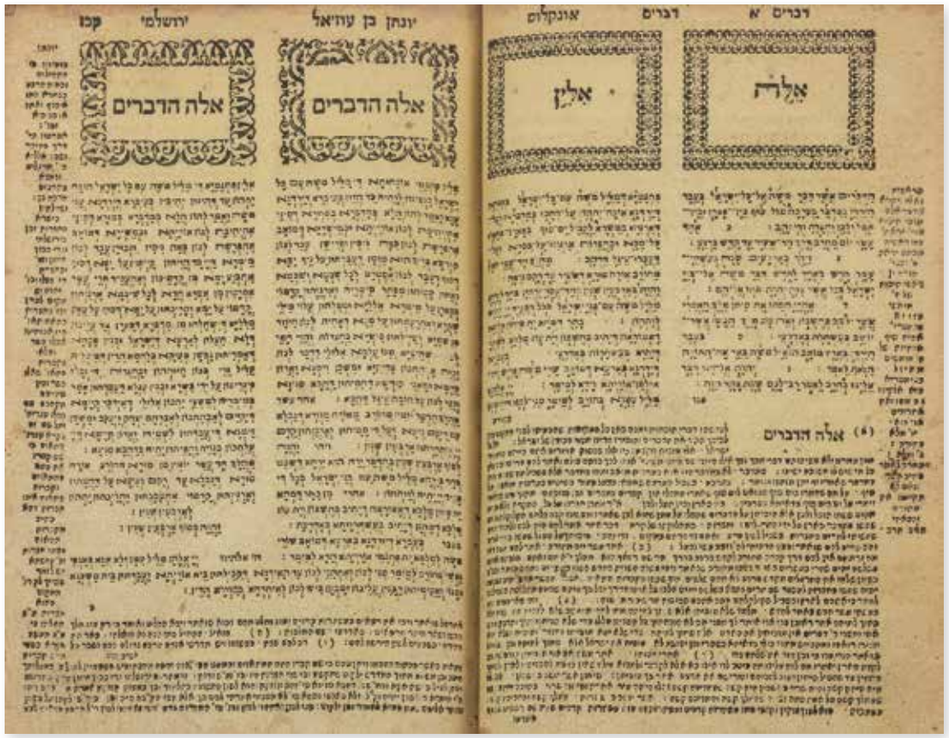
הערכה: $30,000-35,000

69a

69b

69c

69f

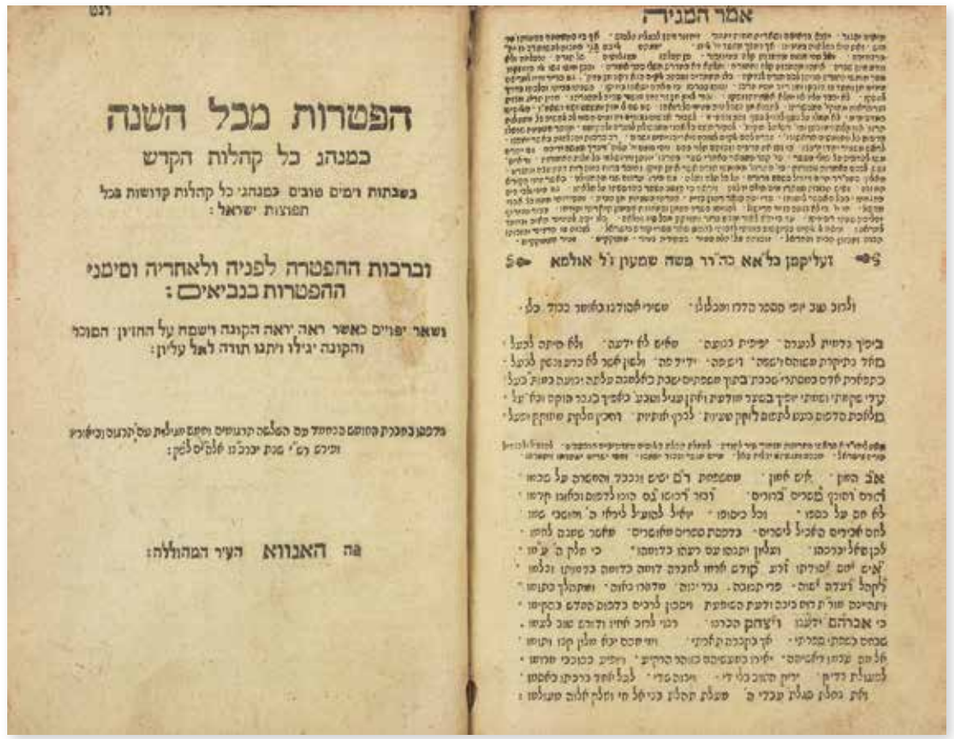
69. Five Books of the Torah – Hanau, 1611-1614 – Accurate Edition, Printed from Chumash Personally Emended by the Shlah, by His Son-in-Law – Special Copy Printed on Yellow Paper – Especially Rare

Five Books of the Torah, with commentaries of Rashi and Baal HaTurim, Targum Onkelos, Targum Yonatan and Targum Yerushalmi (with commentaries), haftarot and Five Megillot. Hanau: Hans Jacopa Hena, 1611-1614.
Special copy printed on yellow paper.
Divisional title pages for Five Megillot and haftarot (main title page dated 1611, haftarot title page and colophon on last page dated 1614).
The present edition was edited by R. Chaim Feivel son of R. David Zechariah (R. Mendel), son-in-law of the Shlah, and its text was based on the personal Chumash owned and emended by the Shlah. The Shlah was known for his insistence on textual accuracy, thus the text of the Torah and Targum, and especially the Rashi commentary in the present edition, are regarded as especially accurate (the present edition was printed during the lifetime of the Shlah). Apart from emending the Torah and Targum texts, R. Chaim Feivel also added references to the Talmud, Midrash, Zohar, Recanati and Pardes Rimonim, on the page margins, as well as authoring a commentary on Targum Sheni on the Book of Esther, completed on "Erev Rosh Chodesh, Friday, 1599", according to the colophon (p. 257a).
Furthermore, this edition includes two commentaries on the Targumim: the first selected by the editor from the commentary by R. David Shebreshin (Prague, 1609) and the second selected from Kur LaZahav by R. Avraham of Ostroh (unpublished).
On verso of title page, short foreword describing the virtues of the present edition: "The first virtue is that it was printed from the Chumash emended by... R. Yeshayah HaLevi... who purified and paved the road of all errors of omission, corruption or addition, found in the Torah, Targum and especially in the commentary of Rashi. The second virtue is that we also merited to have these three Targumim by the son-in-law of the above Gaon... for they were also ridden with errors... He wrote a short and sufficient commentary for the reader to consult with no need of a rabbi or teacher, referencing three books: Zohar, Recanati and Pardes [Rimonim]... all done by the abovementioned son-in-law of the Gaon... The third virtue... is that the entire Biblical text... is proofread by R. Feivel, son-in-law of the above Gaon, very carefully, in order to enable reading as from a Tikun for Torah scrolls...".
Rashi's commentary incorporates additions from an "old Rashi" version, as well as some selections from classic Rashi commentators: R. Eliyahu Mizrachi, Maharal and Maharshal.
The Baal HaTurim commentary printed in this edition is a selection from his shorter commentary (after the Venice 1690-1691 edition).
165; 194; 196-263, 265-287, 289-291 leaves. 17 cm. Varying condition of leaves, first and last leaves in fair condition, many leaves in middle in fair-good condition. Stains. On several leaves, heavy stains and traces of wax, affecting text. Light wear. Tears and open tears, including large open tears to title page and first leaves, heavily affecting text, repaired with paper filling, with photocopy replacements (large parts of text from bottom and margins lacking from title page, affecting printing details and foreword on verso). Worming, affecting text, partially repaired with paper filling. Close trimming, bordering page headers. New binding, with defects.
Especially rare edition. The NLI catalogue records only several incomplete copies.
Provenance: Kestenbaum, New York, 17 November 1998, Lot 30.

Opening price: $20,000
Estimate: $30,000-35,000

69d

69e

70. Asirei HaTikvah, By Joseph Penso de la Vega – Amsterdam, 1673 – Early Hebrew Play

Pardes Shoshanim – Asirei HaTikvah, allegorical play in rhyme, in three acts, by Joseph Penso de la Vega (author of Mehumat HaMehumot – Confusion de Confusiones, Amsterdam 1688). Amsterdam: Yosef Athias, 1673.
Morality play in three acts, on the theme of human free will. The play's hero is an unnamed king, representing man's free will. Satan attempts to tempt the king to evil, using his three servants – Pleasure, the Evil Inclination and Woman. They are opposed by Intellect, Providence, Truth and an Angel of G-d, who attempt to direct him to the right path.
Penso authored this play in 1667 (about six years before it was printed), at the young age of 17, and he is in fact referred to on the title page as "the young student" (Schirmann, referenced below, argues that the play may have been staged when Penso finished his school studies).
The book begins with an approbation in Portuguese by R. Moshe Refael de Aguilar and R. Avraham Kohen Pimentel, as well as a dedication in Portuguese by the author to his father, Yitzchak Felix Penso. The author's introduction is followed by many poems in praise of the book, in Hebrew, Spanish and Latin, by distinguished contemporary rabbis and poets (including the authors of the approbation).
[20], 54 leaves. 15.5 cm. Good-fair condition. Stains (somewhat dark dampstains to last leaves). Light wear. Minor worming, slightly affecting text. Tear to center of title page (with almost no loss), and minor tears to margins of title page and several other leaves. Original parchment binding, somewhat loose. Many stains and defects to binding.
See: A. Yaari, HaMachazeh Halvri, Jerusalem 1956, p. 104 (Yaari notes that this is the first Hebrew play to be published by its author); Ch. Schirmann, LeToldot HaShirah VehaDrama Halvrit, Mechkarim UMasot, Mosad Bialik, Jerusalem 1980, II, pp. 132-137.
Joseph Penso de la Vega (1650-1692), was a Jewish-Dutch merchant, preacher, poet and philanthropist, and a member of the Sephardic-Portuguese community in Amsterdam. He was born to a family of Marranos originating near Cordova, Andalusia, who fled to Holland to practice Judaism openly. Penso was educated in the Sephardic Torah school in Amsterdam, under the auspices of R. Moshe Refael de Aguilar and R. Yitzchak Aboab. Like his father, Yitzchak Penso, he was also a merchant, but in addition to his financial activities he also took part in cultural and spiritual community life.
He was one of the founders of literary circles ("academies") in Amsterdam and Livorno, and some of his addresses to these groups have been published. He authored poetry and prose, mainly in Spanish. Of special note is his early Hebrew play Asirei HaTikvah (Amsterdam, 1673), authored at the young age of 17, widely celebrated and considered one of the first plays to be printed in Hebrew. His fame is mainly due to his Mehumat HaMehumot (Confusion de Confusiones), published in Amsterdam in 1688, regarded as the first literary work about the stock market. The book, written as a philosophical dialogue, garnered attention even outside of Jewish circles, and was translated to various languages and printed in many editions over the course of the 20th century. In 2000, the Federation of European Securities Exchanges (FESE) began to award the De La Vega prize, named for him, to outstanding securities researchers.
Bookplate of Mozes Heiman Gans.

Opening price: $1,500
Estimate: $2,000-2,500

70

70. "אסירי התקוה", מאת יוסף פינסו דה לה וגה – אמשטרדם, תל"ג, 1673 – מהמחזות הראשונים שנדפסו בעברית

ספר פרדס שושנים - אסירי התקוה, מחזה אלגורי מחורז, בשלוש מערכות, מאת יוסף פינסו דה לה וגה (מחבר "מהומת המהומות" - Confusion de Confusiones, אמשטרדם 1688). אמשטרדם, דפוס יוסף עטיאש, תל"ג [1673].
מחזה אלגורי בשלוש מערכות, העוסק בבחירתו החופשית של האדם. גיבור המחזה הוא מלך אלמוני, המסמל את יכולת הבחירה הנתונה בידי האדם. מצד אחד מנסה השטן למשוך את המלך לדרך רעה, בעזרת שלושת משרתיו - התענוג, היצר והאשה, ומצד שני משתדלים השכל, ובני בריתו - ההשגחה, האמת ומלאך האלקים, להעלותו על דרך הישר.
את המחזה חיבר פינסו בשנת 1667 (כשש שנים לפני הדפסתו), כשהיה בן שבע-עשרה בלבד, והוא אכן מכונה בדף השער "התלמיד הצעיר יוסף פינסו" (שירמן אף טוען כי ייתכן שהמחזה הוצג בשעה שפינסו סיים את לימודיו בתלמוד תורה, ראו להלן).
בראש הספר הסכמה בפורטוגזית, מאת רבי משה רפאל די אגילאר ורבי אברהם כהן פימינטיל, וכן הקדשה בפורטוגזית מאת המחבר לאביו, יצחק פליקס פינסו. לאחר הקדמת המחבר, מופיעים שירים רבים בשבח הספר, בעברית, ספרדית ולטינית, מאת חשובי הרבנים והמשוררים באותה התקופה (כולל מחברי ההסכמה).
[20], נד דף. 15.5 ס"מ. מצב טוב-בינוני. כתמים (בדפים האחרונים כתמי רטיבות מעט כהים). בלאי קל. סימני עש מעטים, עם פגיעות קלות בטקסט. קרע במרכז דף השער (כמעט ללא חסרון), וקרעים קטנים בשולי השער ובמספר דפים נוספים. כריכת קלף מקורית, מעט רופפת. כתמים רבים ופגמים בכריכה.
ראו: א' יערי, המחזה העברי, ירושלים תשט"ז, עמ' 104 (יערי מציין כי זהו המחזה העברי הראשון שהובא לדפוס בידי מחברו); ח' שירמן, לתולדות השירה והדראמה העברית, מחקרים ומסות, הוצאת מוסד ביאליק, ירושלים תש"מ, כרך שני, עמ' 137-132.
יוסף פינסו דה לה וגה (Joseph Penso de la Vega; 1650-1692),
סוחר, דרשן, משורר ופילנתרופ יהודי-הולנדי, מבני הקהילה הספרדית-פורטוגזית באמשטרדם. נולד למשפחת אנוסים שמוצאה בעיירה סמוכה לקורדובה שבאנדלוסיה, אשר נמלטה להולנד ושבה בגלוי ליהדותה. פינסו התחנך ב"תלמוד תורה" של הקהילה הספרדית באמשטרדם, שעמד תחת הנהגתם של הרבנים רבי משה רפאל די אגילאר ורבי יצחק אבוהב. בדומה לאביו, יצחק פינסו, עסק גם הוא במסחר; אך לצד עיסוקיו הכלכליים, נטל חלק בחיי התרבות והרוח של הקהילה.
הוא נמנה עם מייסדי חוגים ספרותיים ("אקדמיות") שפעלו באמשטרדם ובליוורנו, ואחדים מדרשותיו בחוגים אלו ראו אור בדפוס. כתב שירה ופרוזה - בעיקר בספרדית. בין חיבוריו המוקדמים בולט מחזהו העברי "אסירי התקוה" (אמשטרדם, 1673), שחיבר בגיל שבע-עשרה בלבד. המחזה זכה לשבחים רבים, ונחשב לאחד המחזות הראשונים שנדפסו בשפה העברית. את עיקר פרסומו קנה בזכות חיבורו "מהומת המהומות" (Confusion de Confusiones), שראה אור באמשטרדם בשנת 1688, ונחשב ליצירה הראשונה בהיסטוריה העוסקת בבורסה. הספר, שנכתב כדיאלוג פילוסופי בסגנון ספרותי, עורר ענין רב גם מחוץ לחוגים יהודיים, ובמהלך המאה ה-20 תורגם לשפות שונות ונדפס במהדורות רבות. בשנת 2000 הנציחה הפדרציה האירופאית לבורסות לניירות ערך את שמו, וייסדה את "פרס דה לה וגה", המוענק לחוקרים מצטיינים בתחום חקר שוקי ההון.
תו ספר של משה חיים גאנס (Mozes Heiman Gans).

פתיחה: $1,500
הערכה: $2,000-2,500

71. Esh Dat – Rabbi David Nieto – London, 1715 – Anti-Sabbatean Polemic – Includes a Rare Unpublished Manuscript of Another Work by Nieto

Esh Dat, a polemical work against Nechemiah Chiya Hayyun, by R. David Nieto. London: Thomas Ilive, 1715. Bound with manuscript, another work by R. David Nieto in Spanish (see below).

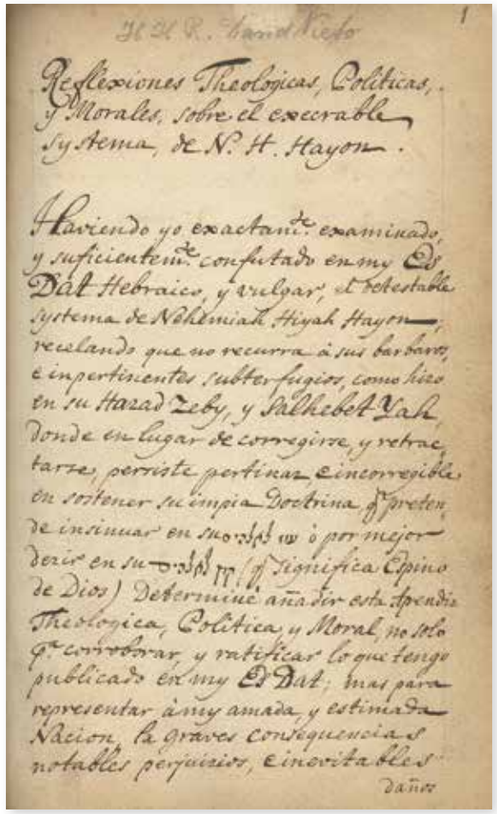
Esh Dat is a polemical book comprising two dialogues against the Sabbatean movement and against the Sabbatean Nechemiah Hayyun of Amsterdam.

The present copy includes another part with a Spanish translation of the book (Es Dat, ò Fuego Legal), printed together with the Hebrew part, with a divisional title page in Spanish. This part is not included in most copies.

R. David Nieto (1654-1728), scholar of Torah and science. Dayan, orator and physician in Livorno, and later the first rabbi of the Sephardi community in London. Author of Kuzari Sheni and Mateh Dan. One of the leading opponents of Sabbateanism.

Nechemiah Chiya Hayyun (ca. 1655-1730), a Sabbatean scholar and kabbalist, probably the most prominent Sabbatean after Shabtai Tzvi's death.

Between the Hebrew and Spanish parts, the present copy includes another work in manuscript ([17]-pages), in Spanish (with a few words in Hebrew), by R. David Nieto, entitled "Reflexiones Theologicas, Politicas y Morales, Sobre el execrable Systema de N. H. Hayon". This work of Nieto is a sort of appendix to his Esh Dat, in which Nieto persists in his sharp critique of Nechemiah Hayyun and the danger of his views, both theologically and morally, as well as socially and politically. This work has never before been printed (at the end of his introduction to the Spanish part of Esh Dat, Nieto writes that he refrained from publishing all his thoughts on the matter, and that he is keeping the remainder in manuscript, for whoever is interested to read them; apparently, he is referring to the present work).

Reflexiones Theologicas, Politicas, y Morales, sobre el execrable Sy.stema, de N. H. Hayon.

Haviendo yo exactam.te examinado, y suficientem.te confutado en my Es Dat Hebraico, y vulgar, el detestable Systema de Nehemiah Hiyah Hayon, recelando que no recurra à sus barbaros, e impertinentes subterfugios, como hizo en su Harad Zeby, y Salhebet Yah, donde en lugar de corregirse, y retractarse, perriste pertinaz e incorregible en sostener su impia Doctrina, y pretender insinuar en [illegible] ò por mejor dezir en su [illegible] (q.e significa Espino de Dios) Determinè añadir esta Apendix Theologica, Politica, y Moral, no solo à corroborar, y ratificar lo que tengo publicado en my Es Dat, mas para representar à my amada, y estimada Nacion, la graves consequencias, notables perjuicios, e inevitables [illegible]

Dañar

71c

The NLI catalogue records only a photocopy of the work, from the present copy. Several other copies of Esh Dat are known, which have this manuscript work included (most, like in the present copy, have it bound between the Hebrew and Spanish parts): a copy in the UCL library, London, from the Mocatta Collection (Mocatta Ms. 43); a copy in the University of Columbia Library (B893.1 N51); a copy in the Bodleian Library, Oxford (Opp. Add. 8° II. 63); and a copy in the Klau Library, in the Hebrew Union College in Cincinnati (RBR E 184 c.1).

[1], 38 leaves; [17] handwritten pages; XII, 169 pages. Approx. 16 cm. Partly dark paper. Good-fair condition. Many stains. Marginal tears to title page of Spanish part, repaired with paper. New parchment binding.

Bookplates of Mozes Heiman Gans.

On the manuscript work, see at length:

Alex Kerner, Lost in Translation, Found in Transliteration, Leiden, Boston, 2018, pp. 166-174.

Raphael Loewe, The Spanish Supplement to Nieto's "Esh Dath", Proceedings of the American Academy for Jewish Research, XLVIII (1981), pp. 268-296.

Israel Solomons, David Nieto and some of his Contemporaries, Transactions (Jewish Historical Society of England), XII (1928-1931), pp. 31-33.

Opening price: $1,000
Estimate: $3,000-5,000

אש דת

אש דת

ES DAT
ò
FUEGO LEGAL

Compuesto en Thiama Hebraico y traduzido en Romance.

Por
El Excelentissimo Se. H.H.R.
DAVID NIETO.

En LONDRES
Año 5475.
Por orden de los muy Ilustres SS.res del MAHAMAD.
Impresso por Thos. Ilive.

71b 71a

71. אש דת – רבי דוד ניטו – לונדון, תע"ה, 1715 – פולמוס שבתאות – כולל כתב-יד נדיר של חיבור נוסף מאת ניטו, שלא נדפס מעולם

ספר אש דת, "קנאת ה'... [נגד] נחמיה חייא חיון, עובר ועוכר ועוקר עיקרי תורתנו", מאת רבי דוד ניטו. לונדריש (לונדון), דפוס טומאש אייליף, תע"ה [1715]. כרוך עם כתב-יד, חיבור נוסף בספרדית מאת רבי דוד ניטו (ראו להלן).

ספר אש דת הוא ספר פולמוס המכיל שני "ויכוחים" נגד כת שבתי צבי ונגד השבתאי נחמיה חיון מאמשטרדם.

העותק שלפנינו כולל חלק ובו תרגום לספרדית של ספר אש דת (Es Dat, ò Fuego Legal), שנדפס יחד עם החלק העברי, עם דף שער מיוחד בספרדית. חלק זה אינו מופיע במרבית העותקים.

רבי דוד ניטו (תי"ד-תפ"ח), גאון בתורה ובמדעים. דיין, דרשן ורופא בליוורנו ולאחר מכן רבה הראשון של קהלת הספרדים בלונדון. מחבר הספרים "כוזרי שני" ו"מטה דן". מגדולי הלוחמים בשבתאות.

נחמיה חייא חיון (תט"ו-ת"ץ בערך), חכם ומקובל שבתאי, כנראה גדול השבתאים לאחר מות שבתי צבי.

בין החלק העברי והחלק הספרדי, מופיע בעותק שלפנינו חיבור נוסף בן [17] עמ' בכתב-יד, בספרדית (עם מילים מעטות בעברית), מאת רבי דוד ניטו, שכותרתו: "Reflexiones Theologicas, Politicas y Morales, Sobre el execrable Systema de N. H. Hayon". חיבור זה של ניטו הוא מעין תוספת לספרו אש דת, בו ממשיך ניטו בביקורתו החריפה נגד נחמיה חיון ומתייחס לסכנות שבתפיסותיו, הן מבחינה תיאולוגית ומוסרית, והן מבחינה חברתית ופוליטית. חיבור זה מעולם לא נדפס (בסופה של ההקדמה לחלק הספרדי של ספר אש דת, כותב ניטו כי נמנע מלפרסם את כל דבריו בעניין, וכי הוא שומר אצלו בכתב-יד את המשך הדברים, לכל מי שיהיה מעוניין לקוראם; כפי הנראה הכוונה לחיבור שלפנינו).

בקטלוג הספרייה הלאומית מופיע צילום בלבד של החיבור, מהעותק שלפנינו. ידועים מספר עותקים נוספים של ספר אש דת, בהם נוסף חיבור זה בכתב-יד (וברובם, כמו בעותק שלפנינו, נכרך בין החלק העברי והספרדי): עותק בספריית UCL בלונדון, מאוסף Mocatta (Ms. Mocatta 43); עותק בספריית אוניברסיטת קולומביה (B893.1 N51); עותק בספריית הבודליאנה באוקספורד (Opp. Add. 8° II. 63); ועותק בספריית Klau Library, ב-Hebrew Union College שבסינסינטי (RBR E 184 c.1).

[1], לח דף; [17] עמ' בכתב-יד; XII, 169 עמ'. 16 ס"מ בקירוב. נייר כהה בחלקו. מצב טוב-בינוני. כתמים רבים. קרעים משוקמים בהדבקות נייר בשולי דף השער של החלק הספרדי. כריכת קלף חדשה.

תווי ספר של משה חיים גאנס (Mozes Heiman Gans).

על החיבור בכתב-יד, ראו בהרחבה:

- Alex Kerner, Lost in Translation, Found in Transliteration, Leiden, Boston, 2018, pp. 166-174.
- Raphael Loewe, The Spanish Supplement to Nieto's "Esh Dath", Proceedings of the American Academy for Jewish Research, XLVIII (1981), pp. 268-296.
- Israel Solomons, David Nieto and some of his Contemporaries, Transactions (Jewish Historical Society of England), XII (1928-1931), pp. 31-33.

פתיחה: $1,000
הערכה: $3,000-5,000

72a

72. Tractate Megillah – Slavita, 1822 – Small Format

Talmud Bavli, Tractate Megillah, with commentary of Rashi and Tosafot, Torah Or and Ein Mishpat, glosses of R. Yeshayah Berlin and novellae of Maharsha. Slavita: R. Moshe Shapira, [1822].

Small format (travel edition), with every two pages covering one page of the standard Talmud editions. Novellae of Maharsha printed at end of tractate.

Several individual tractates were printed at the time in this format, not a complete set of the Talmud.

Signatures on title page: "Aharon Yochanan Rosenberg"; "Shmuel Elchanan". Extended signature covering first leaves: "Shmuel Elchanan son of R. Aharon Rosenberg from here, Widoma". Signature on folio 27b/2: "Aharon Yochanan son of R. Shmuel"; extended signature covering folio 18b/2-20a: "Aharon Yochanan son of R. Sh.A., from here, Przedbórz". Ownership inscription on folio 21a/1: "This Gemara belongs to m[e], Moshe Dov son of R. Yisrael".

[62], 33-34 leaves. 21 cm. Good-fair condition. Stains, including dark dampstains. Worming to several leaves, slightly affecting text. New cardboard binding.

Opening price: $1,000
Estimate: $3,000-5,000

72. מסכת מגילה – סלאוויטא, תקפ"ב, 1822 – פורמט קטן

תלמוד בבלי, מסכת מגילה, עם פירוש רש"י ותוספות, תורה אור ועין משפט, הגהות רבי ישעיה ברלין וחידושי המהרש"א. סלאוויטא, דפוס רבי משה שפירא, [תקפ"ב, 1822].

מהדורה בפורמט מוקטן (לדרכים), כל שני עמודים מהווים עמוד אחד של מהדורות התלמוד הרגילות. חידושי המהרש"א נדפסו בסוף המסכת.

בפורמט זה נדפסו באותן שנים מספר מסכתות בודדות ולא סט שלם של התלמוד.

חתימות בדף השער: "אהרן יוחנן רויזענבערג"; "שמואל אלחנן". חתימה מתמשכת בדפים הראשונים: "שמואל אלחנן בר"א רויזענבערג מפה ווידאמע". חתימה בדף כז ע"ב/2: "אהרן יוחנן בן מו"ה ר' שמואל"; חתימה מתמשכת בדפים יח ע"ב/2-כ ע"א: "אהרן יוחנן ברש"א מפה פרשעדבורז". רישום בעלות בדף כא ע"א/1: "זה הגמרא שייך ל[י] להבחור משה דוב בן מו"ה ר ישראל".

[62], לג–לד דף. 21 ס"מ. מצב טוב–בינוני. כתמים, בהם כתמי רטיבות כהים. סימני עש במספר דפים, עם פגיעות קלות בטקסט. כריכת קרטון חדשה.

פתיחה: $1,000
הערכה: $3,000-5,000

73

73. Talmud Bavli – Zhitomir, 1858-1864 – Complete Set – Original Leather Bindings

Talmud Bavli, complete set of 20 volumes. With Piskei Tosfot, Rosh, the Rambam's commentary on Mishnah, Maharsha, Maharam Schiff and Meir Nativ. Zhitomir: R. Chanina Lipa and R. Yehoshua Heshel Shapira, grandsons of the Rabbi of Slavita, 1858-1864.

Most volumes in original leather bindings, many with defects and wear.

This edition includes in all volumes Meir Nativ by R. Shabtai HaKohen (a relative of the Shach), omitted from later editions of the Talmud printed in Vilna, Warsaw and Lviv. The Chazon Ish favored and praised the Zhitomir edition of the Talmud, both because of the publishers' reverence for the holiness of the Talmud and mainly for its inclusion of Meir Nativ, absent from other editions.

Signatures in most volumes in various places: "Chaim Moshe Friedman"; "Shabtai David Friedman of Goworowo"; "Shabtai David son of R. Shlomo HaLevi"; "Shabtai David HaLevi Friedman"; and others.

Glosses in several places, and handwritten inscriptions to some endpapers.

20 volumes. Varying size, 36.5-42 cm (several volumes apparently supplied from another set). Two title pages in each volume, with words in red. One black title page for tractates later in volume (except Tractate Avodah Zarah, with two title pages and red ink). Tractate Megillah lacking leaves 5-6 (leaves 3-4 bound again in their place). After title pages of Menachot appear first two leaves of Horayot. Varying condition of volumes, fair to good-fair. Some leaves in several places in fair-poor condition. Stains, including dampstains. Much wear and creases to some volumes. Tears and open tears, including open tears to title pages, affecting text and title frames. Detached leaves and gatherings in several places (including some title pages). Mostly original leather bindings (two volumes in different, later bindings). Many bindings detached, with defects, much wear and tears (spines lacking and torn in some volumes).

Opening price: $10,000
Estimate: $15,000-20,000

73. תלמוד בבלי – זיטומיר, תרי"ח–תרכ"ד – סט שלם – כריכות עור מקוריות

תלמוד בבלי, סט שלם בעשרים כרכים, עם פסקי תוספות, רא"ש, פירוש המשניות להרמב"ם, מהרש"א, מהר"ם שיף, מאיר נתיב. זיטומיר, דפוס רבי חנינא ליפא ורבי יהושע העשיל שפירא, נכדי הרב מסלאוויטא, תרי"ח–תרכ"ד, 1858–1864.

מרבית הכרכים כרוכים בכריכות עור מקוריות, אך רבות מהן פגומות ובלויות.

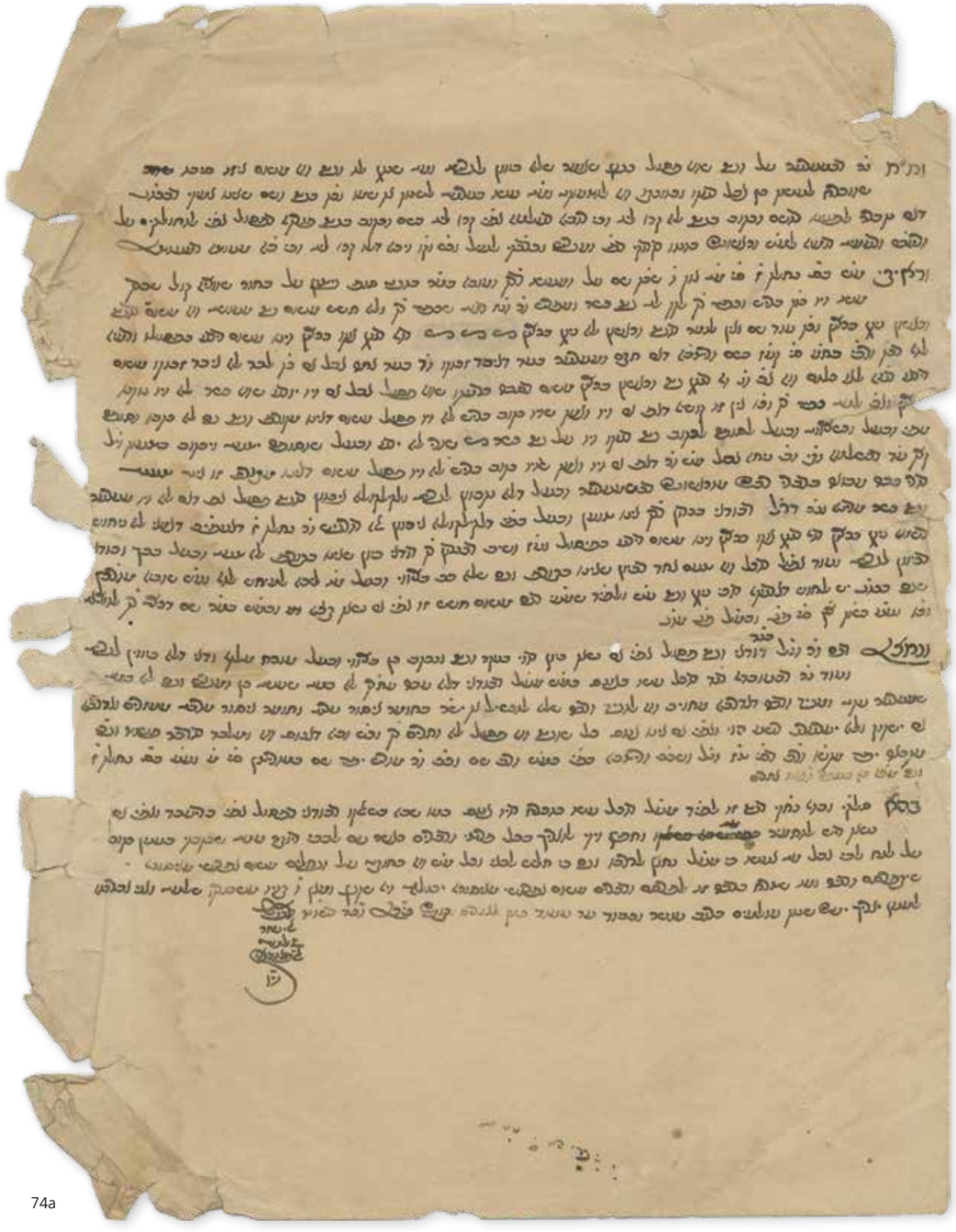
במהדורה זו נוסף בכל כרכי הש"ס החיבור "מאיר נתיב" לרבי שבתי הכהן (ממשפחת בעל הש"ך), שהושמט אח"כ במהדורות הש"ס של דפוסי ווילנא, וורשא ולמברג. ה"חזון איש" חיבב ושיבח את השימוש במהדורת ש"ס זיטומיר, גם בגלל הזהירות של המו"ל ויחסם לקדושת התלמוד, ובעיקר בגלל החיבור "מאיר נתיב" שהושמט במהדורות האחרות.

חתימות ברוב הכרכים במקומות שונים: "חיים משה פרידמאן"; "שבתי דוד פרידמאן מגאווראווע"; "שבתי דוד ב"ר שלמה הלוי"; "שבתי דוד הלוי פרידמאן"; ועוד.

הגהות במספר מקומות, ורישומים בכתב-יד בחלק מדפי המגן של הכרכים ובטנות הכרכים.

20 כרכים. גודל משתנה, 36.5–42 ס"מ (מספר כרכים הושלמו כפי הנראה מסט אחר). שני דפי שער לכל כרך, עם מילים בדיו אדומה. למסכתות שבפנים הכרכים, שער אחד בדיו שחורה (לבד ממסכת עבודה זרה, לה שני דפי שער עם דיו אדומה). במסכת מגילה חסרים דפים ה–ו (במקומם נכרכו בשנית דפים ג–ד). לאחר דפי השער של מסכת מנחות מופיעים שני הדפים הראשונים של מסכת הוריות. מצב משתנה בין הכרכים, בינוני עד טוב–בינוני. חלק מהדפים במספר מקומות במצב בינוני–גרוע. כתמים, בהם כתמי רטיבות. בלאי רב וקמטים בחלק מהכרכים. קרעים וקרעים חסרים, בהם קרעים חסרים בדפי השער עם פגיעות בטקסט ובמסגרות השערים. דפים וקונטרסים מנותקים במספר מקומות (כולל חלק מדפי השער). כריכות עור מקוריות ברובן (שני כרכים בכריכות שונות, מאוחרות יותר). רבות מהכריכות פגומות ומנותקות, עם בלאי רב וקרעים (שדרות חסרות וקרועות בחלק מהכרכים).

פתיחה: $10,000
הערכה: $15,000-20,000

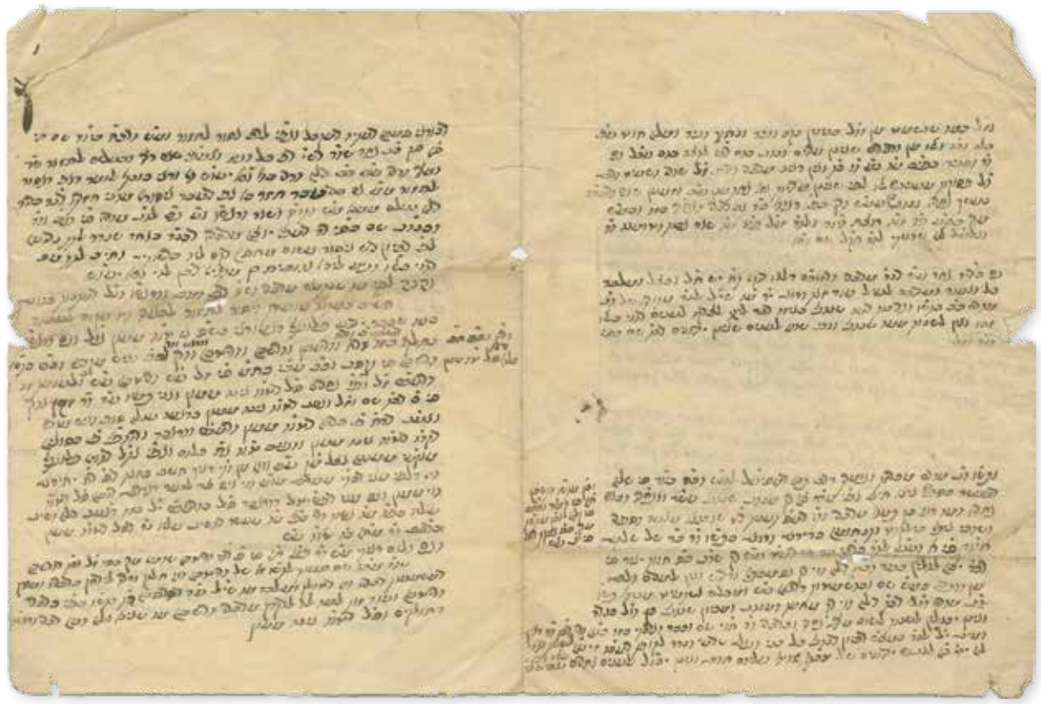

74a

74. כתבי-יד חידושי תורה מאת רבי שלמה אליעזר אלפאנדרי ה"סבא קדישא"

מקבץ דפים בכתב-יד קדשו של ה"סבא קדישא" הגאון הקדוש רבי שלמה אליעזר אלפנדרי, מרבני קושטא ודמשק, צפת וירושלים – הכוללים קטעים ממאמרי חידושי תורה, תשובות הלכתיות ודרשות [נכתבו בטורקיה, דמשק וצפת, משנות התר"מ עד שנות התר"ע בקירוב].
האוסף כולל בין היתר: דף אחרון של תשובה הלכתית בדיני ביטול הגט, חתום בסופו: "הצעיר אליעזר שלמה אלפאנדארי הי"ו"; דפי חידושי תורה בענין "אוכל תרומה בטומאה" ובענייני תרומה ו"חמץ בפסח"; דף (קטע) מחידושי תורה בענין "שליחות במעילה"; דף דרשה להספד ("המתעצל בהספדו של חכם..."); ארבעה עמודים מתוך תשובה הלכתית בדיני צדקה וקופות רבי מאיר בעל הנס (נדפסה בשו"ת מהרש"א, ירושלים תרצ"ב, יורה דעה סימן ח); שלושה עמודים של תשובה הלכתית בדיני "עדות קידושין", בה הוא מתייחס למערערים על פסקו של "סבא קדישא ראש אב"ד מקודש מע' הרב... מהר"ם צונצין נר"ו" [כפי הנראה היא תשובה בהמשך לנידון שנדפס בשו"ת הסבא קדישא (חלק א, ירושלים תשל"ג, אבן העזר סימן כז – ושם בסוף התשובה פסק רבי מנחם צונצין [רבי מנחם צונצין ראב"ד קושטא נפטר בשנת תרמ"ד (פנקס בית הדין בקושטא, עמ' 94), ומכאן שכתב-היד שלפנינו נכתב קודם לכן]); טיוטת תשובה בענייני "בחירת נשים" [מהפולמוס בשנת תרע"ט; תשובה בעניין זה נדפסה בשו"ת הסבא קדישא (חלק א, חושן משפט, סימן לב), אבל לפנינו תשובה אחרת]; ועוד.
חלק מהכתבים שלפנינו נדפסו, או שהם הוספות לתשובות שנדפסו בספריו. אולם רוב הכתבים שלפנינו לא נדפסו עדיין.
הסבא קדישא, הגאון הקדוש והישיש רבי שלמה אליעזר אלפאנדארי (אלפַנְדְרִי), נולד בשנת תקע"ג בערך, ונפטר בשנת תר"צ, מגדולי רבני טורקיה. התכתב בצעירותו בהלכה עם הגאון רבי עקיבא איגר (שנפטר בתשרי תקצ"ח). כיהן כרב ראשי בקושטא ובדמשק. בהיותו כבן מאה, עלה לארץ ישראל וכיהן ברבנות צפת. בשנותיו האחרונות עלה להתגורר בירושלים, בה נפטר בזקנה מופלגת, קרוב לגיל 120. בתקופת מגוריו בירושלים המעיט להתערב בנושאים ציבוריים, ועסק בביתו בתורה, בדברי הלכה ובחכמת הנסתר, יחד עם מתי מעט מקדושי עליון "נקיי הדעת שבירושלים", שהיו מבאי ביתו. בשנתו האחרונה הגיע האדמו"ר בעל "מנחת אלעזר" ממונקטש לארץ ישראל, במיוחד כדי לבקרו, והמתיקו סוד יחד בענייני קבלה נסתרים [מסופר כי כשנשאל האדמו"ר אודות נסיעתו זו, התבטא ואמר בשם הבעש"ט, כי בכל דור יש גדול אחד שהוא בחינת משיח בן יוסף, והסבא קדישא היה משיח בן יוסף של הדור. ישורון, ל', עמ' תקיד]. מחיבוריו: שו"ת מהרש"א, שו"ת הסבא קדישא, ועוד.
9 פריטי נייר (הכוללים יחד כ-19 עמודים כתובים). גודל ומצב משתנה. קרעים ובלאי.

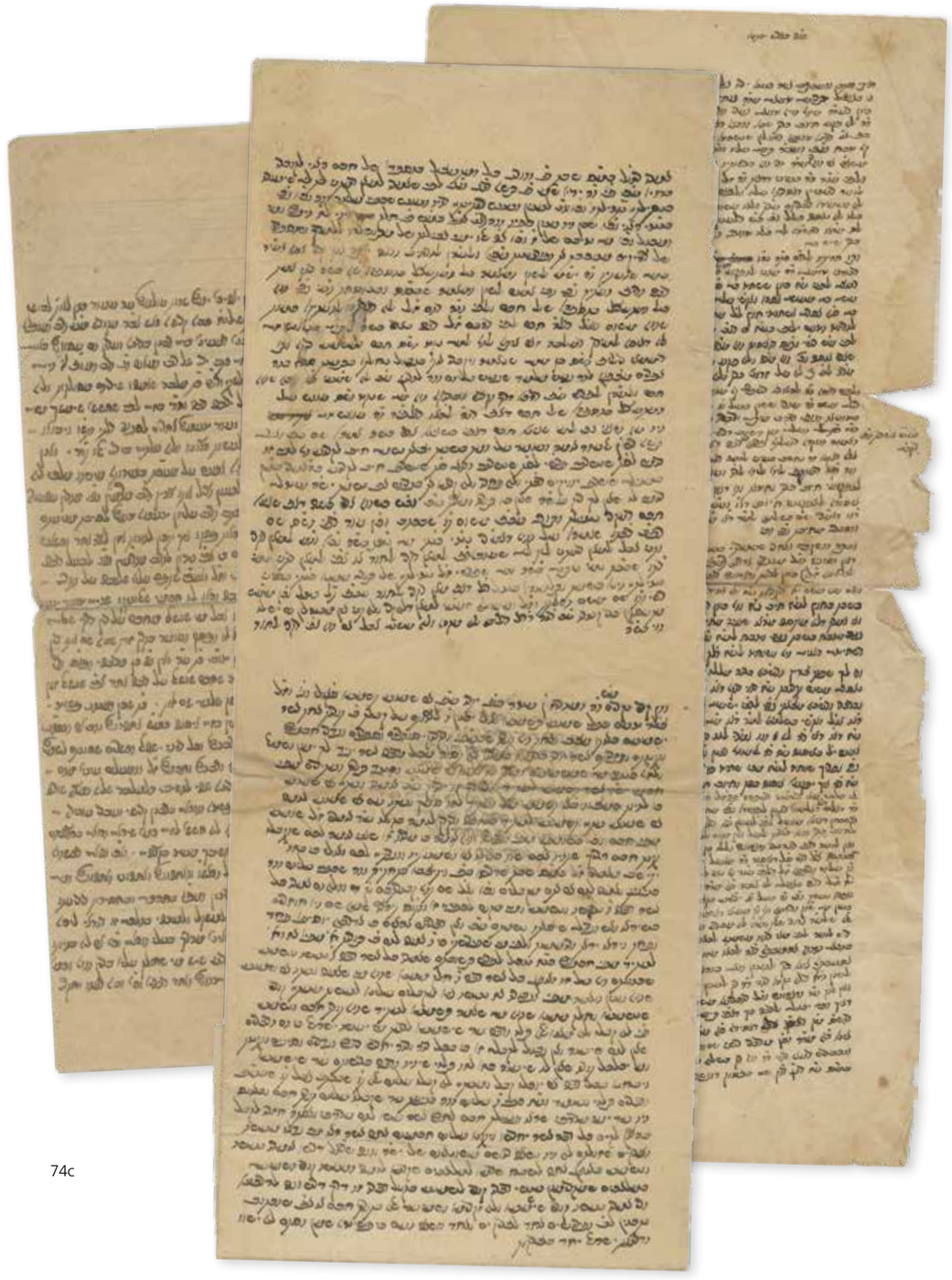
פתיחה: $3,000
הערכה: $5,000-10,000

74b

74d

74c

74. Manuscript Torah Novellae by the Saba Kadisha, Rabbi Shlomo Eliezer Alfandari

Collection of leaves handwritten by the Saba Kadisha R. Shlomo Eliezer Alfandari, a rabbi of Constantinople, Damascus, Safed and Jerusalem – including passages of Torah novellae, halachic responsa and homilies. [Written in Turkey, Damascus and Safed, ca. 1880s-1910s].

The collection's contents include: Last leaf of a halachic responsum on rescission of a divorce document, signed "Eliezer Shlomo Alfandari"; leaves of Torah novellae regarding eating terumah while ritually impure, and regarding terumah and chametz on Pesach; leaf (partial) of Torah novellae regarding agency in me'ilah; a leaf with a eulogy sermon; four pages of a halachic responsum on the laws of tzedakah and the R. Meir Baal HaNes funds (printed in Responsa Maharsha, Jerusalem 1932, Yoreh Deah 8); three pages of a halachic responsum on testimony of betrothal, relating to a contested halachic responsum of R. Menachem Soncin [apparently a follow-up to the discussion in Responsa Saba Kadisha (I, Jerusalem 1973, Even HaEzer section 27 – R. Menachem Soncin's ruling is at the end of the responsum [R. Menachem Soncin, head of the Constantinople Beit Din, died in 1884 (Pinkas Beit HaDin BeKushta, p. 94) and thus the present manuscript was written beforehand]); a draft responsum regarding candidacy of women [from the 1919 polemic; a responsa on this issue is published in Responsa Saba Kadisha (I, Choshen Mishpat, section 32); this is another responsum]; and more.

Some of the present letters have been printed, or are additions to responsa printed in his books. However, most of the present writings have not yet been printed.

The Saba Kadisha, R. Shlomo Eliezer Alfandari (ca. 1813-1930), leading Turkish rabbi. In his youth, he corresponded on halachic issues with R. Akiva Eger (who passed away in 1837). He served as Chief Rabbi of Constantinople and Damascus. When he was about 100 years old, he immigrated to Eretz Israel, serving as rabbi in Safed and settling in his final years in Jerusalem, where he passed away near the age of 120. During his Jerusalem period, his involvement in public issues declined, in favor of halachah and kabbalah which he studied with a small group of elevated individuals. During his final year, the Minchat Elazar of Munkacs came to Eretz Israel specially to visit him, and they discussed kabbalistic matters together. He authored Responsa Maharsha, Responsa Saba Kadisha, and more.

9 paper items (comprising approx. 19 written pages). Varying size and condition. Tears and wear.

Opening price: $3,000
Estimate: $5,000-10,000

75. ארבעה מכתבים מרבי חיים עוזר גרודז'נסקי – עזרה לשומרי שמיטה בארץ ישראל – ווילנא, תרצ"ז–תרצ"ח – עם ציטוטים ממכתב ה"חזון איש" בהלכות שביעית

ארבעה מכתבים מאת הגאון רבי חיים עוזר גרודז'נסקי. ווילנא, אב תרצ"ז / חשוון תרצ"ח [1937].

כתיבת סופרו של הגרח"ע עם מספר שורות בעצם כתב-ידו וחתימתו. נשלחו ללונדון, אל מקורבו הגאון רבי יחזקאל אברמסקי גאב"ד לונדון. בשולי אחד המכתבים – שורות נוספות של מכתב אישי בכתב-ידו ובחתימתו של החותם "אד"א" – רבי אהרן דוב אלטר ווארונובסקי, סופרו ומזכירו של רבי חיים עוזר ומנאמני ביתו, קרוב-משפחתו של הרב אברמסקי.

המכתבים כוללים עניינים שונים, ועוסקים בעיקר בענייני עזרה לישיבות בפולין, ועזרה ליישובים שומרי שביעית בארץ ישראל - לקראת שנת השמיטה תרצ"ח.

במכתב הראשון מתאריך ח' אב תרצ"ז כותב הגרח"ע אודות העזרה לישיבת "ראמיילעס" בווילנא, ובהמשך המכתב כותב באריכות אודות העזרה לשומרי שביעית ביישוב "מחנה ישראל" בארץ ישראל. הוא מאריך בפרטים מהלכות שביעית בשם ידידו בעל ה"חזון איש", שתוכן מכתבו מצוטט במכתב זה: "**...במכתבי החולף הזכרתי ע"ד בקשת פועלי אגודת ישראל במחנה ישראל לתומכם בשנת השמיטה, ואתמול הגיעני בירור דברים מידידי הגאון בעל ה'חזון איש' שליט"א, אשר הדוחק אצלם ביחוד, כי בשאר המושבים יש איזו עצות ותקנות, כי קדושת השביעית של התפוחי-זהב [=תפוזים] לא יהי' בשנת תרצ"ח רק בשנת תרצ"ט, מפני שהפירות של תרצ"ח הביאו שליש בתרצ"ז, וא"כ כל פרנסת הפועלים הנתמך בעיקרו על הקטיף והעבודה בפרדסים של תפו"ז לא יקופח בשנת תרצ"ח, וגם העבודות מותרות מפני שבמניעתן יחסר כל עץ ויש היתר של בית השלחין... והנה יצא בהיתר לנטוע ירק קודם ר"ה ולא יהי' בהם איסור ספיחין אף שנלקטין בשביעית וכדעת הר"ש והרמב"ן, וכן הותר להם... והנה אחרי כל זה יש ליתר הקבוצים של פואג"י האפשרות באיזה אופן לסדר את קיומם גם בשנת השביעית, מה שאין כן בקבוץ פואג"י במחנה ישראל שאין להם אפשרויות כאלו, כי אין בסביבותם פרדסים שיוכלו להשתכר בעבודות פרדס, וגם אין להם די מים לגדול ירק, ויוכרחו לנוד ממקומם ואז יירשו זרים נחלתם... בתמיכה מועטת איפוא נקדש שם שמים ונראה לכל כי אפשר לשמור את השמיטה כהלכתה, וכל פטפוטי הדברים כי יש בזה משום פקוח נפש וסכנה, אינה באה רק מקרירות הלב וחוסר יראה הראוי' לתורה ומצוה. זהו תוכן מכתב הגאון בעל 'חזון איש' בקצרה...**".

בשולי מכתב זה הוסיף רבי חיים עוזר מספר שורות בכתב-ידו, אודות התחדשות שאלת הרפורמה בלוח, ועל פעולות הרב הכולל לאנגליה (ה-Chief Rabbi; הרב ד"ר יוסף צבי הערץ), אשר התעסק בזמנו, במאבק נגד הרפורמה לשינויי הלוח, אשר עלולה להחריב את שמירת השבת ברחבי העולם.

במכתב השני מתאריך כ"ה באב תרצ"ז, נכתב בין יתר הנושאים במכתב: "על דבר השמיטה הרנינה אותי הידיעה כי רומעכ"ת נכון להשתדל לטובת שומרי שביעית. היום קבלתי מכתב מהפועלים ב'מחנה ישראל', אשר בכליון עינים מחכים לעזרה מהירה, כאשר הודעתי למעכ"ת תוכן המכתב של הבעל 'חזון איש' שליט"א [=ראה במכתב הקודם], הנחיצות היא יותר גדולה לעזרה היא ב'מחנה ישראל', והנני בטוח שמעכ"ת כשישוב לביתו לשלו' יתעסק מיד בזה. בודאי יודע מעכ"ת כי חמיו זקנו הרידב"ז זצ"ל נסע בשעתו ללונדון ולפריז להתעסק בזה לטובת שומרי שביעית...".

בשולי מכתב זה הוסיף רבי חיים עוזר מספר שורות בכתב-ידו, אודות ענייניים שונים ודברי ידידות וברכות לו ולבני ביתו: "...ואו"ש וברכה לרומעכ"ת ולביתו ולכל הנלוים אליו לאהבה אותו, כנפשו היקרה ונפש ידידו רצוף אהבה, מוקירו ומכבדו הדוש"ת ואשרו כל הימים, חיים עוזר גראדזענסקי".

במכתב מתאריך י"ט חשון תרצ"ח, שואל רבי חיים עוזר: "...והנני מחכה לדעת אם נעשה דבר לטובת קרן השמיטה, כאשר הבטיח בקיץ העבר". בהמשך המכתב כותב הגרח"ע על מכתב שקיבל מגיסו רבי אלחנן ווסרמן בקשר לגיוס כספים בלונדון עבור הישיבות בפולין, וכן על מכתב שקיבל הגרח"ע מגיסו רבי יצחק קוסובסקי מיוהנסבורג אודות האפשרות לפעול בדרום אפריקה למען הישיבות, ע"י השתדלות אצל ה"בארד אף דעפיט" בלונדון - "ראוי היה להשתדל לקרב את הלבבות בלאנדאן, ובכלל יודיע כי לו באה לשם דיליגציא [=משלחת]... היו מאספים סכומים חשובים, ומזרז לזה כי אם יומשך איזה זמן, יקדימו הציונים שם בתעמולה של הקרנות". רבי חיים עוזר חותם בכתב-ידו: "והנני ידידו רצוף אהבה, מוקירו ומכבדו הדוש"ת, חיים עוזר גראדזענסקי".

במכתב מתאריך כ"א חשון תרצ"ח, כותב רבי חיים עוזר אודות הצעת הרב אברמסקי למנות לאנשי המשלחת לדרום-אפריקה לטובת הישיבות, את הרב מקרינק [=רבי חזקיהו יוסף מישקובסקי] או הרב מטיקטין רבי אברהם קלמנוביץ. בהמשך המכתב כותב רבי חיים עוזר אודות "עזרה לקרן שביעית לשומרי שביעית בארה"ק" והוא כותב כי הוא מצרף את ה"קול קורא" אודות השמיטה.

הגאון רבי חיים עוזר גרודז'נסקי (תרכ"ג-ת"ש), גדול דורו ורבן של כל בני הגולה. בנו של רבי דוד שלמה גרודז'נסקי אב"ד של איביה. נודע מילדותו בגאונותו המפליאה. בגיל 11 נכנס ללמוד בישיבת וולוז'ין והיה מתלמידי הגר"ח מבריסק. בגיל 24 נתמנה לרב ומו"צ בווילנא, על מקום חותנו רבי אליהו אליעזר גרודנסקי מו"צ בווילנא (חתנו של רבי ישראל מסלנט). מגיל צעיר נשא רבי חיים עוזר בעול הציבור, ודעתו הכריעה במשך קרוב לחמישים שנה בכל השאלות הציבוריות שעלו על הפרק בכל תפוצות ישראל.

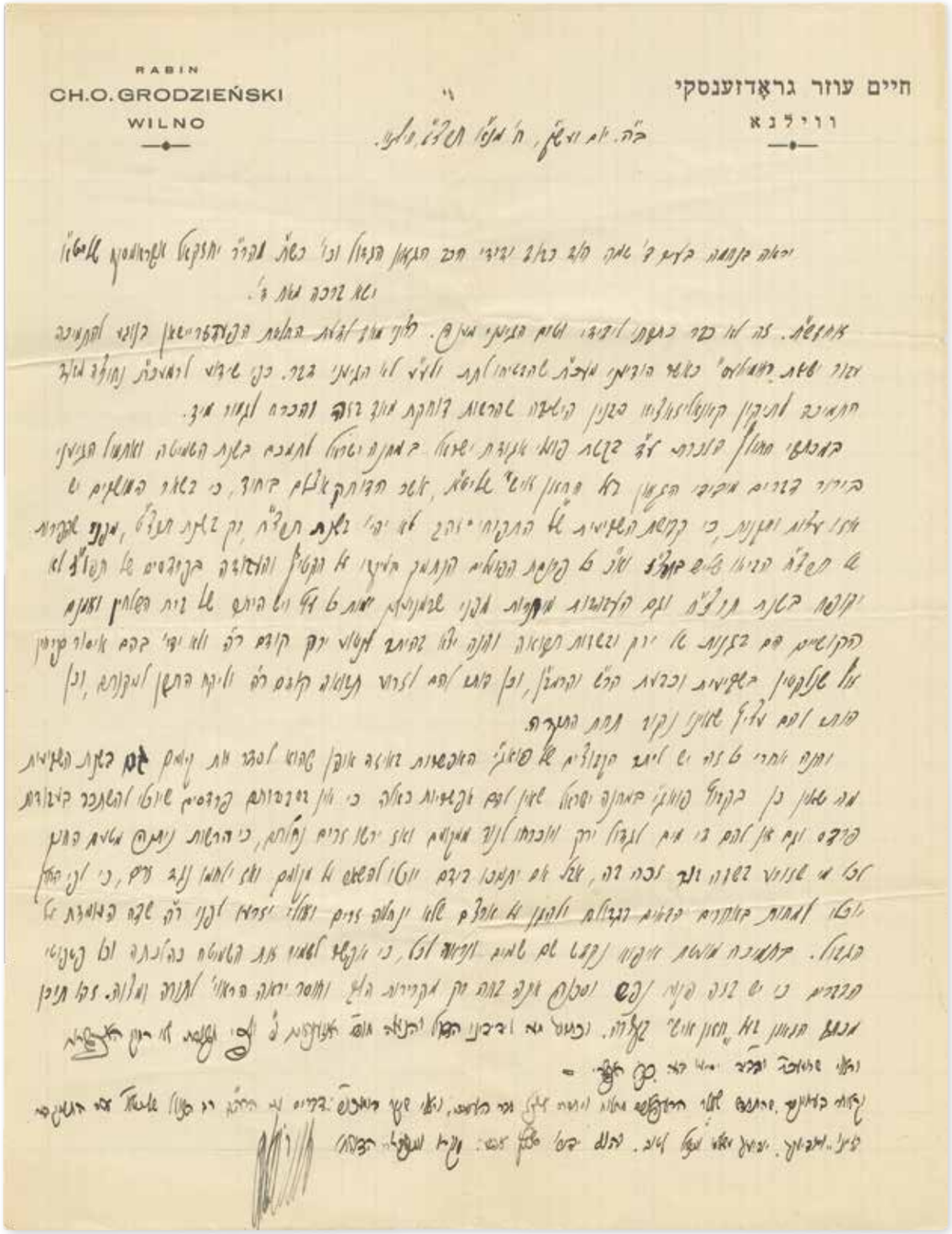
מקבל המכתבים, **הגאון רבי יחזקאל אברמסקי** (תרמ"ו-תשל"ו), היה אחד מנאמניו ועושי-דברו של הגרח"ע מווילנא. עוד מתקופת בחרותו בלימודיו בצילו של הגרח"ע בווילנא התקרב אליו בידידות נאמנה. בחורף שנת תרס"ו נאלץ "העילוי ממוסט" יחזקאל אברמסקי, לעזוב את ישיבת טלז ולברוח לווילנא [שהייתה אז תחת שלטון פולין], מאימת הגיוס לצבא הרוסי. בבואו לווילנא התקבל לישיבת ראמיילעס, ואף התקבל ל"קיבוץ" המובחר של למדנים מופלגים ששמעו שיעורים למדניים מפי הגאון רבי חיים עוזר (על פי מלך ביפיו, עמ' 33-29). לאחר מכן כשכיהן ברבנות סמילוביץ וסלוצק, פעל רבות בשליחותו של רבי חיים עוזר בענייני ציבור שונים. את כתב-היד של החלק הראשון של ספרו "חזון יחזקאל" הבריח הרב אברמסקי מסלוצק לווילנא, אל הגאון רבי חיים עוזר שהשתדל בהדפסתו בווילנא בשנת תרפ"ה, ע"י נאמן-ביתו רבי אהרן דוב אלטר ווארנאווסקי [בן-דודה של אשת הרב אברמסקי].

כשנאסר הרב אברמסקי ע"י השלטון הסובייטי בשנת תר"צ ונשלח לסיביר, הרעיש הגרח"ע את רחבי העולם היהודי במאמצים לשחררו. לאחר שחרורו של הרב אברמסקי בתחילת שנת תרצ"ב הקים הגרח"ע יחד עמו ועם האדמו"ר ריי"צ מליובאוויטש, את מפעל משלוחי ה"קמחא דפסחא" ומשלוחי מזון ליהודים הנאנקים תחת השלטון הבולשביקי ברוסיה.

כמו כן, פעל הרב אברמסקי רבות בשליחות הגרח"ע למען הישיבות הקדושות בפולין וליטא, ולמען רבני אירופה. כך גם פעלו יחד בענייני ציבור רבים ובענייני הלכה, בהם המאבק על כשרות הייחוס והנישואין בישראל, המאבק נגד הגזרות האנטישמיות בגרמניה ובארצות אירופה נגד ה"שחיטה היהודית" [בשאלת "הימום הבהמות" קודם השחיטה, הפוסלת ומטריפה את הבשר], ופעילות ההצלה של הרבנים והישיבות פליטי המלחמה, שגלו לווילנא בתחילת ימי השואה. במכתבים שלפנינו, משתקפות מקצת מפעולותיהם המשותפות בענייני הלכה ובענייני הכלל והפרט, ועזרה לרבנים.

4 מכתבים, על ניירות מכתבים רשמיים. 28.5 ס"מ. מצב משתנה, טוב עד טוב-בינוני. כתמים, בלאי וסימני קיפול. במכתב הרביעי כתמים כהים.

פתיחה: $2,000
הערכה: $3,000-4,500

75a

75. Four Letters of Rabbi Chaim Ozer Grodzinski – Assistance for Shemitah Observers in Eretz Israel – Vilna, 1937 – Quoting a Letter by the Chazon Ish on Shemitah Law

Four letters of R. Chaim Ozer Grodzinski. Vilna, Av-Cheshvan 1937.

Handwritten by R. Chaim Ozer's scribe, with several lines handwritten and signed by R. Chaim Ozer. Addressed to his intimate associate R. Yechezkel Abramsky, head rabbi of the London Beit Din. One of the letters contains additional lines added in the margins, handwritten and signed (with initials) by R. Aharon Dov Alter Voronovsky – confidant, scribe and secretary of R. Chaim Ozer, and relative of R. Abramsky.

The letters comprise various matters, and mainly discuss funding for yeshivas in Poland, and assistance for Shemitah-observant settlements in Eretz Israel, in view of the approaching Shemitah year (1937-1938).

In the first letter, dated 8th Av 1937, R. Chaim Ozer writes of assistance to the Ramailes yeshiva in Vilna. He goes on to write at length discussing the assistance to Shemitah observers in the Machaneh Yisrael settlement in Eretz Israel. He goes on to expand on the details of Shemitah law, quoting a letter by his friend the Chazon Ish: "**…In my previous letter I mentioned the request of the Poalei Agudat Yisrael in Machaneh Yisrael for support in the Shemitah year, and yesterday I received a clarification from my friend the author of the Chazon Ish, stating that the pressure affects them in particular. Now the other moshavim have some kind of recourse, since the Shemitah status of oranges will not be in the year 5698 (1937-1938) but rather 5699 (1938-1939), because the fruits of 5698 had already sprouted one third of the way, and consequently the livelihood of the workers mainly supported by harvest and work in orange orchards will not be ruined in 5698, and the work is permitted since every tree would die otherwise… and it was ruled permissible to plant a vegetable before Rosh Hashanah without violating the prohibition of Sefichin even when gathered during the Shemitah year… Consequently, the other kibbutzim of Poalei Agudat Yisrael have some way to organize their subsistence even in the Shemitah year. This is not the case in the Poalei Agudat Yisrael kibbutz in Machaneh Yisrael which does not have such options, since they have no orchards in the environs to tend for their livelihood, nor do they have enough water to grow vegetables, and they would be forced to relocate and have strangers possess their land… With small support we may then sanctify G-d's name and show to all that it is possible to observe Shemitah properly, and all the rumors that it involves mortal danger only come from cold-heartedness and lack of proper fear of Torah and mitzvot. This is the content of the letter of the Chazon Ish in brief…**".

In the margins of this letter, R. Chaim Ozer adds several lines in his handwriting regarding the question of halachic time reform and Chief Rabbi Dr. Joseph Hertz's struggle against the change, which would threaten Shabbat observance worldwide.

In the second letter, dated 25th Av 1937, among other subjects, the letter addresses the Shemitah issue: "Regarding the Shemitah, I was overjoyed to learn that you are prepared to endeavor for the benefit of Shemitah observers. Today I received a letter from the Poalim in Machaneh Yisrael who are despondently awaiting speedy assistance. As I informed you of the contents of the letter of the Chazon Ish [see previous letter], the most urgent need for assistance is in Machaneh Yisrael, and I am confident that when you return home safely you will engage in this at once. You surely know how your grandfather the RIdvaz traveled at the time to London and Paris to work for the benefit of Shemitah observers…".

In the margins of this letter, R. Chaim Ozer adds several handwritten lines regarding various issues, with friendly blessings to him and his family: "And I wish peace and blessing to you, your family and friends, as is your dear wish and that of your loving friend, esteeming and respecting you, seeking your welfare and happiness always, Chaim Ozer Grodzinski".

In the letter dated 19th Cheshvan 1938, R. Chaim Ozer asks: "…I am waiting to find out whether something has been done on behalf of the Shemitah fund, as you promised last summer". R. Chaim Ozer goes on to discuss a letter he received from his brother-in-law, R. Elchanan Wasserman, regarding fundraising in London for the yeshivas in Poland, and regarding a letter R. Chaim Ozer had received from his brother-in-law R. Yitzchak Kosovsky of Johannesburg regarding the possibility of acting in South Africa on behalf of the yeshivas, by the Board of Deputies in London – "It would be appropriate to attempt to win hearts in London. In general, he informs me that if a delegation were to come there… they would gather respectable sums. He urges to do so, since if there is a delay, the Zionists will advertise their funds first". R. Chaim Ozer signs in his handwriting: "Your loving friend, esteeming and respecting you, seeking your welfare, Chaim Ozer Grodzinski".

In the letter dated 21st Cheshvan 1937, R. Chaim Ozer discusses the proposal of R. Abramsky to appoint "the Rabbi of Krynki" [R. Chizkiyahu Yosef Mishkovsky] or the Rabbi of Tykocin [R. Avraham Kalmanowitz] to the yeshiva fundraising delegation to South Africa. R. Chaim Ozer goes on to discuss the assistance for the Eretz Israel Shemitah Fund, enclosing the announcement regarding the Shemitah.

R. Chaim Ozer Grodzinski (1863-1940) was a foremost rabbi of his generation and leader of European Jewry. He was the son of R. David Shlomo Grodzinski, Rabbi of Iwye. He was renowned from his childhood for his exceptional brilliance. He entered the Volozhin yeshiva at the young age of 11, and became a disciple of R. Chaim of Brisk. At the age of 24, he was appointed rabbi and posek of Vilna, succeeding his father-in-law R. Eliyahu Eliezer Grodnansky, a posek in Vilna (son-in-law of R. Yisrael Salanter). He assumed the yoke of public leadership from a young age, and his opinion was conclusive on all public issues which arose throughout the Jewish world for close to fifty years.

The recipient of the letters, **R. Yechezkel Abramsky** (1886-1976), was a confidant and agent of R. Chaim Ozer of Vilna ever since developing close ties with him in his youth while studying under his influence in Vilna. In winter of 1806, the "prodigy of Masty" Yechezkel Abramsky was forced to leave the Telshe yeshiva and flee to Vilna [which was then under Polish control] to avoid conscription to the Russian army. In Vilna he was accepted into the Ramailes yeshiva and joined the elite class of students who listened to the advanced lectures of R. Chaim Ozer (based on Melech BeYofyo, pp. 29-33). While subsequently serving as Rabbi of Smilavichy and Slutsk, he served often as R. Chaim Ozer's agent in various communal affairs. R. Abramsky smuggled the manuscript of Part I of his Chazon Yechezkel from Slutsk to his teacher R. Chaim Ozer in Vilna, who was involved in its publication in Vilna, 1925, through his confidant R. Aharon Dov Alter Voronovsky (R. Abramsky's wife's cousin).

When R. Abramsky was arrested by the Soviets and sent to Siberia in 1930, R. Chaim Ozer made every possible effort to release him. After his release in 1931, R. Chaim Ozer and the Rebbe Rayatz of Lubavitch joined with R. Abramsky to initiate the project of sending Pesach flour and food packages to Jews under the Bolshevik regime in Russia. Likewise, R. Abramsky was active on missions on behalf of R. Chaim Ozer for yeshivas in Poland and Lithuania and for rabbis of Europe. They also cooperated on many public issues, including the struggles for Jewish marriage and against the anti-Semitic laws in Germany and Europe forbidding Jewish shechitah (requiring stunning animals before slaughtering, which renders the meat non-kosher), and on rescue activity for rabbis and yeshivas who fled as refugees to Vilna at the start of the Holocaust. The present letters reflect some of their cooperation on halachah, public and private affairs, and assistance to rabbis.

4 letters, on official stationery. 28.5 cm. Varying condition, good to good-fair. Stains, wear and folding marks. Dark stains to fourth letter.

Opening price: $2,000
Estimate: $3,000-4,500

76. שני מכתבים מרבי חיים עוזר גרודז'נסקי – עזרה והצלה ליהודי רוסיה, ועזרה לשומרי שמיטה בארץ ישראל – ווילנא, תרצ"ח

שני מכתבים מאת הגאון רבי חיים עוזר גרודז'נסקי. ווילנא, שבט / אדר ב' תרצ"ח [1938].

כתיבת סופרו של הגרח"ע עם מספר שורות בעצם כתב-ידו וחתימתו. נשלחו ללונדון, אל מקורבו הגאון רבי יחזקאל אברמסקי גאב"ד לונדון. בשולי שני המכתבים – שורות נוספות של מכתב אישי בכתב-ידו ובחתימתו של החותם "אד"א" – רבי אהרן דוב אלטר ווארונובסקי, סופרו ומזכירו של רבי חיים עוזר ומנאמני ביתו, קרוב-משפחתו של הרב אברמסקי.

המכתבים כוללים עניינים שונים, ועוסקים בעיקר בהצלת הרבנים ברוסיה שסבלו אז רדיפות רבות מהשלטון הסובייטי, ורבים מהם נשלחו אז לגלות בסיביר, בעקבות "חטאם" בהפצת יהדות ושמירת מצוות הדת.

במכתב הראשון מתאריך כ"ה שבט תרח"ץ, נכתב על "השמועות מרוסיא פולחות כליות ולב. בטח שמעת כי הרבה רבנים ושוחטים נאסרו שם. כפי מה שהודיעני הרבי מליובאוויטש איזה מהם יצאו לחפשי. מהידועים לי נאסר הרב מיזעס מקרמנוצג חתן הרב ר' שלו' ר"מ מאיישישוק, על חטא שהפיץ תורה שם איזה שנים במינסק, ואח"כ כשבא לקבל וויזה לנסוע לארה"ק נאסר ונשלח לארץ גזירה לשבע שנים. כן נאסר הרב איזראעליט מקוידינוב... אומרים כי המצב בכלל שם נורא מאד, סובלים קור וחרפת רעב, מכתבים לא יקובלו משם, ומשלוח חבילות לע"ע נפסק על ידי, לבד שיש בזה קישויים הרבה, הנני מסופק אם לפי המצב שם רצוי להם המשלוח. אולי באפשרי לעשות מה לטובת האסירים ע"י הבארד אף דעפיט...".

בהמשך המכתב כותב רבי חיים עוזר על ענייני עזרה לישיבות, ובפרט על עזרה לישיבות "בית יוסף" של תלמידי נובהרדוק. מעבר לדף הוסיף רבי חיים עוזר בכתב-ידו, בקשה להעברת כספי-תמיכה בשומרי השמיטה בארץ ישראל, ע"י הגאון בעל החזון איש: "אם נתקבל אצל מע"ת איזה סכום לטובת שומרי שביעית, יואל נא להמציאו ליד הגאון מו"ה אברהם ישעי' קארעליץ נ"י בעהמ"ח חזון איש, אשר מושבו בבני ברק".

במכתב השני מתאריך ו' אדר שני תרח"ץ כותב הגאון רבי חיים עוזר אודות מצב בריאותו של "ידידנו הגאב"ד מבריסק שליט"א, ב"ה כי מצב בריאותו הוטב מעט, אך בכ"ז הוא עוד חולה גדול וחלוש מאד...". לאחר החתימה נוספה ידיעה אודות המאסרים של רבנים וכלי-קודש ברוסיה הסובייטית: "לפי המכתב שקבלתי היום מחו"ל, נאסרו ברוסיא בעת האחרונה הרבנים מעדאליא במוסקבה, בסמולנסק, הרב ר' ליב שיפמאן מי שהי' רב בפוחאוויטש, הרב איזראעליט מקוידינוב, הרב ר' ליב מייזל מדוקאר (ליבל ראמאנאווער), הרב דקריטשאוו, הרב דמאזיר, הרב דקאלענקאוויטש, הרב דפלעשצינעץ, ואחדים מהם כבר נשלחו לארץ גזירה (בפרטיות אינו כותב) רק כי חברו הרב דאמסטיסלאוו ר' חיים הכהן כ"ץ נשלח לארץ הצפון על עשר שנים".

בהמשך המכתב כותב ר' אהרן דוב אלטר ווארונובסקי, על רבנים נוספים שנאסרו אז ברוסיה.

הגאון רבי חיים עוזר גרודז'נסקי (תרכ"ג-ת"ש), גדול דורו ורבן של כל בני הגולה. בנו של רבי דוד שלמה גרודז'נסקי אב"ד איביה. נודע מילדותו בגאונותו המפליאה. בגיל 11 נכנס ללמוד בישיבת וולוז'ין והיה מתלמידי הגר"ח מבריסק. בגיל 24 נתמנה לרב ומו"צ בווילנא, על מקום חותנו רבי אליהו אליעזר גרודנסקי מו"צ בווילנא (חתנו של רבי ישראל מסלנט). מגיל צעיר נשא רבי חיים עוזר בעול הציבור, ודעתו הכריעה במשך קרוב לחמישים שנה בכל השאלות הציבוריות שעלו על הפרק בכל תפוצות ישראל.

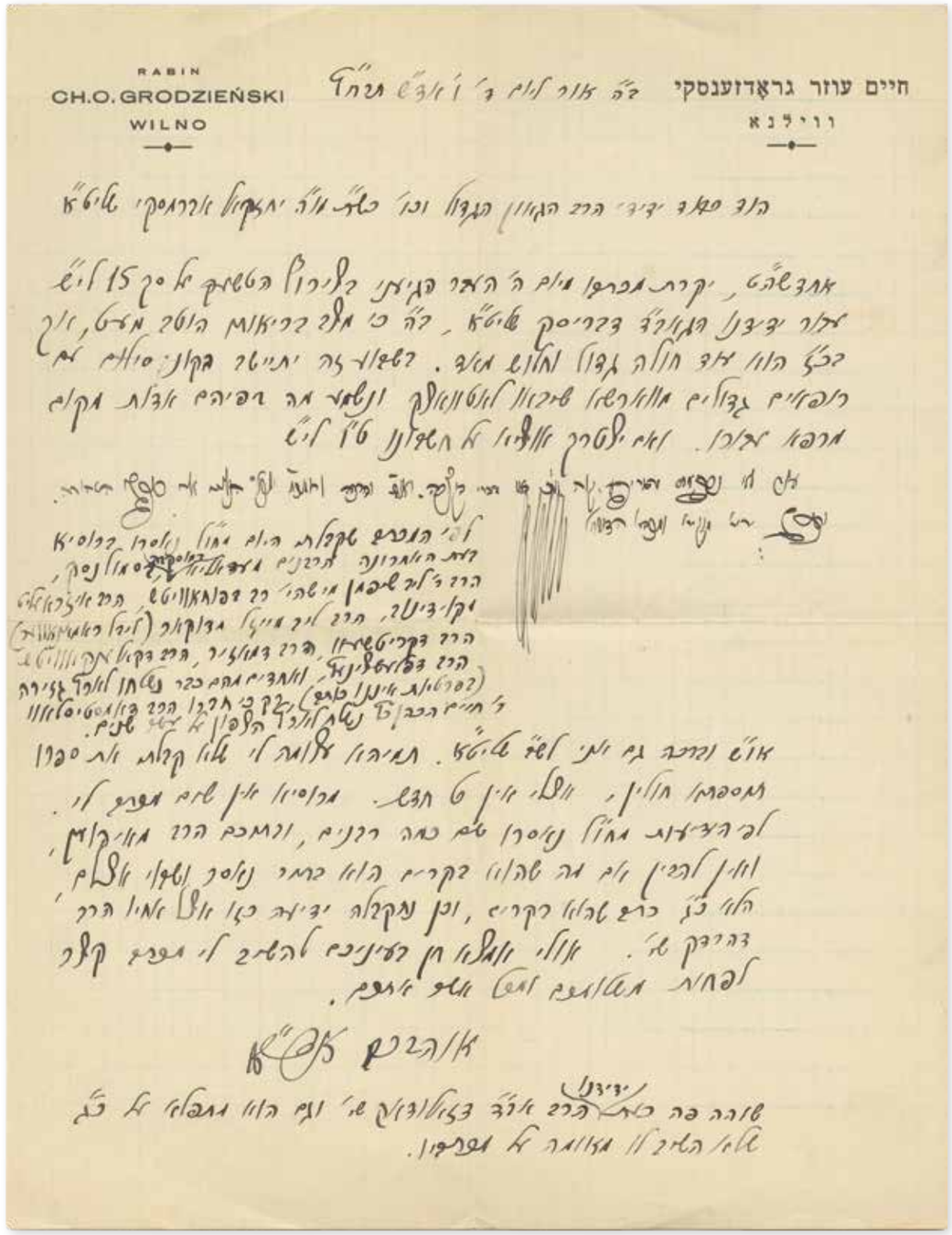
מקבל המכתבים, **הגאון רבי יחזקאל אברמסקי** (תרמ"ו-תשל"ו), היה אחד מנאמניו ועושי-דברו של הגרח"ע מווילנא. עוד מתקופת בחרותו בלימודיו בצילו של הגרח"ע בווילנא התקרב אליו בידידות נאמנה. בחורף שנת תרס"ו נאלץ "העילוי ממוסט" יחזקאל אברמסקי, לעזוב את ישיבת טלז ולברוח לווילנא [שהייתה אז תחת שלטון פולין], מאימת הגיוס לצבא הרוסי. בבואו לווילנא התקבל לישיבת ראמיילעס, ואף התקבל ל"קיבוץ" המובחר של למדנים מופלגים ששמעו שיעורים למדניים מפי הגאון רבי חיים עוזר (על פי מלך ביפיו, עמ' 33-29). לאחר מכן כשכיהן ברבנות סמילוביץ וסלוצק, פעל רבות בשליחותו של רבי חיים עוזר בענייני ציבור שונים. את כתב-היד של החלק הראשון של ספרו "חזון יחזקאל" הבריח הרב אברמסקי מסלוצק לווילנא, אל הגאון רבי חיים עוזר שהשתדל בהדפסתו בווילנא בשנת תרפ"ה, ע"י נאמן-ביתו רבי אהרן דוב אלטר ווארנאווסקי [בן-דודה של אשת הרב אברמסקי].

כשנאסר הרב אברמסקי ע"י השלטון הסובייטי בשנת תר"צ ונשלח לסיביר, הרעיש הגרח"ע את רחבי העולם היהודי במאמצים לשחררו. לאחר שחרורו של הרב אברמסקי בתחילת שנת תרצ"ב הקים הגרח"ע יחד עמו ועם האדמו"ר ריי"צ מליובאוויטש, את מפעל משלוחי ה"קמחא דפסחא" ומשלוחי מזון ליהודים הנאנקים תחת השלטון הבולשביקי ברוסיה.

כמו כן, פעל הרב אברמסקי רבות בשליחות הגרח"ע למען הישיבות הקדושות בפולין וליטא, ולמען רבני אירופה. כך גם פעלו יחד בענייני ציבור רבים ובענייני הלכה, בהם המאבק על כשרות הייחוס והנישואין בישראל, המאבק נגד הגזרות האנטישמיות בגרמניה ובארצות אירופה נגד ה"שחיטה היהודית" [בשאלת "הימום הבהמות" קודם השחיטה, הפוסלת ומטריפה את הבשר], ופעילות ההצלה של הרבנים והישיבות פליטי המלחמה, שגלו לווילנא בתחילת ימי השואה. במכתבים שלפנינו, משתקפות מקצת מפעולותיהם המשותפות בענייני הלכה ובענייני הכלל והפרט, ועזרה לרבנים.

2 מכתבים, על ניירות מכתבים רשמיים. 28 ס"מ. מצב משתנה טוב עד טוב-בינוני. כתמים, בלאי וסימני קיפול. במכתב הראשון כתמים כהים.

פתיחה: $1,500
הערכה: $2,000-3,000

RABIN
CH.O. GRODZIEŃSKI
WILNO

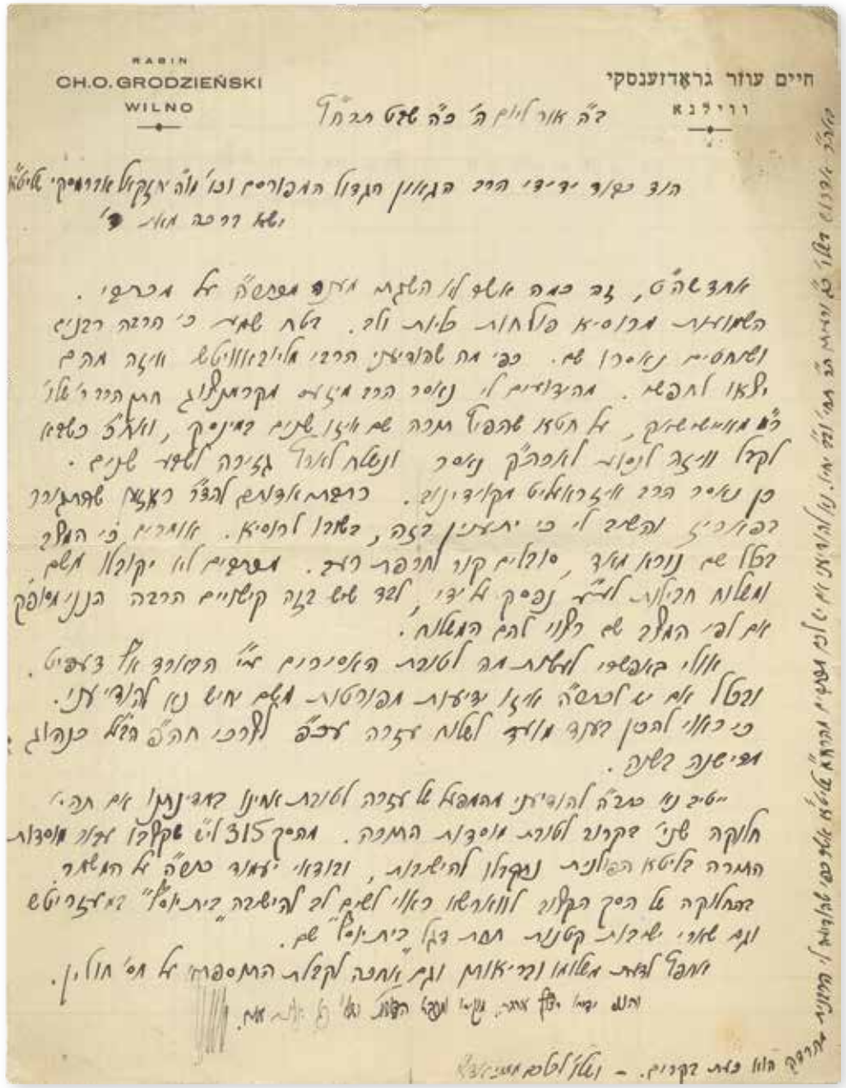
חיים עוזר גראדזענסקי
ווילנא

76a

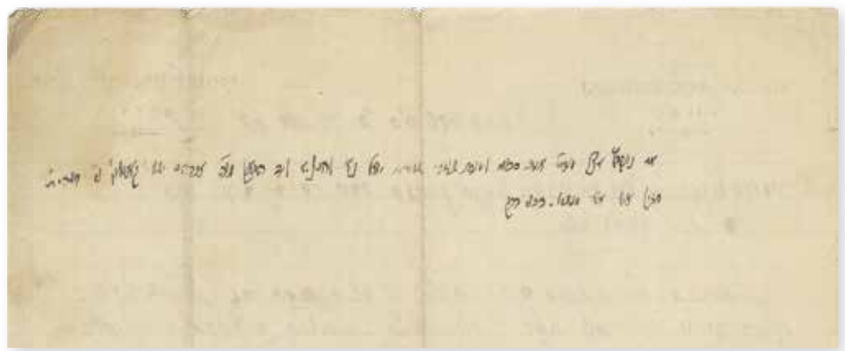
76. Two Letters of Rabbi Chaim Ozer Grodzinsky – Assistance and Rescue for Russian Jews, and Assistance for Shemitah Observance in Eretz Israel – Vilna, 1938

Two letters from R. Chaim Ozer Grodzinsky. Vilna, Shevat / Adar II 1938.
Handwritten by R. Chaim Ozer's scribe, with several lines handwritten and signed by R. Chaim Ozer. Addressed to his intimate associate R. Yechezkel Abramsky, head rabbi of the London Beit Din. Two of the letters contain additional lines added in the margins, with a personal note handwritten and signed (with initials) by R. Aharon Dov Alter Voronovsky – confidant, scribe and secretary of R. Chaim Ozer, and relative of R. Abramsky.
The letters discuss various issues, primarily rescuing Russian rabbis from Soviet persecution, many of whom had been sent to Siberia for the "crime" of disseminating or observing Judaism.
The first letter, dated 25th Shevat 1938, discusses the "heart-wrenching news from Russia. You must have heard that many rabbis and shochatim were arrested there. From what the Lubavitcher Rebbe told me, some of them have been released. Among those known to me, R. Mizes of Kremenchuk, son-in-law of R. Shalom dean of the Eišiškės yeshiva, was arrested for the crime of disseminating Torah there for some years in Minsk, and later when he came to get a visa to travel to the Holy Land, he was arrested and sent to the wilderness for seven years. Likewise R. Israelit of Koidanov was arrested… The general situation is said to be awful there; they suffer from cold and famine, letters are not received from there and I have stopped sending packages there for the present time, apart from the great difficulties I am unsure whether sending is desirable in view of the situation there. Perhaps it is possible to do something for the benefit of the prisoners through the Board of Deputies…".
Later in the letter, R. Chaim writes of assistance to yeshivas, especially the Beit Yosef yeshiva of Novardok students. On the verso, R. Chaim Ozer adds a handwritten request to send funds to support Shemitah observers in Eretz Israel, by the Chazon Ish: "If you have received any sum for the benefit of the Shemitah observers, please make it available to R. Avraham Yeshayah Karelitz, author of Chazon Ish, who resides in Bnei Brak".
In the second letter, dated 6th Adar II 1938, R. Chaim Ozer writes of the health condition of "our friend, the head of the Brisk Beit Din. Thank G-d, his health condition has somewhat improved, but he is nevertheless still very sick and weak…". After the signature he adds another piece of information about the arrests of rabbis and mitzvah functionaries in Soviet Russia: "According to the letter I received today from abroad, these rabbis have been lately arrested in Russia: R. Medalia in Moscow; in Smolensk, R. Leib Schiffman, who was rabbi in Pukhavichy; R. Israelit of Koidanov; R. Leib Meisel of Dukora (Leibl Romanover); the Rabbi of Krychaw; the Rabbi of Mazyr; the Rabbi of Kalinkavichy; the Rabbi of Plyeshchanitsy; and a few of them have already been sent to the wilderness (he does not write in detail), except his friend the Rabbi of Mstsislaw R. Chaim HaKohen Katz has been sent to the north for ten years".
R. Aharon Dov Alter Voronovsky goes on to enumerate further rabbis who were then arrested in Russia.
R. Chaim Ozer Grodzinski (1863-1940) was a foremost rabbi of his generation and leader of European Jewry. He was the son of R. David Shlomo Grodzinski, Rabbi of Iwye. He was renowned from his childhood for his exceptional brilliance. He entered the Volozhin yeshiva at the young age of 11, and became a disciple of R. Chaim of Brisk. At the age of 24, he was appointed rabbi and posek of Vilna, succeeding his father-in-law R. Eliyahu Eliezer Grodnansky, a posek in Vilna (son-in-law of R. Yisrael Salanter). He assumed the yoke of public leadership from a young age, and his opinion was conclusive on all public issues which arose throughout the Jewish world for close to fifty years.
The recipient of the letters, **R. Yechezkel Abramsky** (1886-1976), was a confidant and agent of R. Chaim Ozer of Vilna ever since developing close ties with him in his youth while studying under his influence in Vilna. In winter of 1806, the "prodigy of Masty" Yechezkel Abramsky was forced to leave the Telshe yeshiva and flee to Vilna [which was then under Polish control] to avoid conscription to the Russian army. In Vilna he was accepted into the Ramailes yeshiva and joined the elite class of students who listened to the advanced lectures of R. Chaim Ozer (based on Melech BeYofyo, pp. 29-33). While subsequently serving as Rabbi of Smilavichy and Slutsk, he served often as R. Chaim Ozer's agent in various communal affairs. R. Abramsky smuggled the manuscript of Part I of his Chazon Yechezkel from Slutsk to his teacher R. Chaim Ozer in Vilna, who was involved in its publication in Vilna, 1925, through his confidant R. Aharon Dov Alter Voronovsky (R. Abramsky's wife's cousin).
When R. Abramsky was arrested by the Soviets and sent to Siberia in 1930, R. Chaim Ozer made every possible effort to release him. After his release in 1931, R. Chaim Ozer and the Rebbe Rayatz of Lubavitch joined with R. Abramsky to initiate the project of sending Pesach flour and food packages to Jews under the Bolshevik regime in Russia.
Likewise, R. Abramsky was active on missions on behalf of R. Chaim Ozer for yeshivas in Poland and Lithuania and for rabbis of Europe. They also cooperated on many public issues, including the struggles for Jewish marriage and against the anti-Semitic laws in Germany and Europe forbidding Jewish shechitah (requiring stunning animals before slaughtering, which renders the meat non-kosher), and on rescue activity for rabbis and yeshivas who fled as refugees to Vilna at the start of the Holocaust. The present letters reflect some of their cooperation on halachah, public and private affairs, and assistance to rabbis.
2 letters on official stationery. 28 cm. Varying condition, good to good-fair. Stains, wear and folding marks. Dark stains to first letter.

Opening price: $1,500
Estimate: $2,000-3,000

76b

76c

77. מכתב מרבי ברוך בער ליבוביץ – קמניץ, תרצ"ז – דעת "מו"ר הגאון האמתי החסיד רשכבה"ג" רבינו חיים הלוי מבריסק, על החיבור "חזון יחזקאל" על התוספתא

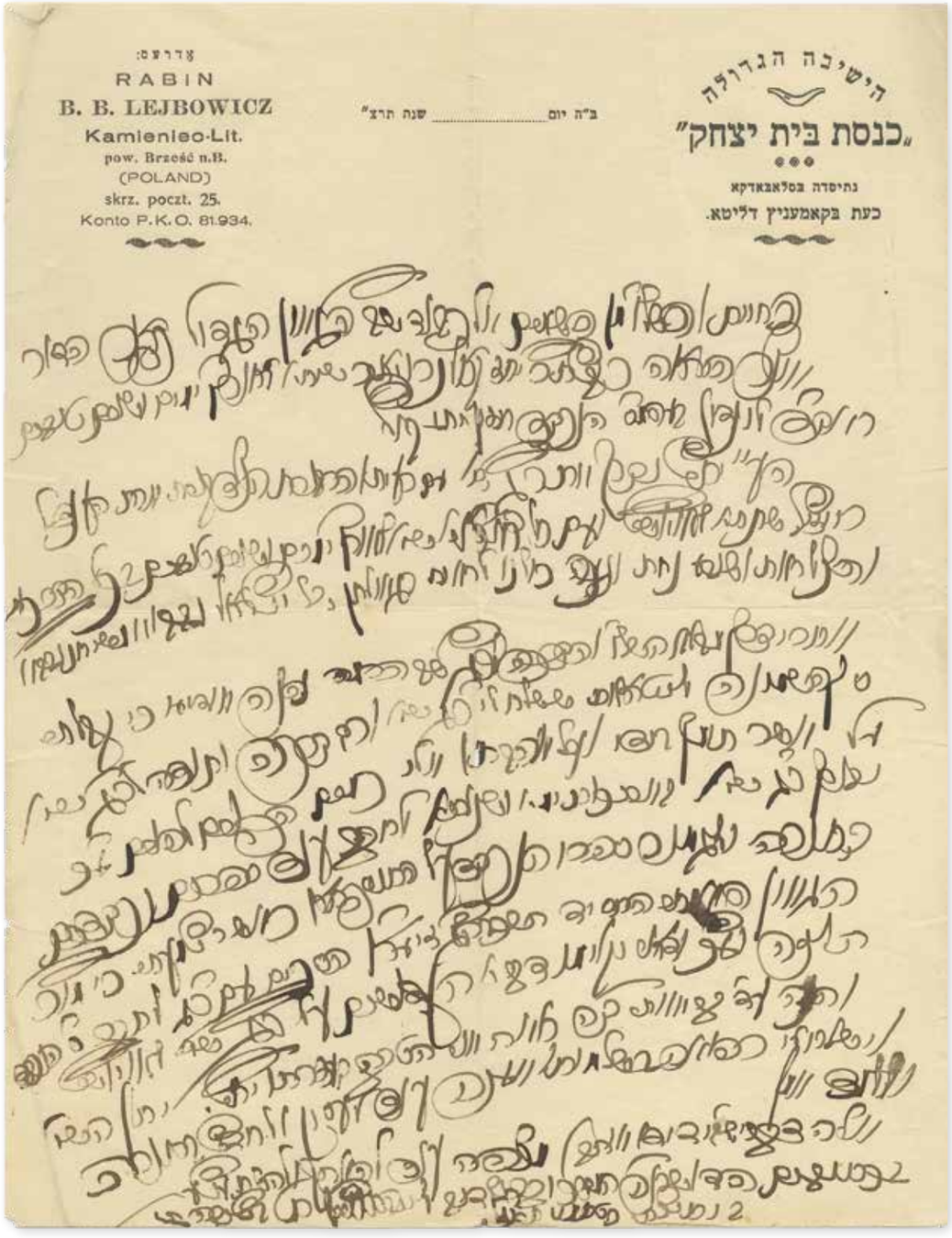
מכתב בכתב-ידו וחתימתו של הגאון רבי ברוך דוב (בער) ליבוביץ ראש ישיבת כנסת בית יצחק בקמניץ דליטא. [קמניץ], תרצ"ז [1937].
נשלח ללונדון אל קרוב-משפחתו הגאון רבי יחזקאל אברמסקי בעל ה"חזון יחזקאל". מכתב ברכות ותודה, על תמיכתו הכספית:
"החיים והשלו/[ם] מן השמים אל כבוד ש"ב הגאון הגדול פאר הדור אוצר היראה כקש"ת ר' יחזקאל נרו יאיר שיחי' לאורך ימים ושנים טובים, ראב"ד לונדון בעהמ"ס הנכבד חזון יחזקאל. הע' ית"ש [העליון יתברך שמו] יברך את כ"ג שי' עם רעייתו הרבנית הצדקנית מרת הענדל רייזל שתחי' לאויש"ט [לאורך ימים ושנים טובות] ועם כל צאצאי'[הם] שי' לאורך ימים ושנים טובים בכל הברכות והצלחות ושובע נחת, ונזכה כולנו לראות בגאולתן של ישראל ובבוא משיחנו בב"א [במהרה בימינו אמן]".
רבי ברוך בער מודה לו על קבלת תמיכה כספית, והוא מברך אותו כי יזכה לגמור את חיבורו הגדול על התוספתא - אשר מורם ורבם הגר"ח מבריסק הסכים על חיבור הספר: "...ותודה לכ"ג שי'[חיה] על אשר תמך בידי ועל אהבתו אלי כמים הפנים לפנים, ע"כ יבורך כ"ג שי' באריכות ימיו ושנותיו ולחבר עוד ספרים נכבדים בתורה ולגמור ספרו הנכבד על התוספתא, כאשר שמעתי כי מו"ר הגאון האמתי החסיד רשכבה"ג זיע"א הסכים עם כ"ג לחבר ס'[פר] הנכבד הלזה, וע"כ ודאי יקומו דבריו הקדושים על כ"ג שי' לאוי"ש...".
בהמשך המכתב מספר הגרב"ד על מצב בריאותו האישית: "...ע"ד בריאותי ב"ה רואה אני הטבה בעזרתו ית"ש, יתן הש"י וישלח לי רפואה בשלמות' אזכה עוד לעסוק ולחדש בתורה וללמד אמן".
בסיום המכתב הוא חותם: "אלה דברי ש"ב ידידו אוהבו מצפה עוד להאריך ולהשתעשע בכתובים, הדושת"ה [הדורש שלום תורתו הרמה] המברכו, ברוך דוב לייבאוויץ ר"מ בישיבה הק' בית יצחק. כ"ט תמוז תרצ"ז".
הגאון רבי ברוך דוב (בער) ליבוביץ (תרכ"ד-ת"ש), בעל "ברכת שמואל" על סוגיות הש"ס. מתלמידי הגר"ח מבריסק בישיבת וולוז'ין. חתן הגאון רבי אברהם יצחק צימרמן אב"ד הלוסק (חתן הגאון הצדיק רבי יעקב משה דירקטור אב"ד מוש). מילא את מקום חותנו ברבנות הלוסק והקים בה ישיבה. לאחר י"ג שנה הוזמן לכהן כראש ישיבת "כנסת בית יצחק" בסלבודקה. בתקופת מלחה"ע ה-1 נדד עם ישיבתו למינסק, לקרמנצוג וולוילנה, ולבסוף קבע אותה בקמניץ. תורתו היא מאבני היסוד של הלימוד הישיבתי.
מקבל המכתב, **הגאון רבי יחזקאל אברמסקי אב"ד סלוצק ולונדון** (תרמ"ו-תשל"ו), קרוב משפחתו של הגאון רבי ברוך בער - הרבנית ביילא צימרמן מקרמנצוג, חמותו של רבי ברוך בער, הייתה אחותו של הרב יש"י ירושלימסקי חמיו של הרב אברמסקי.
[1] דף. נייר מכתבים רשמי. 28 ס"מ. כ-18 שורות בכתב-ידו. מצב טוב-בינוני. כתמים. סימני קיפול, עם קרע חסר קטן באחד הקפלים.

פתיחה: $2,000
הערכה: $3,000-4,000

77. Letter from Rabbi Baruch Ber Leibowitz – Kamenets, 1937 – Rabbi Chaim HaLevi of Brisk's View of the Chazon Yechezkel Commentary on the Tosefta

Letter handwritten and signed by R. Baruch Dov (Ber) Leibowitz, dean of the Knesset Beit Yitzchak yeshiva of Kamenets. [Kamenets], 1937.
Addressed to his relative R. Yechezkel Abramsky, author of Chazon Yechezkel, in London. Letter of blessings and thanks for his financial support:
"Life and peace from Heaven to my distinguished relative… R. Yechezkel… head of the London Beit Din, author of the distinguished book Chazon Yechezkel. May G-d bless you with your righteous wife Rebbetzin Hendel Reizel… and all your offspring… with all the blessings, successes, and satisfaction, and may we all see the redemption of Israel and the coming of our Messiah speedily in our days, Amen".
R. Baruch Ber thanks him for receipt of his financial support, and he blesses him to complete his magnum opus on the Tosefta, an enterprise approved of by their teacher R. Chaim of Brisk: "…Thank you for supporting me and for your love for me which I reciprocate 'as the face's reflection in water'. Therefore may you be blessed with lengthy days and years to author more distinguished Torah books and to complete your distinguished book on the Tosefta, as I heard that my teacher, the true Gaon and pious man, rabbi of the entire diaspora, approved of you authoring this distinguished book, so his holy words will certainly be fulfilled in you…".
R. Baruch Ber goes on to relate his personal health condition: "…Regarding my health, thank G-d I am improving with G-d's help, may G-d grant me a full recovery and may I merit to further endeavor and innovate in Torah study and teach, Amen".
He concludes the letter by signing as "your relative, your friend, who loves you, and hopes to have the pleasure of further writing to you at length, seeking your welfare, blessing you, Baruch Dov Leibowitz, dean of the holy Beit Yitzchak yeshiva, 29th Tamuz 1937".
R. Baruch Dov (Ber) Leibowitz (1864-1939), author of Birkat Shmuel on Talmudic topics. A disciple of R. Chaim of Brisk in the Volozhin yeshiva, and son-in-law of R. Avraham Yitzchak Zimmerman, Rabbi of Hlusk (son-in-law of R. Yaakov Moshe Direktor, Rabbi of Novaya Mysh). Succeeded his father-in-law in Hlusk and established a yeshiva. After a 13-year tenure, he was asked to head the Knesset Beit Yitzchak yeshiva in Slabodka. During WWI, he wandered with the yeshiva to Minsk, Kremenchuk and Vilna, finally settling in Kamenets. His teachings and writings are classics of yeshiva study.
The recipient of the letter, **R. Yechezkel Abramsky, Rabbi of Slutsk and London** (1886-1976), was a relative of R. Baruch Ber – Rebbetzin Beila Zimmerman of Kremenchuk, R. Baruch Ber's mother-in-law, was the sister of R. Yisrael Yaakov Yerushalimsky, R. Abramsky's father-in-law.
[1] leaf. Official stationery. 28 cm. Approx. 18 handwritten lines. Good-fair condition. Stains. Folding marks, with small open tear to one fold.

Opening price: $2,000
Estimate: $3,000-4,000

כתובת:
RABIN
B. B. LEJBOWICZ
Kamienieo-Lit.
pow. Brześć n.B.
(POLAND)
skrz. poczt. 25.
Konto P.K.O. 81.934.

ב"ה יום _____ שנת תרצ"

הישיבה הגדולה
„כנסת בית יצחק"
נתיסדה בסלאבאדקא
כעת בקאמעניץ דליטא.

77

78. מכתב מהגרי"ז סולובייצ'יק אב"ד בריסק – ירושלים, תש"ד – על דרכי כתיבת הספר "חידושי רבינו חיים הלוי", וכי הדפסת החידושים שלא נכללו בו היא "בהחלט נגד רצונו ודעתו של אאמו"ר... ואינני מסכים לזה בשום אופן!"

מכתב ארוך (3 עמודים, למעלה מ-60 שורות) בכתב-ידו וחתימתו של הגאון רבי יצחק זאב סולובייצ'יק אב"ד בריסק. ירושלים, כ"ט סיון תש"ד [1944].

נשלח ללונדון, אל ידידו "הגאון הגדול" רבי יחזקאל אברמסקי גאב"ד לונדון, בעקבות היוזמה של רבי ישראל סולובייצ'יק מדרום אפריקה (בן-אחיו של הגר"ח מבריסק) להדפיס את כתבי ה"טאג בוך" של חידושי דודו רבינו חיים הלוי, שהעתיק בתקופת לימודיו אצלו.

בתחילת המכתב כותב הרב מבריסק כי קיבל את המכתב בעניין, והוא התאחר מלהשיב עקב מצב בריאותו: "יקרתו של הדר"ג הגיעני במועדו, נפתעתי ונשתוממתי מהחדשות המוזרות בעיני מכמה פנים. חפצתי להשיב תיכף אבל נחליתי... והוכרחתי לשכב במיטה כמה ימים, ומפני זה אחרה תשובתי".

הגרי"ז מסביר את הסיבה שחלק מחידושי אביו הגר"ח מבריסק לא נדפסו בספרו "חידושי רבנו חיים הלוי" (שנדפס בשנת תרצ"ו): "העניינים שלא מצאו מקומם בספר הנדפס, לא מידינו היתה זאת רק מידי אאמו"ר הגאון החסיד זצוקללה"ה בעצמו, לא מחמת התרשלות ורפיון ידים, וגם לא במקרה רק בדעת ובכוונה ובעומק העיון, שהשמיטם מבוא בדפוס. מובן דלא כולהו בחדא מחתא מחינהו, רק מהם שלא נראו בעיניו בשניו האחרונות, אם שלא נראו בעיניו כל עיקר, הענין כולו או מקצתו, או שלא הסכימה דעתו לקבעם בחיבורו, ומהם שאמנם חשב עוד לתקנם ולסדרם להוסיף בהם ולגרוע ולשנות הסברא, אבל עכ"פ לא כמו שהם כתובים ומסודרים מאז".

הגרי"ז ממשיך ומספר: "ובדידי הוה עובדא שפ"א קוה להוציא את כל ספריו הכתובים ועבר על כולם משער לשער, ועל כל ענין וענין אמר דעתו אם יש לקבעו בספר המסודר לדפוס אם לא, ונעשה אז רשימה מכל העניינים שמצא לנכון לסדרם ולקובעם בספר, וכפי הרשום בזכרוני היו קרוב למאה ענינים, ומאז החל לכתוב ולסדר עפ"י רשימה זו, ואותן שמצא ראויין לקבען בספר כמו שהם נעתקו תיכף בהספר המסודר לדפוס, והשאר החל לסדרם קימעא קימעא עפ"י דרכו, ויותר ממחצית הענינים נקבעו הענינים בספר המודפס. אולם בנתיים נאבדה הרשימה, ולא הי' עוד סדר בכתיבת הענינים רק כפי מה שהזדמן, ומובן שנשארו עוד ענינים שחשב לסדרם ולא עלתה בידו. אבל עכ"פ ממעשה זה יראה הדר"ג כי את הענינים שנפקדו בספר הנדפס היתה זאת מידי אאמו"ר ז"ל בעצמו, כפי דעתו ושיטתו בשניו האחרונות, ומי יבא אחר המלך להדפיס ממנו חיבור מאותן החידושים שהוא בעצמו הוציאם מבוא בדפוס - וגם בחייו לא מעטים היו אלה שדרשו ממנו להדפיס דוקא את החידושים שהוא דלג עליהן, ולשחוק היו בעיניו כל דבריהם ולא נכנסו הדברים באזניו כלל, ודבר זה גלוי וידוע לכל מי שהיה במחיצתו בשנותיו האחרונות - וביחוד לאלה שעסקו בכתיבת חידושיו, ולא אפונה כי גם ש"ב הרי"ס יודע מזה".

הרב מבריסק ממשיך לכתוב על אי-הרלוונטיות של אותם הכתבים הנמצאים תחת יד קרובו הרב ישראל סולובייצ'יק (הרי"ס): "ומלבד זה הלא הכתבים שתח"י הרי"ס הלא הם משנת תרנ"ח, והלא נודע לכל שבעשרים שנותיו האחרונות עסק בלי הרף בכתיבת החידושים וסידורם, וגם באותן העניינים עצמם יש נוסחאות הרבה מאוחרות מאלה שתח"י הרי"ס, ואיך יעלה על הדעת להדפיס דוקא אותן הנוסחאות הישנות ולעשות פלסתר מכל יגיעו ועמלו של אאמו"ר שיגע ועמל משך עשרים שנה רצופות ביגיעה עצומה שאין כמוה ונתן נפשו על זה יומם ולילה, וגם הקפיד מאד ע"ז שהמעיינים יעיינו דווקא בדבריו בנוסחא אחרונה כמו שהעתיק אותם אח"כ, ומי זה אדון בדבר להדפיס בשמו דווקא הנוסחאות הראשונות... והוא בהחלט נגד רצונו ודעתו של אאמו"ר, שמחוייבים אנו להתחשב בבואנו להדפיס ממנו חיבור שיוקבע בדפוס לאוקמי גירסא בשערים המצוינים בהלכה, אשר זאת היתה באמת כוונתו בכתיבת החידושים וסידורם, אשר לא חשך כל עמל ותלאה בזה, כידוע לכל באי שעריו".

הגרי"ז מבריסק ממשיך וכותב בתקיפות נגד התכנית של קרובו הרב ישראל סולובייצ'יק להדפיס את החיבור: "ובשביל טעמים אלו הנני קובל מאד על שארי הרה"ג רי"ס שי'[חיה] שיזם וגם עשה להלכה ולמעשה לשלוח להדר"ג את כתבי אאמו"ר הישנים להדפיס אותם בתור חיבור מאאמו"ר, בעת שהוא עצמו יודע שלא כן היתה דעתו ורצונו של אאמו"ר הגאון החסיד זצוקללה"ה... ואם יש לי מה לאמר בזה הנני אומר בפירוש שמתנגד אני להוצאת חיבור שכזה בשם אאמו"ר הגאון החסיד זצוקללה"ה ואינני מסכים לזה בשום אופן" (ההדגשה במקור).

גם לאחר הדברים התקיפים, מסכים הרב מבריסק ומודה, שעדיין יש מקום לפרסם את המהדורא-קמא של החידושים בדרך אחרת, והוא כותב (בעמוד השלישי): "והנה אמנם ידעתי גם ידעתי כי הכתבים הישנים ניתנו ליהנות בהם ורוב המעיינים יהנו מהם הרבה יותר מאשר בספר הנדפס, ולכן הייתה דעתי מאז לשום לב שכל כתבי אאמו"ר יופצו בקרב העם להשקות הצמאים לדבריו, לא להדפיסם בתור חיבור ממנו ז"ל, שזה אי אפשר כאשר כתבתי למעלה, אולם במשך זמן מרובה אפשר למצוא הרבה אופנים בהזדמנויות שונות איך שדבריו יודפסו ויופצו בקהל הלומדים, והאמת שגם בהענינים שכבר נדפסו בחיבורו ראיתי תועלת רבה שגם הנוסחאות הישנות יודפסו, ועל פי הנוסחאות הישנות יובן יותר גם הנדפס בחיבורו, ובלעדם נמצאו הרבה דברים שהם כדברי הספר החתום, וכשרואים את כל הנוסחאות ביחד אז יובן להקורא מה רצה במלה זו, ולמה נטה מאופן הפשוט ביותר וכו' וכו'".

הוא ממשיך ומספר כי בנושא זה היה לו ויכוח עם אחיו הגאון רבי משה זצ"ל, ששלל את הדפסת הנוסחאות הישנות: "כך היתה דעתי מאז בטרם שנגשתי להוציא לאור את הספר הנדפס, וגליתי אז את מחשבתי זאת לשארי הרה"ג רי"ס שי' שהי' בא אז לבריסק בעתים תכופות, אולם הצעה זאת נדחתה בשעתה מאת כבוד אחי הגר"מ ז"ל, ולכן לא יצא זה לפעולות, וגם עכשיו הנני עומד בדעתי זו שראוי ונכון למצוא אופנים שכל דברי אאמו"ר הגאון החסיד זצוקללה"ה יופיעו לאור עולם ככתבם וכלשונם, אבל לא בחיבור מסודר מאתו, וכמדומני שגם אחי ז"ל הי' מסכים עכשיו להצעה זו, אחרי שהחיבור כבר נדפס...".

על חשיבות תוכן המכתב שלפנינו ניתן ללמוד מדברי הגרי"ז בסיום המכתב, בהם הוא כותב על הזמן הרב שהשקיע בכתיבת מכתב זה, במשך קרוב לשלוש חודשים: "החילותי לערוך את מכתבי עוד לפני חה"פ [=חג הפסח], והוכרחתי להפסיק באמצע, ומפני סבות שונות אחרו דברי עד היום, והנני יודיו מוקירו ומכבדו ודושו"ט מלו"נ [ודורש שלומו וטובתו מלב ונפש], יצחק זאב באאמו"ר הגאון החסיד רשכבה"ג מרן חיים הלוי זצוקללה"ה סאלאווייציק. כ"ט סיון התש"ד ירושלם תובב"א".

הגאון רבי ישראל סולובייצ'יק (נפטר סיון תשי"א), בנו של הגאון רבי אברהם ברוך סולובייצ'יק אב"ד סמולנסק (אחיו הגדול של הגר"ח אב"ד בריסק). רבי ישראל למד בוולוז'ין אצל דודו הגר"ח, בעת שכיהן כמשנה לראש ישיבה, וגם לאחר שעבר הגר"ח לכהן ברבנות העיר בריסק. באותה תקופה העתיק ר' ישראל חידושים רבים ממחברות ה"טאג בוך" שהיה הגר"ח רושם בהם את חידושיו, בכתיבתם הראשונית. במחברות אלו היו חידושים רבים שלא נתפרסמו בספר "חידושי רבנו חיים הלוי" על הרמב"ם שנדפס בברסק בשנת תרצ"ו. לאחר המהפכה ברוסיה הגיע רבי ישראל לווילנא ועסק שם בצרכי ציבור, והיה חבר ב"ועד הקהילה". בשנות התר"צ נשלח לאנגליה ולדרום אפריקה, ע"י ה"חפץ חיים" והגאון רבי חיים עוזר, כדי לפעול לטובת רבני רוסיה הנאנקים תחת עול השלטון הבולשביקי. בדרום אפריקה כיהן רבי ישראל כרב וחבר בד"צ בעיר יוהנסבורג, ובשנת תשי"א היגר לארה"ב, שם נפטר באותה שנה.

רבי ישראל סולובייציק שלח את הכתבים מדרום אפריקה ללונדון אל הרב אברמסקי כדי שיערכם וידפיסם, ובהמשך שלח את הכתבים לארץ ישראל אל בן-דודו הרב מבריסק הגרי"ז סולובייציק. הרב אברמסקי נתן בשעתו לידידו הדיין רבי אברהם רפופורט מלונדון להעתיק את הכתבים, והורה לו לעשות מהן שני העתקים, אחד לו ואחד לעצמו. מהעותק שנותר בידי משפחת הרב רפופורט, נדפס בשנת תשמ"ט הספר "מגנזי הגר"ח", ע"י "ועד מוקירי זכרו של הרב ישראל סאלאווייציק" ביוהנסבורג, דרום אפריקה.

הרב אברמסקי בעצמו השתמש בכתבים אלו ובמשך השנים פירסם קטעים מהם בספריו "חזון יחזקאל", אבל באופן חכם ומכובד כרצון הגרי"ז שהובעה במכתב זה שלפנינו. בכמה מקומות הוא כותב בחזון יחזקאל: "ושמעתי מבית מדרשו של הגר"ח"; "ומטין בי מדרשא בשם הגאון החסיד רבנו מרן ר' חיים הלוי זצוק"ל מבריסק..."; "וראיתי כתוב בשם הגאון החסיד רבנו חיים הלוי אבד"ק בריסק זצ"ל" (חידושי פסחים, לדף ו); "בהעתק מחדושי מרן הגאון החסיד מאור הגולה בעל חדושי רבנו חיים הלוי זי"ע העלה דבר חדש..." (גיטין, פרק א, הלכה ט).

מעניין לציין שבסופו של דבר הכתבים המקוריים של ה"טאג בוך" מכתב-יד הגר"ח, נדפסו בשנת תשע"ח, מארכיונו של בנו הגאון רבי משה הלוי סולובייצ'יק (הנזכר במכתב אחיו הגרי"ז שלפנינו, כמי שהתנגד בשעתו להדפסתם), ע"י אחד מצאצאיו (נכד הגרי"ד הלוי סולובייצ'יק מבוסטון), מתוך עצם כתבי-ידו של הגר"ח הלוי שהובאו לארה"ב ע"י בנו הגאון רבי משה - בספר "כתבי רבנו חיים הלוי - מכתב-יד קדשו (טאג בוך)", ירושלים, תשע"ח.

הגאון רבי יצחק זאב הלוי סולובייצ'יק אב"ד בריסק (תרמ"ז-תש"ך), בנו של רבינו חיים הלוי (הגר"ח) מבריסק, ונכדו של ה"בית הלוי". עוד בחיי אביו, בגיל צעיר, נחשב לאחד מגדולי הדור המפורסמים. בשנת תרע"ט (בהיותו כבן 32) מונה למלא מקום אבותיו ברבנות העיר בריסק, ובסמכותו התורנית ניהל את ענייני היהדות בעירו ובכל האזור. בימי השואה ניצל עם חלק מילדיו שנמלטו עמו מבריסק לווילנא, ומשם עלו לירושלים בשנת תש"א. סמכותו העצומה הוכרה בכל העולם התורני בארץ ובחו"ל. ספריו: "חידושי מרן רי"ז הלוי", על הרמב"ם ועל התורה. כתבי שמועות חידושיו יצאו לאור בספרי "חידושי הגרי"ז". עד היום מהוה תורתו אבן-יסוד בלימוד המעמיק בישיבות, וביסודות ה"השקפה" וההנהגה של חלקים גדולים מהיהדות החרדית בדורנו. התפרסם לדורות ביראת שמים העצומה שבערה בלבו ובקנאותו לאמת הצרופה.

מקבל המכתב, **הגאון רבי יחזקאל אברמסקי** (תרמ"ו-תשל"ו), תלמידו המובהק של רבי חיים מבריסק וידיד נפש של בנו הגרי"ז. תקופה קצרה לאחר נישואיו נסע לעיר בריסק לקבל תורה מפי הגר"ח בשנת תר"ע בערך (עפ"י עצת חותנו הגרי"י ירושלימסקי, שהיה תלמיד הגר"ח מתקופת וולוז'ין) והסתופף במחיצתו כארבעה חדשים, ומני אז היה דבוק בתורתו ובדרכיו כל הימים. בתקופת כהונתו כרב בסמילוביץ היה נוסע לפרקי זמן ארוכים אל רבו הגר"ח ששהה אז במינסק, וזכה לברר עמו סוגיות שונות. רבי יחזקאל היה רגיל לומר על דרכו בלימוד של רבו הגר"ח: "רבי חיים ניגש מיד אל הלב של הסוגיא". רבי חיים העריך מאד את חכמתו ותבונתו של תלמידו, ואף פעם כתב לו באיגרת: "והלא אנו ידידים ואוהבים זה את זה" (מלך ביפיו, עמ' 95). באותן תקופות נתקשר הרב אברמסקי בידידות עמוקה עם בן-רבו הגאון רבי יצחק זאב (ר' וועלוול'ה), ועמד עמו כבמשך כחמישים שנה בקשרי ידידות ובמכתבים רבים. בספר "חידושי מרן רי"ז הלוי" נדפסו קטעים מהדיונים וההתכתבויות שלהם בדברי תורה. בתקופת מגוריהם בירושלים (לאחר עליית הרב אברמסקי בשנת תשי"א לארץ ישראל) הם היו נפגשים לעתים קרובות כשהם עוסקים יחד בדברי תורה ובסוגיות ציבוריות.

בשנות התר"צ היה הרב אברמסקי מן הדוחפים ומעודדים את בני משפחת מורו ורבו הגר"ח מבריסק, למהר את הדפסת ספרו "חדושי רבנו חיים הלוי". כמפורסם, בעת שגורש מרוסיה ללטביה ע"י השלטונות הבולשביקים, שיחת הטלפון הראשונה שקיים מתחנת הגבול היתה לברר אם התקדמה הדפסת הספר (ראו: מלך ביפיו, עמ' 221-219).

[2] דף (הכוללים 3 עמ' כתובים). 21 ס"מ. מצב טוב. כתמים קלים. בלאי וסימני קיפול.

קטע חלקי ממכתב זה, נדפס עפ"י העתקה משובשת וערוכה, במבוא לספר "חידושי הגר"ח השלם בסוגיות הש"ס", על מסכת בבא בתרא, בהוצאת מכון "אורייתא", ירושלים, תש"פ, עמ' לח.

ראו פריט 79 בקטלוג זה - מכתב וי-מייל (אירוגראף) מתאריך י"ב בניסן שנשלח אל הרב אברמסקי, בו מביע הגרי"ז בקצרה את התמרמרותו על יוזמת הר"י סולובייצ'יק להדפיס את הכתבים, והוא כותב כי בהמשך ישלח מכתב מפורט "דרך אגיה". בסופו של דבר, כתיבת המכתב שלפנינו ארכה יותר מחודשיים ומחצה, כמו שהגרי"ז כותב בדברי הסיום של המכתב שלפנינו, כי הוא החל לכתבו עוד לפני חג הפסח (עד כ"ט בסיון).

פתיחה: $8,000
הערכה: $15,000-20,000

78. Letter from Rabbi Yitzchak Ze'ev Soloveitchik, the Brisker Rav – Jerusalem, 1944 – On the Writing Procedure of Chidushei Rabbeinu Chaim HaLevi – Printing Unauthorized Novellae "Absolutely Contravenes the Wishes and Will of My Father and Teacher… I Do Not Assent to This by Any Means!"

Lengthy letter (3 pages, over 60 lines), handwritten and signed by R. Yitzchak Ze'ev Soloveitchik, Rabbi of Brisk (the Brisker Rav). Jerusalem, 29th Sivan 1944.

Addressed to his friend R. Yechezkel Abramsky, head rabbi of the London Beit Din, in response to the initiative of R. Yisrael Soloveitchik of South Africa to print the notebook novellae ("tagbuch") of his uncle R. Chaim HaLevi of Brisk, which he had copied while studying under him.

The Brisker Rav acknowledges receipt of his letter on the subject, stating that his response was delayed due to his health condition: "Your esteemed note reached me at its time. I was surprised and astounded by the manifoldly strange news. I wished to respond immediately, but I fell sick… and I was compelled to lie in bed some days…".

The Brisker Rav explains why some of the novellae of his father, R. Chaim of Brisk, were not printed in his Chidushei Rabbeinu Chaim HaLevi (published 1936): "The topics that did not find a place in the printed book were not our decision but that of my father himself – not due to negligence and slackness nor by accident, but consciously, intentionally and with profound thought did he exclude them from being printed. Obviously he didn't treat them all indiscriminately, but rather some of them no longer appeared correct to him in his later years… while others he intended to correct and edit, to add or detract or to change the reasoning, but at any rate not as they had been written and arranged previously".

The Brisker Rav goes on to recount: "I personally witnessed how once he hoped to publish all his written books, and he went over them chapter by chapter, and for every single topic he gave his decision whether or not it should be placed in the book. A list was then drawn up of all the topics he saw fit to arrange and place in a book… there were nearly a hundred topics. From that point on he began to write and arrange based on this list, and those that he found worthy… were immediately copied into the book being prepared for printing; as for the others, he began to arrange them bit by bit in his own way, and over half of the topics were included in the printed book. However, in the meantime the list was lost, and the topics were no longer being written in order but rather in happenstance fashion, and of course there remained more topics that he intended to prepare but never managed to do so. At any rate… the topics that were excluded from the book were determined by my father and master himself, in accordance with his view and method in his later years, and 'who can come after the king' to print a work from those novellae that he himself excluded from printing? – and even in his lifetime, there were not few who requested that he print specifically those novellae that he skipped, but all their words were laughable to him, and they did not penetrate his ears at all. This matter is clearly known to anyone who kept his company in his later years – especially those who worked on writing his novellae, and I don't doubt that my relative R. Yisrael Soloveitchik also knows of this".

The Brisker Rav goes on to discuss the irrelevance of those writings owned by his relative, R. Yisrael Soloveitchik: "… the writings held by R. Yisrael Soloveitchik are from the year 1898. But it is known to all that in his last twenty years, he worked relentlessly to write and arrange the novellae, and even those very topics have recensions much later than those held by R. Yisrael Soloveitchik. How could one think of printing specifically those older recensions, thwarting all the work done by my father and master over twenty consecutive years, with immense, unmatched effort, to which he devoted himself day and night, and was very particular for readers to see his words specifically in the latest revision as he copied them later – so who has the authority to print in his name specifically the first recensions?... This absolutely contravenes the wishes and will of my father and teacher, which we must consider when printing a work of his that will be set in print for study in the study halls of halachah, which was his true intention when writing and arranging his novellae…".

The Brisker Rav goes on to sharply attack his relative R. Yisrael Soloveitchik's plan to print the work: "For these reasons, I lodge a complaint against my relative R. Yisrael Soloveitchik… for initiating and also doing the deed of sending you my father's old writings to print as a work of my father, while he himself knows that that was not the view and will of my father and master… And if I have anything to say about this, I hereby state explicitly that I oppose the publication of such a work in the name of my father and master, the pious Gaon, and I do not assent to this by any means" (emphasis in original).

Even after this sharp attack, the Brisker Rav admits that there is still room for publication of these novellae in another way, writing: "Now in truth I do know that the old writings may be of benefit, and most readers will enjoy them much more than the printed book. Therefore, I had always planned to make sure that all my father and master's writings would be distributed among the people to give satisfaction to those who are thirsty for his words, but not to print them as a work by him, because that is impossible as I wrote above. However, in the long term, many ways and occasions can be found to print and distribute his words for the public to study. And in truth, even in the topics that were already printed in his book, I saw much benefit from printing the old recensions, as the old recensions contribute to better understanding what is printed in his work, while without them many things he wrote are incomprehensible, but when all the recensions are seen together, the reader understands what he meant by this word, and why he departed from the simple way, and so on".

He goes on to relate how he had a disagreement with his brother, R. Moshe, who opposed any printing of the old recensions: "Such was always my opinion before I began to publish the book, and I revealed this thought to my relative R. Yisrael Soloveitchik… however, this suggestion was rejected at the time by my honorable brother R. Moshe, hence it never came to fruition. I still remain of the same opinion, that it is proper and right to find ways for all the words of my father and master, the pious Gaon, to be published as they are, but not as an arranged book by him. I believe that even my brother would now agree to this suggestion, now that the work has already been printed…".

The importance the Brisker Rav attributed to the content of the letter may be inferred from his description at the end of the letter as to the amount of time he spent writing it, over nearly three months: "I began arranging my letter before Pesach, but I was compelled to pause in the middle, and for various reasons I was delayed from replying until today. Your friend…Yitzchak Ze'ev son of… R. Chaim HaLevi Soloveitchik, 29th Sivan 1944, Jerusalem".

R. Yisrael Soloveitchik (d. 1951) was the son of R. Avraham Baruch Soloveitchik, Rabbi of Smolensk (elder brother of R. Chaim of Brisk). R. Yisrael studied under his uncle R. Chaim, in the Volozhin yeshiva where he served as assistant dean, even after R. Chaim relocated to serve as Rabbi of Brisk. During that period, R. Yisrael copied many novellae from R. Chaim's notebooks, where R. Chaim wrote first drafts of his novellae. These included much material that was not printed in R. Chaim's novellae on the Rambam (Brisk, 1936). After the Russian Revolution, R. Yisrael came to Vilna and was active in community work. In the 1930s, he was dispatched to England and South Africa by the Chafetz Chaim and R. Chaim Ozer, to work on behalf of the rabbis in Russia under the Bolshevik regime. In South Africa he served as rabbi and member of the Johannesburg Beit Din, and in 1951 he immigrated to the United States, where he passed away later that year.

R. Yisrael Soloveitchik sent the writings from South Africa to R. Abramsky in London for publication, and later sent them to his cousin R. Yitzchak Ze'ev Soloveitchik in Eretz Israel. R. Abramsky had his friend, the dayan R. Avraham Rappaport of London, copy the writings, and instructed him to make two copies, one for each of the two of them. The copy remaining with R. Rappaport's family was the source of MiGinzei HaGrach, printed in 1989 by a committee honoring the memory of R. Yisrael Soloveitchik in Johannesburg, South Africa.

R. Abramsky himself made use of these writings, and over the years he published extracts from them in his Chazon Yechezkel, but in a prudent and respectful manner, in accordance with the wishes of R. Yitzchak Ze'ev, as expressed in the present letter. Chazon Yechezkel includes a number of quotations such as "I heard from the Beit Midrash of R. Chaim"; "They bring in the Beit Midrash in the name of… R. Chaim HaLevi of Brisk…"; "I saw written in the name of… R. Chaim HaLevi Rabbi of Brisk" (novellae on Pesachim, folio 6); "A new idea is posited in a copying of the novellae of… the author of Chidushei R. Chaim HaLevi" (Gittin 1:9).

Notably, the original autograph notebooks of R. Chaim were eventually printed in 2018, from the archives of his son R. Moshe HaLevi Soloveitchik (mentioned in the present letter of his brother the Brisker Rav as opposing their printing) who brought them to the United States, by one of his descendants (a grandson of R. Joseph B. Soloveitchik), in: Kitvei Rabbeinu Chaim HaLevi – MiKtav Yad Kodsho (Tag Buch), Jerusalem, 2018.

R. Yitzchak Ze'ev Soloveitchik, the Brisker Rav (1886-1959), son of R. Chaim HaLevi of Brisk, and grandson of the Beit HaLevi. Already at a young age, still in his father's lifetime, he was considered one of the prominent Torah leaders of the generation. In 1919 (about the age of 32), he succeeded his forefathers as Rabbi of Brisk, and governed all religious matters in his city and the entire region. He managed to escape the Holocaust and fled from Brisk to Vilna, from which he immigrated to Jerusalem in 1941. His authority was recognized by the entire Torah world. His books: Chidushei Maran Riz HaLevi on the Rambam and the Torah. His oral teachings were published as Chidushei HaGriz. His teachings serve to this day as a cornerstone of in-depth yeshiva learning and form the basis for the thought of large portions of Orthodox Jewry. He was famous for his searing fear of Heaven and zeal for pure truth.

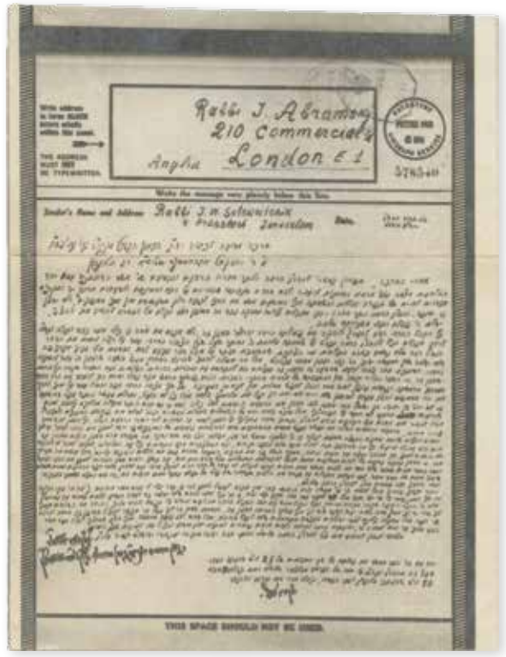
The recipient, **R. Yechezkel Abramsky** (1886-1976), close disciple of R. Chaim of Brisk and close friend of his son R. Yitzchak Ze'ev. Shortly after his marriage, he traveled to Brisk to study under R. Chaim, ca. 1910 (at the advice of his father-in-law R. Yisrael Yehonatan Yerushalimsky), after which point he became devoted to his Torah teachings for the rest of his life. While serving as Rabbi of Smilavichy, he visited his teacher R. Chaim, then staying in Minsk, for long periods, during which time he would clarify Torah topics with him. R. Yechezkel would say of his teacher R. Chaim's method of learning: "R. Chaim goes at once to the heart of the issue". R. Chaim greatly appreciated his disciple's wisdom, and in one letter he calls him a friend (Melech BeYofyo, p. 95). During those periods, R. Abramsky became a close friend of his teacher's son, R. Yitzchak Ze'ev (R. Velvele), which led to some fifty years of friendship and a close correspondence. Some of their Torah discussions and correspondence are printed in Chidushei Maran Riz HaLevi. When R. Abramsky was living in Jerusalem (from 1951), they met often and dealt with Torah issues and public affairs together. In the 1930s, R. Abramsky was one of those encouraging the family members of his teacher R. Chaim Soloveitchik to accelerate the printing of Chidushei Rabbeinu Chaim HaLevi. Famously, after his expulsion from Russia to Latvia by the Bolsheviks, his first telephone call from the border telephone station was about the progress of printing the book (see Melech BeYofyo, pp. 219-221).

[2] leaves (including 3 written pages). 21 cm. Good condition. Light stains. Wear and folding marks.

A portion of this letter was printed based on a faulty and edited copy, in the foreword to Chidushei HaGrach HaShalem BeSugyot HaShas, on Tractate Bava Batra, Machon Oraita, Jerusalem, 2020, p. 38.

Lot 79 of the present catalogue features a V-mail (airgraph) dated 12th Nisan, addressed to R. Abramsky, in which R. Yitzchak Ze'ev expresses his discontent with R. Yisrael Soloveitchik's initiative to print the writings, and he writes that he would send a detailed letter "by ship". The present letter ended up taking over two and a half months to write, as R. Yitzchak Ze'ev notes in its conclusion that he had begun to write it before Pesach (up to 29th Sivan).

Opening price: $8,000
Estimate: $15,000-20,000

79a

79b

79c

79d

79. שבעה מכתבים מצולמים (V-mail, Airgraph) שנשלחו מהרב מבריסק הגרי"ז סולובייצ'יק – ירושלים, תש"ג–תש"ה – פרשיות "ילדי טהרן", הצלה מסיביר, הדפסת כתבי הגר"ח מבריסק, ועוד עניינים

שבעה מכתבים מצולמים (V-mail) – מכתבים ארוכים מהגאון רבי יצחק זאב סולובייצ'יק הרב מבריסק, שנשלחו ללונדון אל ידידו הגאון רבי יחזקאל אברמסקי גאב"ד לונדון. [ירושלים–לונדון], תש"ג–תש"ה, 1944–1942.

המכתבים שלפנינו נשלחו בתהליך שנקרא אירוגרף, וימייל (V-mail, Airgraph) – שיטת מיזעור ומשלוח, שהתחדשה בתקופת מלחמת העולם השנייה, להעברת מכתבים מהחזית אל העורף. המכתבים המקוריים צולמו בארץ המוצא ומוזערו למיקרופילם, וסלילי המיקרופילם נשלחו אל מעבר לים בדואר אוויר. עם קבלתם, פותחו התשלילים והודפסו על גבי נייר תמונות בגודל של כרבע או מחצית מהגודל המקורי של המכתב, ונשלחו בדואר מקומי אל הנמען. המכתב המקורי נכתב בארץ המוצא על טופס ייעודי של החברה, והושלך לאחר צילומו. מכתבי הוימייל המצולמים הם בדרך כלל התיעוד היחיד מהמכתבים שנשלחו בדרך זו.

שישה מהמכתבים המקוריים היו בכתיבת יד הגרי"ד סולוביצ'יק בן הגרי"ז, ובחתימת ידו המליאה של הגרי"ז: "יצחק זאב באאמו"ר הגאון החסיד רשכבה"ג מרן חיים הלוי זצוקללה"ה סאלאווייציק". המכתב השביעי (מהתאריך ג' בסיון תש"ד), העוסק בענייני הצלת הישיבות בארץ ישראל, מודפס במכונת כתיבה, והיה חתום בכתב–ידם של הגאון רבי איסר זלמן מלצר, הגרי"ז אב"ד בריסק, והגאון רבי אליעזר יהודה פינקל.

במכתבים מתאריך חשון תש"ג ותמוז תש"ג הוא כותב אודות אלף הילדים מפולין שניצלו מהשואה ("ילדי טהרן") ועל המזימות של אנשי "הסוכנות" להעביר אותם על דתם ועל אמונתם. גם במכתב מחודש כסלו תש"ה כותב הרב מבריסק על משא ומתן של הד"ר וייצמן עם הרב הראשי ללונדון, על התערבות "הסוכנות" בחינוך הילדים הפליטים.

במכתב מתאריך י"ח אב תש"ג הוא כותב על הצורך בהצלת רבי אלחנן סורוצקין אב"ד זאלודאק [בנו של רבי זלמן סורוצקין אב"ד לוצק], ש"נתפס בסיביר ונידון לעבודת פרך". גם במכתב מחודש אייר תש"ד כותב הגרי"ז מבריסק בראיכות ומזרז לפעול להצלת הרבנים סורוצקין והלברשטאם מגלות סיביר.

במכתב מי"ב ניסן תש"ד אודות הדפסת כתב–היד של ה"טאג בוך" מאביו הגר"ח מבריסק, כותב הגרי"ז כי קרא את מכתבו "בהתמרמרות מלאה על ש"ב הרה"ג ר"י סאלאווייציק שי'[חיה]", והוא כותב כי קשה עליו לכתוב ב"עראגראף" מכתב ארוך בעניין זה, והוא יכתוב מכתב אחר בדואר רגיל ("דרך אניה") בעניין זה (ראו: פריט 78, את המכתב המלא בעניין זה, שנגמרה כתיבתו בחודש סיון תש"ד).

הגאון רבי יצחק זאב הלוי סולובייצ'יק אב"ד בריסק (תרמ"ז–תש"ך), בנו של רבינו חיים הלוי (הגר"ח) מבריסק, ונכדו של ה"בית הלוי". עוד בחיי אביו, בגיל צעיר, נחשב לאחד מגדולי הדור המפורסמים. בשנת תרע"ט (בהיותו כבן 32) מונה למלא מקום אבותיו ברבנות העיר בריסק, ובסמכותו התורנית ניהל את ענייני היהדות בעירו ובכל האזור. בימי השואה ניצל עם חלק מילדיו שנמלטו עמו מבריסק לווילנא, ומשם עלו לירושלים בשנת תש"א. סמכותו העצומה הוכרה בכל העולם התורני בארץ ובחו"ל. ספריו: "חידושי מרן רי"ז הלוי", על הרמב"ם ועל התורה. כתבי שמועות חידושיו יצאו לאור בספרי "חידושי הגרי"ז". עד היום מהוה תורתו אבן–יסוד בלימוד המעמיק בישיבות, וביסודות ה"השקפה" וההנהגה של חלקים גדולים מהיהדות החרדית בדורנו. התפרסם לדורות ביראת שמים העצומה שבערה בלבו ובקנאותו לאמת הצרופה.

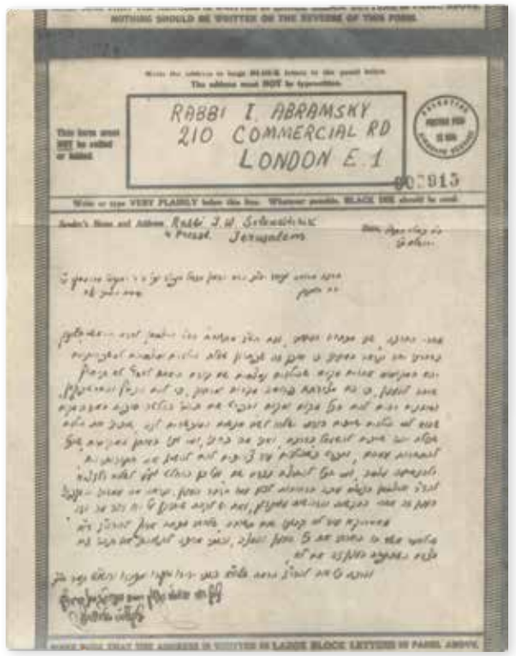
מקבל המכתב, **הגאון רבי יחזקאל אברמסקי** (תרמ"ו–תשל"ו), תלמידו המובהק של רבי חיים מבריסק וידיד נפש של בנו הגרי"ז. תקופה קצרה לאחר נישואיו נסע לעיר בריסק לקבל תורה מפי הגר"ח בשנת תר"ע בערך (עפ"י עצת חותנו הגרי"י ירושלימסקי, שהיה תלמיד הגר"ח מתקופת וולוז'ין) והסתופף במחיצתו כארבעה חדשים, ומני אז היה דבוק בתורתו ובדרכיו כל הימים. בתקופת כהונתו כרב בסמילוביץ היה נוסע לפרקי זמן ארוכים אל רבו הגר"ח ששהה אז במינסק, וזכה לברר עמו סוגיות שונות. רבי יחזקאל היה רגיל לומר על דרכו בלימוד של רבו הגר"ח: "רבי חיים ניגש מיד אל הלב של הסוגיא". רבי חיים הערין מאד את חכמתו ותבונתו של תלמידו, ואף פעם כתב לו באיגרת: "והלא אנו ידידים ואוהבים זה את זה" (מלך ביפיו, עמ' 95). באותן תקופות נתקשר הרב אברמסקי בידידות עמוקה עם בן–רבו הגאון רבי יצחק זאב (ר' וועלוול'ה), ועמד עמו כבמשך כחמישים שנה בקשרי ידידות ובמכתבים רבים. בספר "חידושי מרן רי"ז הלוי" נדפסו קטעים מהדיונים וההתכתבויות שלהם בדברי תורה. בתקופת מגוריהם בירושלים (לאחר עליית הרב אברמסקי בשנת תשי"א לארץ ישראל) הם היו נפגשים לעתים קרובות כשהם עוסקים יחד בדברי תורה ובסוגיות ציבוריות.

בשנות התר"צ היה הרב אברמסקי מן הדוחפים ומעודדים את בני משפחת מורו ורבו הגר"ח מבריסק, למהר את הדפסת ספרו "חדושי רבנו חיים הלוי". כמפורסם, בעת שגורש מרוסיה ללטביה ע"י השלטונות הבולשביקים, שיחת הטלפון הראשונה שקיים מתחנת הגבול היתה לברר אם התקדמה הדפסת הספר (ראו: מלך ביפיו, עמ' 221–219).

7 דפים. 14–13.5 ס"מ. מודפסים על נייר צילום דק. מצב כללי טוב. קמטים, סימני קיפול ובלאי.

פתיחה: $1,000

הערכה: $1,500-3,000

79f

79e

79. Seven V-Mail Letters (Airgraphs) from Rabbi Yitzchak Ze'ev Soloveitchik, the Brisker Rav – Jerusalem, 1942-1944 – The Tehran Children, Rescue from Siberia and Other Public Affairs

Seven lengthy V-mail letters from R. Yitzchak Ze'ev Soloveitchik, the Brisker Rav, addressed to his friend R. Yechezkel Abramsky, head rabbi of the London Beit Din. [Jerusalem-London], 1942-1944.

The present letters were sent by V-mail (airgraph) – a process of microfilming developed during World War II, which was used to correspond with the soldiers on the battlefront. The letters were photographed and transported as thumbnail-sized images on negative microfilm. Upon arrival at their destination, the negatives would be printed on photographic paper at approximately a quarter of the original size of the letter, and the reduced letter was delivered to the addressee. The original letter was usually discarded after being photographed in the country of origin, and the V-mail letters are generally the only remaining documentation of letters sent by this method.

Six of the original letters were handwritten by R. Yosef Dov (Berel) Soloveitchik, son of the Brisker Rav, with the full signature of the Brisker Rav: "Yitzchak Ze'ev son of... R. Chaim HaLevi Soloveitchik". The seventh letter (dated 3rd Sivan 1944), discussing relief of the yeshivas in Eretz Israel, was typewritten and handsigned by R. Isser Zalman Meltzer, the Brisker Rav R. Yitzchak Ze'ev, and R. Eliezer Yehudah Finkel.

In the letters dated Cheshvan 1942 and Tamuz 1943, he discusses the thousand children saved from the Holocaust in Poland (the Tehran children), and the Jewish Agency's plan to secularize them. In his letter of Kislev 1944, the Brisker Rav also discusses the negotiations between Dr. Weizman and the Chief Rabbi of London on the Jewish Agency's interference in education of the refugee children.

In the letter dated 18th Av 1943, he writes of the need to rescue R. Elchanan Sorotzkin, Rabbi of Zhaludok (son of R. Zalman Sorotzkin, Rabbi of Lutsk), who was "imprisoned in Siberia and sentenced to the Gulag". In his letter from Iyar 1944, the Brisker Rav writes at length to encourage rescue of Rabbis Sorotzkin and Halberstam from exile in Siberia.

In his letter of 12th Nisan 1944 regarding the printing of the notebook novellae ("tag buch") of his father R. Chaim of Brisk, R. Yitzchak Ze'ev writes that he read his letter "fully discontent with my relative R. Yisrael Soloveitchik, may he live", writing that it is hard for him to write a lengthy airgraph letter on the issue, and that he would write another letter by normal post ("by ship") on the matter (see Lot 78 for the complete letter on this issue, which he concluded writing in Sivan 1944).

R. Yitzchak Ze'ev Soloveitchik, the Brisker Rav (1886-1959), son of R. Chaim HaLevi of Brisk, and grandson of the Beit HaLevi. Already at a young age, still in his father's lifetime, he was considered one of the prominent Torah leaders of the generation. In 1919 (about the age of 32), he succeeded his forefathers as Rabbi of Brisk, and with his Torah authority, he governed all religious matters in his city and the entire region. He managed to escape the Holocaust together with some of his children who fled from Brisk to Vilna, from which they immigrated to Jerusalem in 1941. His authority was recognized by the entire Torah world in Eretz Israel and abroad. His books: Chidushei Maran Riz HaLevi on the Rambam and the Torah. His oral teachings were published as Chidushei HaGriz. His teachings serve to this day as a cornerstone of in-depth yeshiva learning and form the basis for the thought of large portions of Orthodox Jewry. He was famous for his searing fear of Heaven and zeal for pure truth.

The recipient, **R. Yechezkel Abramsky** (1886-1976), close disciple of R. Chaim of Brisk and close friend of his son R. Yitzchak Ze'ev. Shortly after his marriage, he traveled to Brisk to study under R. Chaim, ca. 1910 (at the advice of his father-in-law R. Yisrael Yehonatan Yerushalimsky, a disciple of R. Chaim during his Volozhin period), where he stayed for some four months, after which point he became devoted to his Torah teachings for the rest of his life. While serving as Rabbi of Smilavichy, he visited his teacher R. Chaim, then staying in Minsk, for long periods, during which time he would clarify Torah topics with him. R. Yechezkel would say of his teacher R. Chaim's method of learning: "R. Chaim goes at once to the heart of the issue". R. Chaim greatly appreciated his disciple's wisdom, and in one letter he calls him a friend (Melech BeYofyo, p. 95). During those periods, R. Abramsky became a close friend of his teacher's son, R. Yitzchak Ze'ev (R. Velvele), which led to some fifty years of friendship and a close correspondence. Some of their Torah discussions and correspondence are printed in Chidushei Maran Riz HaLevi. When R. Abramsky was living in Jerusalem (after he immigrated to Israel in 1951), they met often and dealt with Torah issues and public affairs together.

In the 1930s, R. Abramsky was one of those encouraging the family members of his teacher R. Chaim Soloveitchik to accelerate the printing of Chidushei Rabbeinu Chaim HaLevi. Famously, after his expulsion from Russia to Latvia by the Bolsheviks, his first telephone call from the border telephone station was about the progress of printing the book (see Melech BeYofyo, pp. 219-221).

7 leaves. 13.5-14 cm. Printed on thin film stock. Overall good condition. Creases, folding marks and wear.

Opening price: $1,000
Estimate: $1,500-3,000

80. מכתב בדברי תורה מאת רבי אריה לוין – אל חתנו המיועד הגרי"ש אלישיב – ירושלים, אייר תרפ"ט

מכתב ארוך (3 עמודים) בכתב-ידו וחתימתו של הגאון רבי אריה לוין – "הצדיק הירושלמי". ירושלים, "יום א' ל"א למב"י" [ט"ז אייר] תרפ"ט [מאי 1929].

נשלח אל חתנו המיועד הבחור רבי יוסף שלום אלישיב. המכתב פותח בברכות בלשון מליצית: "יוסיף ה' שלום ונחמה לרב חביבי הודי ופארי המיל"ח בנש"ק [המיועד להיות חתני, בנם של קדושים] המהולל בתשבחות העומד לנס לגאון ולתפארת בישראל... כש"ת מ"ר יוסף שלום עליאשאוו שליט"א...". רבי אריה ממשיך לספר על ביקורו בבית אביו בערב שבת כדי לעשות "התרת נדרים", ועל כך שלא רצה להפריע לו באמצע לימוד התורה "בקול אדיר ונעים גם יחד, המושך לבבות". בתוך הדברים מתנצל רבי אריה לוין ומשבח את אביו הרב מהומלא, אשר קיבלו בסבר פנים יפות ובסבלנות (באמצע טרדות ההכנה לשבת, כהלל הזקן בערב שבת), כאשר במקום לשאול ממנו את השאלה ההלכתית (שנשכחה ממנו באותו רגע), פתח ר' אריה עמו בשיחה בדברי אגדה ומוסר, בשאלות אשר אינן דחופות בערב שבת:

"אנכי בדרך מאה שערים נחני ה' בדבר איזה מצוה יום עש"ק... ואמרתי אסורה נא אל בית אדוני הגה"צ ר' אברהם אביך לעשות שאלת חכם על מנהגתי שנהגתי עד היום, והנה מרחוק 'קול ברמה נשמע' קול אדיר ונעים גם יחד המושך לבבות, קול ה' בכח 'קול תורה', את קולך רוחי ונשמתי שמעתי ואירא כי עירם אנכי ואחבא, לבי הלך שבי אחרי הקול, ונכנסתי בהחצר מרוב התרגשות ודפקתי על הפתח. מי כאן... נתעטף מר אביך שי' ויצא לקראתי, 'מה אתה מבקש?' שאלה יש לי לבקש. 'שאל בני שאל'. מה זה הקול אשר... [מלאך אלוקים] עולים ויורדים? כמובן לשאלה זו דרוש סבלנות... כהלל בשעתו, ושכחתי את מטרת בואי אל בית הג' ר' אברהם אביך שליט"א... ונסתבבה השיחה ביננו... והזמן גרם בהדי פניא דמעלי שבתא לקצר ולהפרד מאת אביך הגה"צ שליט"א, ובמסירת דר"ש מלב חם אליך מחמד נפשי, והנני מתכבד למסור דרישת שלום אליך בכתב, כי לראותך פא"פ לא זכיתי והנני שמח מזה... באהבה רבה ואהבת עולם ארי' לוין".

בהמשך המכתב לאחר החתימה, כותב רבי אריה לוין בדברי תורה (בדיני שליחות ובדיני תנאי), ומוסיף דברים על הערכתו הרבה של רבו הגאון רבי איסר זלמן מלצר ותגובתו על דברי התורה של הגרי"ש אלישיב, במכתב ששלח אל חותנו המיועד: "...שכחתי למסור לך דר"ש מאת מורי ורבי הגאון האמתי הצדיק רא"ז שליט"א בהראותי לו את יקר תפארת כתיבתך בחד"ת, שמח מאד לקראת דבריך היקרים ושלח לי אח"כ בכתב איזה הערה קצרה על דבריך...".

"הצדיק הירושלמי" רבי אריה לוין (תרמ"ה–תשכ"ט), גדול בתורה ובמעשים טובים. כיהן בתפקיד מנהל רוחני ומפקח ב"תלמוד תורה עץ חיים". תלמיד ישיבות ליטא (הלוסק, סלוצק, וולוז'ין, וישיבת תורת חיים בירושלים) ותלמיד חביב ומקורב לגדולי דורו: רבי רפאל שפירא מוולוז'ין, רבי חיים ברלין, רבי שלמה אלישוב בעל ה"לשם", רבי ברוך דוב ליבוביץ, רבי אברהם יצחק הכהן קוק, גיסו רבי צבי פסח פראנק, והרב מבריסק רבי יצחק זאב סולובייצ'יק. עלה לירושלים בבחרותו ונשא את נכדת הראב"ד רבי חיים יעקב שפירא.

נודע במסירותו למעשי חסד. איש אהוב וידיד לכל, המשתתף בכל לבו ונפשו בשמחותיהם ובצרותיהם של ישראל. רבי אריה ה"צדיק הנסתר" הסתיר את גדלותו בידיעת התלמוד והמשניות, בקיאותו ולמדנותו, בתור למדן מובהק מבית מדרשם של ישיבות ליטא, ומוותיקי תלמידי רבי ברוך בער ליבוביץ. בשנים תשע"א–תשע"ג נדפסו שלושה חלקים מן חיבורו המקיף "משנת אריה" על ששה סדרי משנה, שהיה גנוז קרוב למאה שנים. רבי אריה כתב בצוואתו בענוותנותו המופלגת: "...שאינני בקי אפילו פרק במשניות כראוי..." – וזאת למרות חיבורו הענק על ששה סדרי משנה. חתנו הגאון רבי יוסף שלום אלישיב, בהסכמה לספר "משנת אריה", כותב על חמיו המחבר: "חמי הגה"צ רבי אריה לוין זצ"ל, אשר לרוב ענותנותו הצניע והסתיר גדלותו בתורה...".

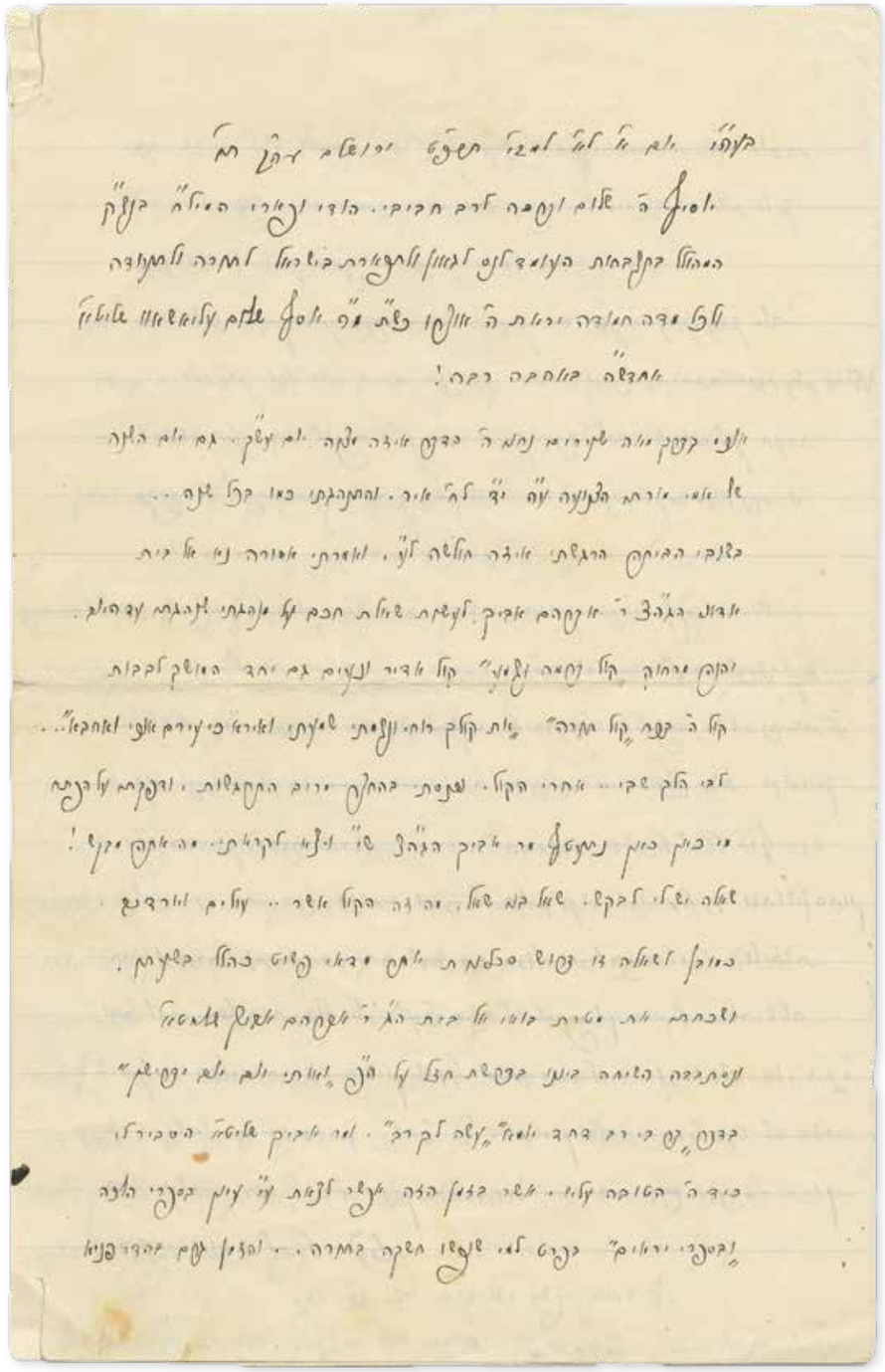
כשעלה לירושלים גאון הקבלה בעל ה"לשם", הגאון הקדוש רבי שלמה אלישוב (תר"א–תרפ"ו, לא מש רבי אריה לוין מלשמשו ומללמוד תורה מפיו, ולאחר פטירתו הסכימו בני המשפחה על ידו לפרסם בדפוס את הקונטרס "תולדות הגאון הקדוש מחבר ספרי לשם שבו ואחלמה" (שנתפרסם לראשונה כנספח לספרו "לשם שבו ואחלמה – חלק הביאורים" שנדפס בירושלים, מיד לאחר פטירת המחבר). בשנת תרפ"ט זכה רבי אריה להשתדך עם מורו ורבו בעל ה"לשם", כאשר לקח כחתן לבתו הרבנית חיה, את רבי יוסף שלום אלישיב – נכדו החביב של בעל ה"לשם", והנישואין נערכו כעבור כשנה בשלהי חודש אדר תר"צ.

מקבל המכתב, **מרן הגאון רבי יוסף שלום אלישיב** (תר"ע–תשע"ב), בנו היחיד של הגאון ר' אברהם מרבני הומל (חתן בעל ה"לשם") וחתנו של הצדיק הירושלמי רבי אריה לוין. משנת תש"ג מילא את מקום אביו כרב "תפארת בחורים" וכמו"ץ בשכונת מאה שערים. במשך כעשרים שנה כיהן כאחד מבכירי מערכת הדיינות בארץ ישראל, ופרש לגמלאות בתחילת שנות התש"ל (כאשר מונו אז למערכת בתי הדין, כאלו שניסו לעקור הלכות חמורות מסיבות לא הלכתיות). בעשרים שנותיו האחרונות הנהיג את עולם התורה בארץ ובחו"ל. הרב אלישיב היה מגדולי הפוסקים במשך למעלה משבעים שנה. נודע בהתמדתו המופלגת ובידיעתו העמוקה והיסודית בכל חלקי התורה, עד שיכל לפסוק בכל ענין את מסקנתו הברורה. חידושי תורתו נדפסו על-ידי תלמידיו בסדרת ספרי ה"הערות" על המסכתות שנערכו משיעוריו וכן לוקטו מאות מאלפי תשובותיו בששת חלקי "קובץ תשובות".

[1] דף כפול (3 עמ' כתובים). 21 ס"מ בקירוב. מצב טוב–בינוני. בלאי וסימני קיפול. קרעים בקפלי הנייר ובשולי הדפים, ללא פגיעה בטקסט.

המכתב שלפנינו, נתפרסם בדפוס לראשונה באופן חלקי, בקובץ תורני "צהר" (כרך ד, ירושלים, תשנ"ט, עמ' נד–נו), ולאחר מכן נדפס בבמות שונות באופן מלא, בהם ב"קובץ תשובות" (חלק ב, ירושלים, תשס"ג, סימן קפט), ובספר הזכרון "תפארת רפאל" (בית שמש, חשון תשס"ו, עמ' רכה–רכז).

פתיחה: $1,000
הערכה: $3,000-4,000

80a

80. Torah Letter from Rabbi Aryeh Levin – To His Future Son-in-Law Rabbi Yosef Shalom Elyashiv – Jerusalem, Iyar 1929

Lengthy letter (3 pages) handwritten and signed by the "Tzaddik of Jerusalem" R. Aryeh Levin. Jerusalem, "Sunday, 31st of the Omer" [16th Iyar, May] 1929.

Addressed to his prospective son-in-law, the young R. Yosef Shalom Elyashiv. The letter begins with poetic blessings: "May G-d increase peace [Yosif Shalom] and consolation to my dear… son-in-law-to-be, of holy descent, well-praised, who stands as a banner of pride and glory among the Jewish people… R. Yosef Shalom Elyashov…". R. Aryeh goes on to recount how he visited his father's home on Friday to release him from a vow, and how he didn't want to disturb him in the middle of his Torah study "in an attractive voice, both powerful and pleasant". R. Aryeh Levin goes on to apologize and praise his father, Rabbi of Gomel, who received him kindly and patiently (in the middle of Shabbat preparations, after the model of Hillel the Elder), when having forgotten his halachic question he began conversing with him on non-halachic topics that are not urgent on a Friday afternoon:

"G-d guided me on the streets of Meah Shearim for some mitzvah on Erev Shabbat… and I decided to visit the home of my master, the Tzaddik R. Avraham, your father, to release me from the custom I had practiced up to that point, when from afar I heard 'a voice on high', an attractive voice, both powerful and pleasant, 'the voice of G-d in strength', the voice of the Torah. 'Your voice', my spirit and soul, 'I heard, and I was fearful for I was naked and I hid'. My heart was taken captive by the voice. I excitedly entered the courtyard and knocked on the door. 'Who's there?'… Your father clothed himself and came out towards me. 'What do you seek?' 'I have a question to ask'. 'Ask, my son, ask'. 'What is this voice… [of angels] ascending and descending?' Of course, a question such as this necessitates such patience… as that of Hillel. And I forgot to what end I had come to the home of your father R. Avraham… The conversation meandered… and the timing, afternoon of Erev Shabbat, made us shorten the conversation and separate from your father the Tzaddik, with heartfelt greetings to you, my dear. I have the honor of sending you a greeting in writing, since I did not merit to see you face to face, and I am happy because of this… With great love and eternal love, Aryeh Levin".

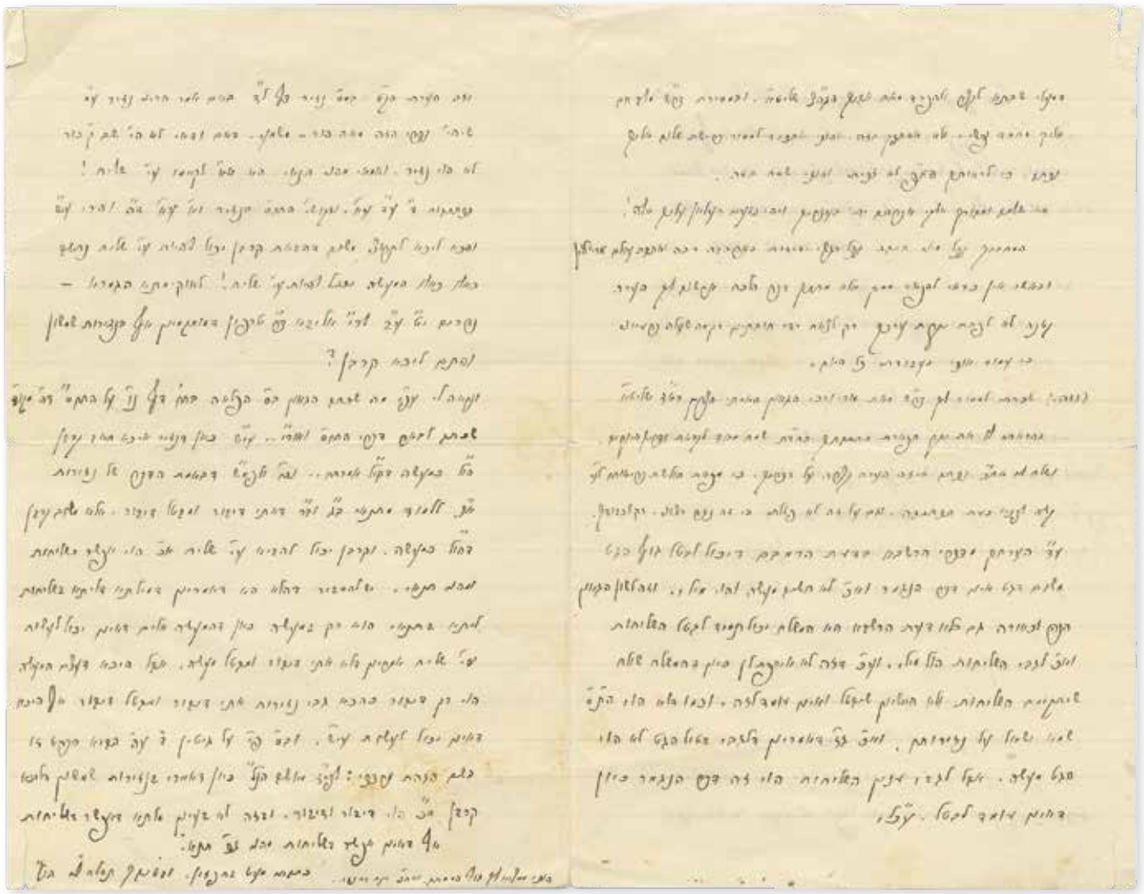
In a postscript after his signature, R. Aryeh Levin offers Torah thoughts (on the topics of agency and stipulations), with an additional comment on the high esteem his teacher R. Isser Zalman Meltzer had for R. Yosef Shalom Elyashiv, and his comment on the prospective son-in-law's Torah thoughts, in a letter addressed to him: "…I forgot to send you greetings from my teacher… R. Isser Zalman. When I showed him the noble beauty of your Torah novellae, he was very happy with your words, and he later sent me in writing a short comment on what you said…".

The Tzaddik of Jerusalem, R. Aryeh Levin (1885-1969), excelled in Torah and in charitable deeds. He served as the spiritual director and supervisor of the Etz Chaim Torah school. An alumnus of Lithuanian yeshivot Hlusk, Slutsk, Volozhin and the Torat Chaim yeshiva in Jerusalem, he was a cherished disciple of the leading Torah scholars of the generation: R. Refael Shapiro of Volozhin, R. Chaim Berlin, R. Shlomo Elyashiv the Leshem, R. Baruch Ber Leibowitz, R. Avraham Yitzchak HaKohen Kook, his brother-in-law R. Tzvi Pesach Frank and R. Yitzchak Ze'ev Soloveitchik of Brisk. He immigrated to Jerusalem in his youth and married the granddaughter of the head of the Jerusalem Beit Din, R. Chaim Yaakov Shapira.

He was renowned for his devotion to acts of benevolence. He was a beloved friend to one and all, wholeheartedly sharing the difficulties and joys of his brethren. The "hidden tzaddik" concealed his knowledge of Talmud and Mishnah, his wide-ranging expertise and his learning as a Lithuanian yeshiva alumnus and elite disciple of R. Baruch Ber Leibowitz. Three parts of his comprehensive Mishnah commentary, Mishnat Aryeh, were published in 2011-2013, after nearly a century of concealment. R. Aryeh's will self-effacingly denies expertise "even in a chapter of Mishnah" – despite his voluminous Mishnah commentary. His son-in-law, R. Yosef Shalom Elyashiv, in his approbation to Mishnat Aryeh, writes of "my father-in-law R. Aryeh Levin, who humbly disguised and concealed his Torah greatness…".

When the eminent kabbalist R. Shlomo Elyashov, the Leshem (1841-1926), immigrated to Jerusalem, R. Aryeh Levin attended to and studied with him constantly; after his passing, his family permitted him to print a biographical account of R. Shlomo Elyashov (first published as an appendix to Leshem Shevo VeAchlamah – Beurim, printed in Jerusalem immediately after the author's passing). In 1929, R. Aryeh's daughter Rebbetzin Chayah became engaged to R. Yosef Shalom Elyashiv – the Leshem's beloved grandson, and the wedding was held a year later, in late Adar 1930.

The recipient of the letter, **R. Yosef Shalom Elyashiv** (1910-2012), only son of R. Avraham, a rabbi in Gomel (son-in-law of the Leshem), and son-in-law of the Tzaddik of Jerusalem, R. Aryeh Levin. From 1943, he served in his father's office as rabbi of Tiferet Bachurim and posek in the Meah Shearim neighborhood. Over the course of some twenty years, he served as a senior dayan in Eretz Israel, retiring in the early 1970s (when non-halachic reasoning was introduced into the court system). Over his last twenty years, he led the Torah world in Eretz Israel and beyond. R. Elyashiv was a leading posek for over seventy years. He was known for his exceptional diligence and his deep, fundamental understanding of all parts of the Torah, enabling him to provide clear rulings on every issue. His Torah novellae were published by his disciples in his Hearot on the Talmud, compiled from his lectures, and hundreds of his thousands of responsa were compiled in his six-part Kovetz Teshuvot.

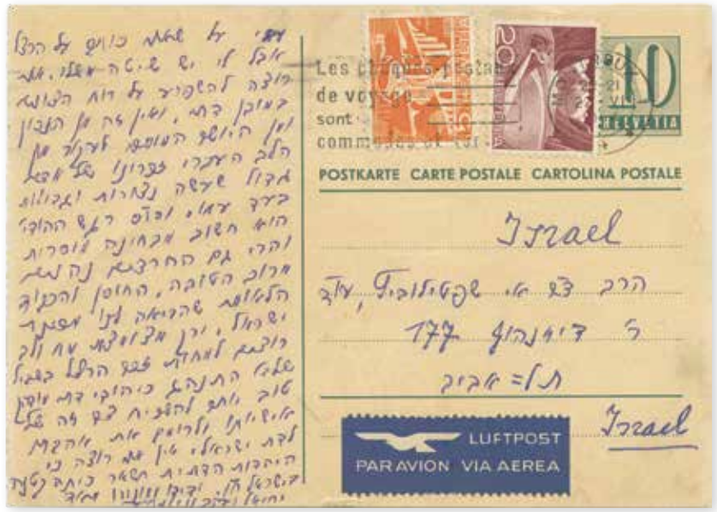

80b

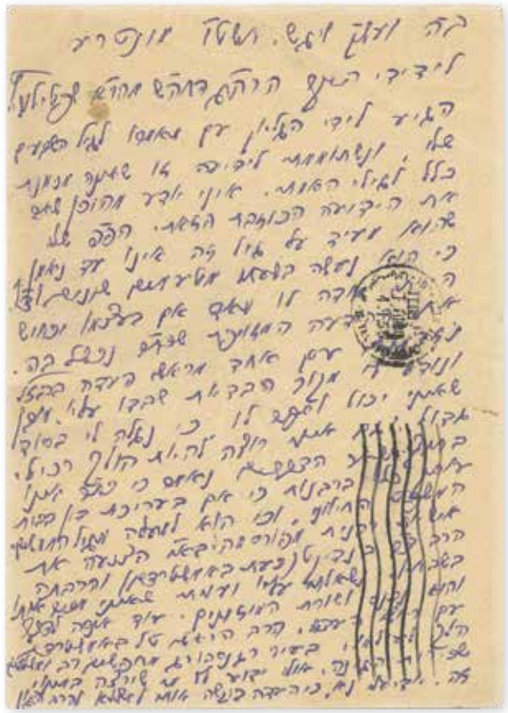
[1] double leaf (3 written pages). Approx. 21 cm. Good-fair condition. Wear and folding marks. Tears to folds and margins, not affecting text.

The present letter was first published in part in the Torah periodical Tzohar (IV, Jerusalem, 1999, pp. 54-56), and later published in full in various places, including Kovetz Teshuvot (II, Jerusalem, 2003, section 189) and the memorial volume Tiferet Refael (Beit Shemesh, Cheshvan 2005, pp. 225-227).

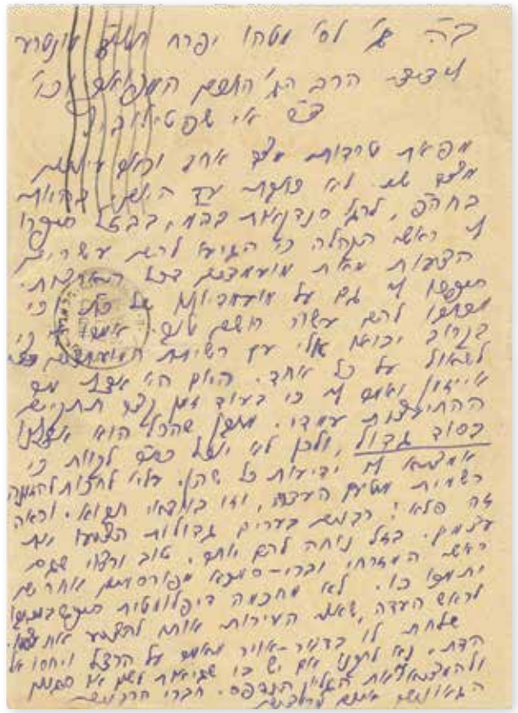
Opening price: $1,000
Estimate: $3,000-4,000

81a

81b

81c

81. אוסף גדול של מכתבים מהגאון רבי יחיאל יעקב ויינברג – תש"ט–תשכ"ג

אוסף מכתבים וניירת נוספת, בהם 22 מכתבים בכתב-ידו וחתימתו של הגאון רבי יחיאל יעקב וינברג בעל ה"שרידי אש". מונטרה, שוויץ ומקומות נוספים, בין השנים תש"ט-תשכ"ג [1963–1949].

המכתבים נשלחו לתל אביב, אל תלמידו הרב ד"ר אלחנן שפטילוביץ, מבוגרי "בית המדרש לרבנים" בברלין, שהיה מתלמידיו החביבים של הרב וינברג. רבים מן המכתבים עוסקים בהצגת מועמדתו של הרב שפטילוביץ לרבנות בערים שונות באירופה, בעיקר סביב שאלת הרבנות בעיר מאלמו (Malmö, שבדיה), בה נבחר לבסוף רב אחר. מכתבים אחרים עוסקים במאמרים ששלח הרב וינברג לפרסום (בהם המאמר על "ד"ר הרצל ויחסו אל הדת"), ומאמרי-הערכה של הרב שפטילוביץ לספר "שרידי אש" של הרב וינברג. מצורפים מכתבים וקטעי עתונות שונים, אודות ספרי הרב וינברג.

במכתב מתאריך "ב' בהעלותך, תש"ט" מאריך הרב וינברג להסביר את עקרונות שיטת "תורה עם דרך ארץ" המקובלת מהרש"ר הירש, ועל הפרשנויות המוטעות שנתנו לה רבנים שונים מימין ומשמאל. במכתב אחר מהתאריך ו' בתמוז תש"י, כותב הרב וינברג בתוך הדברים על נושא השחיטה הכשרה, ומספר על התבטלותו לדעת רבי חיים עוזר שלא לפרסם בשעתו את היתרו לאופנים המותרים של הימום הבהמות: "בנוגע לשאלת השחיטה, דעתי שכת"ר ישאל לדעת הרבנים הראשיים, בעניינים כאלו אי אפשר ליחיד להכריע על דעת עצמו. בקונטרס המדובר הראיתי צדדים להיתר, אבל רבו עלי רבנים גדולים ובתוכם הגאון ר' חיים עוזר ז"ל שלא הסכימו להתיר, ולכן בטלתי דעתי מפני דעתם וגם אני אסרתי כדי שלא לעשות שתי תורות בישראל...".

ראוי לציון מכתב בו מגלה הרב וינברג כי קיים זיוף בתעודת הפספורט שלו, בתאריך לידתו האמיתי. הדברים נכתבו לאחר פרסום מאמר של הרב שפטילוביץ בעיתונות, לרגל יובל השבעים של מורו ורבו הרב וינברג, וכה כותב לו הגרי"י וינברג בתאריך עש"ק ויגש תשט"ו (ו טבת, 31 בדצמבר 1954): "...הגיע לידי הגיליון עם מאמרו לגיל השבעים שלי, ונשתוממתי לידיעה זו שאינה מכוונת כלל לגילי האמתי. איני יודע מהיכן שאב את הידיעה הכוזבת הזאת, הפ"פ [=פאספורט] שלי שהוא מעיד על גיל זה, אינו עד נאמן, כי הוא נעשה בשעתו מטעמים שונים וד"ל. הייתי מודה לו אם בעצמו יכחיש את הידיעה המזוייפת שכת"ר נכשל בה".

מעניין לציין כי בכל הביוגרפיות על הרי"י וינברג נכתב כי נולד בשנת תרמ"ד או תרמ"ה בערך, ולפי המכתב שלפנינו מסתבר כי התאריך האמיתי שונה בכמה שנים, ולא ידוע לנו אם קודם תרמ"ד או לאחר מכן. בתשובה מתאריך ר"ח שבט תשט"ו, שנדפסה בספרו "שרידי אש", התייחס הרב וינברג לפרסום שגוי זה וכתב במענה לברכת מזל טוב ליום הולדתו: "...תודה לכת"ר על ברכתו. אמנם התאריך של יום לידתי אינו מתאים לגילי האמיתי. הכותב בעתון טעה והטעה, וכבר הכחשתי זאת בעתון המכבי" (שו"ת "שרידי אש", כרך ג, סוף סימן מא; במהדורת תשע"ו, כרך א, סוף סימן קח, עמ' שכז).

הגאון רבי יחיאל יעקב וינברג (שנות התר"מ בערך–תשכ"ו), גאון ופוסק נודע, מגדולי תלמידי "הסבא מסלבודקה". כיהן בגיל צעיר כרב בפילווישקי (ליטא). לאחר פטירת ידידו הגאון רבי אברהם אליהו קפלן, נתמנה תחתיו לראש "בית המדרש לרבנים" בברלין. במהלך השואה גורש לפולין, שהה תקופה בגטו וורשא, שם כיהן כנשיא אגודת הרבנים. נשלח למחנה עבודה ושרד את השואה. לאחר המלחמה הגיע למונטָרָה שבשווייץ, שם עמד בראשות הישיבה עד פטירתו. מספריו: שו"ת "שרידי אש", "חידושי בעל שרידי אש", "לפרקים" ועוד.

מקבל המכתבים: **הרב ד"ר אלחנן ארווין שפטלוביץ** (1998–1911), מרבני תל אביב יוצאי אשכנז, שעסק גם במקצוע עריכת דין. מחבר ספרים ומאמרים, בעיקר בדיני המשפט העברי, המנדטורי והישראלי: "משפט המשפחה והירושה היהודי ושימושו בארץ-ישראל" (תל אביב, תש"א), עם הסכמת הרב עוזיאל; "דיני המשפחה ושיפוטם ליהודי ישראל" (תל אביב, תשכ"ה); ועוד ספרים ומאמרים רבים בעברית ובגרמנית.

27 מכתבים וטיוטות, בהם 22 מכתבים מקוריים מהרב וינברג (14 מתוכם על גלויות דואר). גודל ומצב משתנה. + 5 מעטפות דואר מקוריות + 4 קטעי עתונות בגרמנית ובעברית.

פתיחה: $3,000
הערכה: $4,000-5,000

81. Large Collection of Letters by Rabbi Yechiel Yaakov Weinberg – 1949-1963

Collection of letters and other paper items, including 22 letters handwritten and signed by R. Yechiel Yaakov Weinberg, author of Seridei Esh. Montreux, Switzerland and elsewhere, between 1949-1963.

The letters are addressed to his disciple Rabbi Dr. Erwin Elchanan Scheftelowitz, a graduate of the Rabbinical Seminary in Berlin, and one of R. Weinberg's dearest students. Many letters discuss R. Scheftelowitz's candidacy for rabbinic positions in various cities in Europe, mainly discussing the question of his rabbinic service in Malmö (Sweden) where another rabbi was eventually chosen. Other letters discuss articles submitted by R. Weinberg for publication (including his article "Dr. Herzl and His Relation to Religion"), and appreciations by R. Scheftelowitz for R. Weinberg's Seridei Esh. Enclosed are various letters and newspaper clippings on R. Weinberg's books.

In a letter dated "Monday Behaalotcha, 1949", R. Weinberg discusses at length the Torah Im Derech Eretz approach transmitted by R. Shimshon Refael Hirsch, and mistaken interpretations imputed to it by a diverse range of rabbis. In another letter, dated 6th Tamuz 1950, R. Weinberg discusses among other things the issue of kosher shechitah, recounting his deference to the decision of R. Chaim Ozer not to publicize his ruling permitting certain methods of stunning animals: "Regarding the shechitah question, my opinion is that you should ask the Chief Rabbis. In matters such as these, no individual can issue a decision based on his own opinion. In the mentioned booklet I demonstrated permissive possibilities, but I was outnumbered by great rabbis, including R. Chaim Ozer, who did not decide to permit it, and therefore I deferred to them and also forbade it, in order not to divide Judaism into two…".

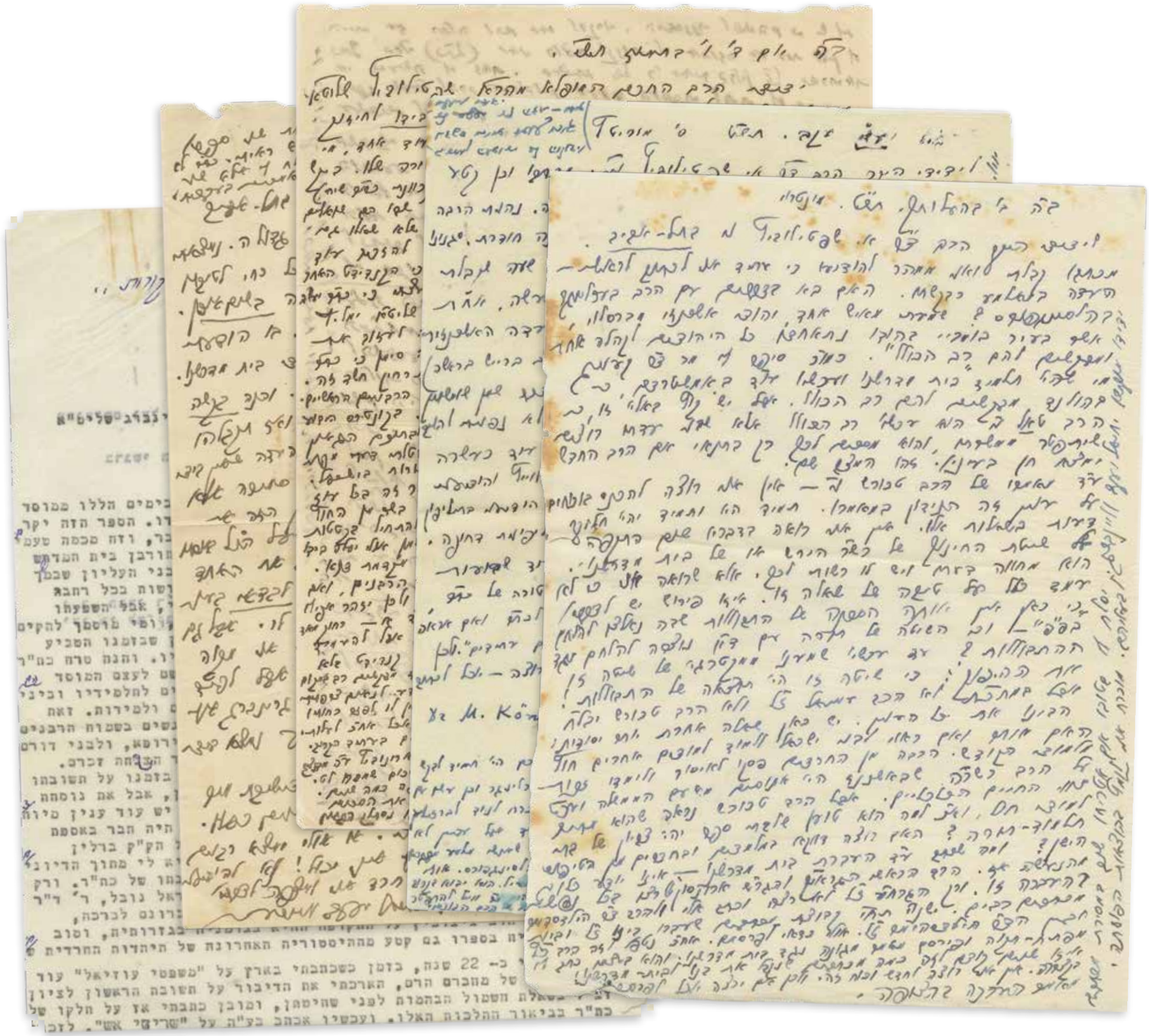
In a notable letter, R. Weinberg reveals that the birthday appearing on his passport is fabricated. This was written in response to R. Scheftelowitz's publication of a newspaper article in honor of the seventieth birthday of his teacher R. Weinberg. In this letter, dated Friday Vayigash 1954 (6th Tevet, 31 December): "…I received the issue with your article for my seventieth birthday, and I was surprised at this information which is wholly unlike my true age. I don't know what the source was for this false fact; my passport attesting to this age is unreliable, as it was made at the time for various reasons; enough said. I would be grateful if you would personally retract the false information that you were misled by" [notably, all biographies of R. Yechiel Yaakov Weinberg give his date of birth as ca. 1884-1885; the present letter indicates that the true date differs by several years, and we do not know whether it was earlier or later than 1884].

R. Yechiel Yaakov Weinberg (ca. 1880s-1966), renowned Torah scholar and posek, a leading disciple of the Alter of Slabodka. Served as rabbi in Pilviškės (Lithuania) at a young age. After the passing of his friend R. Avraham Eliyahu Kaplan, he succeeded him as head of the Rabbinical Seminary in Berlin. During the Holocaust, he was deported to Poland, residing in the Warsaw Ghetto where he served as president of the Rabbinical Association. He was sent to a concentration camp, and he survived the Holocaust. After the war, he settled in Montreux, Switzerland, where he headed the yeshiva until his passing. His works include: Responsa Seridei Esh, Chidushei Baal Seridei Esh, Lifrakim and more.

The recipient of the letters, **Rabbi Dr. Erwin Elchanan Scheftelowitz** (1911-1998), a Tel Aviv rabbi of German origin, as well as a jurist. He authored books and articles, mainly on Jewish, Mandatory and Israeli law: The Jewish Law of Family and Inheritance and its Applications in Palestine (Tel Aviv, 1941; English translation 1947), with an approbation by R. Uziel; The Jewish Law of Family and its Jurisprudence for the Jews of Israel (Tel Aviv, 1965; Hebrew); and many other books and articles in Hebrew and German.

27 letters and drafts, including 22 original letters from R. Weinberg (14 on postcards). Varying size and condition. + 5 original envelopes + 4 newspaper clippings in German and Hebrew.

Opening price: $3,000
Estimate: $4,000-5,000

81d

82. מכתב מה"סטייפלר" אל מחותנו הגרי"ש אלישיב – בקשה להכרעות בשאלות ההלכתיות המגיעות אליו – בני ברק, תש"כ

מכתב ארוך (54 שורות) בכתב-יד-קדשו וחתימתו המלאה של הגאון רבי "יעקב ישראל קניבסקי" (הסטייפלר), אל מחותנו הגאון רבי יוסף שלום אלישיב. בני ברק, עש"ק שמיני [כ"ה ניסן] התש"כ [1960].

מחיקות ותיקונים במקור (בכתב-ידו של הסטייפלר). בתחילת המכתב הוא מודה על המכתב שקיבל בערב פסח "ותאורנה עיני בתשובתו הנפלאה לאמיתה של תורה, ורב תשו"ח [=תשואות חן] להדר"ג שליט"א, המקום ב"ה יהא בעזרו לרבות פעלים לתורה"ק". הגרי"י קניבסקי ממשיך לדון בסוגיה הלכתית בהלכות קידושין ופילגש, ומסכם את דבריו: "...ולא ידעתי איך אשיב שולחי דבר, כיון שהדר"ג לא כתב לי מסקנא החלטית למעשה".

בעמוד השני של המכתב דן הגרי"י קניבסקי בשאלה הלכתית שהגיעה אליו, אודות בירור יוחסין ויהדות, לאשת תלמיד חכם, שבתקופת השואה בפולין הוסתרה בבית נכרים, בהיותה קטנה ביותר, ולאחר השואה הובאה לארץ ישראל ע"י עסקנים ונתחנכה במוסד דתי, וכעת נודע הדבר לבעלה, שבא לשאול: "אם היא בחזקת ישראל, או דצריכה גירות, וההשערה שאם נאמר לה דצריכה גירות תתבהל ותצטער...". הסטייפלר מסיים את הנידון בענווה רבה, וכותב: "ואינני אומר כ"ז אלא כתלמיד הדן בקרקע, עד שיבא דעת כבוד הדר"ג שליט"א".

הגאון מסטייפלא ממשיך בענווה רבה, ומבקש ממחותנו הגרי"ש אלישיב, כי יואיל להכריע עבורו בכל השאלות ההלכתיות המגיעות לשולחנו: "באמת רבו הפונים אלי בשאלות שונות ומשונות ואני בעניי לא הגעתי להוראה בעוה"ר, כי מעולם לא עסקתי בהלכה למעשה אלא בלימוד הישיבה, והנני משתמט ככל האפשר מלהשיב, וכשהיו לוחצים עלי להגיד להם עכ"פ למי לפנות, הייתי מפנם להג"ר יוסף הלוי ז"ל אב"ד דיפו, וכעת אינני יודע למי להפנותם בגליל שלנו. אילו ידעתי שאין זה הכבדה על הדר"ג שליט"א, הייתי מרצה שאלות כאלו לפא"מ שליט"א, ודי לי שיכתוב בקצרה כשר או לא, מותר או אסור, זכאי או חייב בלא נימוק הטעמים, אך יראתי אולי זה הכבדה להדר"ג שליט"א... דושכג"ת באמת ובתמים כל הימים, יעקב ישראל קניבסקי".

תוכן מכתב זה שלפנינו נתפרסם (בקטעים שונים, מחולקים לכמה אגרות) באגרות הגרי"י קניבסקי "קריינא דאיגרתא" (מהדורה חדשה משנת תשע"א, כרך ב, אגרת תלא, אגרת תסד ואגרת תרנט, וראה שם עוד אגרת תקצד), ושם (באגרת תרנט) הובאה תשובתו של הגרי"ש אלישיב אליו, בה הוא עונה לו בענווה ובהתפלאות על בקשתו במכתב זה: "...את מכתבו היקר מיום עש"ק שמיני קבלתי לנכון וקראתי בו נועם, ברם בתחילת דברי ברצוני להעמיד את הדברים על נכונותם – בנוגע להשואלים מאת כ"ג נ"י דבר ה' זו הלכה, המתאים לשתות מים מבאר מים חיים, עלה במחשבה לפני מעכ"ג נ"י להפנות אותם אלי, תמה אני על הצעה הזאת, כי לא באתי לידי מדה זו ובביתי אין לחם ואין שמלה, והנני בא רק לישא וליתן מעט בדברי כ"ג, ואת אשר יבחר יקרב...".

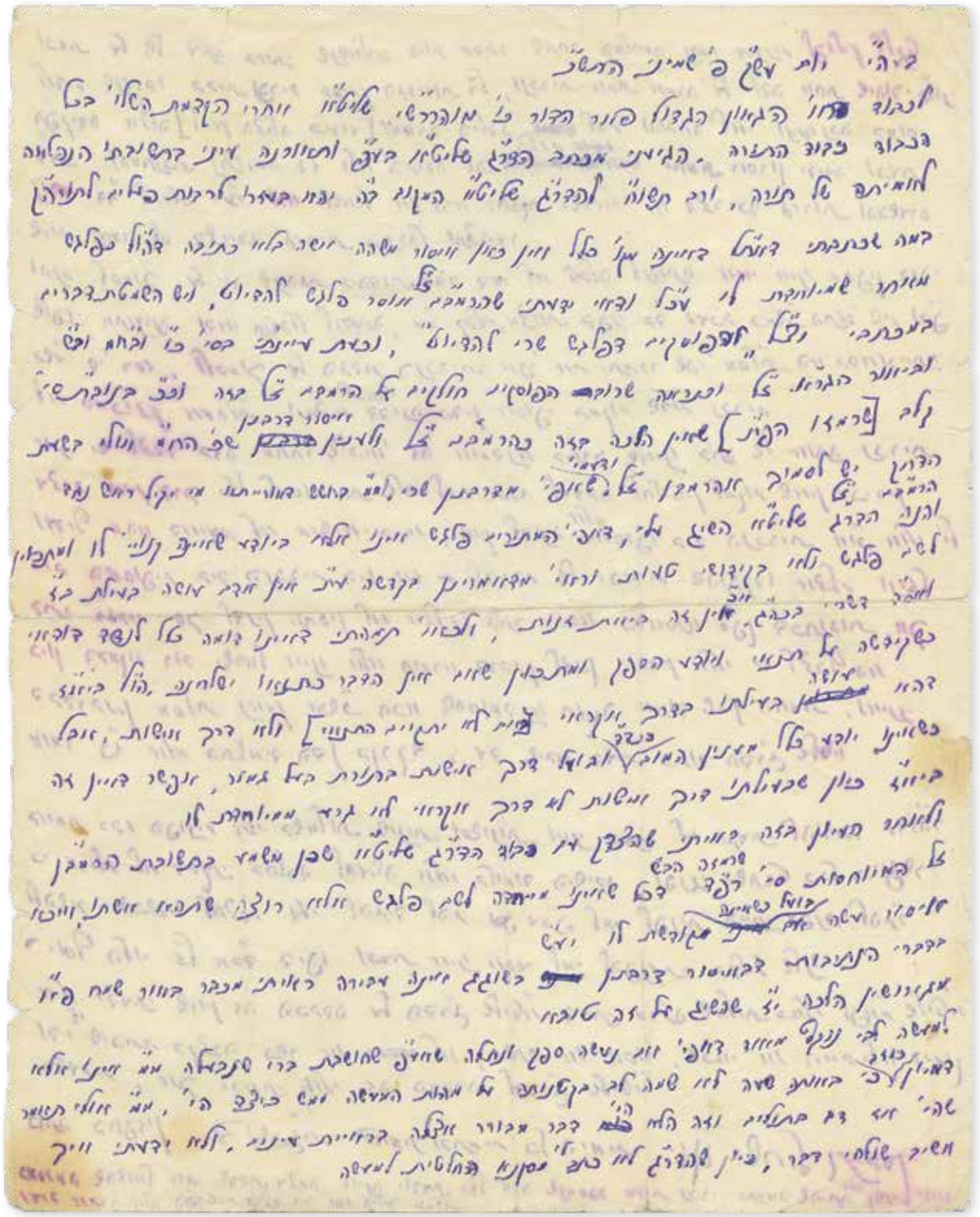
גם ב"קובץ תשובות" מהגרי"ש אלישיב (חלק א, סימן קכג; חלק ד, סימן קכב), נדפס המכתב שלפנינו בקטעים שונים ובשינויי סדר. חלקו הראשון של המכתב נדפס גם בספר "אגרות ורשימות הקהלות יעקב" (חלק א, בני ברק, תשס"ב, אגרת לד, עמ' סד-סה).

הגאון הקדוש רבי יעקב ישראל קניבסקי (תרנ"ט-תשמ"ה), מגדולי הדור האחרון. ידוע בכינויו "דער סטייפלער" [הסטייפלר] על שם מוצאו מהעיר הורונוסטייפול שבאוקראינה. מגדולי תלמידי ישיבות נובהרדוק באוקראינה ובפולין, ונודע כאחד מגדולי השקדנים והלמדנים בעולם הישיבות. לאחר נישואיו עם אחותו של מרן ה"חזון איש" כיהן כראש ישיבה בישיבת נובהרדוק בפינסק, ובשנת תרצ"ד עלה לארץ לכהן כראש ישיבת "בית יוסף - נובהרדוק" בבני ברק. במשך שנים התגורר בבני ברק בבית אחד יחד עם גיסו מרן החזון איש. לאחר סגירת הישיבה המשיך ללמוד בכולל האברכים של מרן החזון איש (כולל חזון איש) ובביתו, וחיבר את סדרת ספרי קהילות יעקב על רוב סוגיות ומסכתות הש"ס. נודע כאיש מופת בעל רוח הקודש, ורבים באו לקבל את ברכותיו ועצותיו.

מקבל המכתב, **הגאון רבי יוסף שלום אלישיב** (תר"ע-תשע"ב), חותנו של בן הסטייפלר, הגאון רבי חיים קניבסקי (תרפ"ח-תשפ"ב). קשרי ידידות עמוקים שררו בין הסטייפלר ומחותנו הגרי"ש אלישיב. אגרות רבות הוחלפו ביניהם אם בדברי תורה ואם בדברי ברכה וריעות. ה"סטייפלר" העריץ מאד את גדלותו של מחותנו הגרי"ש אלישיב, והיה מפנה אליו שאלות הלכתיות (לעתים רבות היה מתבטא כי "הרב אלישיב הוא פוסק אמיתי") והזכרת שמות לתפלה ולברכה.

1 דף (מתוך מחברת), כתוב משני צידיו. 20 ס"מ. מצב טוב-בינוני. כתמים ובלאי. סימני קיפול וקרעים.

פתיחה: $1,500
הערכה: $4,000-5,000

82a

82. Letter from the Steipler Gaon to His Mechutan Rabbi Yosef Shalom Elyashiv – Request for Halachic Decision on Questions Asked of Him – Bnei Brak, 1960

Lengthy letter (54 lines) handwritten and fully signed by R. Yaakov Yisrael Kanievsky (the Steipler Gaon), addressed to his mechutan R. Yosef Shalom Elyashiv. Bnei Brak, Friday Shemini [25th Nisan] 1960.

Deletions and corrections in original (handwritten by the Steipler). He begins the letter by thanking him for a letter he had received on Erev Pesach: "My eyes were illuminated with your wondrous Torah-true response, much appreciation, may G-d assist you to increase your deeds for the holy Torah". R. Yaakov Yisrael Kanievsky goes on to discuss a halachic topic related to betrothal and concubinage, concluding: "...and I do not know how to respond to my querent, since you did not write me a definite practical conclusion".

On the second page of the letter, R. Yaakov Yisrael Kanievsky discusses a halachic question that had reached him regarding the proof of Jewish ancestry of the wife of a Torah scholar, who was hidden in a non-Jewish home in Poland during the Holocaust, and after the Holocaust was brought to Eretz Israel and educated in a religious institution. Now that the matter became known to her husband, he asks "whether she has the halachic presumption of Jewishness or needs to be converted; and we anticipate that if we tell her she needs a conversion she will be dismayed and distressed...". The Steipler humbly concludes: "I am only saying this as a student speaking from the floor, until I receive your opinion".

The Steipler Gaon concludes by humbly asking his mechutan R. Yosef Shalom Elyashiv to decide all the halachic questions asked of him: "In truth, many address me with various diverse questions, but among my many sins I have never attained the ability to make halachic decisions, because I never studied practical halachah but rather yeshiva learning, and I avoid answering as far as possible. And when they would press me at least to tell them whom to address, I used to refer them to R. Yosef HaLevi Rabbi of Jaffa, and now I don't know who to refer them to in our region. If I knew that this is no burden on you, I would refer these questions to you, and it would be enough to write in brief... without explanation, but I was afraid this might be a burden on you... Seeking your welfare truly and sincerely always, Yaakov Yisrael Kanievsky".

The content of the present letter was published (in parts, divided into multiple sections) in the collection of R. Yaakov Yisrael Kanievsky's letters, Karyana Delgarta (new 2011 edition, II, letters 431, 464 and 659; see further letter 594). R. Yosef Shalom Elyashiv's response appears in the same book (letter 659), expressing his surprise that R. Yaakov Yisrael would refer people who ask halachic questions to him and humbly disclaiming Torah knowledge, proceeding to comment on the issue while leaving the final decision open.

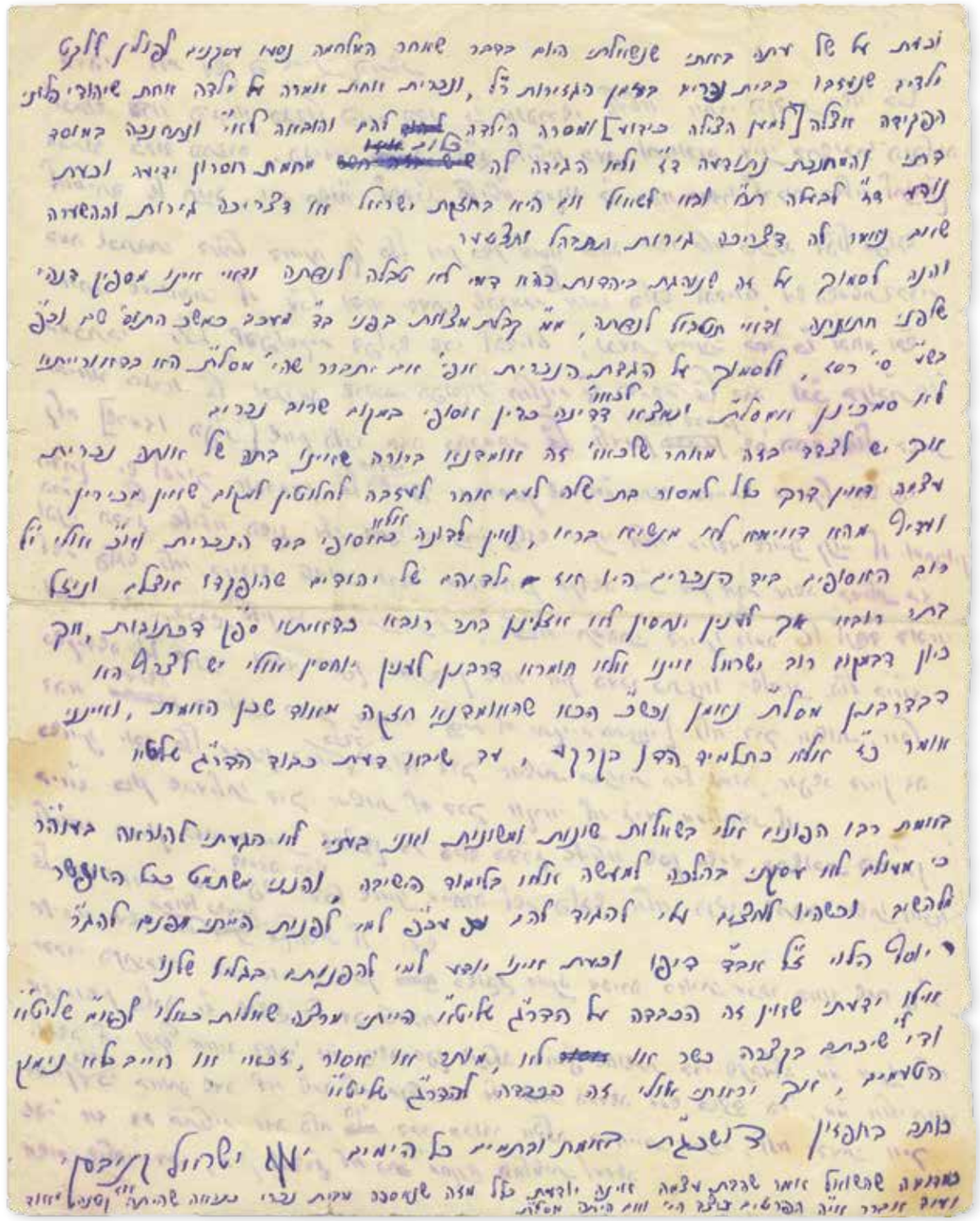
The present letter is also published in R. Yosef Shalom Elyashiv's Kovetz Teshuvot (I, 123; IV, 122), with different division and ordering. The first part of the letter was also published in Igrot UReshimot HaKehillot Yaakov (I, Bnei Brak, 2002, letter 34, pp. 64-65).

R. Yaakov Yisrael Kanievsky (1899-1985), a leading Torah scholar of the past generation. He was known as the Steipler, an appellation derived from his hometown Hornostaipil, Ukraine. A foremost student of the Novardok yeshivas in Ukraine and Poland, he was reputed as one of the most diligent and scholarly students in the yeshiva world. Following his marriage to the sister of the Chazon Ish, he was appointed dean of the Novardok yeshiva in Pinsk, and in 1934, he immigrated to Eretz Israel to serve as dean of the Beit Yosef Novardok yeshiva in Bnei Brak. For many years, he lived in Bnei Brak in the same house as his brother-in-law, the Chazon Ish. After the yeshiva shut down, he continued his studies in Kollel Chazon Ish and in his home, and authored the Kehillot Yaakov series on most Talmudic topics and tractates. He was known as a wonder-worker benefiting from divine inspiration, and many sought his blessings and counsel.

The recipient of the letter, **R. Yosef Shalom Elyashiv** (1910-2012), father-in-law of the Steipler's son, R. Chaim Kanievsky (1928-2022). The Steipler and R. Elyashiv were close friends and had a voluminous and warm correspondence on Torah and personal affairs. The Steipler esteemed R. Elyashiv highly (calling him a "true posek"), and forwarded many halachic queries to him, as well as requests for prayer and blessing.

1 leaf (from a notebook), written on both sides. 20 cm. Good-fair condition. Stains and wear. Folding marks and tears.

Opening price: $1,500
Estimate: $4,000-5,000

82b

83. מכתב מאת המלחין פליקס מנדלסון – עם מכתבים מאביו אברהם ומאחותו רבקה – דיסלדורף, 1835 – נשלח אל ידידו קארל קלינגמן

דף כפול (4 עמודים) – מכתב בכתב-ידו וחתימתו של המלחין פליקס מנדלסון-ברתולדי; עם מכתב בכתב-ידה וחתימתה של אחותו רבקה לז'ן-דיריכלה, ומכתב נוסף (בכתב-ידה של רבקה) חתום בידי אביו אברהם מנדלסון-ברתולדי (בנו של הפילוסוף משה מנדלסון). דיסלדורף, 6 ביולי 1835. גרמנית.

מכתב משפחתי-אינטימי, חתום בידי שלושה מבני משפחת מנדלסון-ברתולדי (בנו ושני נכדיו של הפילוסוף משה מנדלסון); נשלח אל ידיד המשפחה, הדיפלומט והמשורר קארל קלינגמן (Karl Klingemann), ששירת באותה תקופה איש סגל של שגרירות הנובר בלונדון.

המכתב נכתב זמן קצר לאחר סיומו של "פסטיבל המוזיקה של הריין התחתון" (Niederrheinisches Musikfest), שנערך באותה שנה בעיר קלן תחת ניצוחו וניהולו האמנותי של מנדלסון. בפתח המכתב מספר מנדלסון על מחלתה הפתאומית של אימו, לאה מנדלסון, שתקפה אותה לאחר שובם מהפסטיבל; הוא מייחס את ההתדרדרות במצבה להתרגשות הרבה מהאירועים, לחום הכבד ולתאונת כרכרה שאירעה בדרכם. בשל מצבה, מציין מנדלסון, ייאלצו הוריו לשהות בדיסלדורף כשישה שבועות נוספים, והוא מתכנן ללוות אותם לכשתחלים בשובם לביתם בברלין.

בסיום מכתבו מודה מנדלסון לקלינגמן על רכישת תווי-נגינה של הנדל (כפי הנראה של האורטוריה "שלמה", עליה ניצח מנדלסון בפסטיבל בקלן, על פי התרגום לגרמנית שהכין קלינגמן) ועל הטיפול ברכישת פסנתר מתוצרת יצרן כלי הנגינה הנודע ארארד (Erard).

בעמודים 3–2 מופיעים מכתבים נוספים מאת אחותו ואביו של מנדלסון (שניהם כתובים בכתב-ידה של אחותו רבקה). במכתבה מתארת רבקה את החוויות העזות מהפסטיבל בקלן, מציינת את השינוי לטובה במצב רוחו של פליקס, ומספרת על תוכניותיה לפגוש את בעלה, המתמטיקאי יוהן פטר גוסטב לז'ן דיריכלה, ונסיעתם העתידית לעיר הקיט אוסטנדה (Ostend) שבבלגיה.

במכתבו, אותו הכתיב לבתו רבקה, נזף אבי המשפחה, אברהם מנדלסון-ברתולדי, בקלינגמן על שלא הגיע לפסטיבל בקלן: "הינך ולצערי תישאר חוטא גדול; כפי שאתה אומר בעצמך, היה לך זמן וכסף מיותרים... ובכל זאת לא הגעת לקלן... היית נהנה בדרכים רבות ולאחר מכן היית נותן לנו את התיאור היפה ביותר של כל מה שהיינו עדים לו... כל הנוחות וה'פינות החמות' של לונדן לא יכולות להוציא ממך את הגרמני, ועוד פחות מכך לדכא את המשורר".

פליקס מנדלסון-ברתולדי (1809–1847), נכדו של הפילוסוף משה מנדלסון ומגדולי המלחינים של התקופה הרומנטית במאה ה-19. המכתב נכתב בצומת דרכים משמעותית בקריירה שלו, ערב עזיבתו את משרת המנהל המוזיקלי בדיסלדורף ומינויו למנצח תזמורת הגוונדהאוס המפורסמת בלייפציג.

רבקה לז'ן-דיריכלה (1811–1858), אחותם הצעירה של פליקס מנדלסון ופאני הנזל; אשת סלונים ומוזיקאית מחוננת בזכות עצמה. בשנת 1832 נישאה למתמטיקאי הנודע יוהן פטר גוסטב לז'ן דיריכלה. ביתם בברלין (ולאחר מכן בגטינגן) שימש סלון תרבותי ומוקד לחיי מוזיקה, בו התארחו וביצעו מיצירותיהם גדולי האמנים של התקופה, ובהם קלרה שומאן ויוהנס ברהמס.

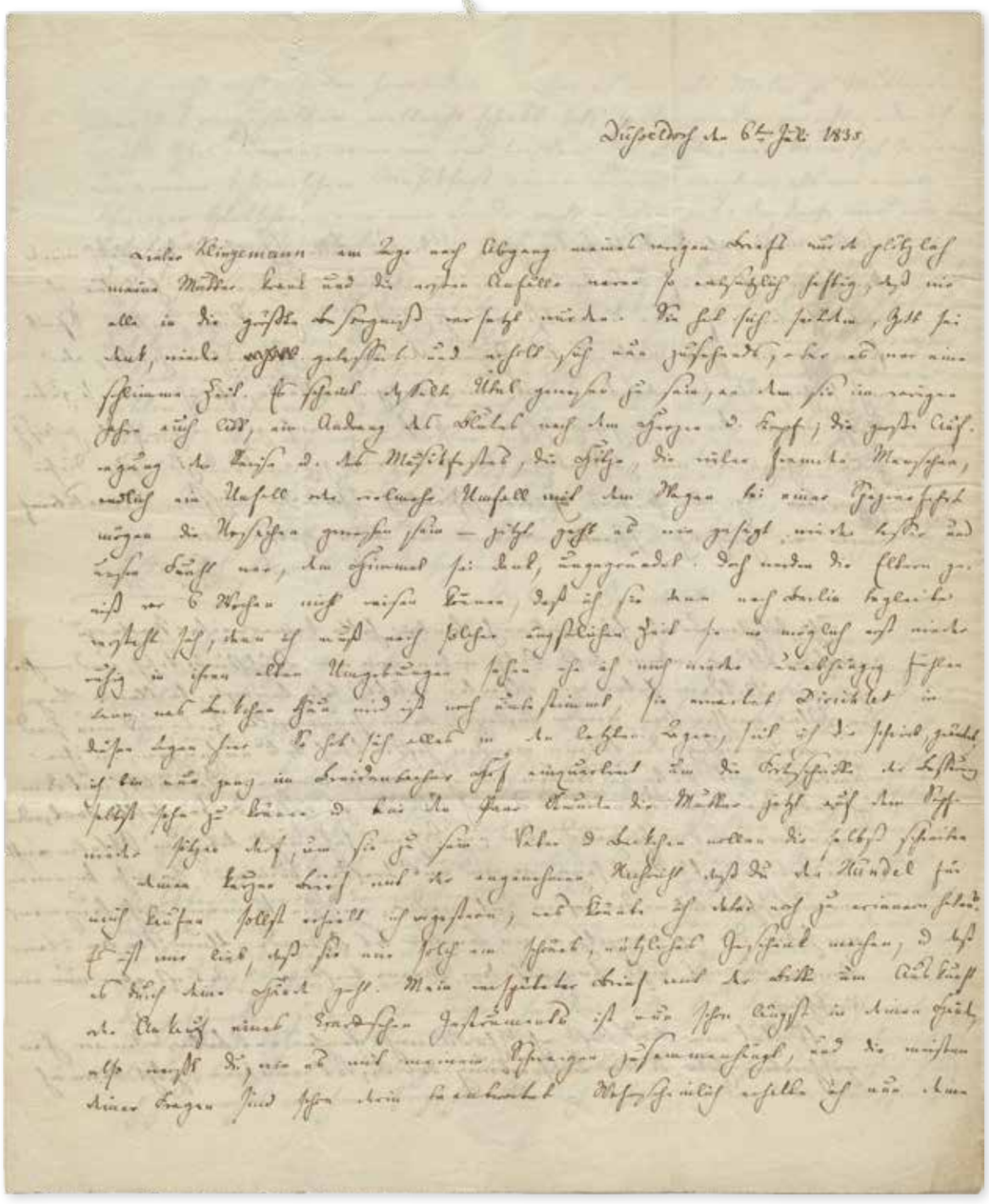
אברהם מנדלסון-ברתולדי (1776–1835), בנקאי ופילנתרופ ברליני, בנו של הפילוסוף משה מנדלסון. בשנת 1822 המיר את דתו לנצרות ואימץ את השם "ברתולדי". מילא תפקיד מכריע בחינוך המוזיקלי של ילדיו; מיוחס לו המשפט "לפנים הייתי בנו של אבי; עתה אני אביו של בני". נפטר בברלין ב-19 בנובמבר 1835, חודשים ספורים לאחר חתימתו על המכתב שלפנינו.

קארל קלינגמן (1798–1862), משורר ודיפלומט, איש סגל בשירות החוץ של ממלכת הנובר בלונדון משנת 1827. הקשר בינו לבין משפחת מנדלסון החל בשנת 1825, כאשר נציגות הנובר שכנה בבית המשפחה בברלין. קלינגמן מילא תפקיד חשוב בביסוס מעמדו של מנדלסון באנגליה; הוא אירח את המלחין בביקוריו בלונדון וליווה אותו במסעו המפורסם להרי סקוטלנד (1829), שהעניק השראה ליצירות המופת ה"סימפוניה הסקוטית" ופתיחת "מערת פינגאל". הוא שיתף פעולה עמו פעולה בכתיבה ותרגום ליבריות שונות – ובהן התרגום הגרמני לאורטוריה "שלמה" מאת הנדל, שמנדלסון ביצע בפסטיבל קלן (ראו: Hellmuth Christian Wolff, "Mendelssohn and Handel", The Musical Quarterly, Vol. 45, No. 2, Apr. 1959, pp. 175-190). ידידותם העמוקה נמשכה כל חייהם, ומתועדת במעל ל-300 מכתבים שהחליפו השניים ביניהם.

[1] דף כפול (4 עמודים). 26.5 ס"מ. מצב טוב. סימני קיפול. קרעים קלים בשוליים ובקווי הקפל. קרע חסר בשוליים העליונים (עם פגיעה באחת מהמילים). חותמת דואר ועקבות חותמת שעווה.

פתיחה: $4,000
הערכה: $8,000-12,000

83a

83b

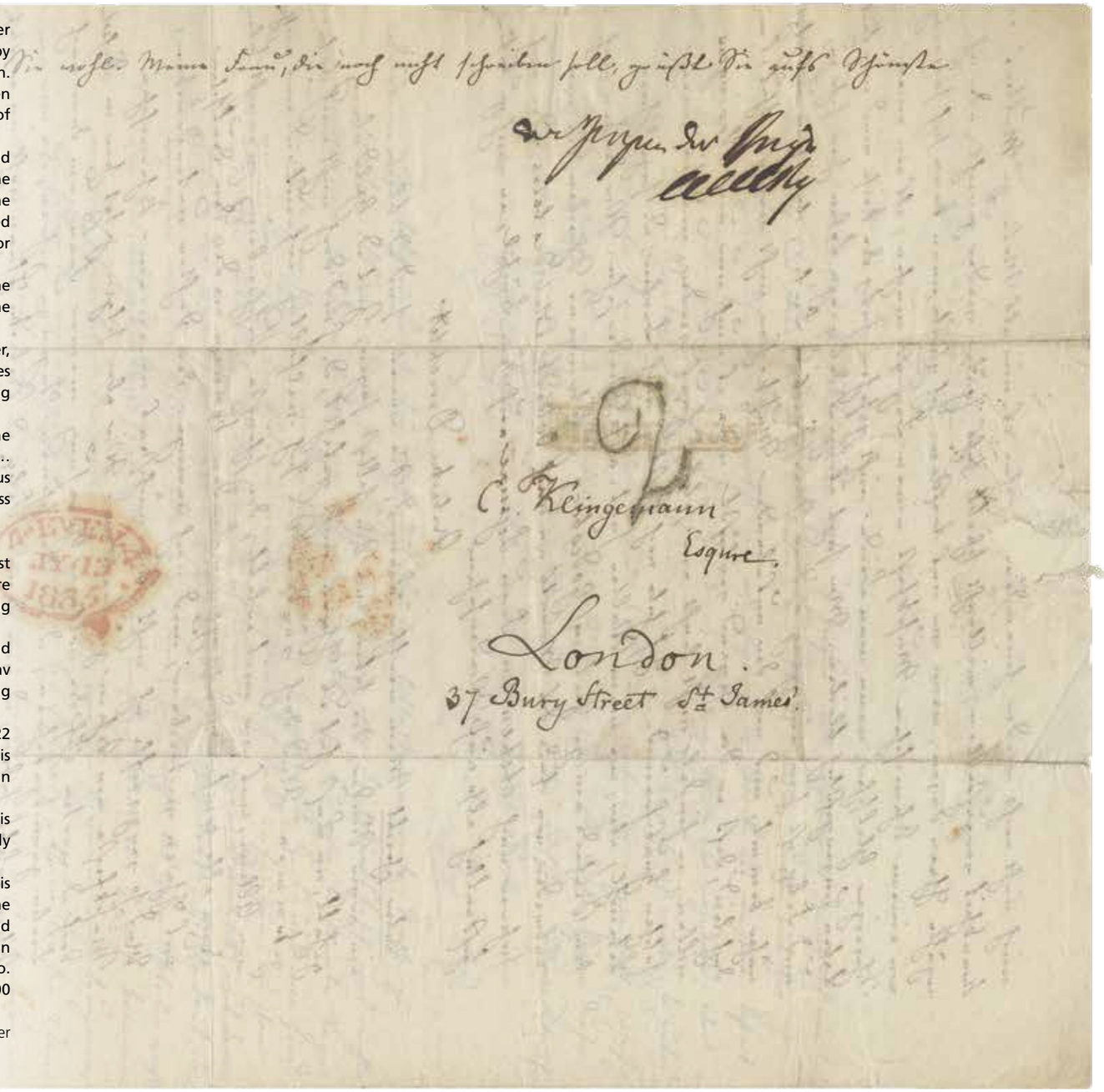
83c

83. Autograph Letter by Felix Mendelssohn-Bartholdy – With Letters by His Father Abraham Mendelssohn-Bartholdy and Sister Rebecka Dirichlet – Düsseldorf, 1835 – Sent to Karl Klingemann

Double leaf (4 pages) – Signed autograph letter by composer Felix Mendelssohn-Bartholdy; accompanied by another signed autograph letter by his sister, Rebecka Lejeune-Dirichlet, and an additional letter (in Rebecka's hand) signed by his father, Abraham Mendelssohn-Bartholdy, son of philosopher Moses Mendelssohn. Düsseldorf,6 July, 1835. German.
An intimate family letter, signed by three members of the Mendelssohn-Bartholdy family (son and two grandchildren of Moses Mendelssohn); sent to a family friend, the diplomat and poet Karl Klingemann, then serving on the staff of the Embassy of Hanover in London.
The letter was written shortly after the conclusion of the Niederrheinisches Musikfest (Lower Rhine Music Festival), held that year in Cologne under Mendelssohn's artistic direction. At the opening of the letter, Mendelssohn recounts the sudden illness of his mother, Lea Mendelssohn, which struck shortly after their return from the festival; he attributes the deterioration in her condition to the excitement of the events, the intense heat, and a carriage accident that occurred on the way. Owing to her condition, Mendelssohn notes, his parents would be required to remain in Düsseldorf for approximately six additional weeks, and he plans to accompany them back to Berlin once she has recovered.
At the close of his letter, Mendelssohn thanks Klingemann for acquiring musical scores of Handel (apparently the oratorio 'Solomon', translated into German by Klingemann and conducted by Mendelssohn-Bartholdy at the Cologne festival) and for handling the purchase of a piano by the renowned maker Erard.
On pages 2-3 appear additional letters by Mendelssohn's sister and father (both written in Rebecka's hand). In her letter, Rebecka describes the intense experiences of the Cologne festival, notes the improvement in Felix's spirits, and relates her plans to meet her husband, the mathematician Johann Peter Gustav Lejeune-Dirichlet, and their forthcoming journey to the seaside resort of Ostend in Belgium.
In his letter, dictated to his daughter Rebecka, Abraham Mendelssohn reproaches Klingemann for failing to attend the Cologne festival: "You are and, alas, will remain a great sinner; as you yourself say, you had time and money to spare… and yet you did not come to Cologne… you would have enjoyed it in many ways and afterwards would have given us the most beautiful description of all that we witnessed… London cannot drive the German out of you, and still less suppress the poet [in you]".

Felix Mendelssohn-Bartholdy (1809-1847), grandson of philosopher Moses Mendelssohn and among the foremost composers of the Romantic period. The present letter was written at a pivotal juncture in his career, shortly before leaving his post as municipal music director in Düsseldorf and assuming the conductorship of the renowned Leipzig Gewandhaus Orchestra.
Rebecka Lejeune-Dirichlet (1811-1858), younger sister of Felix Mendelssohn and Fanny Hensel; a salonnière and accomplished musician in her own right. In 1832 she married the distinguished mathematician Johann Peter Gustav Lejeune-Dirichlet. Their home in Berlin (and later in Göttingen) served as a cultural salon and musical center, hosting leading artists of the era, including Clara Schumann and Johannes Brahms.
Abraham Mendelssohn-Bartholdy (1776-1835), Berlin banker and philanthropist, son of Moses Mendelssohn. In 1822 he converted to Christianity and adopted the name Bartholdy. He played a decisive role in the musical education of his children and is credited with the remark: "Formerly I was my father's son; now I am my son's father". He died in Berlin on 19 November 1835, only months after signing the present letter.
Karl Klingemann (1798-1862), poet and diplomat, member of the Hanoverian foreign service in London from 1827. His association with the Mendelssohn family began in 1825, when Hanover's diplomatic legation was housed in the family residence in Berlin.
Klingemann played a key role in establishing Mendelssohn's standing in England; he hosted the composer during his London visits and accompanied him on his celebrated journey to the Scottish Highlands (1829), which inspired the 'Scottish Symphony' and the overture 'The Hebrides' ('Fingal's Cave'). He collaborated with Mendelssohn in writing and translating various libretti, including the German translation of Handel's oratorio 'Solomon', performed by Mendelssohn at the Cologne festival (see: Hellmuth Christian Wolff, "Mendelssohn and Handel", The Musical Quarterly, Vol. 45, No. 2, April 1959, pp. 175-190). Their close friendship endured throughout their lives and is documented in more than 300 letters exchanged between them.
[1] double leaf (4 pages). 26.5 cm. Good condition. Folding marks. Minor tears at margins and along fold lines. Open tear at upper margin (affecting one word). Postal stamp and traces of wax seal.

Opening price: $4,000
Estimate: $8,000-12,000

C. Klingemann
Esqre.
London.
37 Bury Street St.s James'

83d

84. מכתב ארוך ומרתק בכתב-ידו וחתימתו של אונורה דה בלזק – אוקראינה, 1849 – משפחת הבנקאים הלפרין מברדיצ'ב – "ה'רוטשילדים' של פולין, אוקראינה, טרטריה, מונגוליה ואפילו קצת פרס"

מכתב אוטוגרפי ארוך (דף מקופל לשניים; 4 עמודים מלאים) בכתב-ידו ובחתימתו של הסופר הצרפתי הנודע אונורה דה בלזק. אחוזת וירחובניה (Wierzchownia), אוקראינה, 3 בינואר 1849. צרפתית.

המכתב, שנשלח אל המוציא לאור הפריזאי איפוליט סוברן (Souverain), מהווה מסמך היסטורי וסוציולוגי יוצא דופן. הוא נכתב בעת ששהה בלזק באחוזת אהובתו (ואשתו לעתיד) הרוזנת אוולין דה האנסקה, סמוך למרכז היהודי הגדול בברדיצ'ב. במכתב חושף בלזק את פניו כאיש עסקים ממולח המעורב בניהול עסקאות כלכליות מורכבות ובניתוח מערכות פיננסיות, נושאים שהיוו חלק בלתי נפרד גם מיצירתו הספרותית. במוקד המכתב עומדת עסקה לרכישת אוסף חרקים יקר ערך של חוקר הטבע ריצ'רד אנרי דופונט (Dupont) עבור חתנה של הרוזנת האנסקה, הרוזן ג'ורג' מניז'ק (Georges Mniszech). בלזק מנחה את סוברן לשמש כ"איש קש" בעסקה במטרה לעקוף את המגבלות הפיננסיות של האימפריה הרוסית שהקשו על הוצאת כספים למערב.

בלזק מתאר בהרחבה את נתיבי הסחר בין צרפת לאוקראינה ומציג את תפקידם המרכזי של בנקאים יהודים במערכת הפיננסית: "**היחסים בין ברדיצ'ב לפריז נמצאים בידי הבתים היהודיים, והדבר עולה 15% עמלה על כל סכום שנשלח מכאן לפריז או מפריז לכאן**". את בית הבנקאות היהודי הלפרין בברדיצ'ב הוא מכנה: "**ה'רוטשילדים' של פולין, אוקראינה, טרטריה, מונגוליה ואפילו קצת פרס**". הוא מספר כיצד ידידותו עם משפחת רוטשילד בפריז סייעה לו לזכות בעמלות חליפין נמוכות אצל בית הלפרין בברדיצ'ב: "הדבר עולה 15 אחוז עמלה... אני שילמתי 12 אחוז כיוון שהייתי ידיד של הרוטשילדים וזכיתי להמלצה חמה מאלו שבפריז אל בית הלפרין...".

לצד זאת, המכתב משקף את הסטראוטיפים והדעות הקדומות האופייניות לתקופתו של בלזק כלפי שיטות המשא ומתן של סוחרים יהודים: "**אני דואג מדי לשמך הטוב מכדי לבקש ממך דברים מהסוג שנוהגים לעשות היהודים הפולנים: הם מציעים 10 סנט על מה שהם משלמים 100 פרנק, בתקווה שבדרך... סבלנותו של המוכר תפקע באזור ה-60 פרנק**". הוא מתלונן על שיעורי הריבית הגבוהים וכותב כי "**תאוות הבצע של הבנקאים היא כזו שבשנה שעברה, בדוּבְּנוֹ, ביקשו ממני 17 אחוז כדי לתת לי... ערך על פרנקפורט כנגד נייר הערך הרוסי שלי**". המכתב חתום בשולי העמוד הרביעי.

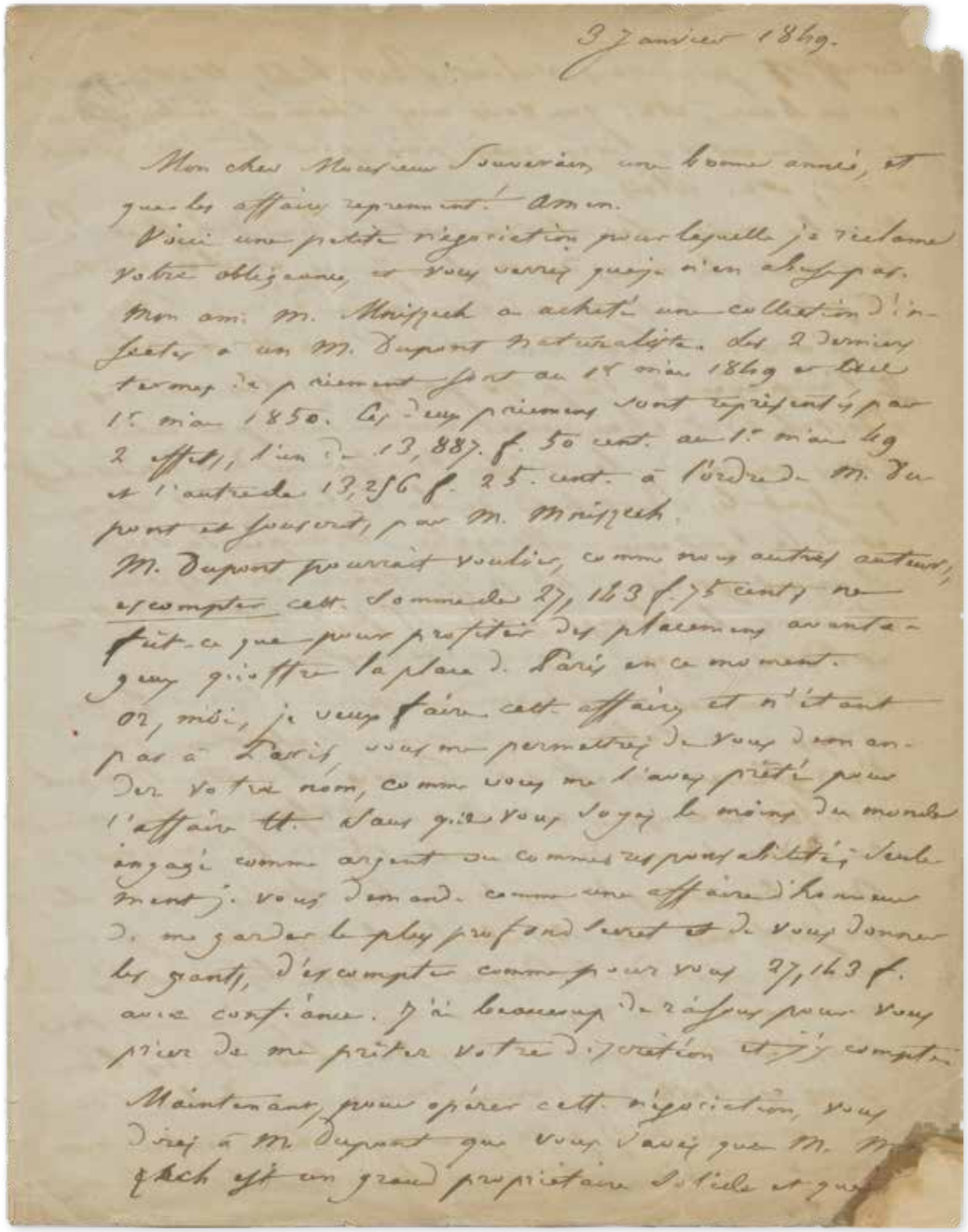
בחלקו האחרון של המכתב מתייחס בלזק למחסור בספרים ובחפצים איכותיים בשהותו באוקראינה ומבקש מהמו"ל סוברן לשלוח לו את זיכרונותיו של שאטובריאן, כתב עת פריזאי ועותקים של יצירות מאת שארל-אוגוסטן סנט-בב וסמואל-אנרי ברטו. הוא אף מוסיף בקשה אישית: "**אם תוכל לצרף לאריזה זו זוג יפה של יעה ומלקחיים עם ידיות נחושת מוזהבות ומעוטרות, הדבר יאפשר לי לטפל באש, שכן בכל המחוזות הללו אין לא יעה ולא מלקחיים, ואם יש לי אח, אני זקוק גם לכלים כדי להשתמש בה**".

אוסף החרקים שנרכש בעסקה זו היווה את הבסיס לאוסף מניז'ק, שנחשב במחצית השנייה של המאה ה-19 לאוסף החיפושיות הגדול ביותר באירופה, והוא שמור כיום במוזיאון הלאומי לתולדות הטבע בפריז (MNHN).

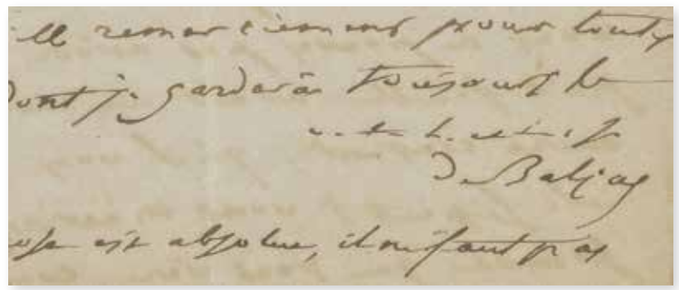
ספרות: Daszkiewicz, Piotr – "Documents inédits concernant l'histoire et la vente de la collection entomologique de Georges Vandalin Mniszech (1822-1881)", in Le Coléoptère. 16/2, 2013, pp. 80-82.

[1] דף כפול (4 עמודים). 27 ס"מ. מצב טוב-בינוני. סימני קיפול. קמטים וקרעים קלים. קרעים חסרים בארבע פינות, עם פגיעות בכמה אותיות, חלקם משוקמים בהדבקת נייר.

פתיחה: $4,000
הערכה: $6,000-10,000

84a

84. Fascinating Lengthy Letter Handwritten and Signed by Honoré de Balzac – Ukraine, 1849 – Halperin Banking Family of Berditchev – "The Rothschilds of Poland, Ukraine, Tartaria, Mongolia, Even Some of Persia"

Large autograph letter (folded leaf; 4 full pages), handwritten and signed by the celebrated French author Honoré de Balzac. Wierzchownia estate, Ukraine, 3 January, 1849. French.

The letter, addressed to Parisian publisher Hippolyte Souverain, is a remarkable historical and sociological document. Written while staying at the estate of his beloved (and future wife) Countess Ewelina Hańska, near the great Jewish center of Berditchev. In his letter, Balzac reveals himself as a seasoned businessman, involved in complex business dealings and analyzing financial systems, topics that were also an inseparable part of his literary production.

The letter revolves around a deal to purchase the valuable insect collection of naturalist Richard Henry Dupont for Countess Hańska's son-in-law, Georges Mniszech. Balzac directs Souverain to serve as the "straw man" in the deal, in order to escape financial restrictions of the Russian Empire limiting transfer of money to the West.

Balzac describes at length the trade channels between France and Ukraine, highlighting the key role of Jewish bankers in the financial system: "**The relations between Berditchev and Paris are in the hands of Jewish houses, and it costs 15% of whatever sum one sends from here to Paris or from Paris to here**". He calls Halperin's bank in Berditchev "**the Rothschilds of Poland, Ukraine, Tartaria, Mongolia and even some of Persia**". He recounts how his friendship with the Rothschild family in Paris helped him win low duties at Halperin's bank in Berditchev: "It costs 15% tax… I paid 12% because I was a friend of the Rothschilds, and I earned a warm recommendation from those in Paris to Halperin's bank…".

At the same time, the letter reflects the stereotypes and preconceived notions characteristic of Balzac's time towards the negotiation strategies of Jewish merchants: **"I am too concerned for your good name to ask you to do the kind of thing Polish Jews usually do: they offer 10 centimes for what they would pay 100 francs for, hoping that… the seller will lose patience around 60 francs**". He complains of high interest rates, writing that "**the greed of the bankers is such that last year, in Dubno, they asked me for 17% in order to give me… Frankfurt market value for my Russian securities**". The letter is signed at the edge of the fourth page.

In the concluding part of the letter, Balzac discusses the lack of books and high-quality objects in his stay in Ukraine, asking the publisher Souverain to send him the memoirs of Chateaubriand, a Parisian periodical and copies of works by Charles Augustin Sainte-Beuve and Samuel-Henri Berthoud. He also adds a personal request: "**If you could enclose with this package a beautiful pair of dustpan and tongs with beautiful handles in chiseled and gilt copper, that would enable me to deal with the fire, as in all of these provinces there is neither dustpan nor tongs, and if I have a fireplace I also need tools to use it**".

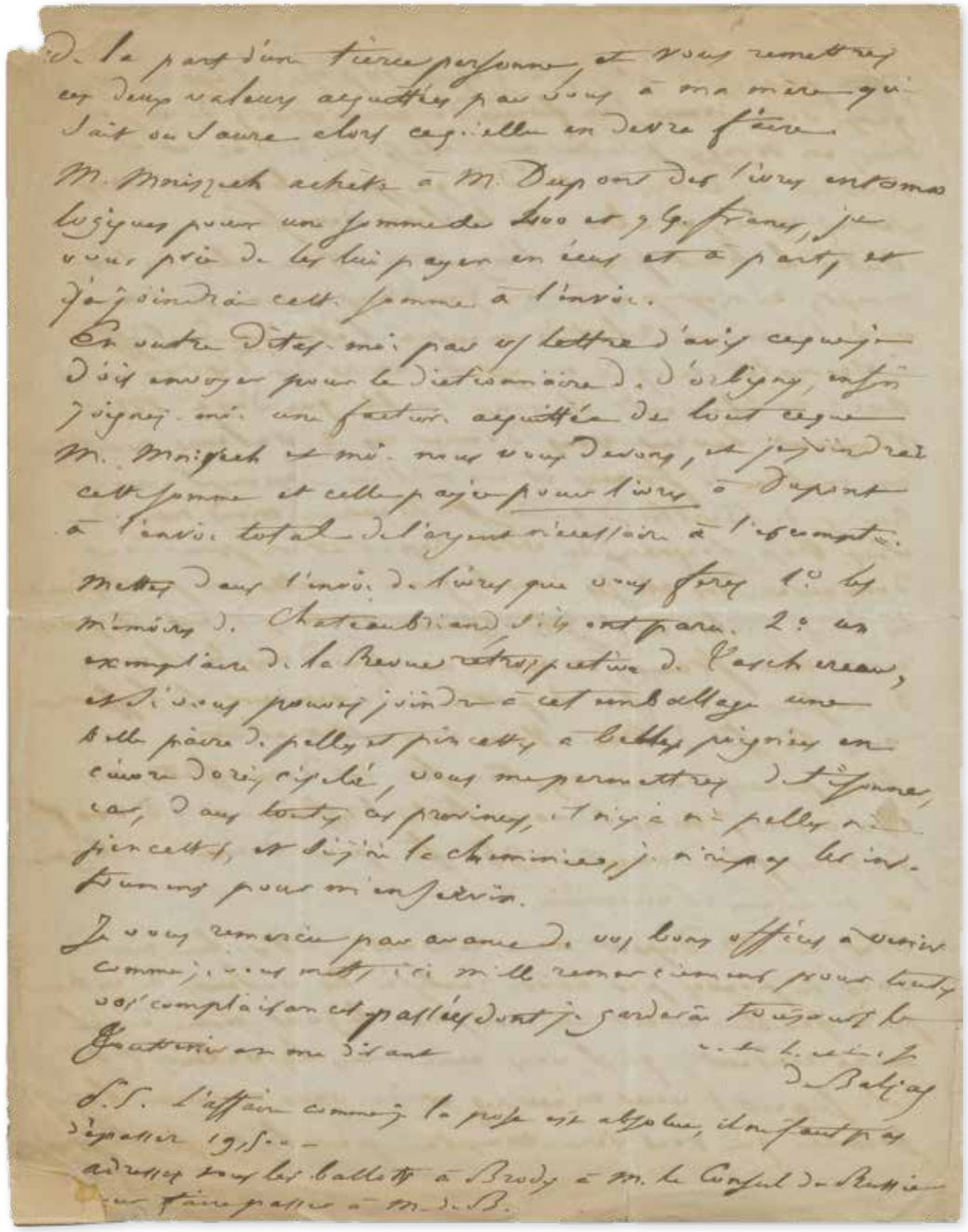
The insect collection purchased in this dealing formed the basis of the Mniszech collection, regarded as the largest European collection of insects in the 19th century, now held in the National Museum of Natural History in Paris.

Reference:

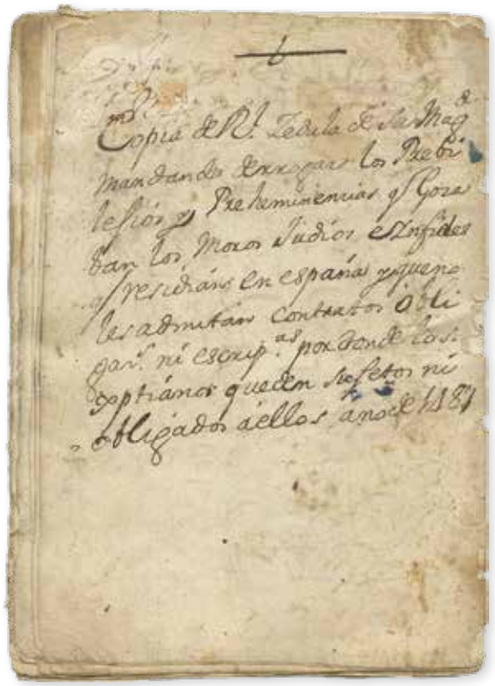
Daszkiewicz, Piotr, "Documents inédits concernant l'histoire et la vente de la collection entomologique de Georges Vandalin Mniszech (1822-1881)", in Le Coléoptère. 16/2, 2013, pp. 80-82.

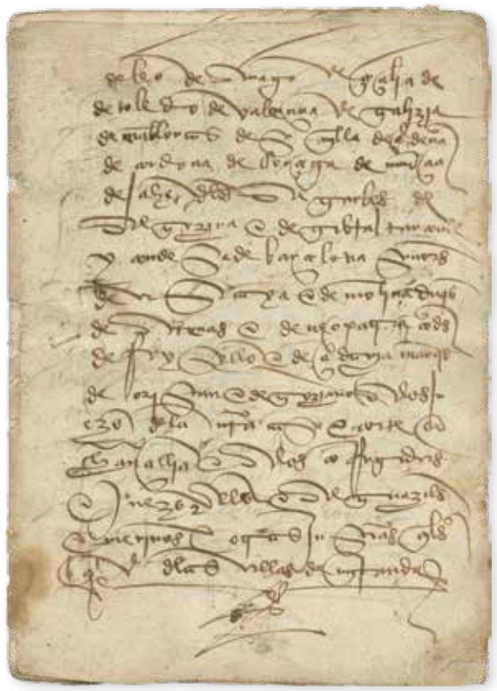
[1] double leaf (4 pages). 27 cm. Good-fair condition. Folding marks. Creases and minor tears. Open tears to four corners, affecting some letters, some repaired with paper.

Opening price: $4,000
Estimate: $6,000-10,000

84b

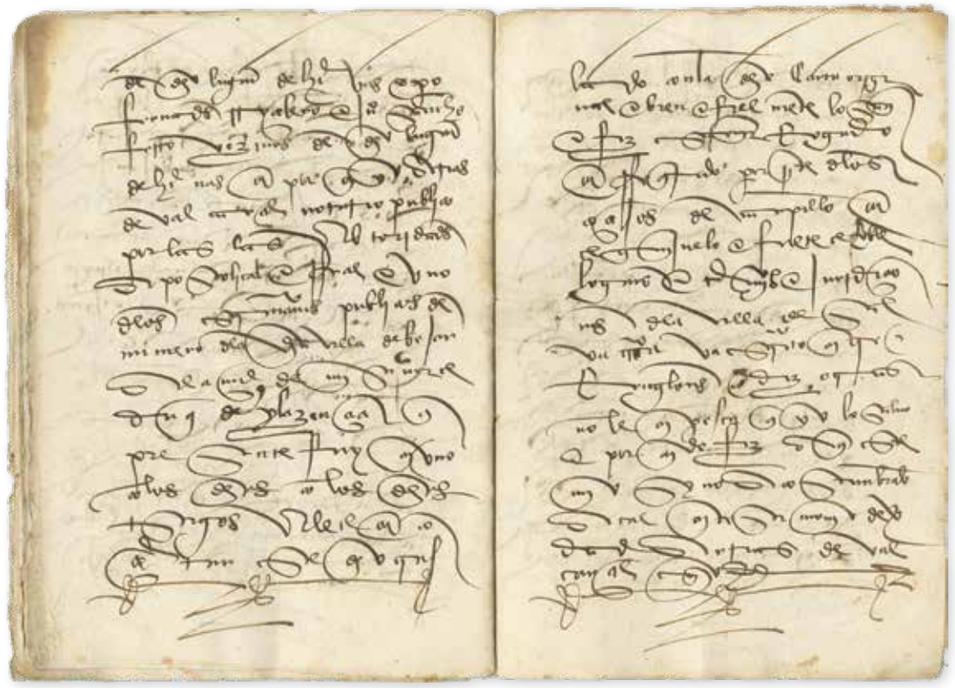

85b

85a

85. צו מלכותי בכתב-יד – פרננדו ואיזבלה מספרד, 1487 – שלילת כתבי הזכויות של יהודי ספרד

קונטרס בכתב-יד, ובו העתק נוטריוני רשמי (Traslado) של צו מלכותי (Real Cédula) מאת "המלכים הקתוליים" (los Reyes Católicos), פרננדו השני מלך אראגון ואיזבלה הראשונה מלכת קסטיליה. [ספרד, מדריד?, 1487?]. ספרדית עתיקה (כתב קורסיבי גותי).
צו מלכותי שניתן זמן קצר לפני השלמת כיבושה המחודש של ספרד בידי הנוצרים ("רקונקיסטה") ופחות מחמש שנים קודם גירוש ספרד (1492) – השולל את כתבי הזכויות ("פריבילגיות") שניתנו ליהודים, ל"מורים" (מוסלמים) ולכופרים היושבים בספרד. הצו אוסר לחתום עם היהודים ו"הכופרים" על חוזים, התחייבויות או שטרות שבאמצעותם יהיו הנוצרים כפופים או מחויבים להם, מבטל כל פריבילגיה או כתב חסות שניתנו על ידי מלכי ספרד הקודמים, ומתרה בעונשים וקנסות כבדים על מי שיפר את הוראותיו.
המסמך נכתב ואומת על ידי הנוטריון הציבורי הרשמי. בשולי כל עמוד מופיעה חתימתו המקוצרת, ובעמוד האחרון חתימתו המלאה והמסולסלת, לצד איור גרפי ייחודי ואישי (Signo Notarial).
בעמוד האחרון מופיע רישום מאוחר (כנראה מהמאה ה-18) המסכם את עיקרי הצו.
16 דפים כפולים (32 עמ' בכתב-יד). 22 ס"מ בקירוב. מצב כללי טוב. כתמים, קמטים ובלאי. קרעים קלים בשוליים (קרעים חסרים בשוליים הפנימיים של הדף הראשון והאחרון). דפים מנותקים.

פתיחה: $1,000
הערכה: $3,000-4,000

85c

85. Manuscript Royal Decree – Ferdinand and Isabella of Spain, 1487 – Revocation of the Privileges of Jews of Spain

Manuscript booklet containing an official notarial copy (Traslado) of a royal decree (Real Cédula) issued by the Catholic Monarchs (los Reyes Católicos), King Ferdinand II of Aragon and Queen Isabella I of Castile. [Spain, Madrid?, 1487?]. Old Spanish (Gothic cursive script).
Royal decree issued shortly before the completion of the Christian Reconquista and less than five years prior to the Expulsion of the Jews from Spain (1492), revoking the charters of rights granted to Jews, "Moors" (Muslims), and other non-Christians residing in Spain.
The decree prohibits Christians from entering into contracts, obligations, or deeds with Jews and other non-Christians by which Christians might become subject or indebted to them; annuls all privileges and letters of protection granted by previous Spanish monarchs; and threatens severe penalties and fines upon those who violate its provisions.
The document was written and authenticated by an official public notary. His abbreviated signature appears in the margin of each page; his full and elaborate signature appears on the final page, accompanied by a distinctive personal notarial sign (signo notarial).
A later inscription (apparently 18th century) on the final page summarizes the principal contents of the decree.
16 leaves (32 manuscript pages). Approx. 22 cm. Overall good condition. Stains, creases, and wear. Minor tears at margins (open tears to inner margins of first and last leaves). Leaves detached.

Opening price: $1,000
Estimate: $3,000-4,000

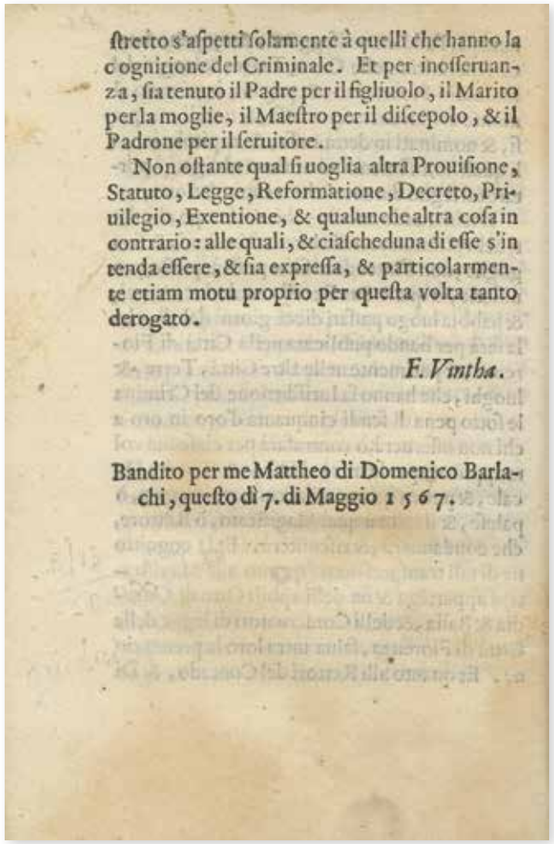

85d

86. Decree Against the Jews – Obligation of Marking Dress – Duchy of Florence, 1567

Printed booklet, Provisione contra li Hebrei obtenuta Nel magnifico Senato & Consiglio de 48. di Sua Eccellenza Illustrissima – Decree against the Jews, mandating marking of dress by Jews of the Duchy of Florence. Florence: Valente Panizzi, & M. Peri, 1567. Italian.

The decree, enacted on 6 May, 1567 in the Senate and in a council of 48 dukes of Florence, mandates that ten days from its promulgation, "every person of the Hebraic, that is Jewish, faith and religion, male or female, of whatever age, nationality, status or condition, residing or staying in the city, region or province of Florence" shall wear a permanent mark of their Judaism: Jewish men were to place a yellow circle in the shape of the letter O upon the kippah or hat (or, at his choice, on the hood or back of the coat) – clearly visible and identifiable by others. Jewish women were to wear a yellow sleeve on her arm – "so that it would be immediately known well, both by him and by her, that they are members of the same false religion, the Jewish religion".

The decree later exempts bankers and moneychangers who pay a fixed annual tax to the state. Additionally, the decree exempts the Jews from the obligation to wear this identification while at home or in the synagogue. It levies a fine of fifty scudi for each violation. In addition, it holds the father responsible for his son, the husband for his wife, the teacher for his student and the master for his servant.

stretto s'aspetti solamente à quelli che hanno la cognitione del Criminale. Et per inosseruanza, sia tenuto il Padre per il figliuolo, il Marito per la moglie, il Maestro per il discepolo, & il Padrone per il seruitore.

Non ostante qual si uoglia altra Prouisione, Statuto, Legge, Reformatione, Decreto, Priuilegio, Exentione, & qualunche altra cosa in contrario: alle quali, & ciascheduna di esse s'intenda essere, & sia expressa, & particolarmente etiam motu proprio per questa volta tanto derogato.

F. Vintha.

Bandito per me Mattheo di Domenico Barlachi, questo dì 7. di Maggio 1567.

86b

The obligation of marking the Jews' clothing in yellow enacted in 1567 was an early measure that preceded a more dramatic move only four years later: the establishment of the Florence ghetto by Duke Cosimo I de' Medici in 1571. This deterioration in the Jews' living conditions had its roots in wide-ranging religious and political changes in Europe. As part of the Counter-Reformation, the Catholic Church began pressing Catholic rulers to enact strict measures and restrictions against the Jews. To gain the title of Grand Duke, Cosimo I de' Medici had to demonstrate his faithfulness to the Church by a series of strict anti-Jewish measures – first by requiring marking the dress in yellow, later establishing a Jewish ghetto.

On first page, Medici family coat of arms.

[3] leaves (5 printed pages). 19.5 cm. Good condition. Stains, creases and wear. Inscriptions. Bound with new paper wrapper.

Rare. Not recorded in NLI catalogue (three additional copies recorded in WorldCat were printed by two other Florence presses – Giorgio Marescotti and Giunti). To the best of our knowledge, this item has not previously been sold at auction.

Opening price: $3,000
Estimate: $5,000-7,000

86. "תקנה נגד היהודים" – חובת סימון הלבוש – דוכסות פירנצה, 1567

קונטרס מודפס, תקנה בדבר חובת סימון הלבוש של יהודי דוכסות פירנצה – Provisione contra li Hebrei obtenuta Nel magnifico Senato & Consiglio de 48. di Sua Eccellenza Illustrissima דפוס Valente Panizzi, & M. Peri, פירנצה, 1567. איטלקית.

התקנה, שהתקבלה ב-6 במאי 1567 בסנאט ובמועצת 48 של דוכסות פירנצה, קובעת כי בחלוף עשרה ימים מיום פרסומה חייב "כל אדם השייך לאמונה ולדת העברית, כלומר יהודי, בין זכר בין נקבה, בכל גיל, לאום מעמד ומצב, המתגורר או שוהה בעיר, במחוז או בנפה של פירנצה" לשאת דרך קבע סימן זיהוי ליהדותו: הגבר היהודי חייב לענוד על הכיפה או על הכובע (או לבחירתו על הברדס או בגב המעיל) עיגול צהוב בדמות האות O – באופן שייראה בבירור ויזוהה על-ידי אחרים. האישה היהודייה חייבת לשאת על הזרוע הימנית שרוול בצבע צהוב – "כדי שמיד ייוודע היטב, הן אצלו והן אצלה, שהם בני אותה דת כוזבת, דת היהודים".

המשך התקנה מחריג מחובה זו בנקאים וחלפנים יהודים המשלמים מס קבוע מדי שנה לקופת המדינה. כמו כן, התקנה פוטרת את היהודים מן החובה לשאת סימן זה בזמן שהייתם בביתם ובבתי-הכנסת. היא קובעת קנס בסך חמישים סקודי זהב על כל הפרה. נוסף על כך, היא קובעת אחריות של האב על בנו, הבעל על אשתו, הרב על תלמידו והאדון על משרתו.

חובת סימון היהודים בסימן מזהה צהוב בשנת 1567 הייתה צעד מקדים למהלך דרמטי יותר שהתרחש ארבע שנים בלבד לאחר מכן: הקמת הגטו היהודי בפירנצה על ידי הדוכס קוזימו הראשון דה מדיצ'י בשנת 1571. הרעה זו בחיי היהודים נבעה משינויים דתיים ופוליטיים רחבים באירופה. במסגרת הרפורמציה הנגדית, החלה הכנסייה הקתולית להפעיל לחץ כבד על שליטים קתוליים ליישם צווים מחמירים נגד היהודים ולהטיל עליהם מגבלות. כדי לזכות בתואר הדוכס הגדול, נאלץ קוזימו הראשון דה מדיצ'י להוכיח את נאמנותו לכנסייה באמצעות נקיטת צעדים אנטי-יהודיים מחמירים – תחילה חובת הסימון בצהוב ולאחר מכן הקמת גטו יהודי.

בעמוד הראשון סמל בית משפחת מדיצ'י.

PROVISIONE

CONTRA LI HEBREI

OBTENVTA

Nel Magnifico Senato & Consiglio de 48. di Sua Eccellenza Illustrissima.

Il dì vj. di Maggio M D LXVII.

IN FIORENZA

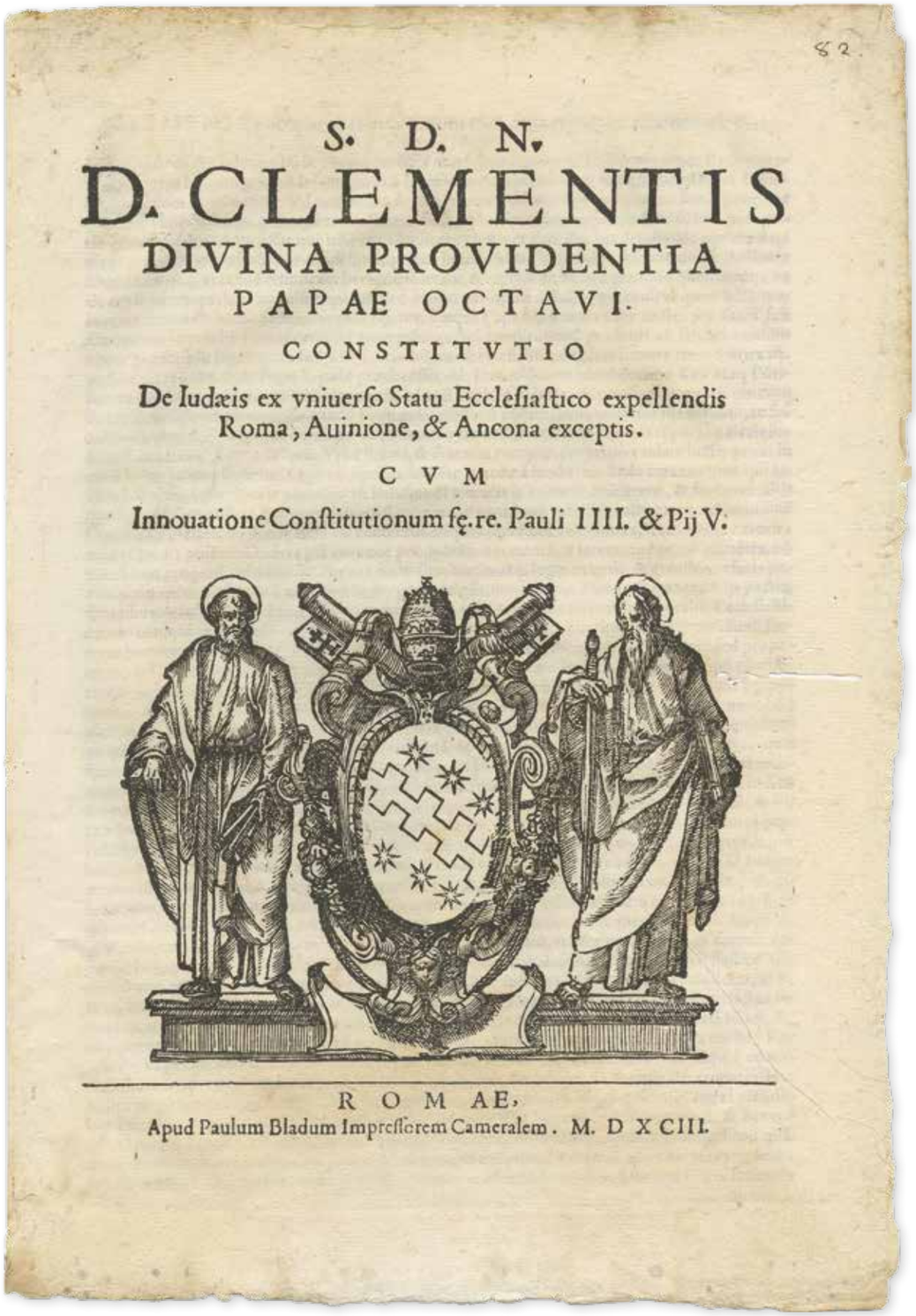
Appresso Valente Panizzi, & M. Peri C.

86a

[3] דף (5 עמודים מודפסים). 19.5 ס"מ. מצב טוב. כתמים, קמטים ובלאי. רישומים. כרוך עם עטיפת נייר חדשה.

נדיר. אינו מופיע בקטלוג הספרייה הלאומית (שלושה עותקים נוספים הרשומים ב-WorldCat נדפסו בשני בתי דפוס אחרים בפירנצה – Giorgio Marescotti ו-Giunti). למיטב ידיעתנו לא נמכר בבתי מכירות בעבר.

פתיחה: $3,000
הערכה: $5,000-7,000

S. D. N.
D. CLEMENTIS
DIVINA PROVIDENTIA
PAPAE OCTAVI.
CONSTITVTIO
De Iudæis ex vniuerſo Statu Eccleſiaſtico expellendis
Roma, Auinione, & Ancona exceptis.
C V M
Innouatione Conſtitutionum ſę.re. Pauli IIII. & Pij V.
ROMAE,
Apud Paulum Bladum Impreſſorem Cameralem. M. D X CIII.

87

87. "הבגידה היהודית העיוורת והעיקשת" – בולה מטעם האפיפיור קלמנס השמיני – רומא, 25 בפברואר 1593 – גירוש היהודים ממדינת האפיפיור

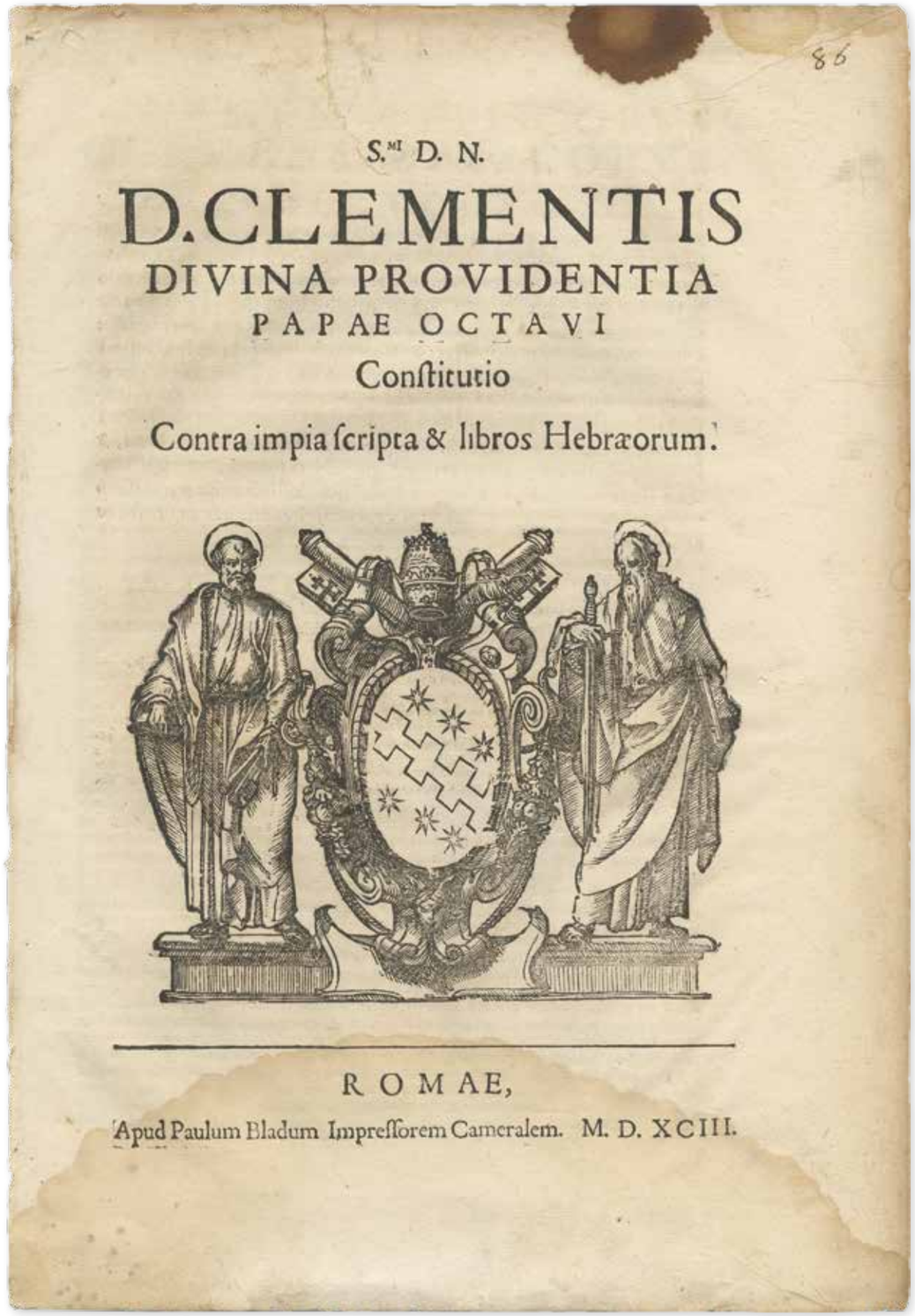
בולה אפיפיורית מודפסת: Caeca et Obdurata Hebraeorum perfidia, מאת האפיפיור קלמנס השמיני (1592–1605). דפוס Paolo Blado, רומא, 25 בפברואר 1593. לטינית.
הבולה מצווה על גירוש כל היהודים ממדינת האפיפיור בתוך שלושה חודשים מיום פרסומה, למעט שלוש ערים בלבד: רומא, אנקונה ואביניון. היא מחדשת ומחמירה את הגזרות האנטי-יהודיות של קודמיו פאולוס הרביעי (Cum nimis absurdum, 1555) ופיוס החמישי (Hebraeorum gens sola, 1569), ומבטלת את ההקלות וההיתרים שניתנו ליהודים על ידי אפיפיורים מאוחרים יותר, לרבות ההיתר לשוב ולהתיישב במדינת האפיפיור שהעניק סיקסטוס החמישי (Christiana pietas, 1586).
הבולה מונה שורה ארוכה של האשמות כלפי היהודים, ובהן: כפיות טובה כלפי הנצרות, שחיתות מוסרית, ניצול כלכלי ופגיעה באוכלוסייה באמצעות ריביות גבוהות, תרמיות והונאות, אשר הביאו, לטענתה, רבים מהנוצרים "לא רק לעוני קיצוני ולקבצנות, אלא כמעט לעבדות". היא קובעת כי כל יהודי שיימצא מחוץ לשלוש הערים המותרות בחלוף שלושת החודשים, רכושו יוחרם והוא יישלח לעבודות פרך לכל ימי חייו.
במקביל, ובהתאם לגזרות קודמיו פאולוס הרביעי ופיוס החמישי, אולצו היהודים תושבי הערים המותרות להתגורר ברובע סגור מאחורי חומות (הגיטו היהודי); הם חויבו למכור נכסי דלא-ניידי שברשותם; הותר להם להחזיק בבית כנסת אחד בלבד בכל עיר, ונאסר עליהם לבנות בתי כנסת חדשים; הוטלה עליהם חובת סימון הלבוש; חל עליהם איסור מוחלט לגבות ריביות; נאסר עליהם להעסיק מיניקות ומשרתים נוצרים; נאסר על רופאים יהודים לטפל בנוצרים; וצומצמו זכויות הקניין והעיסוק שלהם.
על אף שהוראות הבולה יושמו באופן חלקי בלבד, היא גרמה לסבל ניכר ולאי-ודאות עמוקה בקרב הקהילות היהודיות במדינת האפיפיור. מעבר לכך, היא הובילה לייבוש מקורות המחייה הכלכליים של היהודים ולריכוז וצפיפות גבוהה של האוכלוסייה היהודית בגטאות רומא ואנקונה.
שלושה ימים בלבד לאחר פרסום הבולה שלפנינו, ב-28 בפברואר 1593, פרסם קלמנס השמיני בולה אנטי-יהודית נוספת, Cum Hebraeorum malitia. בולה זו הורתה על החרמה ושריפה של עותקי התלמוד ושל חיבורים קבליים (ראה פריט הבא).
שלט אצולה גדול של האפיפיור קלמנס השמיני בראש הדף הראשון (טיארה אפיפיורית עם מפתחות מוצלבים וסמלי משפחת אלדוברנדיני).
[1] דף כפול (3 עמודים מודפסים). 32 ס"מ. מצב בינוני. כתמים, קמטים ובלאי. קרעים בשוליים. סימני עש עם פגיעות בטקסט.
ראו: אטיליו מילאנו, "גיטו רומא – תמונות מן העבר" (הוצאת ספרית מעריב, תל-אביב, 1992), עמ' 60–58.
נדיר. אינו מופיע בספרייה הלאומית.

פתיחה: $6,000
הערכה: $10,000-12,000

87. Caeca et Obdurata – Papal Bull of Pope Clement VIII – Rome, 25 February 1593 – Expulsion of the Jews from the Papal States

Printed papal bull: Caeca et Obdurata Hebraeorum perfidia ("The blind and obdurate perfidy of the Jews"), by Pope Clement VIII (1592-1605). Rome: Paolo Blado, 25 February. Latin.
The bull expels all the Jews from the Papal States within three months of its publication, excepting only three cities: Rome, Ancona and Avignon. It reinstates and harshens the anti-Jewish decrees of his predecessors Paul IV (Cum nimis absurdum, 1555) and Pius V (Hebraeorum gens sola, 1569), abrogating the leniencies and permissions granted to Jews under later popes, including the permission to return to the Papal States granted by Pope Sixtus V (Christiana pietas, 1586).
The bulla levels a series of accusations against the Jews, including: ingratitude towards Christianity, moral corruption, financial fraud and injurious usury, deceit and fraud, which it claims reduced many Christians "not only to extreme poverty and beggary, but almost into slavery". It ordains that every Jew found outside of the three permitted cities at the end of the three-month period have their property confiscated and be sentenced to a lifetime of hard labor.
In tandem, and in accordance with earlier decrees of his predecessors Paul IV and Pius V, the Jews inhabiting the permitted cities were to live in a closed quarter outside the walls (the Jewish ghetto); they were required to sell their real estate; they were permitted to have a single synagogue in each city, and they were forbidden from building new synagogues; they were required to wear markings on their dress; they were absolutely forbidden from collecting interest; they were forbidden to hire Christian wet nurses and servants; Jewish doctors were forbidden from treating Christians; and their property and business rights were restricted.
Although the bull's directives were only partially enforced, they brought about significant suffering and deep uncertainty among the Jewish communities of the Papal States. Moreover, it eroded the Jews' sources of income and densely concentrated the population of the Jewish ghettos of Rome and Ancona.
Only three days after the promulgation of the present bull, on 28 February, 1593, Clement VIII published another anti-Jewish bull, Cum Hebraeorum malitia. This bull ordered copies of the Talmud and kabbalistic works to be confiscated and burned (see next lot).
Large papal insignia of Pope Clement VIII at top of first leaf (papal tiara with crossed keys and the Aldobrandini coat of arms).
[1] folded leaf (3 printed pages). 32 cm. Fair condition. Stains, creases and wear. Marginal tears. Worming, affecting text.
See: Attilio Milano, Il ghetto di Roma, Rome: Staderini, 1964, p. 83.
Rare. Not recorded in NLI catalogue.

Opening price: $6,000
Estimate: $10,000-12,000

88

88. בולה מטעם האפיפיור קלמנס השמיני – רומא, 28 בפברואר 1593 – שריפת התלמוד והספרות הקבלית

בולה אפיפיורית מודפסת: Cum Hebraeorum malitia, מאת האפיפיור קלמנס השמיני (1592–1605). דפוס Paolo Blado, רומא, 28 בפברואר 1593. לטינית.

הבולה מחדשת ומחמירה את הגזרות האנטי-יהודיות כנגד התלמוד והספרות הקבלית, תוך ביטול כל ההקלות וההיתרים שניתנו ליהודים על ידי אפיפיורים קודמים. היא מסתמכת על שורה ארוכה של גזרות קודמות שהטילו האפיפיורים למן ימי הביניים, ומחמירה אותן עוד יותר.

הבולה מטילה איסור מוחלט על היהודים להחזיק, לקרוא או להפיץ את ספרי התלמוד, כתבים קבליים וכל ספר נוסף המכיל, במפורש או במרומז, "דברי גידוף, חירוף וגסות" כלפי האל, האמונה הנוצרית והכנסייה הקתולית. היא אוסרת אפילו ספרים שכבר עברו צנזורה ונוקו מתכנים פוגעניים או ספרים שנדפסו מחדש באישור הכנסייה. הבולה מרחיבה את האיסור גם על המדפיסים - יהודים ונוצרים כאחד - אשר נאסר עליהם להדפיס, להעתיק, לשכפל או לסחור בספרים אלה.

הבולה קובעת כי יהודי רומא חייבים למסור לידי האינקוויזיציה את כל הספרים האסורים תוך עשרה ימים; יתר היהודים במדינת האפיפיור נצטוו לעשות כן בתוך חודשיים. ספרים אלה ישרפו פומבית ללא דיחוי. היא מורה לרשויות הכנסייה לערוך חיפושים קפדניים אחר ספרים אסורים בבתי כנסת, במוסדות קהילה, בבתים פרטיים ואצל סוחרי ספרים נוצרים, ומאיימת בעונשים חמורים על מי שייתפס מחזיק בהם.

בולה זו נחשבת לאחת הקשות והחמורות ביותר שהטילה הכנסייה על התלמוד וספרות הקבלה, שכן היא ביטלה למעשה את כל ההיתרים וההקלות שהוענקו על ידי אפיפיורים קודמים, ואסרה באופן גורף ספרים שעברו תהליך צנזורה והיתר רשמי. מהלומה זו הצטרפה למכה קשה לא פחות שניחתה על היהודים שלושה ימים בלבד קודם לכן: פרסום הבולה Caeca et Obdurata Hebraeorum perfidia (ב-25 בפברואר 1593), שהורתה על גירוש כל היהודים משטחי מדינת האפיפיור, למעט תושבי הערים רומא, אנקונה ואביניון (ראה פריט קודם).

שלט אצולה גדול של האפיפיור קלמנס השמיני בראש הדף הראשון (טיארה אפיפיורית עם מפתחות מוצלבים וסמלי משפחת אַלדוֹבְּרַנְדִיני).

[1] דף כפול (3 עמודים מודפסים). 32.5 ס"מ. מצב בינוני. כתמים, בהם כתמי רטיבות וכתמים כהים. קמטים ובלאי. קרע בשולי הדף הראשון.

ראו: אטיליו מילאנו, "גיטו רומא - תמונות מן העבר" (הוצאת ספרית מעריב, תל-אביב, 1992), עמ' 60-58.

נדיר. אינו מופיע בספרייה הלאומית.

פתיחה: $4,000

הערכה: $8,000-10,000

88. Papal Bull of Pope Clement VIII – Rome, 28 February 1593 – Burning of the Talmud and Kabbalistic Literature

Printed papal bull: Cum Hebraeorum malitia, by Pope Clement VIII (1592-1605). Rome: Paolo Blado, 28 February 1593. Latin.

The bull reinstates and harshens the anti-Jewish decrees against the Talmud and kabbalistic literature, abrogating all leniencies and permissions given to the Jews by previous popes. It bases itself on a long line of earlier decrees levied by popes since the Middle Ages, and extends them further.

The bull absolutely prohibits the Jews to own, read or distribute the Talmud, kabbalistic writings or any book that contains explicit or implicit "affronts, impieties and blasphemies" against G-d, Christianity and the Church. It moreover forbids even books that have already been censored and purged of offensive material, or books reprinted with Church approval. The bull expands the prohibition to include printers – both Jewish and Christian – who are prohibited from printing, scribing, copying or trading in these books.

The bull mandates that the Jews of Rome most provide the Inquisition with all the forbidden books within ten days; the rest of the Jews in the Papal States were commanded to do so within two months. These books were to be burned publicly with no delay. Church authorities are instructed to diligently search for forbidden books in synagogues, community institutions, private homes and Christian bookshops, threatening strict punishment for anyone caught with these books in their possession.

This bull is regarded as one of the harshest prohibitions levied by the Church against the Talmud and kabbalistic literature, as it effectively annulled all permissions and leniencies granted by previous popes, and indiscriminately forbade books that had been censored or received official approval. This calamity followed yet another blow no less serious: a mere three days earlier (25 February 1593), the bull Caeca et Obdurata Hebraeorum perfidia had decreed that all the Jews were to be expelled from the Papal States, apart from the cities Rome, Ancona and Avignon (see previous lot).

[1] folded leaf (3 printed pages). 32.5 cm. Fair condition. Stains, including dampstains and dark stains. Creases and wear. Marginal tear to first leaf.

See: Attilio Milano, Il ghetto di Roma, Rome: Staderini, 1964, p. 83.

Rare. Not recorded in NLI catalogue.

Opening price: $4,000

Estimate: $8,000-10,000

89c

89b

89a

89. The Complete Jewish Faith – Anti-Semitic Work by Apostate Anton Margaritha – Augsburg, 1530 – First Edition – First Translation of Siddur for Gentile Audience – Woodcuts

Der gantz jüdisch Glaub [The Complete Jewish Faith], by Anton Margaritha. Augsburg: Heinrich Steyner, 1530. First edition. Second printing (7 April 1530); printing details from colophon. German (and some Hebrew).

Polemical anti-Semitic work by apostate Anton Margaritha (1492-1542), scion of a famous German rabbinic family – son of R. Shmuel Margaliot Rabbi of Regensburg, and grandson of R. Yaakov Margaliot Rabbi of Nuremberg.

Several woodcuts incorporated in text, including woodcuts depicting Jews at the synagogue (after Johannes Pfefferkorn, Ich heyß ain büchlein der juden peicht [Augsburg 1508]).

This work, which claims to expose the true face of Judaism, mocks Jewish customs and makes serious accusations against the Jews. Among other things, Margaritha warns his Christian readers against having contact and trading with Jews, cautions them not to consult with Jewish physicians and negatively portrays the custom of using a "Sabbath Gentile". One of the harshest accusations in the work challenges Jewish political allegiance, painting them as traitors and supporters of enemy nations, foremost among them the Ottoman Empire. This work deeply affected Martin Luther, who was inspired by it to write his book "On the Jews and Their Lies".

Alongside its wide-ranging influence on early modern anti-Semitism, the work is also considered an important source for daily life and customs of contemporary Jews. This work includes the first translation of the Jewish prayer service for a non-Jewish readership (see: Daniel Lehmann, Bein Yahadut LeNatzru(yo)t, Bein Ethnografiya LePulmus).

As a result of the grim accusations against the Jews made in his book, Margaritha was invited to a public debate, conducted in 1530 before an imperial committee that convened in the Reichstag of Augsburg in the presence of Emperor Karl V. Margaritha's opponent in this debate was the well-known Jewish activist R. Yosef son of Gershon of Rosheim (Joseph Loans). After Margaritha's claims against the Jews were refuted, Margaritha was banished from Augsburg.

Early ownership inscription at top of title page (of Saint Peter's Abbey, Salzburg, Austria). Numerous references, notations and glosses in early handwriting to many margins and interior of binding.

[183] pages (gatherings: A-Z^4). 19.5 cm. Good-fair condition. Stains. Light wear. Light worming to margins of last leaves. Small marginal open tears to some leaves (without loss). Loose and partially detached gatherings. Early wood and leather binding, somewhat rubbed and worn; open tears to spine; leather and brass clasp.

Opening price: $2,000
Estimate: $4,000-6,000

89. אנטוניוס מרגריטה – "האמונה היהודית כולה", אאוגסבורג 1530 – חיבור אנטי-יהודי – מהדורה ראשונה – התרגום הראשון של סידור התפילה היהודי עבור קהל קוראים לא-יהודי – חיתוכי עץ

Der gantz jüdisch Glaub [האמונה היהודית כולה], מאת אנטוניוס מרגריטה (Antonius Margaritha). אאוגסבורג, דפוס Heinrich Steyner, [ר"צ] 1530. מהדורה ראשונה. הדפסה שנייה (7 באפריל 1530); פרטי הדפוס מהקולופון. גרמנית (ומעט עברית).

חיבור פולמוסי אנטי-יהודי מאת המומר היהודי אנטוניוס מרגריטה (1492–1542), נצר למשפחת רבנים נודעת בגרמניה - בנו של רבי שמואל מרגליות אב"ד רגנסבורג ונכדו של רבי יעקב מרגליות אב"ד נירנברג.

בגוף הטקסט משולבים מספר חיתוכי-עץ, בהם חיתוכי-עץ המציגים יהודים בבית הכנסת (על-פי חיתוכי העץ שנדפסו בספרו של יוהנס פפרקורן, Ich heyß ain büchlein der juden peicht [אאוגסבורג 1508]).

החיבור, שמתיימר לחשוף את פניה האמתיות של היהדות, שם ללעג את מנהגי היהודים ומעלה האשמות חריפות נגדם. בין היתר, מזהיר מרגריטה את קוראיו הנוצרים מפני מגע ומסחר עם יהודים, מתרה בהם שלא להיוועץ ברופאים יהודים ומציג תמונה שלילית של השבת היהודית ושל הנוהג להשתמש ב"גוי של שבת". אחת הטענות הקשות בחיבור נוגעת לנאמנותם הפוליטית של היהודים, המצטיירים כנתינים בוגדניים ותומכי מדינות אויב, שבראשן האימפריה העות'מאנית. חיבור זה השפיע עמוקות על מרטין לותר, שכתב בהשראתו את ספרו האנטישמי "על היהודים ושקריהם".

לצד השפעתו הרחבה על האנטישמיות בראשית העת החדשה, נחשב החיבור גם למקור מידע חשוב על חיי היום-יום ומנהגי היהודים באותה התקופה. בחיבור נדפס, בין היתר, התרגום הראשון של סידור התפילה היהודי עבור קהל קוראים לא-יהודי (ראו: "בין יהדות לנצרו(יו)ת, בין אתנוגרפיה לפולמוס: כתיבתו של אנטוניוס מרגריטה על הקבלה ב'האמונה היהודית כולה'", מאת דניאל להמן).

בעקבות ההאשמות הקשות שהעלה מרגריטה בספרו כלפי היהודים, הוא זומן לוויכוח פומבי שנערך בשנת 1530 בפני ועדה קיסרית שהתכנסה ברייכסטאג של אאוגסבורג, בנוכחותו של הקיסר קרל החמישי. מי שהשיב על טענותיו בוויכוח זה היה השתדלן היהודי רבי יוסף בן גרשון איש רוסהיים (יוסף לואנץ), שהוכיח כי טענותיו שקריות, ובעקבות כך גורש מרגריטה מאאוגסבורג.

רישום בעלות עתיק בראש דף השער (של מנזר פטרוס בזלצבורג, אוסטריה). הפניות, סימונים והגהות רבות בכתב-יד עתיק בשולי דפים רבים ובצדה הפנימי של הכריכה.

[183] עמ' (קונטרסים: A–Z^4). 19.5 ס"מ. מצב טוב-בינוני. כתמים. בלאי קל. סימני עש קלים בשולי הדפים האחרונים. קרעים חסרים קטנים בשולי כמה דפים (ללא חיסרון). קונטרסים רופפים ומנותקים חלקית. כריכת עץ ועור עתיקה, משופשפת ובלויה מעט; קרעים חסרים בשדרה; אבזם עשוי עור ופליז לסגירה.

פתיחה: $2,000
הערכה: $4,000-6,000

90. Anton Margaritha – Anti-Jewish Commentary on Yeshayahu – Vienna, 1534 – First Edition

Erklerung wie aus dem heylligen 53 Capittel... Esaie… der verhaischen Moschiach... schon khomen, die Juden auff khainen anndern mer wartten sollen…, by Anton Margaritha. Vienna: Joannem Singrenium, 1534 (printing details from colophon). German (incorporating Latin and transliterated Hebrew).

First and only edition of a sharp polemical work by Jewish apostate Anton Margaritha (1492-1542), scion of a famous German rabbinic family – son of R. Shmuel Margaliot Rabbi of Regensburg, and grandson of R. Yaakov Margaliot Rabbi of Nuremberg.

The work focuses on Yeshayahu chapter 53, by means of which the author attempts to demonstrate the truth of Christianity. Margaritha quotes leading commentators with German translation – including Rashi, Ibn Ezra and Radak – accusing them of distorting the original meaning of Scripture. The work, as Margaritha declares on the title page, is meant to "for the consolation of all pious Christians against the stubborn Jews".

In the author's dedication and introduction at the beginning of the book, Margaritha recounts his personal life. He mentions his father, R. Shmuel Margaliot, describing the pressures and material temptations he was offered in an attempt to return him to Judaism. He further recounts how after his conversion to Christianity the Jewish community attempted to take advantage of his financial straits, offering him large sums to return to Judaism. Among other things, he also describes theological debates he held with his former coreligionists.

On the verso of the title page is a large coat of arms of Prince-Elector Albrecht von Brandenburg of Mainz (1490-1545). On p. [4b] are printed four small woodcuts depicting the trial, crucifixion and burial of Jesus. Decorated initial panels at beginning of some chapters.

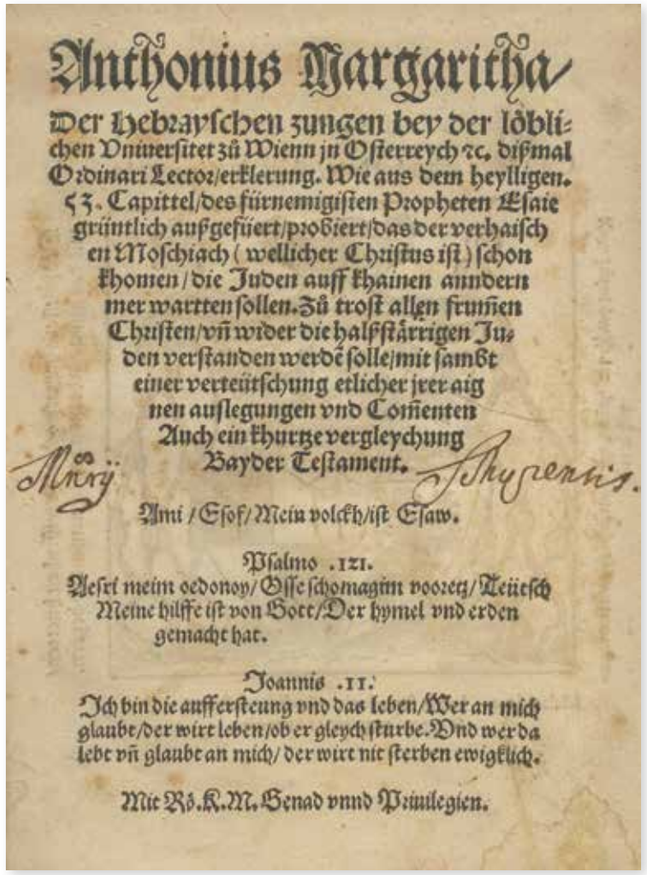
The work was published during Margaritha's tenure as Professor of Hebrew at the University of Vienna, a few years before he published his infamous Complete Jewish Faith (Augsburg, 1530; see previous lot), attacking Jewish prayer rites and customs. As a result of the grim accusations against the Jews made in his book, Margaritha was invited to a public debate, conducted in 1530 before an imperial committee that convened in the Reichstag of Augsburg in the presence of Emperor Karl V. Margaritha's opponent in this debate was the well-known Jewish activist R. Yosef son of Gershon of Rosheim (Joseph Loans). After Margaritha's claims against the Jews were refuted, Margaritha was banished from Augsburg. Even after his banishment, Margaritha continued to publish anti-Jewish works, using the Jewish education he had gained growing up to attack Judaism.

[4], CXVIII (118) leaves. 18.5 cm. Good condition. Light stains (mainly to first leaves). Early signature on title page. Marginal handwritten inscriptions to some leaves. First gatherings loose. Old cardboard binding, somewhat rubbed and worn.

Rare. Few copies are recorded in OCLC (the book was last sold at auction by Maggs Bros., London, 1922, p. 33, no. [41a]).

Provenance: Collection of Dr. Felix Guggenheim: Mark Funke, The Rare Book Collection of Dr. Felix Guggenheim, Fifty Highlights from a Lifetime of Collecting and Publishing, Presented in Two Parts: Judaica & Germanistic [Mill Valley, California], 2025, p. 27.

Opening price: $4,000
Estimate: $8,000-12,000

Anthonius Margaritha
Der Hebrayschen zungen bey der löblichen Vniuersitet zů Wienn jn Osterreych ꝛc. diſsmal Ordinari Lector/erklerung. Wie aus dem heylligen. 53. Capittel/des fürnemigisten Propheten Esaie grüntlich aufgefüert/probiert/das der verhaischen Moschiach (wellicher Christus ist) schon khomen/die Juden auff khainen anndern mer wartten sollen. Zů trost allen frumen Christen/vñ wider die halfstarrigen Juden verstanden werdē solle/mit sambt einer verteütschung etlicher jrer aignen auslegungen vnd Comenten Auch ein khurtze vergleychung Bayder Testament.
Ami/Esof/Mein volckh/ist Esaw.
Psalms .121.
Aesri meim oedonoy/Osse schomagim vooretz/Teütesch Meine hilffe ist von Gott/Der hymel vnd erden gemacht hat.
Joannis .11.
Ich bin die aufferstaung vnd das leben/Wer an mich glaube/der wirt leben/ob er gleych sturbe. Vnd wer da lebt vñ glaubt an mich/der wirt nit sterben ewigklich.
Mit Rs.K.M. Genad vnnd Priuilegien.

90

90. אנטוניוס מרגריטה – פירוש אנטי-יהודי לישעיהו נ"ג – וינה, 1534 – מהדורה ראשונה

Erklerung wie aus dem heylligen 53 Capittel... Esaie… der verhaischen Moschiach... schon khomen, die Juden auff khainen anndern mer wartten sollen…, מאת אנטוניוס מרגריטה (Antonius Margaritha). וינה, דפוס Joannem Singrenium, [רצ"ד] 1534 (פרטי הדפוס מהקולופון). גרמנית (בשילוב לטינית ועברית בתעתיק לועזי).

מהדורה ראשונה ויחידה של חיבור פולמוסי חריף מאת היהודי המומר אנטוניוס מרגריטה (1492–1542), נצר למשפחת רבנים נודעת בגרמניה - בנו של רבי שמואל מרגליות אב"ד רגנסבורג ונכדו של רבי יעקב מרגליות אב"ד נירנברג.

הספר מתמקד בפרק נ"ג בספר ישעיהו, אשר דרכו מבקש המחבר להוכיח את אמיתת הנצרות. מרגריטה מצטט ומתרגם לגרמנית את פירושיהם של גדולי פרשני המקרא - ובהם רש"י, אבן עזרא ורד"ק - תוך שהוא מאשימם בסילוף ובעיוות כוונתם המקורית של הכתובים. החיבור, כפי מצהיר מרגריטה בדף השער, נועד "לנחמת כל הנוצרים היראים וכנגד היהודים קשי-העורף".

בהקדשת המחבר ובהקדמתו שבפתח הספר פורש מרגריטה את מסכת חייו האישית. הוא מזכיר את אביו, רבי שמואל מרגליות, ומתאר את הלחצים והפיתויים החומריים שהופעלו עליו כדי להשיבו לחיק היהדות. עוד הוא מספר כי לאחר התנצרותו ניסתה הקהילה היהודית לנצל את מצוקתו הכלכלית והציעה לו ממון רב כדי שישוב ליהדות. בין היתר הוא מתאר ויכוחים תיאולוגיים שניהל עם בני דתו לשעבר.

מעבר לדף השער נדפס סמל אצולה גדול של הנסיך-הבוחר ממיינץ, אלברכט מברנדנבורג (Albrecht von Brandenburg; 1490–1545). בדף [4/2] נדפסו ארבעה חיתוכי עץ קטנים המציגים סצנות המתארות את משפטו, צליבתו וקבורתו של ישו. אותיות פתיחה מעוטרות בראש כמה פרקים.

החיבור ראה אור בתקופת כהונתו של מרגריטה כמרצה לעברית באוניברסיטת וינה, שנים ספורות לאחר פרסום ספרו הנודע "האמונה היהודית כולה" (אאוגסבורג, 1530; ראו פריט קודם), שבו תקף את מנהגי התפילה והטקסים היהודיים. בעקבות ההאשמות הקשות שהעלה באותו חיבור זומן מרגריטה לוויכוח פומבי שנערך בשנת 1530 באאוגסבורג, בנוכחות הקיסר קרל החמישי. מולו ניצב השתדלן רבי יוסף בן גרשון איש רוסהיים, שהוכיח כי טענותיו שקריות, ובעקבות כך גורש מרגריטה מהעיר. גם לאחר גירושו המשיך מרגריטה לפרסם חיבורים אנטי-יהודיים, תוך שימוש בידע התורני שרכש בבית הוריו ככלי לניגוח הדת היהודית.

[4], CXVIII (118) דף. 18.5 ס"מ. מצב טוב. כתמים קלים (בעיקר בדפים הראשונים). חתימה עתיקה בדף השער. רישומים בכתב-יד בשולי כמה דפים. קונטרסים ראשונים רופפים. כריכת קרטון ישנה, משופשפת ובלויה מעט.

נדיר. עותקים ספורים בלבד ב-OCLC (הספר הוצע למכירה בפעם האחרונה בקטלוג Maggs Bros., לונדון, 1922, עמ' 33, מס' [41a]).

מקור: אוסף ד"ר פליקס גוגנהיים: Mark Funke, The Rare Book Collection of Dr. Felix Guggenheim, Fifty Highlights from a Lifetime of Collecting and Publishing, Presented in Two Parts: Judaica & Germanistic [Mill Valley, California], 2025, p. 27.

פתיחה: $4,000
הערכה: $8,000-12,000

91a

91b

91c

91d

91. היהודי זיס – לקט פרסומים אנטישמיים – גרמניה, 1738 – חיתוכי עץ

לקט פרסומים אנטישמיים העוסקים בחייו ובדמותו של יוזף זיסקינד אופנהיימר, בנקאי ויועץ לדוכס קרל אלכסנדר מוויורטמברג, אשר נודע בשם הגנאי "היהודי זיס" והוצא להורג באשמת שווא:

1. כרך הכולל שלושה חיבורים:

• Kurtze und deutliche Lebens-Beschreibung des nunmehro am Galgen erblaßten Landbetrügerischen Joseph Süß Openheimers... [מאת Johann Zacharias Gleichmann], 1738.

ביוגרפיה קצרה של יוזף זיסקינד אופנהיימר, "היהודי זיס". בעמוד השער נדפס חיתוך עץ משופע במוטיבים אנטישמיים, המציג תחנות מרכזיות בחייו של אופנהיימר.

דפוסת כוזבת בעמוד השער "Cana in Galiläa" ("קנה שבגליל"; אולי הוצאת Monath, נירנברג).

• Frolockender Glücks-Wunsch und freudiges Jubel-Geschrey bey dem wohl-verwahrten Auszuge des fameusen Juden und Ertz-Land-Betrügers Süß Oppenheimers, von Stuttgard nach Hohen-Neiffen, und von daher zum Galgen und denen Teuffeln... ללא ציון שם המחבר, בית הדפוס, ומקום ההוצאה [1738].

שיר בן שלושה עמודים החוגג את מפלתו של היהודי זיס; בעמוד השער חיתוך עץ המציג סצנה ידועה, המזוהה עם המקרה: גופת היהודי זיס לאחר הוצאתו להורג מוצגת לראווה בכלוב.

• Des ausser-ordentlichen jüdischen Herolds aus dem unter-irrdischen Reiche des grossen Juden-Beherrschers Aschmodai Hebelfurcks... מחבר לא ידוע, הוצאת Philipp Jacob Rudolph, פרנקפורט (פרטי הדפוס בעמוד האחרון), 1738. **חמישה חלקים, עם עמודי שער נפרדים (נדיר, אצל פריימן נרשם החלק הראשון בלבד).**

סיפורו של היהודי זיס מעלייתו לגדולה ועד לנפילתו. חיתוכי עץ בעמודי השער, ביניהם הדפס-דיוקן של היהודי זיס.

דפוסת כוזבת בדף השער: "Gedruckt am Purims- oder Hammansfest 1738. Mit Benehmhaltung des grossen Sanhedrins oder Jüdischen Ober-Gerichts zu Jerusalem" [נדפס בחג הפורים או בחג המן 1738. בשם הסנהדרין הגדולה או בית הדין היהודי העליון בירושלים].

שלושה חיבורים בכרך אחד. [4], [4], 36 עמ'. 20.5 ס"מ. מצב טוב. כתמים קלים. קמטים וקרעים זעירים. חיתוך דפים קרוב לגבול הטקסט. כריכה בלויה ומשופשפת. קרעים בשדרה. שדרה משוקמת חלקית בהדבקת נייר.

2. חיבור נוסף בכרך נפרד: Gespräch zweyer unter dem Stuttgardter Galgen zusammen gekommener Würtembergischen Bauren... von des famosen Jud Süssen Leben und Ende...

ללא ציון שם המחבר, בית הדפוס, ומקום ההוצאה, 1738.

בתחילת הכרך מובא דו-שיח מדומיין בין צמד איכרים מוויורטמברג, העומדים תחת כלוב הברזל בו מוצגת לראווה גופתו של היהודי זיס. במהלך שיחתם נפרס סיפור עלייתו ונפילתו של זיס, עד לסופו האלים. הטקסט מובא בדיאלקט ובגרמנית תקנית, עמודה לצד עמודה. בהמשך הכרך מופיעים מספר שירים, בהם הספד על היהודי זיס המובא מפי עורבים הניצבים על הכלוב בו נכלא, מילותיו האחרונות של זיס, וכן חיתוך עץ המתפרס על פני עמוד שלם המציג את היהודי זיס בכלובו.

[2], 18, [1] עמ'. 20.5 ס"מ. מצב טוב. דפים משוקמים שיקום מקצועי. חיתוך דפים קרוב לגבול הטקסט (פגיעה מזערית בטקסט בעמ' 16). בלאי ושפשופים בכריכה.

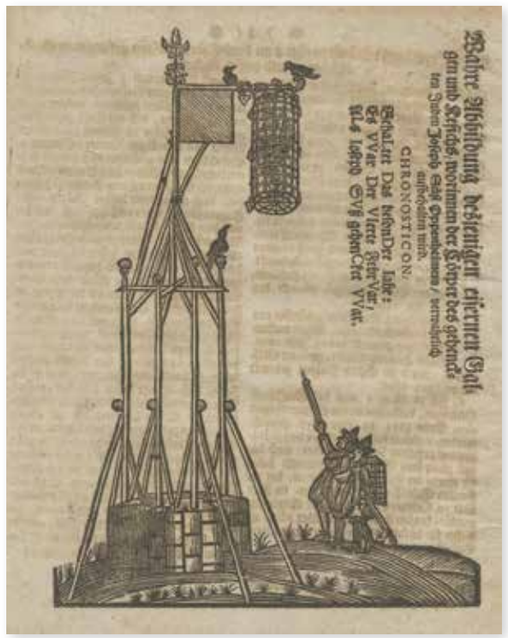
ראו:

• אהרן פריימן, Bibliographie der Flugschriften über Joseph Süss Oppenheimer, בתוך: פריימן וברודי, Zeitschrift für Hebraeische Bibliography, שנה IX, הוצאת J. Kauffmann, פרנקפורט, 1905, עמ' 81–80.

• תיאודור הרבורגר, קטלוג מכירה פומבית, Die Judaica-Sammlung S. Kirschstein, Berlin Kultgeräte für Haus und Synagoge, Manuskripte, Gemälde, Miniaturen, Graphik, Urkunden, Bücher; 12. bis 14. Juli 1932. הוצאת Helbing, מינכן, 1932, עמ' 37, מס' 674.

פתיחה: $1,000

הערכה: $2,000-4,000

91h

91g

91f

91e

91. Jud Süss – Collection of Anti-Semitic Publications – Germany, 1738 – Woodcuts

Collection of anti-Semitic publications relating to the life and figure of Joseph Süss (Ziskind) Oppenheimer, banker and financial adviser to Duke Charles Alexander of Württemberg, known disparagingly as Süss the Jew, and executed on false charges:

1. Volume comprising three works:

• Kurtze und deutliche Lebens-Beschreibung des nunmehro am Galgen erblaßten Landbetrügerischen Joseph Süß Openheimers… [by Johann Zacharias Gleichman], 1738.

Short biography of Joseph Oppenheimer, "Süss the Jew". The title page features a woodcut brimming with anti-Semitic imagery, depicting chief stations in Oppenheimer's life.

False imprint on title page: "Cana in Galiläa" (Cana in Galilee; perhaps published by Monath, Nuremberg).

• Frolockender Glücks-Wunsch und freudiges Jubel-Geschrey bey dem wohl-verwahrten Auszuge des fameusen Juden und Ertz-Land-Betrügers Süß Oppenheimers, von Stuttgard nach Hohen-Neiffen, und von daher zum Galgen und denen Teuffeln... Author, printer and location not indicated [1738].

Three-page poem celebrating the fall of Süss the Jew; the title page features a woodcut depicting a famous scene identified with the occasion: the corpse of Süss the Jew after his execution, displayed in a cage.

• Des ausser-ordentlichen jüdischen Herolds aus dem unter-irrdischen Reiche des grossen Juden-Beherrschers Aschmodai Hebelfurcks... Author not indicated. Frankfurt: Philipp Jacob Rudolph, 1738 (printing details on last page). **Five parts, with divisional title pages (rare, only first part documented by Freimann)**.

The story of the rise and fall of Süss the Jew. Woodcuts on title pages, including portrait of Süss the Jew.

False imprint on title page: "Gedruckt am Purims- oder Hammansfest 1738. Mit Benehmhaltung des grossen Sanhedrins oder Jüdischen Ober-Gerichts zu Jerusalem" [Printed on Purim or Haman festival 1738. In the name of the Great Sanhedrin, or the Jewish high court in Jerusalem].

Three works in one volume. [4], [4], 36 pages. 20.5 cm. Good condition. Light stains. Creases and minute tears. Close trimming, bordering text. Binding worn and rubbed. Tears to spine. Spine partially repaired with paper.

2. Additional work in a separate volume: Gespräch zweyer unter dem Stuttgardter Galgen zusammen gekommener Würtembergischen Bauren... von des famosen Jud Süssen Leben und Ende... Author, printer and location not indicated, 1738.

The volume begins with an imagined dialogue between peasants of Württemberg standing under the iron cage that displayed the remains of Süss the Jew. Over the course of their discussion, the story of the rise and fall of Süss, ending with his violent end, comes to light. The text appears in both dialectal and standard German, in facing columns. The rest of the volume contains a number of poems, including a eulogy for Süss the Jew spoken by the ravens standing on his cage, Süss's last words, and a full-page woodcut depicting Süss in his cage.

[2], 18, [1] pages. 20.5 cm. Good condition. Professionally restored leaves. Close trimming, bordering text (minutely affecting text on p. 16). Wear and rubbing to binding.

See:

• Aaron Freimann, Bibliographie der Flugschriften über Joseph Süss Oppenheimer, in: Freimann and Brody, Zeitschrift für Hebraeische Bibliography, IX. Frankfurt: J. Kauffmann, 1905, pp. 80-81.

• Theodor Harburger, Die Judaica-Sammlung S. Kirschstein, Berlin Kultgeräte für Haus und Synagoge, Manuskripte, Gemälde, Miniaturen, Graphik, Urkunden, Bücher; 12. bis 14. Juli 1932. Munich: Helbing, 1932, p. 37, no. 674.

Opening price: $1,000
Estimate: $2,000-4,000

יוזף זיס אופנהיימר (1698–1738) "יהודי חצר" שנודע בשם "היהודי זיס", שימש בנקאי ויועץ כספי לדוכס קרל אלכסנדר מווירטמברג. לאחר מותו הפתאומי של הדוכס הועמד אופנהיימר למשפט: הוא הואשם בבגידה במלכות, בשימוש לרעה במעמדו ובסמכותו לטובתו האישית, בניצול פושע של אוצרות המדינה למען עצמו ובקיום קשרים עם נשים נוצריות. אופנהיימר הוצא להורג בתלייה וגופתו נשארה נעולה בכלוב ברזל תלוי במשך שש שנים. כלוב זה מופיע ברבים מן ההדפסים.

Joseph Süss Oppenheimer (1698-1738), a court Jew known as "Jew Süss", who served as banker and financial advisor to Duke Charles Alexander of Württemberg. After the Duke's sudden death, Oppenheimer was tried for treason, abuse of authority for personal gain, reckless personal use of state funds and ties with Christian women. Oppenheimer was hanged, and his corpse was left hanging in a locked cage for six years. This cage appears in many of the prints.

92. תעודת-אצולה מפוארת על קלף, חתומה בידי הקיסר פרנץ יוזף הראשון – וינה, 1873 – הענקת תואר "אביר" לבנקאי יעקב לוי מנשה מאלכסנדריה

תעודת תואר-אצולה (Patent of Nobility) מפוארת, כתובה בכתב-יד אמנותי על דפי קלף מעוטרים, ונתונה בכריכת קטיפה מהודרת. התעודה הוענקה לבנקאי יעקב לוי מנשה מאלכסנדריה, וחתומה בחתימת-ידו של קיסר האימפריה האוסטרו-הונגרית פרנץ יוזף הראשון. וינה, 15 באוקטובר 1873. גרמנית ומעט לטינית.

התעודה מעניקה לבנקאי יעקב לוי מנשה מאלכסנדריה את התואר "Ritter" (אביר) ואת הזכות להשתמש בשלט-אצולה משפחתי. לצד חתימת הקיסר, בתעודה מופיעות חתימותיהם של שר הפנים האוסטרי, הברון יוזף לאסר (Joseph Freiherr von Lasser-Zollheim) ושל היועץ המיניסטריאלי אדולף לור (Adolph Löhr).

התעודה כתובה בכתיבה קליגרפית נאה בדיו שחורה על גבי ארבעה דפי קלף עבים; אותיות-הפתיחה, הכותרות, והשמות החשובים מעוטרים בדיו זהובה ובצבעי אדום וכחול. כל הדפים מוקפים במסגרות-תחריט אמנותיות, המעוטרות בדגמים צמחיים ובסמלי הקיסרות האוסטרו-הונגרית. בשולי העמוד האחרון מופיע שמו של הקליגרף (Spada).

יעקב לוי דה-מנשה (Jacob Levi de Menasce; 1809–1887), אבי שושלת הבנקאים המפורסמת "דה מנשה". נולד בקהיר והחל את דרכו כחלפן כספים. בהדרגה צבר הון עתק וביסס את מעמדו כבנקאי האישי של שליט מצרים, הח'דיו איסמעיל פאשא. ייסד את בית המסחר "י.ל. מנשה ובניו" (J. L. Menasce et Fils) וחלש על רשת מסחר וספנות בינלאומית, עם שלוחות וסניפים בבירות הכלכלה של אירופה. נטל חלק במימון כמה ממיזמי הפיתוח הגדולים במצרים במחצית המאה ה-19 ושימש ציר מרכזי בקידום יחסי המסחר בין האימפריה האוסטרו-הונגרית והלבנט. לצד עסקיו המסועפים, היה מעמודי התווך של הקהילה היהודית במצרים וממנהיגי הציבור באלכסנדריה.

התעודה שלפנינו מתעדת את כניסתה של משפחת מנשה לאצולה האירופית. בגוף התעודה מציין הקיסר כי יעקב לוי מנשה הוא אישיות רבת-זכויות, בעל הישגים הראויים לשבח, המחזיק בעיטורי "מסדר פרנץ יוזף", "מסדר כתר הברזל" ו"מסדר המג'ידיה" העות'מאני. בשל זכויותיו ותרומתו למסחר, מוענקים לו ולכל צאצאיו החוקיים התואר "אביר" והזכות להיקרא מעתה "Jacob Levi Ritter von Menasce". שלוש שנים מאוחר יותר, בשנת 1876, הועלה יעקב לוי מנשה לדרגת "ברון" (Freiherr) ונוספה לשמו הקידומת האריסטוקרטית "דה" (de Menasce). נכדו הוא המנהיג הציוני הנודע הברון פליקס דה מנשה.

בהמשך התעודה משתרע על פני עמוד שלם איור איכותי של שלט-האצולה החדש של המשפחה, יחד עם תיאור מפורט ומדוקדק של כל אחד ממרכיביו. השלט הייחודי משלב מוטיבים מצריים בהרלדיקה אירופית: במרכז המגן נראה הנשר הקיסרי האוסטרי הדו-ראשי, ומתחתיו ספינקס רובץ בחזיתה של פירמידה עשויה אבני גזית אדמדמות, לצד חצי-סהר וכוכב כסף (סמלי האסלם והמזרח). בציצה מעל קסדות האבירים מופיעים דבורה מוזהבת (סמל לחריצות), עוגן (סמל למסחר ימי) ושני חדקי-פיל (מוטיב המדגיש את הקשר לאפריקה). בתחתית, על גבי סרט מוזהב, מופיע בלטינית המוטו של משפחת מנשה: "Quilibet Fortunae Suae Faber" (כל אדם הוא האדריכל של גורלו).

כריכת קטיפה מקורית בגוון סגול-ארגמן (צבע הקיסרות), מעוטרת במרכזה בהטבעת זהב גדולה ומרשימה של סמל האימפריה האוסטרו-הונגרית. דפי הקלף מחוברים אל שדרת הכריכה בשרוך בד זהוב.

[4] דפי קלף. מחופים דפי-מגן. 36 ס"מ. מצב טוב. כתמים וקמטים. קרעים בשולי כמה דפי המגן. בלאי קל בשולי הכריכה והשדרה. גב הכריכה משוקם חלקית.

פתיחה: $10,000
הערכה: $15,000-25,000

92a

92b

92. Elaborate Parchment Patent of Nobility, Signed by Emperor Franz Joseph I – Vienna, 1873 – Knighting of Banker Jacob Levi de Menasce of Alexandria

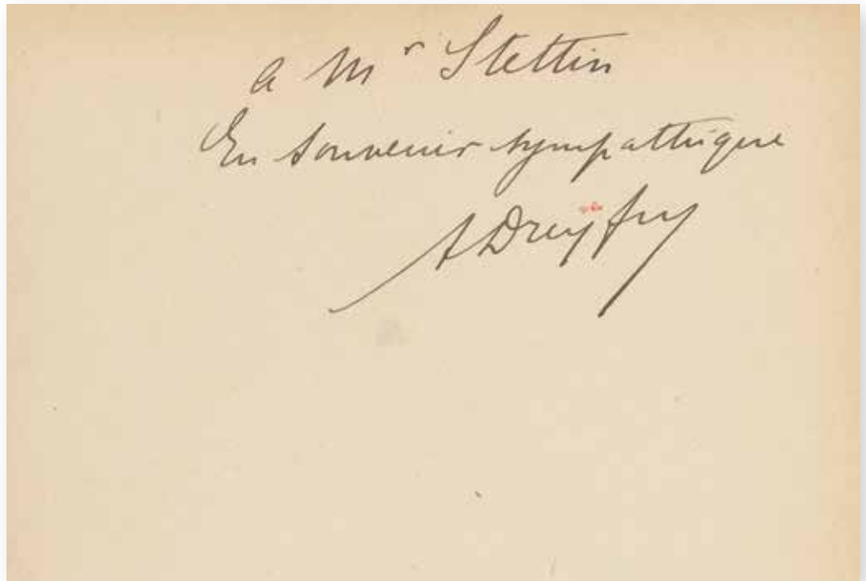
Elaborate patent of nobility, written in calligraphy on decorated parchment leaves and placed in an elegant velvet binding. The certificate was granted to the banker Jacob Levi de Menasce of Alexandria, and is signed by Emperor Franz Joseph I of the Austro-Hungarian Empire. Vienna, 15 October 1873. German and some Latin.
The document grants the title of Ritter (knight) to the banker Jacob Levi de Menasce of Alexandria, as well as the right to use a heraldic coat of arms. Next to the Emperor's signature, the certificate includes signatures of Baron Joseph Freiherr von Lasser-Zollheim, Austrian Minister of the Interior, and Adolph Löhr, ministerial adviser.
The certificate is written in fine calligraphy in black ink over four thick parchment leaves; initial letters, headers and important names are decorated in gilt ink and in red and blue. All leaves are framed in artistic engravings, decorated with vegetal patterns and symbols of the Austro-Hungarian Empire. The name of the calligrapher (Spada) appears at the edge of the last page.
Jacob Levi de Menasce (1809-1887), progenitor of the famous De Menasce banking dynasty. Born in Cairo, he began as a moneychanger. He gradually acquired great wealth, securing the position of personal banker to Isma'il Pasha, Khedive of Egypt. He founded the J. L. Menasce et Fils company and oversaw an international trade and shipping network, with branches in the financial capitals of Europe. He took part in funding some of Egypt's largest industrialization initiatives spanning half of the 19th century, serving as a key venue of trade between Austria-Hungary and the Levant. Alongside his manifold business dealings, de Menasce was a pillar of the Egyptian Jewish community and a leader of the community in Alexandria.
The present certificate documents the entrance of the Menasce family to the European nobility. In the patent, the Emperor notes that Jacob Levi Menasce is a highly meritorious man, with laudable achievements, having been awarded the Order of Franz Joseph, Order of the Iron Crown and the Ottoman Order of the Medjidie. Due to his merits and contributions to trade, he and all his legitimate descendants are granted the title of Knight, and the right to the name Jacob Levi Ritter von Menasce. Three years later, in 1876, Jacob Levi de Menasce was awarded the rank of Baron (Freiherr), and gained the aristocratic preposition "de" (de Menasce). His grandson was the famous Zionist leader Baron Felix de Menasce.

The document goes on with a high-quality full-page illustration of the family's new coat of arms, alongside a detailed and exact description of each element. The unique coat of arms incorporates Egyptian motifs with European heraldry: the center of the shield depicts the imperial two-headed Austrian eagle, below which is the sphinx crouching in front of a pyramid built of red stones, next to a half-crescent and star of silver (symbols of Islam and the Orient). The crest of the knights' helmets depicts a golden bee (a symbol of industry), an anchor (a symbol of maritime trade) and two elephant trunks (a motif highlighting the connection to Africa). At the bottom, the Menasce family motto is featured on a gilt ribbon: "Quilibet Fortunae Suae Faber" (each person is the maker of his fortune).
Original velvet binding in royal purple (the color of the Empire), decorated in the center with a large and impressive gilt decoration of the Austro-Hungarian coat of arms. Parchment leaves bound to spine with gold-colored lace.
[4] parchment leaves. Covered with endpapers. 36 cm. Good condition. Stains and creases. Marginal tears to some endpapers. Light wear to edges of binding and spine. Back of binding partially repaired.

Opening price: $10,000
Estimate: $15,000-25,000

92c

93. Alfred Dreyfus – Five Years of My Life – Paris, 1901 – Inscribed by the Author to the Wrongly-Convicted Prisoner Thorvald Sletten ("The Norwegian Dreyfus")

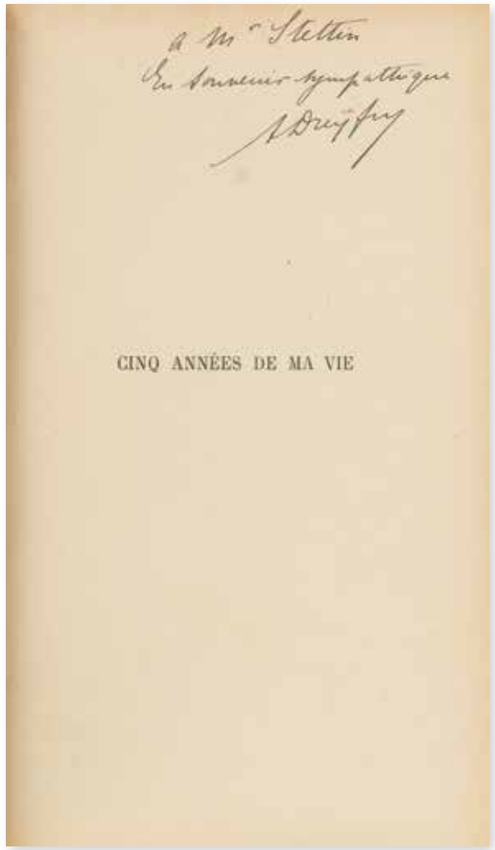
Cinq années de ma vie, 1894-1899 [Five Years of My Life], by Alfred Dreyfus. Paris: Librairie Charpentier et Fasquelle, 1901. French.

Memoirs of Alfred Dreyfus recounting his imprisonment in the penal colony of Devil's Island, edited from his private diaries and published in 1901. On the margins of the first leaf is an autograph inscription by the author: "à Mr. Sletten, en souvenir sympathique, A. Dreyfus".

The present copy was apparently inscribed to Thorvald Sletten – a young Norwegian man accused of murdering his adoptive mother, convicted on scant evidence and sentenced to life imprisonment. Much like the Dreyfus Affair, Sletten's incarceration provoked a public and press uproar in Norway; dozens of articles, books, pamphlets, and poems asserting his innocence were published by leading Norwegian writers, including Nobel laureate Bjørnstjerne Martinius Bjørnson. The case was frequently compared to Dreyfus's conviction, and in 1900 a long poem titled Den norske Dreyfus ("The Norwegian Dreyfus") was published, a sobriquet that thereafter adhered to Sletten (the poem appeared anonymously and is today attributed to Rudolf Muus). Following sustained public pressure and a prolonged campaign, Sletten was granted a pardon in 1907 and released after six years of imprisonment.

360 pages. Approx. 22.5 cm. Good condition. Light staining. Several unopened leaves. Binding with leather spine and gilt stamping over the original cover.

Opening price: $5,000
Estimate: $8,000-12,000

93b

93a

93. אלפרד דרייפוס – ספר זיכרונות מאי השדים – פריז, 1901 – מוקדש בכתב–ידו לאסיר החף–מפשע תורוולד סלטן ("דרייפוס הנורווגי")

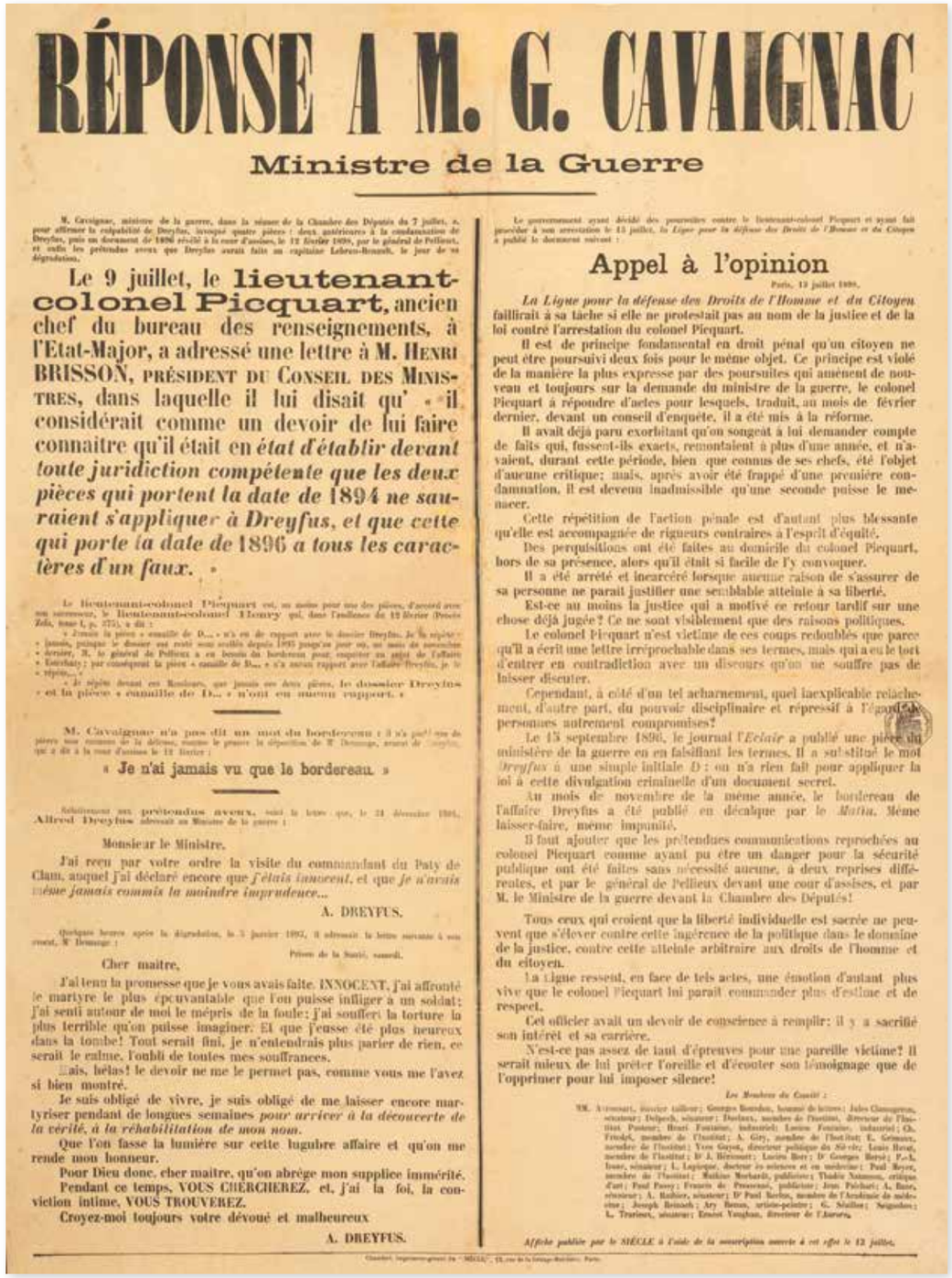
Cinq années de ma vie, 1894–1899 [חמש שנים מחיי], מאת אלפרד דרייפוס. הוצאת Librairie Charpentier et Fasquelle, פריז, 1901. צרפתית.

ספר זכרונותיו של אלפרד דרייפוס ממושבת העונשין "אי השדים", אשר עובד מתוך יומניו הפרטיים ופורסם בשנת 1901. בשולי הדף הראשון הקדשה בכתב–ידו: לאדון סלטן, אות הזדהות, א. דרייפוס (צרפתית: à Mr. Sletten, en souvenir sympathique, A. Dreyfus).

כפי הנראה, מוקדש העותק שלפנינו לתורוולד סלטן (Thorvald Sletten) – צעיר נורווגי שהואשם ברצח אימו המאמצת, הורשע על סמך ראיות קלושות ונידון למאסר עולם. בדומה ל"פרשת דרייפוס" – חוללה כליאתו של סלטן סערה בעיתונות ובחברה הנורווגית, ועשרות מאמרים, ספרים, חוברות ושירים הטוענים לחפותו פורסמו בידי גדולי הסופרים של נורווגיה (בהם זוכה פרס הנובל בְּיֶרְנְסְטְיֶרְנָה מרטינוס בְּיֶרְנְסוֹן). הפרשה הושוותה לא אחת להרשעתו של דרייפוס, ובשנת 1900 אף פורסמה פואמה ארוכה תחת הכותרת "דרייפוס הנורווגי" (Den norske Dreyfus) – שהפך לכינויו של סלטן (השיר פורסם בעילום שם, והוא מיוחס כיום לסופר הנורווגי Rudolf Muus). בעקבות הסערה הציבורית ולאחר מאבק ציבורי ממושך, הוענקה לת'ורוולד חנינה בשנת 1907 והוא שוחרר לאחר שש שנות מאסר.

360 עמ', 22.5 ס"מ בקירוב. מצב טוב. מעט כתמים. מספר דפים לא חתוכים. כריכה עם שדרה מעור והטבעה מוזהבת על גבי העטיפה המקורית.

פתיחה: $5,000
הערכה: $8,000-12,000

RÉPONSE A M. G. CAVAIGNAC

Ministre de la Guerre

M. Cavaignac, ministre de la guerre, dans la séance de la Chambre des Députés du 7 juillet, a, pour affirmer la culpabilité de Dreyfus, invoqué quatre pièces : deux antérieures à la condamnation de Dreyfus, puis un document de 1896 révélé à la cour d'assises, le 12 février 1898, par le général de Pellieux, et enfin les prétendus aveux que Dreyfus aurait faits au capitaine Lebrun-Renault, le jour de sa dégradation.

Le 9 juillet, le lieutenant-colonel Picquart, ancien chef du bureau des renseignements, à l'Etat-Major, a adressé une lettre à M. HENRI BRISSON, PRÉSIDENT DU CONSEIL DES MINISTRES, dans laquelle il lui disait qu' « il considérait comme un devoir de lui faire connaître qu'il était en *état d'établir devant toute juridiction compétente que les deux pièces qui portent la date de 1894 ne sauraient s'appliquer à Dreyfus, et que cette qui porte la date de 1896 a tous les caractères d'un faux.* »

Le lieutenant-colonel Picquart est, au moins pour une des pièces, d'accord avec son successeur, le lieutenant-colonel Henry qui, dans l'audience du 12 février (Procès Zola, tome I, p. 275), a dit :

« Jamais la pièce « canaille de D... » n'a eu de rapport avec le dossier Dreyfus. Je la répète : jamais, puisque le dossier est resté sous scellés depuis 1895 jusqu'au jour où, au mois de novembre dernier, M. le général de Pellieux a eu besoin du bordereau pour enquêter au sujet de l'affaire Esterhazy ; par conséquent la pièce « canaille de D... » n'a aucun rapport avec l'affaire Dreyfus, je le répète... »

« Je répète devant ces Rendons, que jamais ces deux pièces, le dossier Dreyfus et la pièce « canaille de D... » n'ont eu aucun rapport. »

M. Cavaignac n'a pas dit un mot du bordereau : il n'a parlé que de pièces non connues de la défense, comme le prouve la déposition de M. Demange, avocat de Dreyfus, qui a dit à la cour d'assises le 12 février :

« Je n'ai jamais vu que le bordereau. »

Relativement aux prétendus aveux, voici la lettre que, le 24 décembre 1894, Alfred Dreyfus adressait au Ministre de la guerre :

Monsieur le Ministre,

J'ai reçu par votre ordre la visite du commandant du Paty de Clam, auquel j'ai déclaré encore que *j'étais innocent*, et que *je n'avais même jamais commis la moindre imprudence*...

A. DREYFUS.

Quelques heures après la dégradation, le 5 janvier 1895, il adressait la lettre suivante à son avocat, M. Demange :

Prison de la Santé, samedi.

Cher maître,

J'ai tenu la promesse que je vous avais faite. INNOCENT, j'ai affronté le martyre le plus épouvantable que l'on puisse infliger à un soldat; j'ai senti autour de moi le mépris de la foule; j'ai souffert la torture la plus terrible qu'on puisse imaginer. Et que j'eusse été plus heureux dans la tombe! Tout serait fini, je n'entendrais plus parler de rien, ce serait le calme, l'oubli de toutes mes souffrances.

Mais, hélas! le devoir ne me le permet pas, comme vous me l'avez si bien montré.

Je suis obligé de vivre, je suis obligé de me laisser encore martyriser pendant de longues semaines *pour arriver à la découverte de la vérité, à la réhabilitation de mon nom.*

Que l'on fasse la lumière sur cette lugubre affaire et qu'on me rende mon honneur.

Pour Dieu donc, cher maître, qu'on abrège mon supplice immérité.

Pendant ce temps, VOUS CHERCHEREZ, et, j'ai la foi, la conviction intime, VOUS TROUVEREZ.

Croyez-moi toujours votre dévoué et malheureux

A. DREYFUS.

Le gouvernement ayant décidé des poursuites contre le lieutenant-colonel Picquart et ayant fait procéder à son arrestation le 13 juillet, *la Ligue pour la défense des Droits de l'Homme et du Citoyen* a publié le document suivant :

Appel à l'opinion

Paris, 13 juillet 1898.

La Ligue pour la défense des Droits de l'Homme et du Citoyen faillirait à sa tâche si elle ne protestait pas au nom de la justice et de la loi contre l'arrestation du colonel Picquart.

Il est de principe fondamental en droit pénal qu'un citoyen ne peut être poursuivi deux fois pour le même objet. Ce principe est violé de la manière la plus expresse par des poursuites qui aboutissent de nouveau et toujours sur la demande du ministre de la guerre, le colonel Picquart à répondre d'actes pour lesquels, traduit, au mois de février dernier, devant un conseil d'enquête, il a été mis à la réforme.

Il avait déjà paru exorbitant qu'on songeât à lui demander compte de faits qui, fussent-ils exacts, remontaient à plus d'une année, et n'avaient, durant cette période, bien que connus de ses chefs, été l'objet d'aucune critique; mais, après avoir été frappé d'une première condamnation, il est devenu inadmissible qu'une seconde puisse le menacer.

Cette répétition de l'action pénale est d'autant plus blessante qu'elle est accompagnée de rigueurs contraires à l'esprit d'équité.

Des perquisitions ont été faites au domicile du colonel Picquart, hors de sa présence, alors qu'il était si facile de l'y convoquer.

Il a été arrêté et incarcéré lorsque aucune raison de s'assurer de sa personne ne paraît justifier une semblable atteinte à sa liberté.

Est-ce au moins la justice qui a motivé ce retour tardif sur une chose déjà jugée? Ce ne sont visiblement que des raisons politiques.

Le colonel Picquart n'est victime de ces coups redoublés que parce qu'il a écrit une lettre irréprochable dans ses termes, mais qui a eu le tort d'entrer en contradiction avec un discours qu'on ne souffre pas de laisser discuter.

Cependant, à côté d'un tel acharnement, quel inexplicable relâchement, d'autre part, du pouvoir disciplinaire et répressif à l'égard de personnes autrement compromises!

Le 15 septembre 1896, le journal *l'Eclair* a publié une pièce du ministère de la guerre en en falsifiant les termes. Il a substitué le mot *Dreyfus* à une simple initiale *D* : on n'a rien fait pour appliquer la loi à cette divulgation criminelle d'un document secret.

Au mois de novembre de la même année, le bordereau de l'affaire Dreyfus a été publié en décalque par le *Matin*. Même laisser-faire, même impunité.

Il faut ajouter que les prétendues communications reprochées au colonel Picquart comme ayant pu être un danger pour la sécurité publique ont été faites sans nécessité aucune, à deux reprises différentes, et par le général de Pellieux devant une cour d'assises, et par M. le Ministre de la guerre devant la Chambre des Députés!

Tous ceux qui croient que la liberté individuelle est sacrée ne peuvent que s'élever contre cette ingérence de la politique dans le domaine de la justice, contre cette atteinte arbitraire aux droits de l'homme et du citoyen.

La Ligue ressent, en face de tels actes, une émotion d'autant plus vive que le colonel Picquart lui paraît commander plus d'estime et de respect.

Cet officier avait un devoir de conscience à remplir: il y a sacrifié son intérêt et sa carrière.

N'est-ce pas assez de tant d'épreuves pour une pareille victime? Il serait mieux de lui prêter l'oreille et d'écouter son témoignage que de l'opprimer pour lui imposer silence!

Les Membres du Comité :

MM. Ajalbert, docteur ès-lettres; Georges Bourdon, homme de lettres; Jules Claretie, sénateur; Delpech, sénateur; Duclaux, membre de l'Institut, directeur de l'Institut Pasteur; Henri Fontaine, industriel; Lucien Fontaine, industriel; Ch. Frédel, membre de l'Institut; A. Giry, membre de l'Institut; E. Grimaux, membre de l'Institut; Yves Guyot, docteur politique du *Siècle*; Louis Havet, membre de l'Institut; Dr J. Héricourt; Lucien Herr; Dr Georges Hervé; F.-S. Ivan, sénateur; L. Lapicque, docteur ès-sciences et en médecine; Paul Meyer, membre de l'Institut; Mathias Morhardt, publiciste; Thadée Natanson, critique d'art; Paul Passy; Francis de Pressensé, publiciste; Jean Pélichet; A. Ranc, sénateur; A. Rathier, sénateur; Dr Paul Reclus, membre de l'Académie de médecine; Joseph Reinach; Ary Renan, artiste-peintre; G. Séailles; Seignobos; L. Trarieux, sénateur; Ernest Vaughan, directeur de l'*Aurore*.

Affiche publiée par le SIÈCLE à l'aide de la souscription ouverte à cet effet le 12 juillet.

Chambet, imprimeur-gérant du « SIÈCLE », 13, rue de la Grange-Batelière, Paris.

94

94. "תגובה לאדון ג. קווניאק, שר המלחמה" – כרזה מטעם תומכי דרייפוס, 1898 – מחאה על מעצרו של ז'ורז' פיקאר

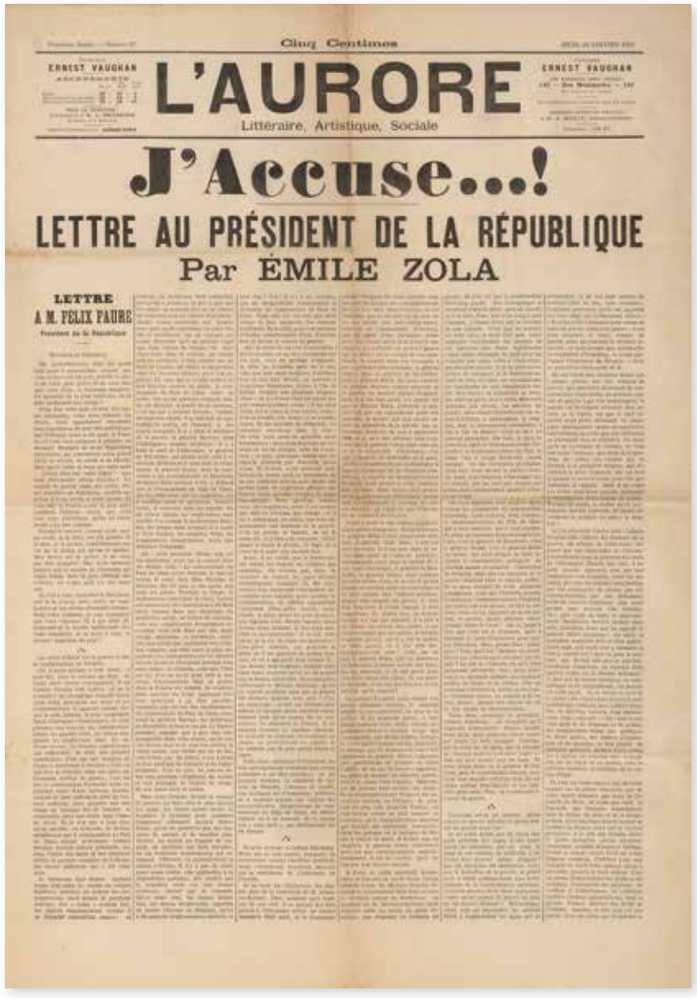
Réponse à M. G. Cavaignac, ministre de la guerre [״תגובה לאדון ג. קווניאק, שר המלחמה״]. דפוס Le Siècle, פריז, [1898]. צרפתית.
כרזה; גינוי חריף למעצרו של הקצין הצרפתי וחוקר הפרשה ז'ורז' פיקאר – לאחר שזה פרסם את דבר זיופם של המסמכים המרשיעים במשפט דרייפוס (יולי 1898).
בצדה השמאלי של הכרזה נדפס קטע ממכתב ששלח פיקאר לשר המלחמה, גודפרואה קווניאק (Cavaignac) – בו טען ששלושת המסמכים העיקריים ששמשו להרשעת דרייפוס זויפו או סולפו. תחת המכתב נדפסו שני מכתבים בהם טוען דרייפוס לחפותו – האחד מעט לאחר חקירתו והשני לאחר טקס שלילת דרגותיו (בניגוד לטענות שהודה באשמה, כביכול), ולצדם מספר עדויות נוספות.
בצדה הימני של הכרזה פנייה לציבור מטעם ״הליגה הצרפתית לזכויות אדם״ (Ligue des droits de l'Homme) במחאה על מעצרו של ז'ורז' פיקאר, עיוות דינו ושלילת זכויותיו: "**...לקצין זה הייתה חובת מצפון למלא; הוא הקריב את האינטרסים ואת הקריירה שלו למענה... מוטב לשמוע את עדותו ולא לדכא אותו ולאלץ אותו לשתוק!**" (הפנייה לציבור חתומה בדפוס בשם חברי הליגה – אנשי רפואה, אמנות, מדינאים, ועיתונאים, ובהם עורך L'Aurore – העיתון בו פורסם "אני מאשים" חודשים ספורים קודם לכן).
80.5×61.5 ס״מ בקירוב. מצב טוב. כתמים. מעט קמטים. נקבים וקרעים (ברובם קלים, חלקם משוקמים בהשלמות צבע). חותמת דיו בשוליים (בול הכנסה). הכרזה מוצמדת לבד פשתן לתצוגה ושימור.

פתיחה: $1,500
הערכה: $4,000-6,000

94. "Reply to Mr. G. Cavaignac, Minister of War" – Poster of Dreyfus Supporters, 1898 – Protesting the Arrest of Georges Picquart

"Réponse à M. G. Cavaignac, ministre de la guerre" [Reply to Mr. G. Cavaignac, Minister of War]. Paris: Le Siècle, 1898. French.
Poster; a sharp condemnation of the arrest of French Major Georges Picquart, an investigator of the Dreyfus affair – after he publicized the forgery of the incriminating documents in the Dreyfus Affair (July 1898).
On the left column of the poster is a portion of a letter sent by Picquart to the Minister of War, Godefroy Cavaignac – claiming that the three primary documents used to incriminate Dreyfus were forged or falsified. Below the letter are printed two letters in which Dreyfus claims he is innocent – one shortly after the investigation, and the second after he was stripped of his rank (to counter claims that he had admitted his guilt), next to several other testimonies.
On the right side of the poster is a public appeal from the Human Rights League (Ligue des droits de l'Homme), protesting the arrest of Georges Picquart, the perversion of justice and violation of his rights: "**...This officer had a duty of conscious to fulfill; he sacrificed his interest and career for it... It would be better to lend him an ear and hear his testimony, than to oppress him into silence!**" (the public appeal is signed in print by members of the League – physicians, artists, statesmen and journalists, including the editor of L'Aurore – the newspaper that had published "J'Accuse" months earlier).
Approx. 80.5×61.5 cm. Good condition. Stains. Some creases. Holes and tears (mostly minor, some repaired with paint). Ink stamp on margins (revenue stamp). Poster mounted on linen fabric for display and preservation.

Opening price: $1,500
Estimate: $4,000-6,000

95a

95. "אני מאשים" – רפרודוקציה רשמית של העיתון L'Aurore – יום השנה לפטירת אמיל זולא

הדפסת רפרודוקציה רשמית של המאמר "אני מאשים" (דף השער של גיליון 87, אשר ראה אור ביום 13 בינואר 1898), לכבוד יום השנה לפטירתו של אמיל זולא. נדפס כתוספת רשמית לעיתון L'Aurore (בו הופיע המאמר המקורי). פריז, 24 בספטמבר 1904. צרפתית.
גיליון מזכרת; בצדו האחד רפרודוקציה של המאמר "אני מאשים" כפי שהופיע לראשונה שש שנים קודם לכן (הדף משוחזר במלואו, עם מספר הגיליון ותאריך ההדפסה המקוריים). בצדו האחורי של הגליון נדפסה ביוגרפיה של אמיל זולא, עם שני דיוקנאות ואיור של ביתו.
הסופר והפובליציסט הצרפתי **אמיל זולא** (1840–1902), היה מתומכיו העיקריים של אלפרד דרייפוס כשזה הואשם ב–1895 בבגידה במולדת ובריגול לטובת גרמניה. בשנת 1897 פרסם סדרת מאמרים בזכותו, ובינואר 1898 פרסם בעתון "L'aurore" את המאמר "אני מאשים" (J'accuse) – מכתב גלוי אל נשיא צרפת, בו האשים את ראשי הצבא, את משרד המלחמה ואת בית הדין הצבאי בעיוות דין. פרסום המכתב עורר הדים רבים בצרפת. זולא נתבע לדין על הוצאת דיבה, נדון לשנת מאסר ונאלץ להימלט לאנגליה.
[2] עמ', 47×65 ס"מ בקירוב. מצב טוב. סימני קיפול. מעט כתמים. מספר קרעים ונקבים לאורך קו הקיפול המרכזי והשוליים (משוקמים חלקית).

פתיחה: $1,500
הערכה: $3,000-5,000

95b

95. "J'Accuse" – Official Reproduction of L'Aurore Newspaper – First Anniversary of Émile Zola's Death

Official reproduction of "J'Accuse" (front page of issue 87, published 13 January 1898), in honor of the first anniversary of Émile Zola's death. Printed as an official supplement to L'Aurore (the original publisher). Paris, 24 September 1904. French. Commemorative issue, with a reproduction of "J'Accuse" on one side, as it had appeared six years earlier (page reproduced in full, with original issue number and date). On the reverse side of the issue is a biography of Émile Zola, with two portraits and an illustration of his home.
The French writer and publicist **Émile Zola** (1840-1902) was a prominent supporter of Alfred Dreyfus when the latter was accused of treason and espionage for Germany in 1895. In 1897 he published a series of articles in support of Dreyfus; in January 1898 he published the article "J'Accuse" in the newspaper L'Aurore. This was an open letter to the president of France, in which he accused the heads of the military, the War Office and the military court of a travesty of justice. The letter's publication resonated throughout France. Zola was accused of libel, sentenced to a year's imprisonment and compelled to flee to England.
[2] pages, approx. 47×65 cm. Good condition. Folding marks. Some stains. Several tears and holes across central fold and margins (partially repaired).

Opening price: $1,500
Estimate: $3,000-5,000

DER

JUDENSTAAT.

VERSUCH

EINER

MODERNEN LÖSUNG DER JUDENFRAGE

VON

THEODOR HERZL

DOCTOR DER RECHTE.

LEIPZIG und WIEN 1896.

M. BREITENSTEIN'S VERLAGS-BUCHHANDLUNG

96

96. בנימין זאב הרצל – "מדינת היהודים" – וינה–לייפציג, 1896 – מהדורה ראשונה

Der Judenstaat, Versuch einer modernen Lösung der Judenfrage [מדינת היהודים, ניסיון לפתרון מודרני של שאלת היהודים], מאת בנימין זאב (תיאודור) הרצל. הוצאת M. Breitenstein, וינה–לייפציג, 1896. גרמנית. מהדורה ראשונה.
ספרו המהפכני של הרצל, הפורש לראשונה את חזונו להקמת מדינה יהודית.
86 עמ', 23 ס"מ. מצב טוב. כריכה נאה, מן התקופה, עם תו–ספר מאויר ("dr. Max Weis"). קרע לאורך השדרה.

פתיחה: $3,000
הערכה: $5,000-8,000

96. Theodor Herzl – Der Judenstaat – Vienna-Leipzig, 1896 – First Edition

Der Judenstaat, Versuch einer modernen Lösung der Judenfrage [The Jewish State: An Attempt at a Modern Solution of the Jewish Question], by Theodor Herzl. Vienna-Leipzig: M. Breitenstein, 1896. German. First edition.
Herzl's groundbreaking manifesto, in which he first set forth his vision for the establishment of a Jewish state.
86 pages. 23 cm. Good condition. Fine contemporary binding, with illustrated bookplate ("Dr. Max Weis"). Tear along spine.

Opening price: $3,000
Estimate: $5,000-8,000

פרסום "מדינת היהודים"

ראשיתו של "מדינת היהודים" – ספרה המכונן של התנועה הציונית, בנאום שחיבר בנימין זאב הרצל לקראת פגישה עם בני משפחת רוטשילד בשנת 1895 ("נאום אל הרוטשילדים"). הנאום, 22 עמודים בסך הכל, נשא את קווי מתארה הראשונים של תוכניתו המהפכנית של הרצל, ולאחר כמה גלגולים וגרסאות החליט הרצל להפכו לספר שלם.
הספר נכתב לפי עדותו של הרצל באבחה אחת, בחודשיים של כתיבה בלתי פוסקת, "בהליכה, בעמידה, בשכיבה, ברחוב, בעת האכילה, בלילה כשהדברים עקרו אותי מהשינה". עם גמר העבודה, הציג כתב היד לראשונה את חזונו הגדול – תוכנית מפורטת להקמת מדינה יהודית, שלב אחר שלב, מארגונם הראשוני של יהודי העולם ועד לקביעת החוקה והדגל. על תחושותיו בשעת הכתיבה סיפר הרצל: "אין אני זוכר, שכתבתי דבר–מה בחיי במצב של התרוממות–הרוח, שנמצאתי בו בימי כתבי את ספרי. היינה אומר, כי בשעה שהיה כותב שירים ידועים היה שומע משק כנפי–נשר ממעל לראשו. מעין משק–כנפים כזה האמנתי לשמוע גם אני".
בתחילה לא הסכימה אף הוצאת ספרים להדפיס את הספר. הרצל נדחה בידי המו"לים הקבועים שלו – דונקר והומבלוט (Duncker & Humblot), וכמוהם בידי המו"ל הברלינאי זיגפריד קרונבאך (Siegfried Cronbach), שטען שהאנטישמיות כלה והולכת מן העולם. לבסוף פנה הרצל אל מקס ברייטנשטיין, בעל חנות ספרים קטנה בווינה, והלה הסכים להדפיס את ספרו אף על פי שלא האמין ברעיונותיו ולא נטה אחר הציונות כלל.
בחודש פברואר 1896 ראה "מדינת היהודים" אור במהדורה קטנה בגרמנית, שנשאה גם כותרת משנה: "נסיון לפתרון מודרני של בעיית היהודים". על מנת להבליט את רצינות כוונתו של החיבור, הוסיף הרצל לשמו גם את תוארו האקדמי – ד"ר למשפטים.
מיד עם פרסומו חולל הספר סערה רבתי. מרבית אנשי הציבור, יהודים ולא יהודים, ראו בו דבר הבל, ואחד מעורכי העיתונים היהודיים אף הציע לתרום את מרכבתו כדי להסיע את הרצל לבית המשוגעים. בין מתנגדי הספר נמנו גם המשורר הלאומי חיים נחמן ביאליק וחלוץ העיתונות העברית נחום סוקולוב – לימים מתרגמו הראשון של "אלטנוילנד". "שום אדם בווינה", טען הסופר שטפן צווייג, "לא הושם ללעג כהרצל".
בהתאם לסיכום מוקדם, הדפיס מקס ברייטנשטיין שלוש מהדורות נוספות באותה השנה (שנבדלו מהמהדורה הראשונה רק בשינויים זעירים בעטיפות ובשער), ולאחר מכן לא שב להדפיס את "מדינת היהודים".
למרות תגובותיהם הארסיות של מרבית אנשי הציבור ובעלי הדעה, הצית הספר את דמיונם של המוני קוראים ברחבי אירופה והעולם, ומהדורות נוספות – ביידיש, רוסית, אנגלית ועוד, הופיעו סמוך לאחר צאתה של המהדורה הגרמנית.
אחת המהדורות הראשונות לראות אור הייתה המהדורה העברית בתרגומו של מיכאל (מיכל) ברקוביץ, מזכירו של הרצל, שנדפסה באותה השנה שבה נדפסה המהדורה הגרמנית בהוצאת "תושיה" (בהקדמה למהדורה זו הדגיש ברקוביץ שני 'תיקונים' שמסר לו הרצל בעל פה: "על שני דברים הנני להעיד פה, הנוגעים ביחוד לתרגום העברי... בפרק 'שפת הארץ'... אחרי הוודע לו, כי יש לספרו קוראים עברים... היתה אתו רוח אחרת וַיִּזְכַּח כי יכול תוכל השפה העברית לחדש נעוריה... בדבר מקום הישוב... חזר מדעתו... וישם פניו רק אל אדמת אבותינו").
לאורך השנים הבאות, עם תנופת המפעל הציוני וכינוסם של הקונגרסים הציוניים הראשונים, התפשט הספר והופיע בלשונות נוספות ואף מעבר לים – בארה"ב, שם החלה להתבסס הציונות כתנועה רבת השפעה. בסך הכל ראו בימי חייו של הרצל 17 מהדורות של "מדינת היהודים", מרביתן בהוצאות קטנות של אלפים בודדים ופעמים רבות בצורת חוברות דקות ושבריריות. לאחר מותו של הרצל נדפסו עשרות מהדורות נוספות (בין היתר בלאדינו, אספרנטו, סרבו–קרואטית, ועוד), והספר נעשה לאחד החיבורים הידועים בתולדות ההיסטוריה היהודית.
ראו:
1. עניין היהודים, ספרי יומן (1904–1895) מאת בנימין זאב הרצל (הוצאת מוסד ביאליק, ירושלים, 2001–1997, כרך א, עמ' 70).
2. הרצל חייו ופעולותיו, מאת שמואל ליב ציטרון (הוצאת ש. שרברק, וילנה, 1921, עמ' 52).

97b

97. Theodor Herzl – Medinat HaYehudim – First Hebrew Edition of Der Judenstaat – Decorated Binding

Medinat HaYehudim (Der Iudenstaat / The Jewish State: A New Approach to Solving the Jewish Question, translated with special permission from the author by Michael Berkowitz). Warsaw: Tushiya, 1896.

Herzl's revolutionary book, presenting for the first time his vision for establishing a Jewish State. First Hebrew edition. Printed as part of the Sifrei-Am series by the Tushiya publishing house, in the same year as the German edition was published.

Copy in fine, decorated binding, with name of publisher and series.

[2] leaves, 82, iv pages, [1] leaf. Approx. 18 cm. Good-fair condition. Stains and creases. Minor marginal tears. Stamp of Gedera moshava school library. Several inscriptions. Defects and wear to binding (partially repaired).

Opening price: $1,000
Estimate: $2,000-$4,000

97. בנימין זאב הרצל – "מדינת היהודים" – ורשה, 1896 – מהדורה עברית ראשונה – כריכה מעוטרת

מדינת היהודים (Der Iudenstaat), דרך חדשה בפתרון שאלת היהודים, מתֻרגם ברשיון מיוחד מאת המחבר ע"י מיכל בערקאוויטש [ברקוביץ]. הוצאת "תושיה", ורשה, תרנ"ו, 1896.

ספרו המהפכני של הרצל, הפורש לראשונה את חזונו להקמת מדינה יהודית. מהדורה עברית ראשונה. נדפסה כחלק מסדרת "ספרי-עם" של הוצאת "תושיה", באותה שנה בה יצאה לאור המהדורה הגרמנית.

עותק בכריכה נאה עם שם ההוצאה והסדרה, מעוטרת בהטבעות.

[2] דף, 82, iv עמ', [1] דף, 18 ס"מ בקירוב. מצב טוב–בינוני. כתמים וקמטים. קרעים קלים בשוליים. חותמת ספריית בית הספר במושבה גדרה. מספר רישומים. פגמים ובלאי בכריכה (משוקמים חלקית).

פתיחה: $1,000
הערכה: $2,000-4,000

97a

Publication of Herzl's "Der Judenstaat"

The story behind "Der Judenstaat" – commonly translated as "The Jewish State" and widely regarded as the book that served as the founding statement of the Zionist movement – can be said to have begun with the "Speech to the Rothschilds", composed by Theodor (Binyamin Ze'ev) Herzl in time for his meeting with members of the Rothschild family in 1895. This speech, 22 pages in length, laid out the preliminary outline for what would eventually become Herzl's grand landmark plan. This outline would gradually undergo a number of incarnations and versions before it sufficiently matured into a full-fledged plan, whereupon Herzl decided to turn it into a complete book.

According to Herzl's own account, the book was written all at once, in two months of non-stop writing, "walking, standing, lying down, in the street, at the table, at night when I started up from sleep…". Once completed, the manuscript would, for the first time, present Herzl's grand vision in all its glory – a detailed plan for the establishment of a Jewish state, stage by stage, beginning with the gathering and organizing of the Jews of the world, up until the enactment of a legal constitution and the adoption of a national flag. Regarding his thoughts and feelings at the time of the writing, Herzl said: "I do not recollect ever having written anything in such an elevated frame of mind as that book. [Heinrich] Heine says that he heard the wings of an eagle beating over his head while writing certain verses. I do believe that something also beat its wings above my head while I was writing that book". Initially, no book publisher was willing to publish the book. Herzl found himself rejected by all his regular publishing companies, such as Duncker & Humblot, as well as the Berlin-based publisher Siegfried Cronbach, who insisted that anti-Semitism was a waning force throughout the world. In the end, Herzl turned to Max Breitenstein, a small bookseller in Vienna who agreed to print the book even though he did not share Herzl's beliefs, nor was he sympathetic to the Zionist cause.

In February 1896, a small edition of "Der Judenstaat" was finally published in German with the subtitle "An Attempt at a Modern Solution to the Jewish Question". In order to ensure the work would be treated with the seriousness he felt it deserved, Herzl added his academic degree – Doctor of Laws – to the authorship of the book.

Immediately upon publication, the book stirred up a maelstrom. A majority of public figures – Jewish and non-Jewish alike – viewed it as nonsensical and absurd; one particular Jewish newspaper editor even offered the use of his personal carriage to transport Herzl to an insane asylum. Among the book's initial opponents were such unlikely personalities as Hayim Nahman Bialik and Nahum Sokolow, the pioneer of Hebrew journalism who would one day become author of the first Hebrew translation of Herzl's "Altneuland". In the words of author Stefan Zweig, "never in Vienna had anyone been subjected to such ridicule as Herzl".

As agreed in advance, Max Breitenstein published three additional editions (distinguished from the original edition only in minute details on the respective covers and title pages) that same year. He published no subsequent editions of "Der Judenstaat".

Notwithstanding the scathing reactions of public figures and noted academics to "Der Judenstaat" the book succeeded in igniting the imaginations of a great many readers in Europe and around the world, and new editions – in Yiddish, Russian, English, and other languages – appeared not long after the publication of the original German editions. One of the earliest editions to see the light of day was the Hebrew translation by Herzl's personal secretary, Michael Berkowitz. It was published by Tushiah in 1896, the same year as the first German edition. In its introduction, Berkowitz brought attention to two "corrections" that Herzl insisted upon in oral communications with him, and wrote the following (in Hebrew): "I hereby testify to two issues that relate in particular to the Hebrew translation… In the chapter [entitled] 'Language of the Land'… after he was made aware that a Hebrew-speaking readership exists for this book… a changed spirit took hold of him, as he was ensured that the Hebrew language could surely be rejuvenated… As to the place of settlement… he [likewise] changed his mind… and addressed his attention exclusively to the Land of our Forefathers".

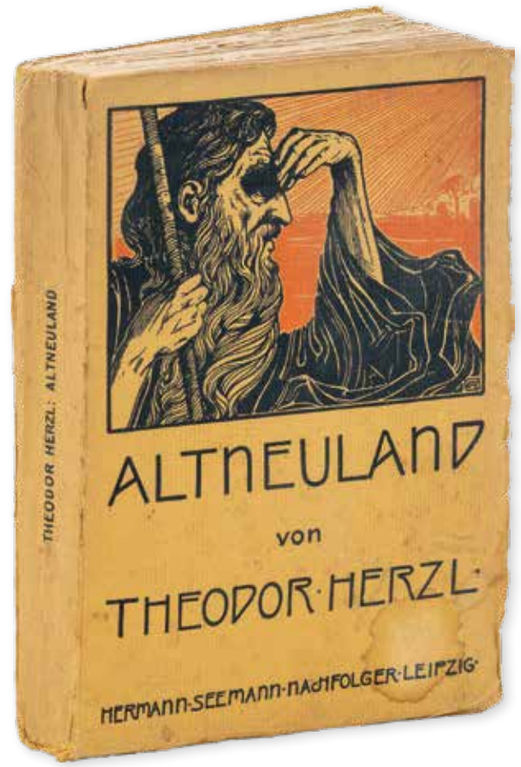
In subsequent years, with the burgeoning of the Zionist movement and the convening of the early Zionist Congresses, the book came to be translated in yet more languages, and began to appear overseas, particularly in the United States, where Zionism quickly developed into a movement that carried weight and influence. In sum total, during Herzl's brief remaining lifetime, no fewer than 17 editions of "Der Judenstaat" were published – most in small editions numbering only a few thousand copies, and often in the form of thin, nondurable booklets. Dozens more editions were published following Theodor Herzl's passing, including translations into such languages as Ladino, Esperanto, Serbo-Croatian, and many others. It was to become one of the best-known Jewish works of all time.

Reference:

1. Rephael Patai (ed.), The Complete Diaries of Theodor Herzl. New York and London: Herzl Press and Thomas Yoseloff, 1960. Vol. I, p. 24.
2. Ritchie Robertson (ed.), The German-Jewish Dialogue: An Anthology of Literary Texts, 1749-1993. Oxford: Oxford University Press, 1999. p. 150.

98b

98a

98. Theodor Herzl – Altneuland – First Edition – Leipzig, 1902 – Original Illustrated Binding

Altneuland, Roman von Theodor Herzl. Leipzig: Hermann Seemann Nachfolger, 1902. German. First edition.
Utopian novel. A narrative expressing Theodor Herzl's vision of the Jewish State that would be established in the Land of Israel. Theodor Herzl authored his novel Altneuland ("The Old New Land") in the years 1899-1902 and originally titled it New Zion. He later renamed it Altneuland, inspired by the name of Prague's great Old-New Synagogue, the Altneuschul. The book was translated into both Yiddish and Hebrew in 1902, the same year it was published in German (the translator Nachum Sokolow decided to title the Hebrew edition of the book "Tel Aviv", a name famously adopted for the newly founded "first Hebrew city"). Within a year, Herzl's novel was translated into six languages. The title page bears Herzl's motto: "Wenn ihr wollt, ist es kein Märchen" [If you will it, it is no dream].
Copy in original binding, colorful and illustrated.
[3], 343, [5] pages, 19 cm. Good-fair condition. Some stains. Minor marginal tears (several long or open tears, no damage to print). Several leaves loose. Minor wear and stains to binding, with minor tears to edges and tears to spine.

Opening price: $1,000
Estimate: $2,000-4,000

98. בנימין זאב הרצל – "אלטנוילנד" – מהדורה ראשונה – לייפציג, 1902 – כריכה מקורית מאוירת

Altneuland, Roman von Theodor Herzl. הוצאת Hermann Seemann Nachfolger. לייפציג, [1902]. גרמנית. מהדורה ראשונה.
רומן אוטופי. באמצעות העלילה מתאר הרצל את חזונו אודות המדינה היהודית העתידה לקום בארץ ישראל. הרצל חיבר את הרומן בין השנים 1899–1902 והעניק לכתב היד את השם "ציון החדשה". מאוחר יותר, בהשראת "אלטנוישול" – שמו של בית הכנסת בפראג – שינה את שם כתב היד ל"אלטנוילנד". באותה שנה בה פורסם, תורגם הספר גם ליידיש ולעברית (בעברית נקרא "תל-אביב", לפי החלטתו של המתרגם נחום סוקולוב. שם זה, כידוע, אומץ כשמה של העיר העברית הראשונה) ותוך פחות משנה תורגם לשש שפות. בדף השער נדפס המוטו הידוע "Wenn Ihr wollt, Ist es kein Märchen" – "אם תרצו, אין זו אגדה".
עותק בכריכה מקורית, צבעונית ומאוירת.
[3], 343, [5] עמ', 19 ס"מ. מצב טוב–בינוני. מעט כתמים. קרעים קלים בשוליים (מספר קרעים ארוכים או חסרים, ללא נזק להדפסה). מספר דפים רופפים. בלאי קל וכתמים בכריכה, עם קרעים קלים בשוליים וקרעים בשדרה.

פתיחה: $1,000
הערכה: $2,000-4,000

99a

99. ארכיון סרטים מארץ ישראל – דיכוי המרד הערבי הגדול, 1936–1937 – צולם בידי הבריגדיר הבריטי דאדלי רנגל קלארק

אוסף סרטים (סלילי 16 מ"מ) שנוצרו בידי הבריגדיר הבריטי דאדלי רנגל קלארק, הכוללים תיעוד נדיר של פעולות הצבא הבריטי לדיכוי המרד הערבי הגדול בארץ ישראל, בשנים 1936–1937.

ארכיון סרטים קטן ממהלך המרד הערבי הגדול בארץ ישראל (נתון בתיבת עץ מקורית, עם יומן עריכה בכתב-יד ואביזרי עריכה) - הכולל תיעוד נדיר של מאורעות המרד, הקרבות, הכוחות האנגלים ואף תיעוד מוסרט ממטוס.

בשנת 1936, סמוך לתחילת המרד הערבי הגדול, הוצב הבריגדיר דאדלי קלארק בארץ ישראל. הבריגדיר קלארק (דרגה מקבילה לתת-אלוף) התמקד בארגון תגובה אפקטיבית ללוחמת הגרילה שהפעילו הכוחות הערביים, ופעל להידוק התיאום בין כוחות היבשה לחיל האוויר המלכותי, ולשיפור היכולות המודיעיניות של הכוחות הלוחמים.

בדרך לארץ ובמהלך שהותו באזור תיעד קלארק את שראה במצלמת 16 מ"מ - החל במסע מבריטניה אל פורט סעיד במצרים, דרך ארץ ישראל ובחזרה למצרים. באוסף שלפנינו כלולים אחד-עשר סלילים בסך הכול - החשובים שבהם (מסומנים B, C, ו-D, בזמן הקרנה כולל של כ-45 דק'), מתעדים את פעולות הצבא הבריטי בארץ ישראל לדיכוי המרד: חיילים ושוטרים בריטים מסיירים ברחובות ירושלים, משוריינים וכוחות רגליים בריטיים בפטרול בשכם ובאזור ג'נין, פיצוץ גשר רכבת באזור שכם, "מבצע עוגן" (Operation Anchor) לטיהור העיר העתיקה ביפו מהתנגדות ערבית, מבצע "חאן לובן", שיירות כלי רכב ומשוריינים באזורי יהודה ושומרון, פעילות רג'ימנט ההוסארים ה-8 (8th King's Royal Irish Hussars), צילום נדיר מתוך מטוס המציג משוריינים משונעים על קרונות משא בתחנת הרכבת בלוד, הגעת רג'ימנט ההוסארים ה-11 (The 11th Hussars – Prince Albert's Own) אל תחנת הרכבת בלוד לפני כניסתו לקרב, כוחות צבא בריטיים נכנסים לנמל חיפה על סיפון האונייה "Neuralia", שיירה משוריינת באזור הכפר דיר שרף (נפת שכם), המשמר הסקוטי (Scots Guards) נערך לפעולה, צילומים מוקדמים של שדה התעופה בעזה, טיסת צילום בשמי ארץ ישראל, עם תיעוד מהאוויר של חיפה, הכרמל והמפרץ, משחקי ספורט של חיל הספר העבר-ירדני (TJFF – Trans-Jordan Frontier Force) בצמח, ועוד. חלק קטן מהתיעוד נעשה בצבע; הסרטים צולמו בשנים 1936–1937, ומרביתם נערכו ונוקו בשנים 1957–1963 בקירוב.

שמונת הסלילים הנוספים באוסף כוללים תיעוד מגוון מירושלים, חיפה, קהיר, דמשק וביירות, תיעוד מחופשות שערך קלארק באירופה, וכן ממסע לאוסטרליה וממקומות בהם עבר בדרכו לשם (ירדן, נמל עדן [תימן], תאילנד, ואינדונזיה), סרט קצר מבוים בחלקו בשם "Darkest Africa", תיעוד מניו-יורק, טורונטו, איי בהאמה, ג'מייקה, ברבדוס, מאוריטניה, ומדיירה, ועוד.

כן כלולים באוסף:

• יומן עריכה הכולל מאות עמודים, מתוכם כמה עשרות עמודים ממולאים בכתב-יד, ככל הנראה בידי קלארק עצמו. במחברת ובדפים המצורפים אליה כלול פירוט של תוכן הסלילים באוסף (ושל סלילים נוספים שחסרים כאן), מפתח מדויק לכל שוט בסרטים, כולל תאריכים, מיקומים והערות לעריכה (קטעים שהוכנסו או הוצאו מהסרט), ועוד. שמו של קלארק נכתב על הכריכה.

• 10 סלילים מאוחרים יותר, משנות ה-60 וה-70 של המאה ה-20, חלקם בצבע, ופיסות סרט קצרות.

• מכשיר לעריכת סרטי 16 מ"מ (Film splicer) מתוצרת קודאק, ואביזרים נלווים.

• תיבת נשיאה גדולת ממדים (88.5X32.5X25.5 ס"מ) מעץ. על המכסה מופיע שמו של קלארק, מודפס בסטנסיל: "D. W. Clarke", מדבקה של חברת הספנות Orient Steam Navigation Company, ומדבקות נוספות.

אף שקיים חומר תיעודי רב מארץ ישראל בשנים אלה, תיעוד של פעולות לדיכוי המרד הערבי הגדול בידי מפקד בצבא בריטי בשירות פעיל, הנו נדיר ביותר. לא ידוע לנו אם חומר הגלם המצולם המופיע באוסף שלפנינו שימש לעריכת סרט מוגמר, ואם סרט כזה הופץ לציבור.

גודל ומצב משתנה. מצב כללי בינוני. שלושה מהסלילים עברו דיגיטציה (ממוספרים בכתב-יד B, C ו-D על גבי תופי האחסון) - דיסק-און-קי מצורף.

פתיחה: $8,000

הערכה: $15,000-25,000

בריגדיר דאדלי רנגל קלארק (Dudley Wrangel Clarke, 1899–1974), קצין מודיעין בריטי. בשנת 1936 הוצב על פי בקשתו בארץ ישראל ונטל חלק בדיכוי המרד הערבי הגדול. קלארק היה אמון על ארגון מערך התקשורת בין חילות השדה וחיל האוויר הבריטי בארץ ועל תיאום העבודה המודיעינית נגד לוחמת הגרילה הערבית; שימש כראש מטהו של לוטננט–ג'נרל ג'ון דיל (Dill) ובהמשך של מייג'ור–ג'נרל ארצ'יבלד וייוול (Wavell; שני קצינים שלימים קודמו לדרגת פילדמרשל).
במהלך מלחמת העולם השנייה, בתמיכתו של וייוול, הקים קלארק בקהיר את ה–"A Force", שהיה לארגון ההונאה הבריטי המרכזי במזרח התיכון. קלארק נחשב למומחה בתחום. הוא פיתח את שיטותיו במהלך שורת מבצעים חשאיים שהצליחו להונות את המודיעין הגרמני, וסייעו לבסס את התחבולה וההטעיה כמרכיב חיוני באסטרטגיה של בעלות הברית במלחמה.
מפקדו, ארצ'יבלד וייוול, כתב אודותיו: "כאשר פיקדתי בפלשתינה בשנים 1937–1938 שירתו במטה שלי שני קצינים בהם זיהיתי גישה מקורית ולא שגרתית ללוחמה; חרטתי את שמותיהם בזיכרוני כדי שאוכל להשתמש בהם במקרה שאפקד אי–פעם על יחידה גדולה בזמן מלחמה. האחד היה אורד וינגייט, והשני דאדלי קלארק. התמזל מזלי וזכיתי להשתמש בשניהם" (ראו: Dudley Clarke, Seven Assignments, הוצאת Jonathan Cape, לונדון, 1948, עמ' 7 [הקדמה מאת פילדמרשל וייוול]).
עם השנים קלארק פיתח חיבה עמוקה למצרים ואהבה מיוחדת לקולנוע; הוא נהג לקיים פגישות עבודה בבתי הקולנוע של קהיר ושאב השראה מסרטים. לאחר מלחמת העולם השנייה פרסם את ספרו Seven Assignments (1948) המספר על פועלו בשלבי המלחמה הראשונים; בהמשך עסק במחקרי דעת קהל ואף ניסה את כוחו בעסקים. כתב מספר ספרים נוספים (אחד מהם נפסל לפרסום בידי הצנזורה הצבאית). קלארק הלך לעולמו בלונדון בשנת 1974, חלק ניכר מפעילותו בתקופת המלחמה נותר חסוי גם עשרות שנים לאחר מותו.

Dudley Wrangel Clarke (1899-1974), British intelligence officer. In 1936, at his own request, he was posted to Palestine and took part in suppressing the Arab Revolt. Clarke organized communications between field forces and the Royal Air Force in Palestine and coordinated intelligence operations against Arab guerrilla warfare; he served as chief of staff to Lieutenant-General John Dill and subsequently to Major-General Archibald Wavell (both later promoted to Field Marshal).
During the Second World War, with Wavell's support, Clarke established the "A Force" in Cairo, which became the principal British military deception organization in the Middle East. Clarke was regarded as an expert in the field. He developed his methods through a series of covert operations that successfully deceived German intelligence and helped establish deception and misinformation as essential components of Allied strategy.
His commander, Archibald Wavell, wrote of him: "When I commanded in Palestine in 1937-38, I had on my staff two officers in whom I recognised an original, unorthodox outlook on soldiering; and I pigeon-holed their names in my mind for use should I ever command an army in war. One was Orde Wingate, the second was Dudley Clarke. I was fortunate enough to be able to use them both" (see: Dudley Clarke, Seven Assignments. London: Jonathan Cape, 1948, p. 7 [Introduction by Field Marshal Wavell]).
Over the years Clarke developed a deep affection for Egypt and a particular love of cinema; he would hold work meetings in Cairo cinemas and drew inspiration from films. After the war he published the book Seven Assignments (1948), recounting his activities during the early stages of the war; he later engaged in public opinion research and business ventures. He authored several additional books (one of which was barred from publication by military censorship). Clarke died in London in 1974; a substantial portion of his wartime activities remained classified decades after his death.

99b

99c

99. Film Archive from Palestine – Suppression of the Arab Revolt, 1936-1937 – Filmed by British Brigadier Dudley Wrangel Clarke

Collection of films (16mm reels) shot by British Brigadier Dudley Wrangel Clarke, comprising rare documentation of British military operations to suppress the Arab Revolt in Palestine, 1936-1937.

A small film archive from the period of the Arab Revolt in Palestine (housed in an original wooden crate, with handwritten editing log and editing equipment), including rare footage of events of the revolt, battles, British forces, and aerial photography.

In 1936, shortly after the outbreak of the Arab Revolt, Clarke was posted to Palestine at his own request. Brigadier Clarke focused on organizing an effective response to Arab guerrilla warfare, strengthening coordination between ground forces and the Royal Air Force, and improving intelligence capabilities of the fighting forces.

En route to Palestine and during his stay in the region, Clarke documented his experiences with a 16mm camera – from his voyage from Britain to Port Said, Egypt, through Palestine and back to Egypt. The present collection includes eleven reels – the most significant (marked B, C, and D; total running time of approx. 45 minutes) document British military operations in Palestine to suppress the revolt: British soldiers and police patrolling the streets of Jerusalem; British armored vehicles and infantry patrols in Nablus and the Jenin region; demolition of a railway bridge near Nablus; Operation Anchor to clear the Old City of Jaffa of Arab resistance; the Khan Luban operation; convoys of vehicles and armored cars in Judea and Samaria; activity of the 8th King's Royal Irish Hussars; rare footage from an aircraft showing armored cars transported on freight wagons at Lydda railway station; arrival of the 11th Hussars (Prince Albert's Own) at Lydda railway station prior to entering battle; British forces entering the port of Haifa aboard the ship Neuralia; an armored convoy near the village of Deir Sharaf (Nablus district); the Scots Guards preparing for action; early footage of the Gaza airfield; an aerial reconnaissance flight over Palestine, including views of Haifa, Mount Carmel and the bay; sports games of the Trans-Jordan Frontier Force (TJFF) in Tzemach; and more. A small portion of the footage is in color. The films were shot in 1936-1937; most were edited and cleaned ca. 1957-1963.

The additional eight reels include varied footage from Jerusalem, Haifa, Cairo, Damascus and Beirut; documentation of Clarke's vacations in Europe; as well as a journey to Australia and locations along the route (Jordan, the port of Aden [Yemen], Thailand and Indonesia); a partially-staged short film titled 'Darkest Africa'; footage from New York, Toronto, the Bahamas, Jamaica, Barbados, Mauritania and Madeira; and more.

The lot also includes:

• Editing log comprising hundreds of pages, several dozen handwritten, apparently in Clarke's hand. The notebook and accompanying leaves include a detailed description of the contents of the reels in the collection (and of additional reels not present here), a precise index of every shot, including dates, locations and editing notes (sections inserted or removed), etc. Clarke's name appears on the cover.

• 10 later reels, from the 1960s-1970s, some in color, and short film fragments.

• 16mm film splicer by Kodak, and related accessories.

• Large wooden carrying crate (88.5x32.5x25.5 cm). On the lid appears Clarke's name, stenciled: "D. W. Clarke", a label of the Orient Steam Navigation Company, and additional labels.

Although extensive documentary material from Palestine during these years survives, documentation of suppression operations filmed by an active British commanding officer is exceedingly rare. It is unknown whether the raw footage in the present collection was used to produce a finished film, or whether such a film was publicly distributed.

Size and condition vary. Overall fair condition. Three reels (hand-numbered B, C and D on the storage canisters) have been digitized – USB flash drive enclosed.

Opening price: $8,000
Estimate: $15,000-25,000

99d

100. כרוז בכתב-יד – פאוזי קאוקג'י – קריאה לנשק לערביי פלסטין – "סוריה הדרומית", 1936

נוסח כרוז בכתב-יד מאת המפקד הצבאי הסורי פאוזי קאוקג'י, הקורא להתנגדות חמושה ליישוב היהודי ולשלטון הבריטי בארץ ישראל. חתום "פואז אל-דין אלקאוקג'י", "סוריה הדרומית" (ארץ ישראל), 28 באוגוסט, 1936.

נוסח כרוז רשמי מספר 1 אל ערביי פלסטין מאת פאוזי קאוקג'י. הכרוז קורא להילחם בכוחות הציונים השואפים לנשל את ערביי הארץ מכל רכושם ומאדמתם, ולזרוע בארץ הרס וחורבן.

נוסח הכרוז לוחמני, משופע בציטוטים מן הקוראן, וחוזרות בו פעמים מספר הקריאה לג'יהאד – מלחמת דת בהקשר זה – הקריאה "إلى السلاح" ("אל הנשק", שאף נכתבה לשם הדגשה באותיות גדולות במרכז הדף השני של הכרוז) המכוונת לערביי פלסטין, והדרישה לעצור לאלתר את ההגירה היהודית לשטחי הארץ.

כן מופיעות בכרוז קריאות נחרצות להתנגדות לבריטים, אשר הבטיחו לערביי הארץ חירות ועצמאות אך בפועל מתעלמים מדרישותיהם ומצרכיהם של הערבים ותומכים למעשה ביישוב היהודי, ולביטול הצהרת בלפור.

הכרוז חתום: "قائد الثورة العربية العام في سوريا الجنوبية فوز الدين القاوقجي" (מפקד המרד הערבי בדרום סוריה, פאוזי אל-דין אל-קאוקג'י).

נוסח הכרוז מובא בספר: וثائق المقاومة الفلسطينية العربية: ضد الاحتلال البريطاني والصهيونية (١٩١٨-١٩٣٩) [מסמכי ההתנגדות הערבית הפלסטינית: נגד הכיבוש הבריטי והציונות (1918–1939)], בעריכת عبد الوهاب الكيالي. הוצאת مؤسسة الدراسات الفلسطينية, בירות, 1968, עמ' 436–433.

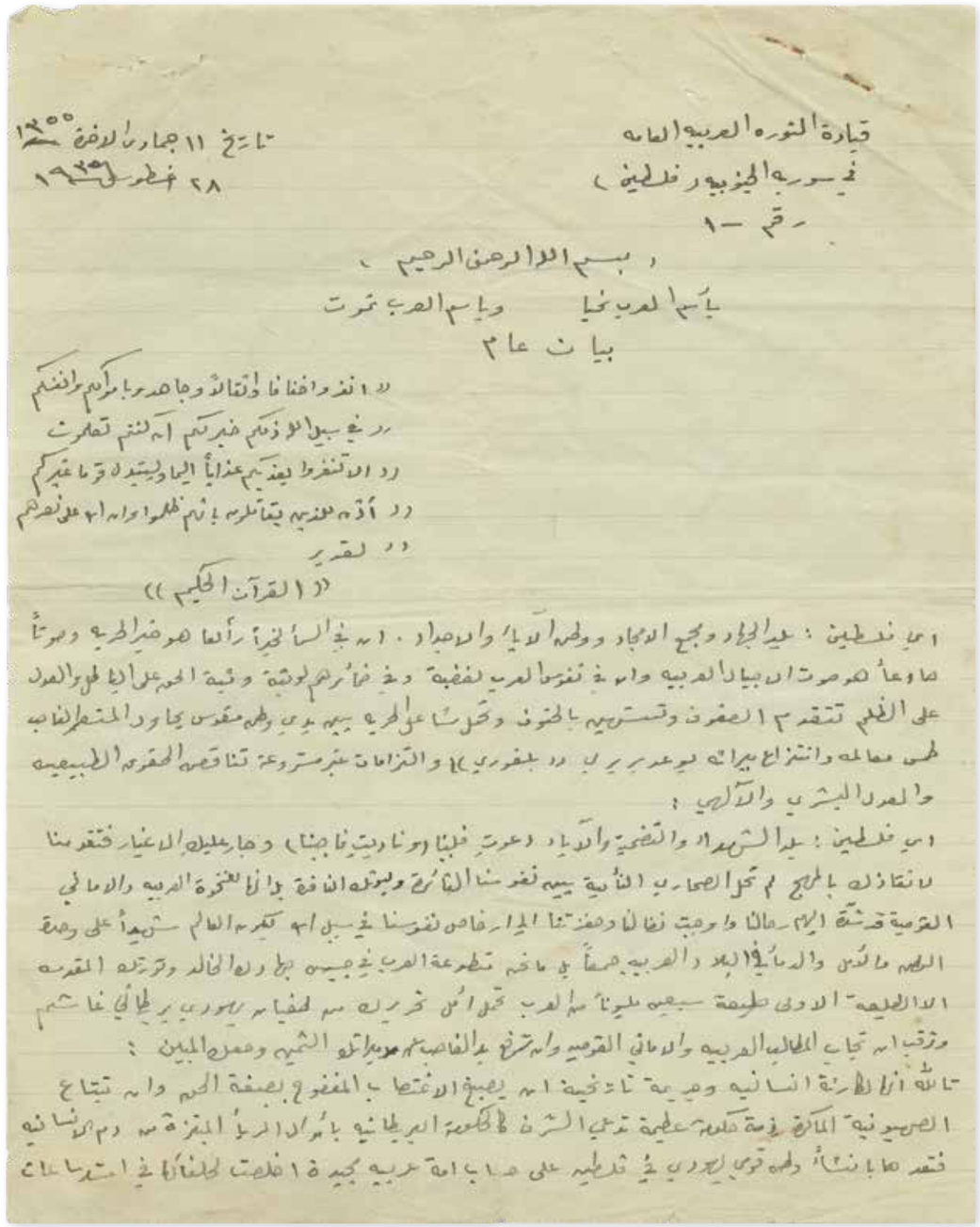
فَوْزِي القَاوُقْجِي (פוזי קאוקג'י, 1890–1977), קצין צבא סורי אשר הוכשר בבית ספר לקצינים של הצבא העות'מאני. לחם במסגרות שונות, חלקן תחת צבאות ערביים סדירים וחלקן עצמאיות. השתתף במרד הערבי נגד האימפריה העות'מאנית ברחבי חצי האי ערב, לחם נגד המנדט הצרפתי בסוריה, וסייע בהקמת צבאות ערב הסעודית ועיראק – כל זאת למען עצמאות ערבית.

החל בשנת 1936 היה קאוקג'י ממפקדי המרד הערבי הגדול בארץ ישראל המנדטורית (הנקרא בערבית "ת'ורת פלסטין אלכְּבְּרה" – "מרד פלסטין הגדול"), במהלכו הנהיג כוח מתנדבים זרים ופלסטינים שלחם נגד היישוב היהודי והצבא הבריטי. הוכר בעיני רבים כמפקד העליון של המרד הערבי בסוריה הדרומית [בפלסטין], כפי שחתם על המכתב שלפנינו.

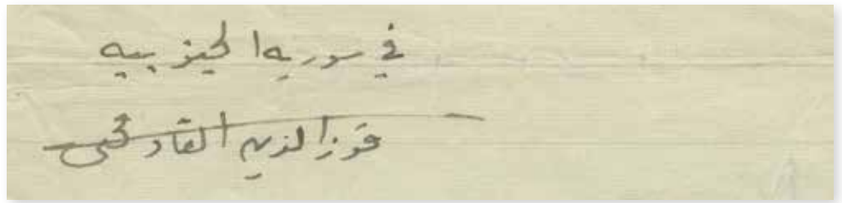
קאוקג'י הוסיף להיאבק בבריטים גם בימי מלחמת העולם השנייה, אז שיתף פעולה עם הנאצים בדרכים שונות, עבר להתגורר בגרמניה, נישא לאישה גרמנייה, ואימץ רטוריקה אנטישמית בכתביו ובנאומיו. בימי מלחמת העצמאות ב-1948 פיקד על "צבא ההצלה" הערבי, ולאחר תבוסותיו לכוחות היישוב השתקע בדמשק ואחר כך בביירות. מת בשנת 1977.

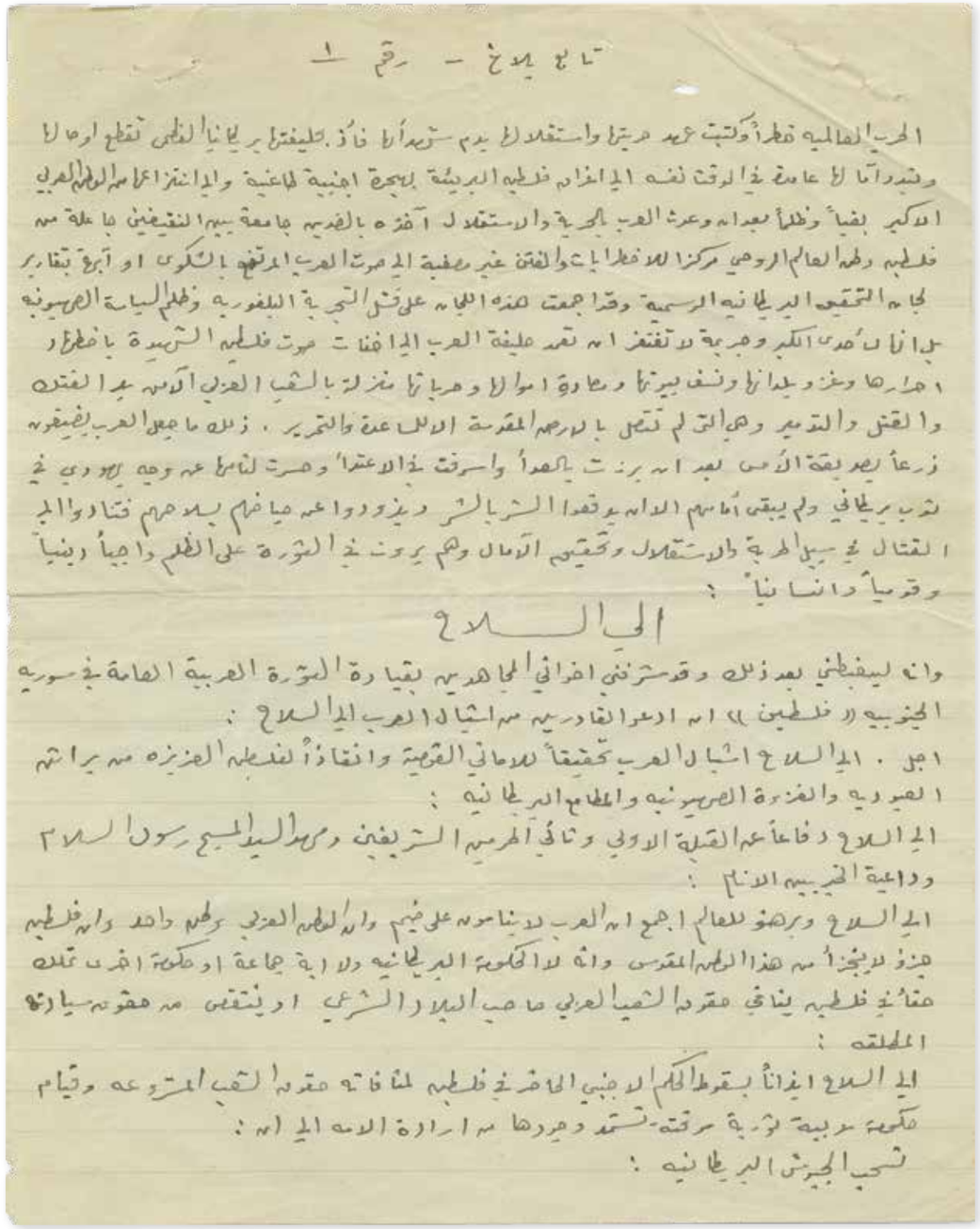
[3] דף. 25.5 ס"מ (הדף השלישי חתוך לחצי, ללא פגיעה בטקסט). מצב כללי טוב. קמטים וכתמים קלים. סימני קיפול לאורך ולרוחב. קרעים ונקבים קלים בשוליים ובפינות, ללא פגיעה בטקסט.

פתיחה: $3,000
הערכה: $8,000-12,000

100a

100b

100c

100. Handwritten Proclamation – Fawzi al-Qawuqji – Call for Armament of Palestinian Arabs – "Southern Syria", 1936

Manuscript text of a broadside, by Syrian General Fawzi al-Qawuqji, calling for armed resistance to Jewish settlement and the British regime in Eretz Israel. Signed "Fawz al-Din al-Qawuqji", "Southern Syria" (Eretz Israel), 28 August 1936. Official proclamation no. 1 to the Arabs of Palestine by Fawzi al-Qawuqji, calling to make war against the Zionist forces conspiring to expel the Palestinian Arabs from their property and land, and to sow destruction in the country.

The letter is combative, full of quotations from the Quran, and repeatedly calls for jihad – religious warfare in this context – demanding Palestinian Arabs go "for arms" (ila al-silāḥ, written in large, emphasized letters in the center of the second leaf of the letter), and immediately stop Jewish immigration to the land.

The proclamation likewise demands opposition to the British, who had promised the Palestinian Arabs freedom and independence, but in fact ignore their demands and needs, while effectively supporting the Jewish settlement; and demands cancellation of the Balfour Declaration.

The proclamation is signed: "General of the Arab Revolt in Southern Syria, Fawzi al-Qawuqji".

This text is quoted in Abdel-Wahab al-Kayyali (ed.), Documents on the Palestinian Arab Resistance to the British Mandate and Zionism (1918-1939), Beirut: Institute for Palestine Studies, 1968, pp. 433-436 (Arabic).

Fawzi al-Qawuqji (1890-1977) was a Syrian general trained in an Ottoman military academy. He fought as part of various armies, under regular Arab forces as well as independent ones. He participated in the Great Arab Revolt against the Ottoman Empire in the Arabian Peninsula, fought the French Mandate in Syria, and assisted in the establishment of the armies of Saudi Arabia and Iraq – all for the cause of Arab independence.

From 1936, Qawuqji was a general of the Great Arab Revolt in Mandatory Palestine (known in Arabic as Thawrat Filistīn al-Kubra – the Great Palestine Revolt), during which he led a force of Palestinians and foreign volunteers against the Jewish settlement and the British army. He was recognized by many as the supreme general of the Arab Revolt in Southern Syria [Palestine], as he signs in the present letter.

Qawuqji continued his struggle against the British during World War II by joining forces with the Nazis in various ways. He moved to Germany and married a German woman, adopting anti-Semitic rhetoric in his writings and speeches. During the 1948 Israeli War of Independence, he commanded the Arab Liberation Army. Upon defeat to Yishuv forces, he moved to Damascus and later Beirut. He died in 1977.

[3] leaves. 25.5 cm (third leaf cut in half, not affecting text). Overall good condition. Creases and light stains. Folding marks lengthwise and widthwise. Minor tears and holes to margins and corners, not affecting text.

Opening price: $3,000
Estimate: $8,000-12,000

101. "הלורד הליפקס" – שלושה מכתבים מתקופת השואה – וושינגטון, 1942 – טביעת ה"סטרומה", מחנה המעצר עתלית ואיסור כניסת יהודים ארצה – "שמירה על ביטחון ארץ ישראל כרוכה בדחייתם של כמה מאות יהודים מבקשי-מקלט ממרכז אירופה"

שלושה מכתבים, מודפסים במכונת כתיבה על נייר מכתבים רשמי, בחתימת "הלורד הליפקס" (אדוארד פרדריק לינדלי וווד) – מבכירי המדינאים הבריטים בתקופת מלחמת העולם השנייה ושגריר בריטניה בארה"ב; נשלחו אל נשיא "ארגון ציוני אמריקה" השופט לואיס לוונטל. וושינגטון, 1942. אנגלית.

המכתבים נשלחו בחודשים מרץ – מאי 1942, בתקופה בה אסרה בריטניה בכל תוקף את כניסתם של יהודים ארצה, סמוך לאחר אסון אוניית המעפילים "סטרומה" – טביעתם של כ-800 יהודים שנמלטו מרומניה, סורבו להיכנס ארצה וטבעו בים השחור (האסון עורר תגובות נזעמות בקרב ארגונים יהודים וציוניים ברחבי העולם, ובעיקר בארה"ב, בה שימש הליפקס כשגריר אותה התקופה). בין היתר כותב הליפקס במכתבים:

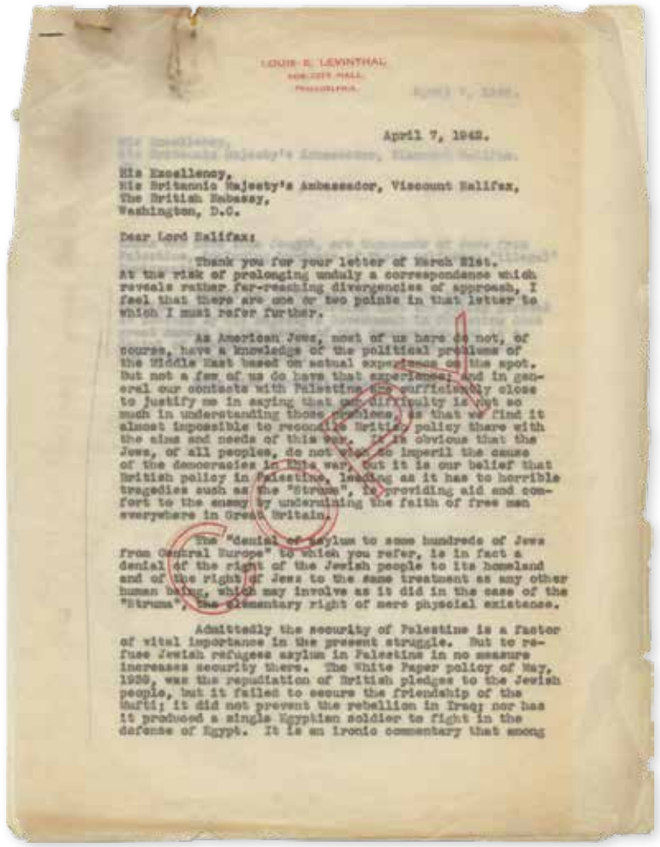
"...הנני שותף מלא לתחושת האימה בעקבות האסון שאירע ל"סטרומה"... [אך] עלינו לשמור את מחשבותינו ורגשותינו בקנה המידה הראוי. היו אלה הנאצים אשר גרמו לבעיות כאלה... דם רע בין הממשלה הבריטית והיהודים, במיוחד באמריקה, זה בדיוק הדבר אותו הם מבקשים להשיג..." (4 במרץ); "...ביטחונה של ארץ ישראל, בלב חזית המזרח-התיכון, הוא גורם חיוני במאבק. אם שמירה על ביטחון זה כרוך בדחייתם של כמה מאות יהודים מבקשי-מקלט ממרכז אירופה – הֲיֵה סמוך ובטוח שחברי ממשלת הוד מלכותו חשים צער על נחיצות זו..." (21 במרץ); "הבטחתי לברר לגבי... הטיפול בעצורי מחנה "עתלית" שבארץ ישראל.. הטענות בדבר יחס שאינו כשורה, אשר הגיעו לידיך, מקורן בלי ספק בדיווחים מוגזמים... אני משוכנע שאמצעי-דיכוי נקטו במידת הצורך למניעת בריחה המונית, ובהתייחסותו, ציין מר שרתוק מהסוכנות היהודית [משה שרת]... שהמשטרה 'היתה מוכרחה לנקוט אמצעים'... אני מבין, כמובן, שאתה ואלו שחולקים את השקפת עולמך יעדיפו לראות את העצורים הללו מתקבלים לארץ ישראל כתושבים חוקיים, אולם, למעט זאת, אני מקווה שדי במידע המצורף..." (6 במאי 1942).

מצורף העתק של מכתב תגובה, אשר שלח השופט לואיס לוונטל להליפקס ביום 7 באפריל 1942 (שני עמודים מודפסים במכונת כתיבה): "דחייתם של כמה מאות יהודים מבקשי-מקלט ממרכז אירופה', אליה התייחסת, היא דחיית זכותם של אותם יהודים למולדת, וזכותם של יהודים ליחס שזכאים לו יתר בני האדם, אשר עשוי, כמו במקרה של ה'סטרומה', להתמצות בזכות הפשוטה לקיום פיזי... הרשה לי, בכל הכבוד הראוי, לומר לסיום שאנו משוכנעים שהמדיניות שנוקטת ממשלת הוד מלכותו בארץ ישראל מסבה נזק שלא יתואר למטרות הדמוקרטיה, ושהיא מהווה הכחשה של כל מה שהאמריקנים והבריטים נלחמים עבורו".

שלושה מכתבים; [1] עמ' (דף); [1] עמ' (דף); [2] עמ' (2 דף); 16.5 ס"מ. מצב טוב. כתמים, קמטים ופגמים. קרעים קלים ונקבים בשוליים.

פתיחה: $1,500
הערכה: $2,000-3,000

101a

LOUIS E. LEVINTHAL
MAYOR CITY HALL
PHILADELPHIA

April 7, 1942.

His Excellency,
His Britannic Majesty's Ambassador, Viscount Halifax,
The British Embassy,
Washington, D.C.

Dear Lord Halifax:

Thank you for your letter of March 31st. At the risk of prolonging unduly a correspondence which reveals rather far-reaching divergencies of approach, I feel that there are one or two points in that letter to which I must refer further.

As American Jews, most of us here do not, of course, have a knowledge of the political problems of the Middle East based on actual experience on the spot. But not a few of us do have that experience, and in general our contacts with Palestine are sufficiently close to justify me in saying that the difficulty is not so much in understanding those problems, as that we find it almost impossible to reconcile British policy there with the aims and needs of this war. It is obvious that the Jews, of all peoples, do not wish to imperil the cause of the democracies in this war, but it is our belief that British policy in Palestine, leading as it has to horrible tragedies such as the "Struma", is providing aid and comfort to the enemy by undermining the faith of free men everywhere in Great Britain.

The "denial of asylum to some hundreds of Jews from Central Europe" to which you refer, is in fact a denial of the right of the Jewish people to its homeland and of the right of Jews to the same treatment as any other human being, which may involve as it did in the case of the "Struma", the elementary right of mere physical existence.

Admittedly the security of Palestine is a factor of vital importance in the present struggle. But to refuse Jewish refugees asylum in Palestine in no measure increases security there. The White Paper policy of May, 1939, was the repudiation of British pledges to the Jewish people, but it failed to secure the friendship of the Mufti; it did not prevent the rebellion in Iraq; nor has it produced a single Egyptian soldier to fight in the defense of Egypt. It is an ironic commentary that among

101b

101. Lord Halifax – Three Holocaust-Period Letters – Washington, 1942 – The S.S. Struma Disaster, Atlit Detention Camp and the Prohibition on Jewish Immigration to Palestine – "…Security Involves the Denial of Asylum to Some Hundreds of Jews from Central Europe…"

Three letters, typewritten on official British Embassy letterhead, signed "Halifax" (Lord Edward Frederick Lindley Wood) – one of the senior British statesmen of the Second World War and British Ambassador to the United States; sent to the President of the Zionist Organization of America, Judge Louis E. Levinthal. Washington, 1942. English.
The letters were sent in March-May 1942, at a time when Britain was strictly enforcing restrictions on Jewish immigration to Palestine, shortly after the disaster of the immigrant ship 'Struma' – the sinking of approximately 800 Jews who had fled Romania, were denied entry to Palestine, and perished in the Black Sea. The tragedy provoked outraged reactions among Jewish and Zionist organizations worldwide, particularly in the United States, where Lord Halifax was then serving as ambassador.
Among other statements, Halifax writes:
"**…I fully share your sense of horror at the disaster which happened to the 'Struma'. I could only wish that the statements put out by the Emergency Committee for Zionist Affairs and others, had not made the mistake of saying that 'the powers fighting for justice and freedom' are 'responsible'. It was after all the Nazis who drove the unhappy victims from their homes and it was apparently a mine – not British – that sank the ship… It is the Nazis who have created this problem for us and bad blood between the British Government and the Jews, especially in America, is what they most hope to achieve thereby" (4 March 1942); "The security of Palestine, in the heart of the Middle Eastern theatre of war, is a vital factor in the struggle. If that security involves the denial of asylum to some hundreds of Jews from Central Europe, you may be sure that the members of His Majesty's Government regret this necessity as sincerely as yourself" (21 March 1942); "You will remember that on March 5th… I promised to ask for information about the reports… alleging ill-treatment of the detainees at Athlit in Palestine… The allegations of ill-treatment which reached you here no doubt originate from exaggerated accounts of the foregoing occurrences… I am assured that only such repressive measures were applied as were necessary to prevent mass outbreaks and Mr. Shertok [Moshe Sharett] of the Jewish Agency commenting to the Chief Secretary on what had taken place, observed that the police 'naturally had to take action'… I realise, of course, that you and those who share your views would rather see these internees admitted as legal residents of Palestine…**" (6 May 1942).
Enclosed is a copy of a reply letter sent by Judge Louis E. Levinthal to Lord Halifax on 7 April 1942 (two typed pages): "'The denial of asylum to some hundreds of Jews from Central Europe' to which you refer, is in fact a denial of the right of the Jewish people to its homeland and of the right of Jews to the same treatment as any other human being, which may involve as it did in the case of the 'Struma', the elementary right of mere physical existence… Permit me, with deep respect, to say in conviction that it is our conviction that the policy pursued at present by His Majesty's Government in Palestine does great damage to the cause of the democracies and is a denial of everything for which the peoples in America and Britain are fighting".
Three letters. [1] page (1 leaf); [1] page (1 leaf); [2] pages (2 leaves); 16.5 cm. Good condition. Stains, creases and blemishes. Minor tears and pinholes at margins.

Opening price: $1,500
Estimate: $2,000-3,000

אדוארד פרדריק לינדליווד, הרוזן הראשון מהליפקס (1881–1959), היה מבכירי המדינאים הבריטים בשנות ה–30 וה–40, מאבות מדיניות הפיוס שנקטה בריטניה כלפי גרמניה הנאצית, ומתחרהו העיקרי של וינסטון צ'רצ'יל להנהגת בריטניה בתחילת מלחמת העולם, לאחר התפטרותו של נוויל צ'מברליין. הליפקס נחשב לאחת הדמויות המזוהות ביותר עם ניסיונות ההתקרבות של בריטניה לגרמניה, ובשנת 1937 אף נועד עם אדולף היטלר והביע את הסכמתו העקרונית לסיפוח שטחים מפולין ומרכז אירופה. בשנת 1940, לאחר נפילת צרפת, גרס שיש לפנות למשא ומתן מול גרמניה והיה מראשי המתנגדים למדיניותו הלוחמנית של צ'רצ'יל. בדצמבר 1940 מונה לשגריר בריטניה בארה"ב, והחזיק בתפקיד זה עד סוף המלחמה.

לואיס אדוארד לוונטל (Louis Edward Levinthal, 1892–1976), שופט יהודי–אמריקני ופעיל ציוני מהעיר פילדלפיה, בנו של הרב ברנרד ל. לוונטל. בתקופת מלחמת העולם השנייה כיהן כנשיא "ארגון ציוני אמריקה" (ZOA) וכחבר בארגון הגג היהודי–אמריקני "American Jewish Conference". בשנים 1947–1948 שימש יועץ לענייני יהודים של לושיוס קליי, מפקד אזור הכיבוש האמריקני בגרמניה.

Edward Frederick Lindley Wood, 1st Earl of Halifax (1881-1959), was among the most senior British statesmen of the 1930s and 1940s, one of the architects of Britain's policy of appeasement toward Nazi Germany, and Winston Churchill's principal rival for leadership at the outset of the Second World War, following Neville Chamberlain's resignation. Halifax was closely identified with British efforts at rapprochement with Germany and in 1937 met Adolf Hitler, expressing principled agreement to the annexation of territories in Poland and Central Europe. In 1940, following the fall of France, he advocated exploring negotiations with Germany and was among the leading opponents of Churchill's aggressive policy. In December 1940 he was appointed British Ambassador to the United States, a position he held until the end of the war.

Louis Edward Levinthal (1892-1976), was a Jewish-American judge and Zionist activist from Philadelphia, and son of Rabbi Bernard L. Levinthal. During the Second World War he served as President of the Zionist Organization of America (ZOA) and as a member of the American Jewish Conference. In 1947-1948 he served as Advisor on Jewish Affairs to Lucius D. Clay, Military Governor of the U.S. Zone of Occupation in Germany.

102. דו"ח מוקדם על מדינת ישראל – דצמבר 1949 – חובר בידי הרב קפטן לואיס באריש עבור צבא ארצות הברית

Report on Israel, מאת קפטן לואיס באריש, רב בצבא האמריקאי (Jewish Chaplain). הוצאת צבא ארצות הברית - Office of Adviser on Jewish Affairs, היידלברג, דצמבר 1949. אנגלית.

דו"ח ארוך, מודפס ומשוכפל בסטנסיל, מאת הרב הצבאי האמריקאי לואיס באריש (1912–2012), שחובר לאחר ביקורו במדינת ישראל שזה מקרוב קמה.

הדו"ח כתוב בשפה עניינית, וסוקר בקווים כלליים היבטים רבים ומגוונים במצבה של המדינה הצעירה: המצב הפוליטי, בחלוקה לגושי מפלגות - השמאל (הקומוניסטים הקשורים לבריה"מ, ומפ"ם העוינת את המעצמות - בריה"מ והמערב), הימין (חירות, הציונים הכלליים, והרוויזיוניסטים הקיצוניים), והמרכז (מפלגות הקואליציה - מפא"י והמפלגות הדתיות), המצב הכלכלי, על הבעיות והאתגרים הכרוכים בייצובו לאחר המלחמה הארוכה ולאור גלי העלייה הגדולים (מאזן סחר שלילי, משאבי טבע מעטים, היעדר השקעות זרות, כוח עבודה לא מיומן, מחסור באמצעי ייצור לתעשייה הכבדה, ועוד), והתוכנית הכלכלית שהכינה הממשלה בראשות בן גוריון, המצב הביטחוני והיערכות הצבא למלחמות עתידיות, והיבטים שונים של קליטת גלי העלייה הגדולים, שמטבע הדברים הולידו אתגרים רבים (פרקים מיוחדים מוקדשים לתפקידם של הקיבוצים והמושבים בקליטת העלייה).

בפרק הסיכום חורג המחבר מהטון העניייני שנקט לאורך הדו"ח, וגולש לפאתוס המסגיר את הרגש החם שעורר בו ביקורו בישראל:

"ישראל היא מדינה צעירה, חסרת ניסיון במידת מה, אך היא בורכה בחזון והיא מודעת לתכלית הקמתה. זוהי מדינתם של אנשים מסורים וחרוצים... רוחה החזקה בעמידתה האיתנה, ונחישותה העזה להצליח נובעת מכך שאין לה אלטרנטיבות. אם לא תאבד את רוחה - תנצח. ערכיה של ישראל דמוקרטיים באופן מובהק. מכיוון שאנשיה ערגו לחירות בארצות שבהן זכויות אדם בסיסיות נשללו מהם, הם ניחנו בהערכה עמוקה למשמעותה של החירות, והם לא יוותרו עליה בקלות. ישראל היא בת ברית של ארצנו" (אנגלית; עמ' 39).

על עטיפת החוברת נדפס איור סכמטי של מפת מדינת ישראל, והמדינות השכנות.

לחוברת שלפנינו מצורף מכתב מאת רבי באריש, הממוען לידידו אל בלום (Al Blum) בבולטימור, מתוארך ל-9 בינואר 1950. במכתבו מביע רבי באריש תקווה שהדו"ח יעורר את סקרנותו של בלום. בהמשך הוא מודיע כי הוא עצמו וידיד נוסף עתידים לשוב בקרוב לארצות הברית ולהתאחד עם קרוביהם וחבריהם; הוא מבקש שיכינו עבורם סלמי, הרינג ובלינצ'ס, שכן הם "ישובו מהרפתקתם האדירה בגרמניה מועשרים מן הבחינה הרוחנית, אך רעבים באופן יוצא דופן".

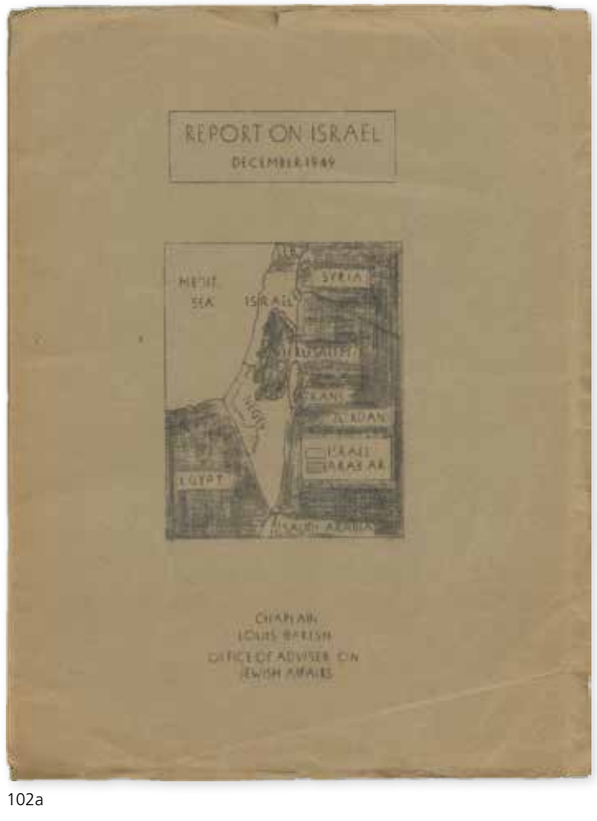
הרב קפטן ד"ר לואיס באריש (Louis Barish), רב קונסרבטיבי, חוקר וסופר. שירת כרב בצבא האמריקאי במשך כ-23 שנה - בימי מלחמת העולם השנייה באירופה, ובזמן מלחמות קוריאה ווייטנאם. בשנים 1946–1950 שימש כעוזר היועץ לענייני יהודים (Office of Adviser on Jewish Affairs) של הצבא האמריקאי באירופה, והרבה לעסוק בנושאים הנוגעים לרווחתם של ניצולי השואה במחנות העקורים. חיבר מספר ספרים, בהם ספר פופולרי על הלכה ומנהגים, וערך חיבור היסטורי על רבנים בשירות צבא ארצות הברית (Rabbis in Uniform: the Story of the American Jewish Military Chaplain, 1962).

נדיר. אינו מופיע ב-OCLC.

חוברת: 40 דף. 28 ס"מ. מצב טוב. בלאי וקמטים קלים. קרעים קלים בשולי עטיפת הנייר; קרע בפנים העטיפה, סמוך לאחת מסיכות המהדק. מכתב: 26.5 ס"מ. מצב טוב. סימן קיפול לרוחב. קרע קטן בפינה השמאלית העליונה.

פתיחה: $1,500

הערכה: $2,000-3,000

102a

102. Early Report on the State of Israel – December 1949 – Authored by Chaplain Louis Barish for the United States Army

Report on Israel, by Captain Louis Barish, Jewish Chaplain for the United States Army. Heidelberg: United States Army – Office of Adviser on Jewish Affairs, December 1949. English.

Lengthy report, printed and stereographed, by Jewish Chaplain Louis Barish (1912-2012), authored after his visit to the nascent State of Israel.

The report is written plainly and succinctly, and surveys various general aspects of the new State's condition: politics, political parties (the Communists allied with the USSR, and Mapam, wary of the superpowers – the USSR and the West), the right (Herut, the General Zionists and the Radical Revisionists) and the center (the parties of the coalition – Mapai and the religious parties); the economy, problems and challenges with postwar stabilization and large waves of immigration (trade deficit, few natural resources, lack of foreign investment, unskilled workforce, lack of means of heavy production and more), the economic plan prepared by Ben Gurion's government; the security situation and the army's preparation for future wars, and various aspects of integrating large waves of immigration, which naturally produced many challenges (dedicated chapters discuss the role of kibbutzim and moshavim in the integration of immigrants).

The conclusion chapter strays from the matter-of-fact tone adopted throughout the report, segueing into a pathos that exhibits the warmth his visit to Israel inspired in him:

"Israel is a new country lacking somewhat in experience, but rich in vision, conscious of an important purpose. It is a country of dedicated and hard working people… Its strongest weapon is its spirit, a passionate determination to succeed because it has no alternative. If it does not lose its spirit it will win. Israel is intensely democratic. Because its people hungered for freedom in lands where human rights were denied to them, they have a keen appreciation of the meaning of liberty. They will not readily give it up. Israel is an ally of our country" (p. 39).

On the wrapper of the booklet is a schematic map of Israel and its neighbors.

The present booklet is accompanied by a letter from R. Barish, addressed to his friend Al Blum in Baltimore, dated 9 January 1950. In the letter, R. Barish expresses his hope that the report would interest Blum. He goes on to advise him that he and a friend would soon return to the United States and reunite with friends and relatives; he asks him to "immediately start cornering the market on salami, herring and blinzes. We will return from our great experience in Germany, spiritually enriched, but most unusually hungry".

Rabbi Captain Dr. Louis Barish (1912-2012), a Conservative rabbi, scholar and author. Served as chaplain in the United States Army for some 23 years – during World War II, the Korean War and Vietnam War. During 1946-1950 he served as assistant to the Office of Adviser on Jewish Affairs of the US Army in Europe, and was involved in many issues relating to the welfare of Holocaust survivors in DP camps. He authored several books, including a popular book on halachah and custom, and edited a historical work on rabbis in the US Army (Rabbis in Uniform: the Story of the American Jewish Military Chaplain, 1962).

Rare. Not recorded in OCLC.

Booklet: 40 leaves. 28 cm. Good condition. Wear and minor creases. Minor marginal tears to paper wrapper; tear to inside of wrapper, near one of the staples. Letter: 26.5 cm. Good condition. Folding mark widthwise. Open tear to upper left corner.

Opening price: $1,500

Estimate: $2,000-3,000

HEADQUARTERS
EUROPEAN COMMAND
Office of the Adviser on Jewish Affairs
APO 403, U.S. Army

9 January 1950

Dear Al:

It is a pleasure to be able to share with you some of my observations on recent developments in Israel. I hope that you will find the report worth reading.

I am returning to the States during the first week in February. If Abe gives up the idea of taking out Germa citizenship papers in May also return at the same time. There may be a reunion in Baltimore very soon.

I hope that in anticipation of our reunion, you and Harry will immediately start cornering the market on salami, herring and blinzes. We will return from our great experience in Germany, spiritually enriched, but most unusually hungry.

With fondest regards to you and Harry, I am

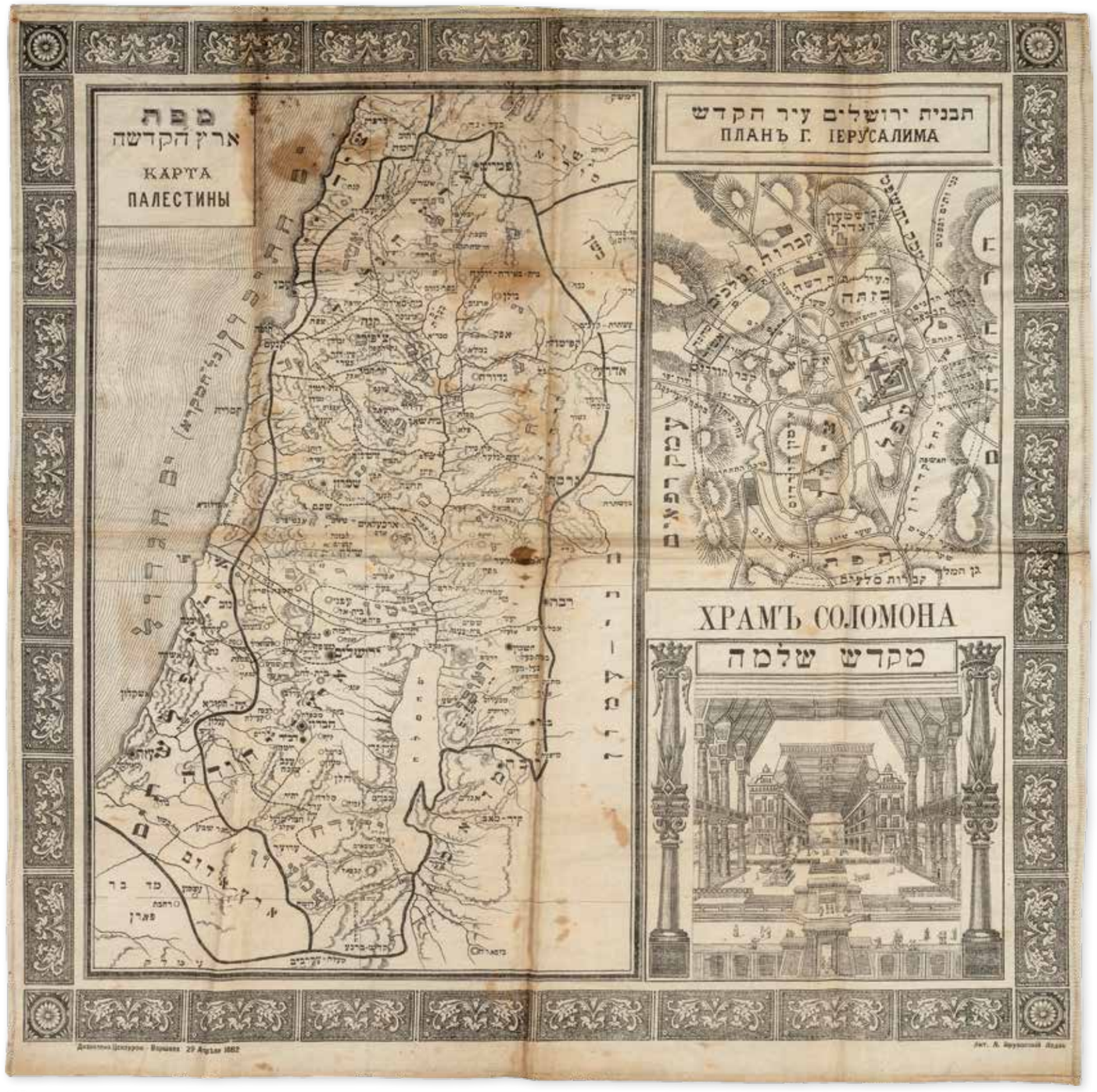
Sincerely,

LOUIS BARISH
Captain (Chaplain)
Civil Affairs Div.

LB/re

Mr. Al Blum
1310-1313 Keyser Bldg.
Baltimore, Md.

102b

103

103. מפה עברית של ירושלים וארץ ישראל – הדפסה ליתוגרפית על בד – לודז', 1882 – הדפסה נדירה ולא ידועה

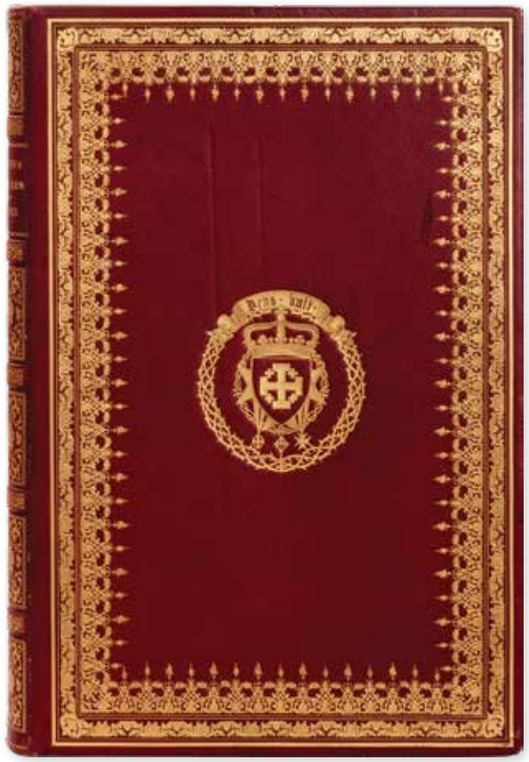
"מפת ארץ הקדשה" עם "תבנית ירושלים עיר הקדשה" ו"מקדש שלמה". לודז', דפוס ליתוגרפי Л. Крукowскій, [תרמ"ב, 1882 בקירוב].
מפה מודפסת על גבי יריעת בד גדולה, בבית הדפוס הליתוגרפי של ליאון (ליב ישראל) קרוקובסקי בלודז' (סבו של המשורר היהודי-פולני יוליאן טוביים). אישור הצנזורה ניתן בוורשה ב-29 באפריל 1882.
בצד שמאל מודפסת מפה עברית של ארץ ישראל, משני עברי הירדן, עם סימון נחלות השבטים; מימין למעלה מופיעה מפת ירושלים, ובה מסומנים הר המוריה ובית המקדש, ארמון וקבר הורדוס, קבר שמעון הצדיק, מחנה אשור, ואתרים מרכזיים נוספים; מימין למטה נראה מקדש שלמה, בדגם פנטסטי-אדריכלי בסגנון אירופי קלאסי.
הכותרות מודפסות בעברית וברוסית; שמות האתרים והמקומות על המפה מודפסים בעברית בלבד. מסגרת חיצונית רחבה, מחולקת למשבצות דקורטיביות מעוטרות בדגם צמחי נאה.
48.5×49.5 ס"מ. מצב בינוני. כתמים וכתמים כהים. קמטים ובלאי. סימני קיפול. נקבים קטנים במרכז ובסימני הקפל.
נדירה במיוחד. אינה מופיעה בלאור ואינה מתועדת במאגרים ביבליוגרפיים. למיטב ידיעתנו לא נמכרה במכירות פומביות.

פתיחה: $1,000
הערכה: $2,000-4,000

103. Hebrew Map of Jerusalem and Palestine – Lithographic Print on Cloth – Łódź, 1882 – Rare and Previously Unrecorded

Map of Palestine, Jerusalem, and Solomon's Temple, with Hebrew and Russian titles. Łódź: L. Krukowski (Л. Круковскій), [ca. 1882].
Large map printed on a cloth sheet, produced at the lithographic press of Leon (Leib Israel) Krukowski in Łódź (grandfather of the Jewish-Polish poet Julian Tuwim). Censorship approval granted in Warsaw on 29 April 1882.
On the left appears a Hebrew map of Palestine, on both sides of the Jordan River, with the tribal allotments marked. At upper right is a map of Jerusalem, indicating Mount Moriah and the Temple, Herod's palace and tomb, Tomb of Simeon the Just, the Assyrian camp, and other important sites. At lower right is a depiction of Solomon's Temple, rendered in a fantastic, architectural manner in a European classical style.
Headings printed in Hebrew and Russian; place-names and site names on the maps printed in Hebrew only. Wide outer border, divided into decorative panels adorned with an attractive vegetal motif.
30.5×49.5 cm. Fair condition. Stains, including dark staining. Creases and wear. Folding marks. Small holes at center and along fold lines.
Exceptionally rare. Not recorded by Laor and undocumented in public databases. To the best of our knowledge, this map has not appeared at auction.

Opening price: $1,000
Estimate: $2,000-4,000

104a

104. דיוויד רוברטס – "ארץ הקודש" – מהדורה ראשונה, צבועה ביד, בפורמט גדול – לונדון, 1842 – כרך ראשון: ירושלים

The Holy Land, Syria, Idumea, Arabia, Egypt, & Nubia. From drawings made on the spot by David Roberts – ארץ הקודש, ציורי דיוויד רוברטס. הוצאת F.G. Moon, לונדון, 1842 (הדפס השער מתוארך 1842; מרבית הליתוגרפיות מתוארכות 1841). כרך ראשון. אנגלית.

מהדורה ראשונה של העבודה המונומנטלית "ארץ הקודש" מאת דיוויד רוברטס, מודפסת בפורמט גדול (פוליו), עם ליתוגרפיות צבועות ביד. לפנינו החלק הראשון (מתוך שלושה), המוקדש לירושלים וסביבותיה, ובו איורי הר הבית וכיפת הסלע, מגדל דוד, שער שכם, שער הרחמים, יד אבשלום, כנסיית הקבר, מראה כללי של העיר מההרים הסובבים, ועוד. האלבום נתון בכריכת עור מפוארת, מעשה ידי משפחת הכורכים Hering (חתימת הכורכים על גבי דף הבטנה הקדמי: Bound by Hering, 9 Newman St.); על גבי החזית מוטבע בזהב סמל ירושלים –Armorial ensigns of Jerusalem– אשר הוצג לראשונה לאחר כיבוש ירושלים במסע הצלב הראשון (כך לפי ההקדמה).

ציורי ארץ הקודש מאת דייויד רוברטס נחשבים לאחת מפסגות ההדפס הליתוגרפי במאה ה-19, ולאחד מאלבומי ארץ ישראל היפים בתולדות הדפוס. הציורים הוכנו במהלך מסע למזרח הקרוב שערך רוברטס בשנים 1839–1840, באמצעות שיירת גמלים ובלוויית שומרי ראש חמושים, בתקופה שבה עוד היו ערי המזרח מוכרות אך מעט לציירים האנגלים ולעיני המערב.

עם שובו מהמסע, עובדו 250 מהציורים המקוריים לכדי לוחות הדפס גדולים, עתירים בפרטים, בידי אמן ההדפס לואי האג (Haghe) ותחת פיקוחו האישי של רוברטס (על עבודתו של האג, אמר רוברטס כי "הצליח להחדיר באמצעות האבן את האופי הנקי, הפשוט והמדויק של הציורים, בשלמות שרק אמן כמוהו יכול להגיע אליה").

המהדורה הראשונה ראתה אור בשנת 1842, בהדפסת פוליו ובשתי גרסאות שונות – אחת רגילה והשנייה צבועה ביד. על מנת לממן את ההדפסה, הוחתמו מראש למעלה מ-600 מנויים, שהיו ברובם אנשי אצולה ושליטים אירופים: המלכה ויקטוריה, הארכיבישופים מיורק וקנטרברי, הקיסר האוסטרי, הצאר הרוסי, מלכי צרפת ופרוסיה, ואחרים. עותקה של המלכה ויקטוריה –מנוי מס' 1 ברשימת המנויים– הוענק מידי ויקטוריה לנכדה אדוארד כמתנת חג המולד 1855, והוא שמור כיום באוסף המלכותי (פריט 1071157).

[1] דף שער (בדפוס ליתוגרפי), [3] דף, 30 עמ', [24] עמ' + [24] לוחות ליתוגרפיים. 62 ס"מ. מצב טוב. כתמים. פגמים קלים. חותמת דיו בדף השער.

פתיחה: $11,000

הערכה: $12,000-20,000

104b

104c

105

104. David Roberts – "The Holy Land" – First Edition, Hand-Painted, in Large Format – London, 1842 – Volume One: Jerusalem

The Holy Land, Syria, Idumea, Arabia, Egypt, & Nubia. From drawings made on the spot by David Roberts. London: F.G. Moon, 1842 (title page print dated 1842; most lithographs dated 1841). First volume. English.
First edition of the monumental work "The Holy Land…" by David Roberts, printed in large (folio) format, with hand-painted lithographs.
The present work represents the first part (out of three), devoted to Jerusalem and its environs. It contains illustrations of the Temple Mount and the Dome of the Rock, the Tower of David, Damascus Gate, the Golden Gate, the Tomb of Absalom, the Church of the Holy Sepulchre, overviews of the city taken from its surrounding hills, and more. The album is contained in an elegant binding created by the Hering Family of bookbinders; the company stamp appears on the front flyleaf: "Bound by Hering, 9 Newman St". On the front is a gilt impression of the emblem of Jerusalem – "Armorial ensigns of Jerusalem" – first displayed following the conquest of Jerusalem in the First Crusade, 1099 CE (according to the explanation offered in the introduction).
Illustrations of the Holy Land by David Roberts are widely regarded as being among the finest achievements of 19th-century lithographic printing, and among the handsomest of photographic albums of the Holy Land ever published. The paintings were created in the course of Roberts' expedition to the Near East in the years 1839-1840, which he undertook by means of a camel caravan accompanied by armed bodyguards. This came about at a time when the cities of the Orient were mostly unknown to Western culture and English artists.
Upon Roberts' return from his journey, 250 of his original paintings were processed, converted, and reproduced as large-size printed plates, rich in detail, by the painter and print artist Louis Haghe, all the while under Roberts' direct supervision; with regard to Haghe's work, Roberts stated that his original paintings were reproduced "with a masterly vigour and boldness which none but a painter like him [Haghe] could have transferred to stone...".
The first edition of "The Holy Land..." was published in 1842, printed in full folio size (approx. 60 cm.) and in two different versions, one regular and the other hand-painted. In order to fund the project, over 600 subscribers were enlisted and required to pre-purchase their copies. These subscribers – members of the aristocracy and royalty from all across Europe – included Queen Victoria, the Archbishops of York and Canterbury, the Austrian emperor, the Russian Tsar, the monarchs of France and Prussia, and others. The copy reserved for Queen Victoria – designated as "Number One" on the list of subscribers – was given by the queen to her grandson Edward as a Christmas present in 1855. Today it is part of the Royal Collection (Item No. 1071157).
[1] title page (lithograph), [3] leaves, 30 pages, [24] pages + [24] lithographic plates. 62 cm. Good condition. Stains. Minor defects. Inked stamp on title page.

Opening price: $11,000
Estimate: $12,000-20,000

104d

105. אלזה לסקר-שילר – "היה כאן יוסוף" – רישום עיפרון מקורי

"War da, Jussuf". רישום, לא חתום ולא מתוארך [1942-1936 בקירוב?].
עיפרון על נייר.
רישום מינימליסטי מאת אלזה לסקר-שילר, המציג את דמות הנסיך יוסוף עם תרבוש לראשו, ותחתיו, בכתב-ידה של המשוררת: "War da Jussuf".
איור הנסיך יוסוף מתבאי, פרי עטה של לסקר-שילר, הופיע לראשונה על כריכת ספרה "בלדות עבריות" (Hebräische Balladen, 1913).
בהמשך הופיע איור הדמות בווריאציות שונות בספרה "הנסיך מתבאי" (Der Prinz von Theben, 1914) ובמכתבים וגלויות ששלחה המשוררת לידידיה ולמכריה.
דמותו של יוסוף הנסיך מתבאי, חזרה והופיעה בשיריה וברישומיה של לסקר-שילר, אשר לא פעם עשתה שימוש בדמות זו על מנת לייצג את עצמה: יוסוף היה אחד משתי דמויות "אני-אחר" בולטות שאכלסו את עולמה הפנימי והספרותי של לסקר-שילר לאורך שנות יצירתה – אלטר-אגו של המשוררת, אשר בימיה בברלין הופיעה לעתים בציבור כנסיך יוסוף, עוטה בגדי גברים בסגנון אוריינטלי (ראו מסגרת נפרדת).
ראו:
• קטלוג התערוכה 'אלזה לסקר-שילר: רישומים', מוזיאון ישראל, 1975, מס' 42, והזמנה לאירוע פתיחת התערוכה. האיור שלפנינו נדפס בכריכה הפנימית של הקטלוג ופרט ממנו מופיע על גבי ההזמנה (שניהם מצורפים לפריט שלפנינו).
• קטלוג התערוכה 'Else Lasker-Schüler: Die Bilder'. הוצאת Jüdischer Verlag im Suhrkamp Verlag, ברלין, [2010], מס' 189.
18X21 ס"מ. מצב טוב. כתמים קלים. סימני קיפול לאורך ולרוחב. קרע חסר בפינה השמאלית העליונה, ללא פגיעה ברישום. חיתוך שוליים לא-אחיד. מוצמד לפספרטו. מסגרת: 37X45.5 ס"מ.
מקור:
1. אריך גוטגטרוי, ירושלים.
2. צבי ברסקי, ירושלים.

פתיחה: $1,000
הערכה: $2,000-4,000

אלזה לסקר-שילר (1869–1945) נולדה בעיר אלברפלד (כיום רובע בעיר וופרטל). לאחר נישואיה לרופא ברתולד לסקר עברה לברלין, שם הקדישה את זמנה ללימודי רישום. בשנת 1899 נולד בנה, פאול. באותה שנה פרסמה את שיריה הראשונים בכתב העת 'Die Gesellschaft'. ב–1902 הופיע ספר שיריה הראשון, סְטִיקְס (Styx), שזכה להכרה מסוימת. לאחר גירושיה נישאה לסופר הרווארט ולדן (בשמו האמיתי: גיאורג לוין), עורך כתב העת האקספרסיוניסטי 'Der Sturm'.

בשנת 1906 ראה אור ספר הפרוזה הראשון שלה, 'ספרו של בטר הילֶה', ולאחריו יצירות רבות נוספות. לסקר–שילר כתבה לצד שירה ופרוזה גם מסות, ביקורת תיאטרון וביקורת ספרות. היא נודעה באישיותה האקסצנטרית, והופעתה ולבושה אתגרו את המוסכמות החברתיות והמגדריות של זמנה.

לאחר מות בנה בשנת 1927 נעלמה בהדרגה מן החיים הציבוריים. בשנת 1932 זכתה בפרס קלייסט על מכלול יצירתה, אולם כבר בשנה שלאחר מכן, בעקבות עליית כוחה של המפלגה הנאצית בגרמניה יצאה לגלות בשווייץ, ובהמשך היגרה לארץ ישראל. נפטרה בירושלים בשנת 1945.

על **דמותו של יוסוף מתבאי** כותבת עירית שלמון: "לסקר–שילר התגוררה בברלין מאז שנת 1894. היא ביקרה במוזיאון לאמנות מצרית שם ראתה את אוסף הממצאים מעיר המתים של תבי... נקל להעלות בדמיון את לסקר–שילר עומדת נפעמת אל מול אמנות זו, שצבעיה הם כחול, צהוב ואדום מלאי חיים והבעה – ונושאיה – ובהם האנדרוגיניות – עמוסי רכות ורגש. השפעתה של תרבות זו ניכרת עליה בתחומים שונים ובעיקר באימוץ דמותו של הנסיך יוסוף מתבי... אל דמות מצרית קדומה זו יצקה לסקר–שילר גם את דמותו של הערבי או הבדווי בן–זמנה, שכמוה נדד ממקום למקום, ואת דמותו של יוסף בעל החלומות.

יוסף הוא בעיניה דימוי לאמן שבשל אמנותו, חלומותיו וכוח הדמיון שלו, נבגד, אך לבסוף עלה לגדולה. יוסף הוא גם דמות שמגולמים בה הנדודים והחיפוש המתמיד אחר המולדת... בבחירה בדמות אנדרוגינית באמנותה ובחייה מבוטא המרד של לסקר–שילר בנורמות התקופה, שייחדו לאישה תפקיד סביל ושולי שלסקר–שילר סירבה למלא. השימוש ביוסוף אפשר לה לתאר את עצמה כפי שהייתה רוצה להיות: אמן שאינו כבול במוסכמות ובסייגים חברתיים, ודמות אוניברסלית המאחדת את שני המינים, את שלוש הדתות המונותאיסטיות ואת העתיק עם המודרני...". (בתוך: "אלזה לסקר–שילר, משוררת מציירת", קטלוג תערוכה במוזיאון הכט, אוניברסיטת חיפה, 2006).

Else Lasker-Schüler (1869-1945), born in Elberfeld (now a quarter of Wuppertal), she relocated to Berlin after her marriage to the physician Berthold Lasker, where she dedicated her time to studying drawing. In 1899 she gave birth to her son Paul. That year, she published her earliest poems in Die Gesellschaft. In 1902, her first poetry collection, Styx, was published, earning some recognition. After her divorce, she remarried to Herwarth Walden (a pseudonym of Georg Lewin), editor of the expressionist magazine Der Sturm.

In 1906, her first prose book was published, Das Peter-Hille-Buch, followed by many other works. In addition to her poetry and prose, Lasker-Schüler also authored essays and theater and literary reviews. She was known for her eccentricity, and her appearance and dress challenged reigning social conventions and gender roles.

Upon the death of her son in 1927, she gradually disappeared from the public stage. In 1932 she was awarded the Kleist Prize for her oeuvre, but the very next year, with the rise of the Nazi Party in Germany, she fled to Switzerland and later immigrated to Eretz Israel. She passed away in Jerusalem in 1945.

Irit Salmon writes of the figure of **Yusuf of Thebes**: "Lasker-Schüler lived in Berlin from 1894. She visited the Egyptian Museum, where she saw the collection of finds from the Necropolis of Thebes… It is easy to imagine Lasker-Schüler standing breathtaken looking at this art, colored blue, yellow and red, full of vitality and expression – and its themes – including androgyny – packed with tenderness and emotion. The influence of this culture on her is discernible in various places, primarily in her adoption of the figure of Prince Yusuf of Thebes… Lasker-Schüler cast into this early Egyptian figure the figure of the modern Arab or Bedouin, who, like her, wandered from one place to another, and the figure of Joseph the dreamer. Joseph, for her, represents the artist at the peak of his art, dreams and imagination, betrayed, but eventually achieving greatness. Joseph is also a figure representing wandering and the constant search for the native land… By choosing an androgynous figure in her art and work, Lasker-Schüler expresses a rebellion against contemporary norms that assign to woman a passive and marginal role that Lasker-Schüler refused to fulfill. The use of Yusuf allowed her to depict herself as she wished to be: an artist unbound by social norms and boundaries, and a universal figure uniting both sexes, the three monotheistic religions, and the ancient with the modern…" (from Else Lasker-Schüler, Poet-Artist, Hecht Museum exhibit catalog, Haifa University, 2006).

105. Else Lasker-Schüler – "Yusuf was Here" – Original Pencil Sketch

"War da, Jussuf" (Yusuf was here). Sketch, unsigned and undated [ca. 1936-1942?].
Pencil on paper.
Minimalist inscription by Else Lasker-Schüler, depicting Prince Yusuf donning a fez, with the poet's handwritten inscription below: "War da Jussuf" (Yusuf was here).
Illustration of Prince Yusuf of Thebes, produced by Lasker-Schüler, first published on the binding of her Hebräische Balladen (Hebrew Ballads, 1913). The figure later appeared in variations in her book Der Prinz von Theben (The Prince of Thebes, 1914) and letters and postcards she sent her friends and acquaintances.
The figure of Prince Yusuf of Thebes repeats in Lasker-Schüler's poems and inscriptions, not a few times as a representation of herself: Yusuf was one of the two personas that populated her inner literary world throughout her years of creative work. In her Berlin days, she occasionally made public appearance as her alter ego Prince Yusuf, wearing male dress in Oriental style (see sidebar).
See:
• Drawings: Else Lasker-Schüler, exhibit catalog, Israel Museum, 1975, no. 42, and invitation to exhibition. The present illustration is printed in the inner cover of the catalog, and one detail from it appears on the invitation (both together form the present item).
• Else Lasker-Schüler: Die Bilder, exhibit catalog, Berlin: Jüdischer Verlag im Suhrkamp Verlag, [2010], no. 189.
21×18 cm. Good condition. Light stains. Folding marks lengthwise and widthwise. Open tear to top left corner, not affecting sketch. Uneven trimming. Matted. Frame: 37×47.5 cm.
Provenance:
1. Erich Gottgetreu, Jerusalem.
2. Zvi Barsky, Jerusalem.

Opening price: $1,000
Estimate: $2,000-4,000

106. ספר הבישול הכשר הראשון באנגלית – מאת יהודית מונטיפיורי – לונדון, 1846 – מהדורה ראשונה – עם הקדשת הבנקאי הלונדוני אליס פרנקלין (חותנו של הנציב הרברט סמואל)

The Jewish Manual, or Practical Information in Jewish and Modern Cookery, With a Collection of Valuable Recipes & Hints Relating to the Toilette, Edited by a Lady. הוצאת T. & W. Boone, לונדון, [תר"ו] 1846. מהדורה ראשונה. אנגלית.

ספר הבישול הכשר הראשון שראה אור בשפה האנגלית. החיבור פורסם בעילום-שם בידי "ליידי" ("Edited by a Lady"), אשר זוהתה במחקר המודרני עם יהודית מונטיפיורי (1784–1862), רעייתו של השתדלן והנדבן הנודע סר משה מונטיפיורי.

הספר פונה לנשים יהודיות משכילות בנות המעמד הגבוה באנגליה, וכולל מתכונים מובחרים, "אשר הועברו מדור לדור בעם היהודי בזיכרון או בכתבי-יד", העומדים בתנאי הכשרות המחמירים ביותר (שמקורם בעיקר בפזורה היהודית של אנוסי ספרד ופורטוגל במערב אירופה). לצד מאכלים יהודיים מסורתיים משולבים בספר מתכונים המשקפים את הניסיון להתאים מנות יוקרה לא-כשרות למטבח היהודי. כך למשל, מופיעים בו מתכונים ל"נקניקיית צ'וריסו" עשויה בשר בקר, למרק צב "מדומה", ולדג מטוגן בבלילה ("פיש אנד צ'יפס"). בהערה משעשעת מזהירה המחברת את עקרת הבית משימוש ברטבים כגון קטשופ וסויה בתוך התבשיל, שכן הדבר מעיד לדבריה על בישול "ירוד".

חלקו השני של הספר מוקדש לעצות מעשיות בניהול משק הבית ואירוח אלגנטי, לצד טיפים לטיפוח והיגיינה אישית. בהקדמתה מציינת המחברת: "המטבח של אישה מעודנת, כמלבושה או כריהוטה, ניכר לא ביוקרו ובשפעו, אלא באווירה כללית של מקוריות חיננית... היא נמנעת באורח טבעי מכל מה ששחוק, וולגרי ונדוש, ומצליחה באופן עקבי למצוא חן בעזרת החידושים השקולים שהיא מכניסה". עוד היא מוסיפה כי החיבור עשוי לשמש גם "גבירות שאינן בנות האמונה היהודית, שכן ישמש כמעין השלמה לספרי הבישול שכבר מצויים ברשותן".

הספר משקף את המעמד החברתי והכלכלי של יהודי אנגליה באמצע המאה התשע-עשרה, ומעניק הצצה ייחודית לחייה, לביתה ולשולחנה של עקרת הבית היהודייה בלונדון הוויקטוריאנית. מעיון בו עולה כי המחברת בקיאה היטב בגינוני החברה הגבוהה בבריטניה; ניכרות בו גם עדויות למסעות שונים שערכה ברחבי העולם, ובכללם ביקור שערכה בירושלים, שממנו הביאה כמה מתכונים ייחודים.

בדף המגן מופיעה הקדשה בכתב-יד מתאריך 2 באוקטובר 1851 (תשרי תרי"ב): "A token of affection to Mrs. J. M. Isaac from her affectionate nephew E. Franklin". הכותב הוא ככל הנראה הבנקאי ואיש הציבור אליס אברהם פרנקלין (Ellis Abraham Franklin, 1822–1909), דמות בולטת ביהדות אנגליה הוויקטוריאנית, חותנו של הנציב העליון הרברט סמואל וסבא רבא של המדענית רוזלינד פרנקלין. מקבלת הספר היא דודתו שרה פרנסס אייזק (Sarah Frances Isaac, לבית אהרון; 1799–1884), רעייתו של ג'ון מייקל אייזק.

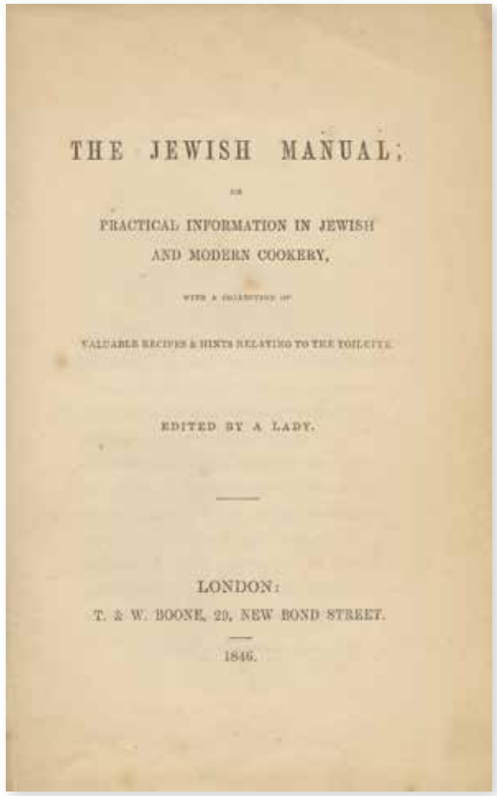
רישום נוסף בכתב-יד בצידה הפנימי של הכריכה, משנת 1953: "Given to Florence Greenberg". כנראה פלורנס גרינברג (1882–1980), רעייתו של עורך ה"ג'ואיש כרוניקל" ליאופולד גרינברג; מחברת ספרי הבישול היהודיים המשפיעה ביותר בבריטניה במאה ה-20; ספרה הקלאסי Florence Greenberg's Jewish Cookery Book (1947) שימש במשך עשרות שנים כספר יסוד במטבח היהודי-בריטי.

[2], XXI, 224, 244–235 עמ' (שיבוש במספור העמודים; העותק שלם). 18.5 ס"מ. מצב טוב. כתמים קלים. קרעים וקרעים חסרים קלים בשולי כמה דפים (ללא חסרון). סימונים בעיפרון בשולי דפים אחדים; רישומים בעט בדפי המגן. כריכת בד מקורית נאה; שיקומים בשדרה (עם הדפסת הכותר באותיות מוזהבות); נתון בנרתיק איכותי תואם.

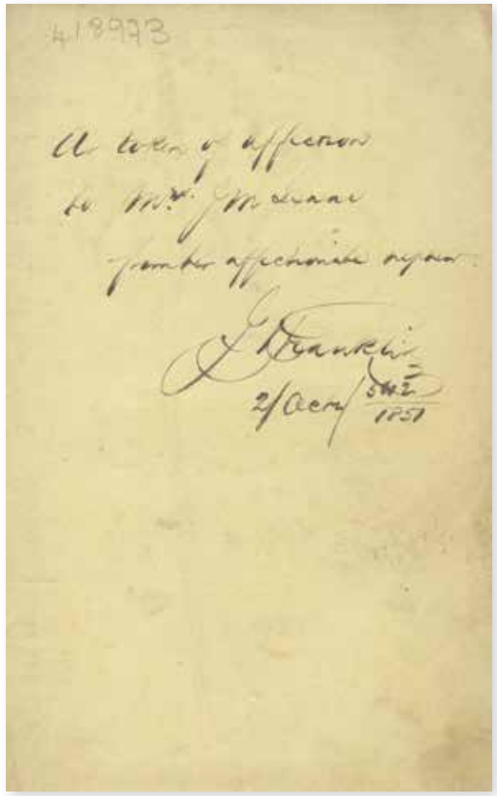
לסקירה כללית על יהדות אנגליה בתקופה זו ועל שאלת ייחוס הספר ליהודית מונטיפיורי, ראו: Chaim Raphael, The History and Mystery of The Jewish Manual; מאמר מבוא למהדורת הפקסימיליה של The Jewish Manual (ניו יורק, 1983).

נדיר. אינו מופיע בקטלוג הספרייה הלאומית (הרשומה בקטלוג מופיעה על פי סריקת העותק הקיים בספריית הקונגרס). עותקים ספורים ב-OCLC.

פתיחה: $2,000
הערכה: $5,000-8,000

106a

106b

106. First English Kosher Cookbook – By Judith Montefiore – London, 1846 – First Edition – With Dedication of London Banker Ellis Franklin (Father-in-Law of High Commissioner Herbert Samuel)

The Jewish Manual, or Practical Information in Jewish and Modern Cookery, With a Collection of Valuable Recipes & Hints Relating to the Toilette, Edited by a Lady. London: T. & W. Boone, 1846. First edition. English.

First kosher cookbook published in the English language. The present work was published anonymously ("Edited by a Lady"), who has been identified in modern scholarship as Judith Montefiore (1784-1862), wife of the famous Jewish advocate and philanthropist Sir Moses Montefiore.

The book addresses English women of a high social status, and includes selected recipes, "bequeathed only by memory or manuscript, from one generation to another of the Jewish nation", meeting the highest kosher standards (originating mainly in the Sephardic and Portuguese diaspora of Western Europe). Alongside traditional Jewish foods, the present cookbook also incorporates recipes reflecting an attempt to adapt non-kosher delicacies to the Jewish kitchen. Thus, we find recipes for beef chorizo, mock turtle soup, and fish fried in oil (fish and chips). In an amusing note, the author warns the reader of indiscriminate usage of such sauces as ketchup and soy in the dish by "inferior cooks".

The second part of the book is dedicated to practical advice in housekeeping and elegant reception, alongside tips for care and hygiene. In her introduction, the author writes: "The Cuisine of a woman of refinement, like her dress or her furniture, is distinguished, not for its costliness and profusion, but for a pervading air of graceful originality... She instinctively avoids every thing that is hackneyed, vulgar, and common place, and uniformly succeeds in pleasing by the judicious novelties she introduces". She adds her hope that the work would also be of use "even to those ladies who are not of the Hebrew persuasion, as it will serve as a sequel to the books on cookery previously in their possession".

The book reflects the socio-economic status of English Jews in the mid-19th century, offering a unique glimpse into the life, home and table of the Jewish housewife in Victorian London. It demonstrates the author's expertise in the mannerisms of the British high class; it also attests to her various travels throughout the world, including in Jerusalem, bringing unique recipes back with her.

On the endpaper is a handwritten dedication dated 2 October 1851: "A token of affection to Mrs. J. M. Isaac from her affectionate nephew E. Franklin". The writer is evidently the banker and public figure Ellis Abraham Franklin (1822-1909), a prominent figure in Victorian English Jewry, father-in-law of Chief Commissioner Herbert Samuel and great-grandfather of scientist Rosalind Franklin. The recipient of the book is his aunt Sarah Frances Isaac (née Aaron; 1799-1884), wife of John Michael Isaac.

Another handwritten inscription inside front board, dated 1953: "Given to Florence Greenberg", apparently Florence Greenberg (1882-1980), wife of Leopold Greenberg, editor of the Jewish Chronicle; author of one of the most influential Jewish cookbooks of 20th century Britain; her classic Florence Greenberg's Jewish Cookery Book (1947) served for decades as a basic work of the British Jewish kitchen.

[2], XXI, 224, 235-244 pages (mispagination; the copy is complete). 18.5 cm. Good condition. Light stains. Minor marginal tears and open tears to some leaves (without loss). Pencil notations to margins of a few leaves; pen inscriptions to endpapers. Fine original fabric binding; repairs to spine (with title printed in gilt letters); placed in high-quality slipcase.

For an overview of English Jewry during this period and the question of the book's attribution to Judith Montefiore, see: Chaim Raphael, The History and Mystery of The Jewish Manual; foreword to a facsimile edition of The Jewish Manual (New York, 1983).

Rare. Not in the NLI catalog (recorded based on a scan from the Library of Congress). Few copies in OCLC.

Opening price: $2,000
Estimate: $5,000-8,000

מכירה מס' 107 Auction No.

טופס הצעת מחיר לפריטים
Absentee / Telephone Bidding Form

☐ הצעה בכתב Absentee Bid

☐ השתתפות טלפונית Phone Participation

שם מלא Full Name _____ כתובת Address _____

טלפון Tel _____ פקס Fax _____ סלולרי Cellular _____

דואר אלקטרוני Email _____ ת.ז./דרכון ID/Passport No. _____

חתימה Signature _____ תאריך Date _____

מספר פריט Item No.	שם ותיאור הפריט Name and Description of Item	* מחיר מירבי מוצע ב- $ Max. Offered Price in US$	Tiebreaker שובר שוויון

* לא כולל עמלה ומע"מ
* הצעות תתקבלנה רק עד השעה 14:00 ביום המכירה
* הצעות שלא במדרגות המחיר תעוגלנה כלפי מטה

הנחיות להגשת הצעת מחיר:
הטופס מיועד למבקשים להשתתף במכירה אך נבצר מהם מלהגיע או למבקשים להשתתף במכירה באמצעות הטלפון. מילוי הטופס מהווה הוראה של מגיש ההצעה לקדם - בית מכירות פומביות בע"מ לרכוש עבורו את הפריט/ים המופיעים בו, וזאת במחיר הנמוך ביותר האפשרי ובלבד שלא יעלה על המחיר המירבי המפורט להלן. מילוי הטופס מהווה התחייבות של מגיש ההצעה לרכוש את הפריט במחיר הפתיחה במקרה בו לא תהיה כל הצעה נוספת לרכישת הפריט מצד קונים אחרים. קדם תעשה כמיטב יכולתה למלא אחר ההוראות. אולם, לא תוטל עליה שום אחריות בגין אי ביצוע הוראות הצעת המחיר.
את ההצעה יש להגיש במדרגות קבועות עפ"י הטבלה שלהלן.
עמלת הקניה היא 25%.
הנני מאשר כי קראתי את תנאי המכירה המופיעים בקטלוג ואני מסכים להם.

מדרגות הצעת מחיר: Bid Increments

מחיר Current Bid	מדרגה Increment
$1,000-2,000	$100
$2,000-5,000	$200
$5,000-10,000	$500
$10,000-20,000	$1,000
$20,000-50,000	$2,000
$50,000-100,000	$5,000
$100,000-200,000	$10,000
$200,000+	$20,000

Instructions for Absentee Bidding:
This form is intended for those who wish to participate in the auction but cannot attend it in person and wish to place an absentee bid or for those who wish to participate by phone. Completing this form constitutes an order to Kedem Auction House Ltd. to purchase the listed lot/s on behalf of the bidder for the lowest price possible and never for more than the maximum amount indicated in the form.
Completing this form obligates the bidder to purchase the listed lot/s at the opening price in the event that no other bids on the lot/s were placed by other potential buyers. Kedem will do its best to place the bids as instructed but cannot accept liability for error or failure in doing so.
Bids are in accordance and subject to the conditions of purchase, as detailed at "terms of sale" section. Bids should be placed according to the following increments.
Buyers Premium: 25%.
I have read and agree to the terms of sale.

* Not including commission and VAT
* Absentee bids must be placed by 2:00 pm on the day of the auction
* Absentee bids which do not fall on the increments may be lowered to the next acceptable increment

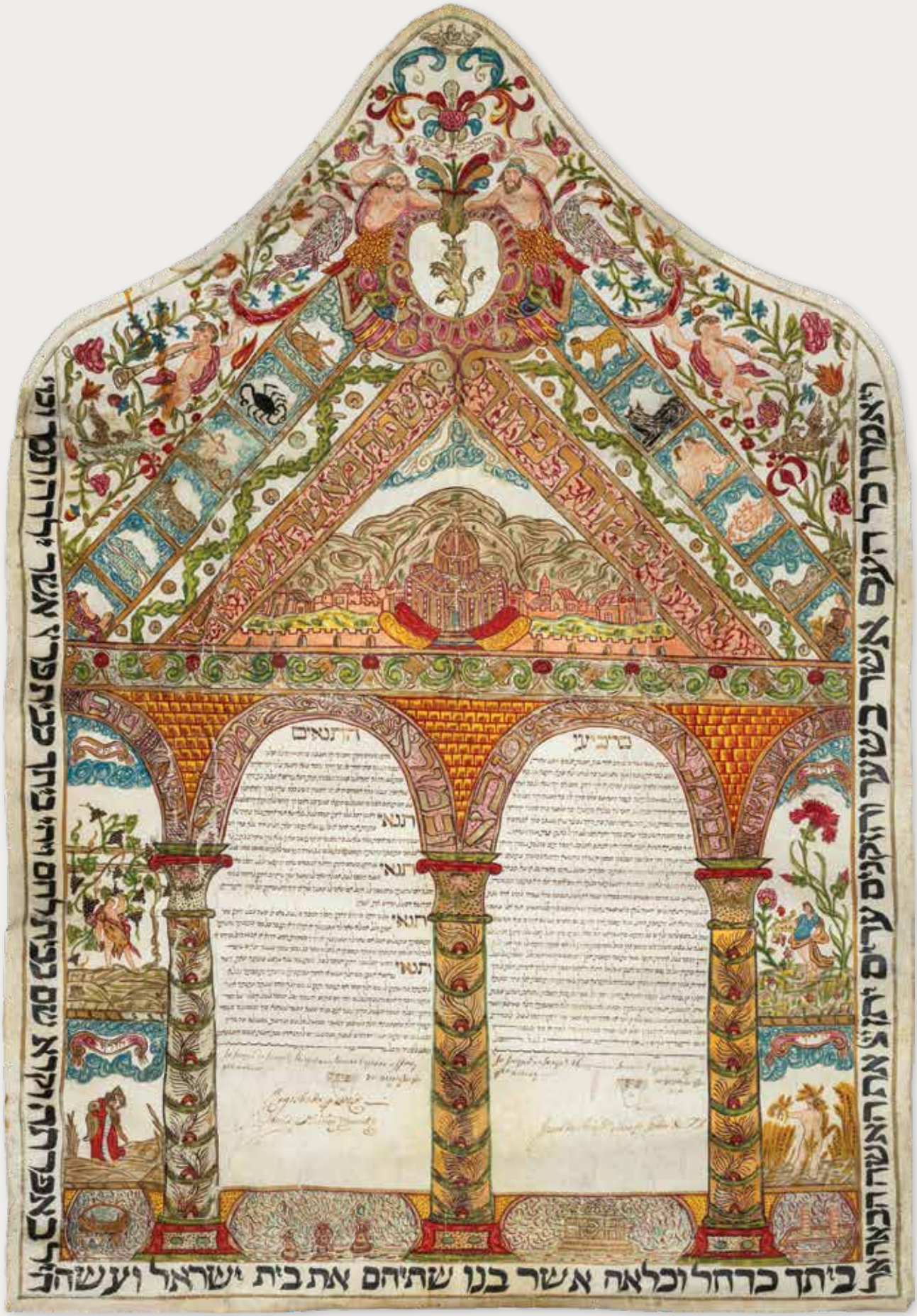
www.kedem-auctions.com office@kedemltd.com Fax: 02-9932048 :פקס Tel: 077-5140223 :טלפון

תנאי מכירה

1. "קדם - בית מכירות פומביות" (להלן "קדם") פועלת כשלוחה מטעם מוכרי הפריטים המוצעים למכירה פומבית.
2. "קדם" תפיק קטלוג לכל מכירה (להלן: "הקטלוג") ובו יפורטו, בין היתר, הפריטים המוצעים למכירה, מספריהם ומחירי הפתיחה שלהם. למען הסר ספק, הנתונים המופיעים בקטלוג נועדו לשמש לצרכי מידע בלבד לקונה ואין בהם כל אחריות לגבי תאור, יחוס, בעלים קודמים, תקופה, מקור או כל נתון אחר. הזכויות על התמונות המופיעות בקטלוג שמורות ל"קדם".
3. המחירים אשר מופיעים ברשימת הפריטים, הינם מחירי מינימום ואינם מהווים הערכה.
4. "קדם" תמנה אדם לתפקיד מנהל מכירה, שיהיה אחראי מטעמה, בין היתר, לעריכת המכירה הפומבית וניהולה.
5. מנהל המכירה שומר לעצמו את הזכות למנוע השתתפות במכירה מאנשים שאינו מעוניין בהשתתפותם. למנהל המכירה הסמכות הבלעדית לקבוע מי זכה במכירה, לבטל מכירה של פריט כלשהו (גם אחרי מכירתו), או להעמידו מחדש למכירה וזאת עפ"י שיקול דעתו הבלעדי. כן רשאי מנהל המכירה להוסיף או להוציא פריט מהמכירה, או לשנות נתונים לגבי פריט המוצע למכירה שנתקבלו לאחר הדפסת הקטלוג.
6. מנהל המכירה תנהל בקבלת שלטית ממוספרת. הקונה בכוח יצטייד לפני המכירה, בשלטית ממוספרת כאמור, אשר תשמשו לצורך הצבעה במכירה.
7. המכירה תתנהל בדולרים של ארה"ב.
8. "מחיר פטיש" לעניין המכירה הפומבית משמע הסכום הנקוב כהצעת קונה בכוח שהצעותו נתקבלה עפ"י תנאים אלה. מיד לאחר הקשת ה"פטיש" והכרזת מספרו הסידורי של הקונה בכוח ע"י מנהל המכירה, תיחשב הצעת הקונה בכוח כנתקבלה והפריט שהוצע למכירה יהפוך לקנייניו של אותו קונה מציע ההצעה (להלן: "הקונה הזוכה"), בכפוף לביצוע מלוא התחייבויותיו לתשלום עפ"י הסכם זה. הקונה בכוח שהצעתו נתקבלה ישלם ל"קדם", בתוספת למחיר הפטיש, **עמלה (בתוספת מע"מ) בשיעור 25% עבור $250,000 הראשונים שבכל פריט, 20% עבור הסכום שבין $250,000 ל- $1,000,000 שבכל פריט ו-12% עבור הסכום שמעבר ל- $1,000,000 שבכל פריט.** התשלום המלא יעשה מיד בסיום המכירה.
9. הסימן ✈ בפריט מציין שזהו פריט שיובא על ידי קדם מחוץ לישראל, ולכן הוא כפוף לחוקי המס הישראליים **וחייב בתשלום מע"מ על מלוא מחיר הפטיש ועמלת הקונה.** עם זאת, אזרח זר שיקונה את הפריט ויבקש לייצאו מחוץ לישראל באמצעות חברת השילוח העובדת עם קדם יהיה פטור ממס זה.
10. התשלום עבור הרכישות יעשה בהעברה בנקאית. יתקבלו גם תשלומים במזומן עד לסכום של 11,000 ש"ח (בכפוף לחוק), בהמחאה לא סחירה ובכרטיס אשראי עד לסכום של $25,000.
11. **באחריות הקונה לדאוג להוצאת הפריטים שרכש, ישירות ממשרדי "קדם", או באמצעות שליח או חברת משלוחים מטעמו. במקרה שהרוכש יבקש, "קדם" תוכל, ללא אחריות מציזה, לארוז ולשלוח את הפריטים בתשלום מלא על חשבון הקונה. לתעריפי אריזה ומשלוח יש לפנות למשרדי "קדם". המחיר מותנה בסוג האריזה, חברת המשלוח וארץ היעד.**
12. תשלום בשקלים עבור פריט שמחירו נקוב בדולרים ארה"ב, יחושב לפי שער החליפין (שער יציג) של דולר ארה"ב המפורסם ע"י בנק ישראל ביום המכירה, או לפי שער החליפין ביום התשלום, הגבוה מבין שניהם.
13. כל פיגור בתשלום, יגרור חיוב בריבית פיגורים על הסכום החייב בשיעור של 2% לחודש בתוספת הפרשי הצמדה לשער הדולר ארה"ב.
14. הרוכש פריט כל שהוא, בין אם לעצמו ובין אם עבור אדם אחר, מתחייב לשלם עבור הפריטים ולקחתם. בידי מנהל המכירה הסמכות לנקוט בכל האמצעים שייראו לו על מנת שהרוכש יעמוד בהתחייבותו ובין השאר גם לבטל מכירה, למכור הפריט לאחר, לחייב את הרוכש בהוצאות שנגרמו למנהל המכירה כולל ריבית והצמדה, להגיש תביעת פיצויים, לעכב שחרור הפריט ולהוסיף לסכום המגיע את ההוצאות שנגרמו.
15. "קדם" אחראית כלפי הקונה בכוח ליתן מידע באשר למהות הפריט, מקוריותו ומצבו. מבלי לגרוע מהאמור לעיל, מובהר בזאת כי מידע הנמסר ע"י "קדם" ניתן במעמדה כשלוחה מטעם המוכר ומבוסס על מידע מצטבר וניסיון מומחים מטעמה. על כל קונה בכוח לבדוק במהלך הצגת הפריטים לקהל במועדים שלפני המכירה, את מצבו, גודלו, מקורו, טיבו וערכו של הפריט. מבלי לגרוע מהאמור, לקונה הזוכה נתונה הזכות להשיג בכתב בפני "קדם" בכל הנוגע למקוריותו ומצבו וזאת לא יאוחר מ-30 יום ממועד המכירה. היה ויוכח ל"קדם" שאכן נפלה טעות במידע שנמסר לגבי הפריט, תשיב "קדם" לקונה הזוכה את הסכום ששולם כנגד החזרת הפריט לחזקתה. ביצעה "קדם" הלכה כאמור, לא יהיו לקונה כל תביעות ו/או דרישות נוספות כלפיה.
16. הקונה מתחייב לקבל לחזקתו את הפריט שרכש ולהשלים את התחייבויותיו לתשלום לא יאוחר משבוע ממועד המכירה. למען הסר ספק, מסירת החזקה בפריט תעשה רק לאחר שהשלים הקונה את מלוא התחייבויותיו לתשלום.
17. "קדם" תייצג ללא תשלום לקוחות אשר נבצר מהם או אינם מעוניינים להשתתף במכירה. לקוחות אלו יתבקשו למלא עד יום המכירה את "טופס הצעת מחיר" המופיע בקטלוג המכירה או באתר האינטרנט של "קדם". למען הסר ספק, כל מעשה ו/או מחדל בקשר לייצוג כאמור, אין בהם כדי להטיל על "קדם" ו/או על הפועלים מכוחה חבות מכל סוג. "טופס הצעת מחיר" יתקבל עד שלוש שעות לפני שעת המכירה.
18. לקוחות המעוניינים להשתתף במהלך המכירה באמצעות הטלפון, מתבקשים לפנות מראש ובהקדם לצורך תיאום ולא יאוחר משלוש שעות לפני שעת המכירה.
19. לבתי המשפט המוסמכים בעיר ירושלים מוקנית סמכות השיפוט היחידה והבלעדית בכל סכסוך הנוגע לעניינים הנובעים ו/או הקשורים לרכישת ו/או למסירת הפריט בין "קדם" לבין הקונה.
20. בכל מקרה של חילוקי דעות, הנוסח העברי הוא הקובע.

Terms of Sale

1. "Kedem" Public Auction House ("Kedem") acts as agent for sellers of items to be offered for sale to the public ('the Sellers').
2. "Kedem" will produce a catalogue for every sale ('The Catalogue'), which will include a list of items available at the sale, their serial numbers and opening prices. For the avoidance of doubt, information provided in the Catalogue, including opening prices, descriptions of items and any other information concerning the items, are solely for the purpose of information for potential buyers and are in no way to be construed as stand and\or obligation on behalf of "Kedem" and\or its employees and\or representatives. Kedem reserves all rights to the pictures that appear in the catalog.
3. "Kedem" will appoint a person as manager of the sale ('the Auctioneer') who will be responsible on its behalf for the execution and management of the auction.
4. The Auctioneer reserves the right to prevent participation in the auction of any person. The auctioneer reserves the right to determine the winner of each lot, to cancel the sale of any item (even after it's sold) or to re-enter it for sale, at his own discretion and at any stage whatsoever. The auctioneer also has the right to withdraw or add items to the sale and to add or withdraw from the Catalogue any information about an item to be offered in the auction on the basis of information received by "Kedem" after publication of the Catalogue.
5. In order to participate in the auction, a potential purchaser must obtain a numbered paddle before the auction which will enable him to bid at the auction.
6. The auction will be conducted using US Dollars as currency.
7. On the fall of the hammer and the acknowledgment of the numbered paddle of the offeror by the Auctioneer, the offeror`s offer will be binding and will be considered to be accepted and title to the item will pass to the offeror whose offer was accepted ('the Purchaser'), subject to the fulfilment by the Purchaser of all payment obligations to "Kedem" as set out hereunder.
8. The amount mentioned in an offer at a sale by a Purchaser which is accepted (the Hammer Price) shall be paid to "Kedem" by the Purchaser, together with a commission ('the Commission') and Israeli VAT on commission only. **The commission per lot will be 25% of the hammer price up to and including $250,000, 20% of the portion of the hammer price above $250,000 up to an including $1,000,000, and 12% of the portion of the hammer price above $1,000,000.** Payment to "Kedem" shall be effected immediately upon the conclusion of the auction but, at any event, not later than seven days after the date of the auction.
9. The sign ✈ by the opening price indicates an item that arrived from outside Israel and is subjected to the Israeli tax laws, meaning an **18% value added tax on the purchase price and the buyer's commission**. This tax will not be collected from foreign residents paying in foreign currency and exporting the item(s) via a shipper recognized by Kedem.
10. The payment for items can be remitted by bank transfer. Kedem also accepts cash payments which do not exceed NIS 11,000 (subject to Israeli law) and checks and credit card payments which do not exceed $25,000. Kedem accepts only non-negotiable checks.
11. **It is the responsibility of the buyer to collect the purchased items directly from the offices of "Kedem", or have them collected by a delivery service or courier on his behalf. In certain cases in which a buyer so requests, "Kedem" can, at its sole discretion and without taking or accepting any responsibility for damages or loss, pack and ship the items to the buyer, provided the buyer pays in advance for the full cost of shipping and handling. The cost of shipping and handling varies according to type, size and weight of the package, the shipping method and the shipping destination. For further information about shipping methods and charges, please contact "Kedem".**
12. An item which is priced in US dollars will be calculated in New Israel Shekels in accordance with the representative rate of exchange as published by Israel Bank on the date of the auction or on the date of payment, the higher of the two exchange rates.
13. A Purchaser is liable to pay interest on any delay in payment, at the rate of 2% per month of the amount payable, with adjustments to index-link all outstanding amounts payable to the Dollar Exchange Rate.
14. The purchaser, whether for himself or for another, is obliged to pay for the items and take them. The auctioneer has the right to take any means he thinks appropriate to ensure the purchaser keeps his obligation, among these to cancel a sale, sell the item to another, charge the purchaser with an expenses caused to the auctioneer including interest and index linkage,sue for compensation, delay the release of the item and add all expenses to the sum due.
15. "Kedem" is responsible for the information given regarding the items' nature, originality and condition. However all information given by "Kedem", in its capacity as agent for the consignor, and based on accumulated information and the experience of its experts. It is entirely the responsibility of the prospective purchaser to check and inspect the items to determine condition, quality, authenticity, size, authorship during the allocated time prior to the auction. The purchaser may submit in writing, any doubts regarding the authenticity and condition of the item within 30 days of the sale. If it is proven to "Kedem" that there has clearly been an error in the information which was given relating to any tem, "Kedem" shall refund any sums paid by the purchaser and the item shall be returned to the possession of "Kedem". Subject to this obligation, the purchaser shall have no claims and\or further demands with respect to that item.
16. A purchaser is obliged to collect the purchased item and to fulfill his obligations to pay for the item no later than seven days from the date of the sale of the item. For the avoidance of doubt, the right to possession of the item will pass only once the purchaser has fully filled his payment obligations as set out in these conditions.
17. "Kedem" will represent, free of charge, potential purchasers who do not wish or who are unable to attend the auction. These potential purchasers are requested to complete the Absentee bidding form in the catalogue or website, no later than one day prior to auction. "Kedem" will not be liable, under no circumstances, for any error, emissions in connection therewith. Absentee bidding forms will be received no later than 3 hours before the auction.
18. Any potential purchaser who wishes to participate in the auction via telephone shall make the necessary arrangements within a reasonable time before commencement of the auction and no later than 3 hours before the auction.
19. The courts of Jerusalem, Israel, shall have the sole jurisdiction in any dispute between "Kedem" and the purchaser or any potential purchaser, based on the details of this agreement and\or related to the sale and\or to the transfer of any item.
20. In any case of doubt the Hebrew version of this Terms Of Sale will be the binding document.

ביתך כרחל וכלאה אשר בנו שתיהם את בית ישראל ועשה
תנאים
תנאי
תנאי
תנאי
תנאי
מרביעי

Item 43 פריט